

కె. పి. చందర్ కథలు

3225
297

TPA 10/15

627

అనువాదం :

‘జ్ఞానేంద్ర’

విశాలాంధ్ర ప్రచురణాలయం,

విజయవాడ. 4

ప్రచురణ నెం. 462.

తొలిముద్రణ : జూలై, 1962.

9

మూల్యం : రు. 3-25 న. పై.

ముద్రణ :
స్వతంత్ర ఆర్థ ప్రేమరున్లు,
విజయవాడ - 4.

III

16277

విషయ సూచిక

అముఖం	పేజీ
	i
1. నే నెదురుచూస్తా -	5
2. బాపూజీ పునరాగమనం	30
3. తుపాకి గుండ్లు - చెర్రీపూలు	48
4. వలపు రేతిరి	74
5. బియ్యపు దొంగ	100
6. శాంతినికూర్చే చల్లని వేళ్లు	121
7. ఐదు రూపాయల స్వేచ్ఛ	131
8. నే నెవ్వరినీ ద్వేషించను	156

W

I

ఆ ము ఖ ం

ఉర్దూ సారస్వత సుక్షేత్రంలో పూచిన సమరాజం కిషన్ చందర్. కథాశిల్పంలో అందెవేసిన చెయ్యి. పాత్రచిత్రణలో, విషయ వివరణలో, పదాల పొందికలో ఆయన దొక ప్రత్యేకత; పద గుంభనలో ఆయన కాయనే సాటి. ఇతర భారతీయ భాషలలోని సాహితీపరుల నటుంచి, ఉర్దూ సాహితీపరులనే పరికించండి. ఉద్దండల్లాంటి కవులు, ఉత్తమశ్రేణికి చెందిన నవలా రచయితలు, చక్కని కథకు లెంద రుద్భవించలేదు ?

అయితే ఎవరి ప్రత్యేకత వారిది. ఆ యా దేశకాల పరిస్థితులనుబట్టి వారు రచనలు చేశారు. కానీ, అన్ని కాలాల లోనూ, అన్ని యుగాలలోనూ సామాన్య మానవు డనే వా డున్నాడు! అన్ని యుగాలలోనూ వర్గవైషమ్యాలు, దోపిడీ కొనసాగాయి ! ప్రాచీన రచయితలు సామాన్య మానవుణ్ణి నిర్లక్ష్యం చేశారు. అట్టి రచయితలు ప్రస్తుతం కూడ ఉన్నారు. వారికి, కిషన్ చందర్ కూ గల విలక్షణమైన తేడా అదే ! కిషన్ చందర్ రచనావస్తువు - సామాన్య మానవుడు.

సర్దార్ జాఫ్రి, అబ్బాస్, సజ్జాద్ షహీర్, మక్తూబ్, బల్వంతగార్గి, ఫైజ్ అహ్మద్ ఫైజ్, నజీం హిక్మత్, శ్రీశ్రీల కోవకు చెందినవాడు. ఆయన ఘోషించటమే కాదు; శాసించ గల దిట్ట. శపించగల మహర్షి. ఆయన భువన ఘోష. పరిత

మానవోద్ధరణకు ఘోషిస్తా డాయన; బాటలు చూపిస్తా డాయన. దీనజన బాంధవు డాయన. దీనజనులకు ముందుండి, కాగడా పట్టి వెలుగు చూపిస్తాడు. వారి జీవిత ధ్యేయమే తన ధ్యేయం. వారి బాగే తన బాగు. ప్రజలే ఆయన; ఆయనే ప్రజలు. ప్రజల కంత సన్నిహితమైనవాడు. వారి అభ్యుదయం కోసం అహరహం పాటుపడే ప్రగతిశీలి. ఆయన పలుకులు ప్రజావిరోధులకు బాకుల్లాగా గుచ్చుకొంటాయి. ప్రజామిత్రులకు వినసాంపుగా, మృదుమధురంగా, సుమ పరిమళాన్ని వెదజల్లుతూ హాయిగొల్పుతాయి. పదాల పొందిక సరళంగా, జన సామాన్యాని కర్థమయ్యేరీతిలో ఉంటుంది. విషయం విస్పష్టం. వర్ణన ప్రపుల్లం. సున్నితమైన హాస్యం. ధ్వని ప్రధానమైన భావసంచయం.

కిషన్ చందర్ పాత్రలు డాన్ క్విక్స్టర్లు, కాంకో పాంజాలు కారు; వరూధిని, సత్యభామలు కారు. తన దేశం కోసం యుద్ధంలో పోట్లాడే సైనికుడు, తన దేశస్థులకోసం యుద్ధంలో నర్సుగా పనిచేసే వనిత, పూలమ్మే యువకుడు, త్రాగుబోతు, పడవ నడిపేవాడు, వేశ్య, చౌకిదారు, కార్మికుడు, కర్షకుడు, సినిమా పుస్తకాలమ్మే అనాధబాలుడు, భర్తను కోల్పోయిన మగువ, కట్టెలు కొట్టేవాడు, బడిపంతులు, శరణార్థి, తమ్ముణ్ణి కోల్పోయిన ఆక్క, పసివాడు, చర్మం ముడుతలు పడిన వయోవృద్ధుడు, ఎండ్రకిచ్చలు పట్టేవాడు, రొట్టెలమ్మే ముదుసలి, దారులుకొట్టే గజదొంగ—మొదలగువా రీతని పాత్రలు. యుద్ధం, విప్లవం, థియేటర్, కార్ఖానా, పొలం మొదలైనవి యితని పాత్రలకు రంగస్థలాలు. రోజూవూలే కాక ముళ్ళతీగెలు, గరిక కూడ యితనికి ప్రధానమైనవే. బుల్ బుల్ నైటింగేల్లే కాక, పచ్చపచ్చని నీలవర్ణపు చిన్న చిన్న పిచ్చుకలూ యితనికి ప్రధానమైనవి.

ఇతని పాత్రలు విశ్వమానవ సౌభ్రాతృత్వాన్ని, వసుధైక కుటుంబ ధ్యేయాన్ని, సత్యం, శివం, సుందరాన్ని, ధర్మాన్ని, విశ్వమానవ కల్యాణాన్ని, శాంతిని ప్రబోధిస్తాయి. తమస్సును పారద్రోలటానికి, కుళ్ళును కడగటానికి ప్రయత్నిస్తాయి. మోసాన్ని, అన్యాయాన్ని హేళన చేస్తాయి. సంఘ వ్యతిరేక శక్తుల్ని నిందిస్తాయి. నవసమాజ నిర్మాణానికి మేల్కొలుపు పొడతాయి.

ప్రస్తుతం ఒక వినూత్న మైన, నవ్యమైన మానవసృష్టికి కృషి జరుగుతోంది. ఆ కృషిలో కిషన్ చందర్ కూడా భాగస్థుడే. ఆయనది ఒక ఉచ్చమైన కంఠారావం; అంటే ఆతడొక నవమానవ వైతాళికుడు. తన నవల "I cannot die" లో కిషన్ చందర్ ఎటువంటి మానవ విలువల్ని పాఠకులముందు ఉంచుతాడో అది చదివినవారి కర్తవ్యమౌతుంది. అజ్ఞానం, అంధకారం, స్వార్థం, అమానుషత్వం, కపటం మొదలగువాటి నిర్మూలనకు పెనగులాడే సాశీల్యమూర్తి కిషన్ చందర్.

‘కిషన్ చందర్ కథలు’ ఆయన వ్రాసిన ఉర్దూ కథలకు తెనుగు సేత. ఇందులో ఎనిమిది కథ లున్నాయి. ఎనిమిది ఎనిమిది అణిముత్యాలు.

ప్రతికథా నిజమైన మానవతా దృక్పథంతో స్పందిస్తుంది. ప్రతికథలోనూ కిషన్ చందర్ నిజమైన మానవతా వాదిగా కన్పిస్తాడు. కథ చదువుతూంటే అతని హృదయం ఎంత లోతైందో, ఎంత విశాలమైందో, మానవాళిపట్ల అతని కెంత సానుభూతి వుందో అర్థమౌతుంది. అతని భావ నైశిత్యం, కళాచాతుర్యం స్పష్టమౌతుంది. ప్రతి చిన్న విషయాన్నీ అత నెంత దీర్ఘంగా ఆలోచించి, పాఠకుల ముందర ప్రవేశ పెడతాడో తెలుస్తుంది.

ఈ కథలు నేరుగా ఉర్దూనుండి అనువదింపబడ్డాయి. అనువాదంలో సరళమైన, వ్యావహారికమైన భాష ఉపయోగించబడింది. మూలంలోని చేవ, పటుత్వం తగ్గకుండా జాగ్రత్త గైకొనబడింది. తెనిగించటంలో తాని, అచ్చులో కాని అక్కడక్కడా కొన్ని తప్పులు దొర్లవచ్చు. అట్టి తప్పుల్ని సహృదయులైన పాఠక మహాశయులు ఎత్తి చూపిస్తే మలి ముద్రణలో సవరించుకోగలను. ఈ కథల్లో 'తుపాకి గుండ్లు - చెర్రీపూలు' అనే కథ కిషన్ చందర్ ఆంగ్లంలో 'Queen of Hearts' అనే పేరున 'Flame and the Flower' లో ప్రచురించినదానికి అనువాదం కాదు. దానిని నేరుగా ఉర్దూమూలంనుండి అనువాదం చేయటం జరిగింది. అసలు ఉర్దూ మూలానికి, కిషన్ చందర్ యింగ్లీషు అనువాదానికి అక్కడక్కడా కొద్దితేడా వుంది. పాఠకలోకం ఈ విషయాన్ని గమనిస్తుందని ఆశిస్తాను.

నా యీ ప్రయత్నం ఎంతవరకు సఫలమైందో పాఠక మహాశయులే నిర్ణయించగలరు. నా యీ ప్రయత్నానికి చేయూత నిచ్చి తోడ్పడిన విశాలాంధ్ర ప్రచురణాలయం వారికి కృతజ్ఞుడి.

— అనువాదకుడు.

1518

5

వేమన సంవాద తీ
తలవ్రాలు గంధాలయం.
:: పుష్పాక్షి ::

1. నే నెదురు చూస్తా

జీహీ చూడటానికి చాలా నాజూకుగాను, అందంగాను ఉండేది. ఆమె అందచందాలు రాచవంశపు పాత చీనా కూజాను పోలియుండేవి. అంతే, ఒక శ్రీమంతుని గృహంలో చక్కగా నగిషి చెక్కబడిన అలమారాలోగాని, ఎత్తైన గాజు బీరువాలోగాని తన సహజ సౌందర్యాన్ని ఒలకపోస్తూ (చీనాకూజా) ధగద్దగాయ మానంగా ఉంటుంది. జీహీ కూడ అలా ఉన్నదన్నమాట. మొదటి దినం నేను కాగితాల పువ్వుల్ని అమ్మటానికి బయలుదేరినప్పుడు నా కామె ఖచ్చితంగా అలాగే కన్పించింది. ఆమె తన ముసలితండ్రి యైన హాంగ్ ను వెంటబెట్టుకొని, క్రాఫోర్డ్ మార్కెట్ లోని మూడు దారులు కలిసే స్థలంలో కాగితపు పూలగుత్తులు, దండలు, పూలతోట్లు, రేకులు, కాగితపు పూలతో తయారు చేసిన చిన్నచిన్న బుట్టలు, టోపీలు, విసనకర్రలు పట్టుకొని నిలబడియుంది. వర్షాకాలం. చేతులు లేని నీలిరంగు జుబ్బా, నీలిరంగు పైజామా తొడిగియుంది. ఆ పైజామా కిది అంచులు సన్నని నూలు పోగులతో అందంగా కుట్టబడి యున్నాయి. ఆమె కాళ్ళు బంధింపబడిలేవు. అంతే, ఆమె సనాతన ఛాందస చీనా స్త్రీల కోవకు చెందదు. పాతకాలపు చీనా స్త్రీలను చూచినప్పుడు, సర్కసులో దృఢంగా పేనబడిన దిట్టమైన మోకు గుర్తుకొస్తుంది. అట్టిమోకుపై సర్కసుచేసే స్త్రీలు తమవక్షాల్ని గుప్పిట్లో పట్టుకుని, త్రాటిపై ఒడుదుడుకులు లేకుండా నడవడానికి ప్రయత్నిస్తారు. అట్టి పాతకాలపు ఛాందస చీనాస్త్రీల కోవకు చెందదామె.

వృద్ధుడైన హాంగ్ ముఖం ఎండిపోయిన సీతాఫలంవలె ఉంది. కాల వైపరీత్యాలు, కాలపు ఎగుడుదిగుళ్ళు అతన్ని పొడిపొడిచేసి ఆయనలో రకరకాల అనుభూతుల్ని కలుగజేశాయి. రకరకాలమార్పుల్ని తెచ్చిపెట్టాయి. ఆయన కాలవాహినికి ఎదురీడిన వాడు. జీవితంలో అనేక ఉచ్చనీచ గతుల్ని అనుభవించాడు. ఆయన ముఖాన్ని పరికించితే, అసియాఖండపు గత యాభైసంవత్సరాల చరిత్ర చదవగలం. కండ్లలో భయం, ఒకవిధమైన తెలివితో, తమస్సుతో గూడిన వెనుకబడినతనం, గుంటలుబడిన నల్లనికండ్లు, కండ్ల కొసలలో ఎర్రనిమచ్చ, బానిసత్వపు సంకెళ్ళ మూలకంగా కుడిచెక్కిలిపై దవడయెముక పైభాగంనుండి క్రిందిభాగంవరకు ఏర్పడిన ఒక గాయపుమచ్చ. ఈగాయం అతనికి హాంగ్ కాంగ్ లో సంప్రాప్తించింది. రిక్ష్వా నెమ్మదిగా తోలు తున్నాడనే కారణముతో ఒక తెల్లవాడు తన్ని లాగి కొరడాతో కొట్టినందువల్ల, పిడికిలి బిగించి గుద్దినందువలన, తన్నినందువల్ల అతని కా గాయం తగిలింది. అటువంటి అనేకగుర్తులు అతని వీపుమీదా, శరీరంలోని యితర భాగాలలో కూడా ఉన్నాయి యాభై సంవత్సరాల చరిత్రయొక్క నల్లని మైలురాళ్లు అతని జీవితంలో ఒక వేటగానివలె, క్రూరునివలె తమ దయా విహీనమైన గుర్తుల్ని అట్టిపెట్టి వెళ్ళిపోయాయి. వసంతం ఎలా వస్తున్నది, మొగ్గలెలా విచ్చుతున్నాయి, పువ్వులెలా వికసిస్తున్నాయి, చెట్టుకొమ్మ ఫలభరితమై తన తల ఎలా వంచుతున్నది - ఈ విషయాల ఎరుకే లేదతనికి. అతని జీవితం మొట్టమొదటిసారిగా ఒక పెద్ద అకలిని చూచింది. మరల ఒక పెద్ద కొండరాయిని చూచింది. మరల ఒక పెద్ద ఎడారిని చూచింది. ఆయన ఈ స్థితికి వచ్చి తర్వాత ఆయనలో ఒక విధమైన స్థైర్యం కలిగింది. నిరవధికంగా బ్రతుకును లాగడానికై ప్రయత్నించడం వృథా అనుకున్నా డతను. జీవితం ఇంతే, యిలాగే వుంటుంది, దీంట్లో అనేకమంది వుంటారు. కొందరు భోగ భాగ్యా లనుభవిస్తూ వుంటారు; కొందరు సంఘంలో గౌరవం, మర్యాద, ప్రతిష్ఠ పొందుతారు; మరికొందరు అప్రతిష్ఠ పాలౌతారు.

కొందరు దౌర్జన్యం చేస్తారు. అనేకులు దౌర్జన్యాన్ని అనుభవిస్తారు. దీనినుండి తప్పించుకోవటానికి మార్గాంతర మేమీ లేదు. ఎందువల్లనంటే, ఆకాశంపై నివసించే దేవతలు యీ జీవితాన్ని అలాగే తయారు చేశారు. దీంతో మార్పు తేవడానికి ప్రయత్నించడంకూడా పాపమే. ఆయనీవిధంగా ఆలోచించుకొన్న తర్వాత, తన తెరచాప నేలపారవేశాడు. తెరచాప స్తంభాన్నిదించివేశాడు. తన ఓడను లాక్కుని బొంబాయి తీరానికి వచ్చేశాడు. ఇప్పుడాయన పదిసంవత్సరాలనుంచి బొంబాయిలోని కమాటిపురా అని పిలువబడే ఒకదుర్గంధపూరితమైన పేటలో వసిస్తున్నాడు. ఇక్కడాయనొక చీనా దేశపు వేశ్యను వివాహమాడాడు. అతడామెకు భర్త, దళారీ కూడాను. పగలు భర్తయొక్క ధర్మాన్ని నెరవేర్చేవాడు; రాత్రిళ్ళు దళారీపని చేసేవాడు. నల్లమందు తినేవాడు. కల్లు త్రాగేవాడు. అప్పుడప్పుడు కోపం వచ్చినప్పుడు తన మొదటిభార్య కూతురు జీహీని కొట్టేవాడుకూడా. ఎనిమిదేండ్లు ఇదేవిధంగా బాగానే గడిచింది. కాని ఆకాశంపైని దేవతలు యితని ఈ మాత్రం సౌఖ్యాన్ని, మనశ్శాంతినికూడా చూచి ఓర్వలేకపోయారు. తన భార్య ఆయన ఆ వేశ్యను అతనివద్దనుంచి ఎగరదన్నుకొని తీసుకపోయారు. ఆమె కొన్నాళ్ళపాటు జబ్బుపడి, పరలోకయాత్ర చేసింది. అందువల్ల ముసలి హాంగ్, పెండ్లియీడు ప్రాప్తించిన అతని కూతురు జీహీ కాగితపు పూలు, విసనకర్రల వ్యాపారం చేపట్టవలసివచ్చింది. ఇప్పుడు దేవతలు వారిద్దరికి మఱొక బాధ తెచ్చిపెట్టారు. అదేమంటే, నన్ను వీరికి పోటీగా క్రాఫోర్డ్ మార్కెట్లో పూలమ్మడానికి గత్యంతరంలేని పరిస్థితిని కల్పించి పంపారు. ముసలి హాంగ్ కండ్లలోగల భయం, తెలివి, అంధకారయుతమైన మొరటుదనం నన్ను చూడడంతోటే మిక్కుటమైన ద్వేషంతో తీవ్రరూపం దాల్చాయి. ఆయన తన కూతురుతో చైనా భాషలో వీడో అన్నాడు. నావంకచూచి ద్వేషభావంతో ఆయిష్టతతో తన ముఖం పక్కకు తిప్పుకొన్నాడు.

నిజానికి నే నాతని ద్వేషానికి పాత్రమైన వాణ్ణికాను నేను కూడ వాళ్ళస్థితికే దిగజారాను. వాళ్ళగతే నాకుకూడా పట్టింది.

దానికి నే నేం చేయను. ? రంగులు వేయటమంటే మొదటినుంచీ నాకు చాలయిష్టం. నేను పదోతరగతి చదివేవఱకు అన్నిటికంటే నాకు ద్రాయింగు క్లాసంటే శ్రద్ధ ఎక్కువగా వుండేది. నేను కలకత్తా బొమ్మలు వేసేవాణ్ణి. రికరకాల పువ్వుల్లో చిత్ర విచిత్రంగా చిత్ర లేఖనం చేసేవాణ్ణి. ఇతర విషయాలపట్ల నాకంత ఆసక్తి వుండేది కాదు. దాని ఫలితం ఏమంటే, నేను పదోతరగతిలో తప్పిపోయాను. నా తండ్రి చనిపోయిన తర్వాత నన్ను పోషిస్తున్న నా చిన్నాయన నన్నింక చదివించడానికి తిరస్కరించాడు. ఇలాసరిగిన కొద్ది కాలానికే మా బాబాయి ఆఫీసులో ఏదో లోపం జరిగింది. ఆయన్ని ఉద్యోగంనుండి తీసేశారు. అందుకని ఆయనగూడా తనయింట్లో లోకంచేసి నన్ను యింటినుండి వెడలగొట్టాడు. నాకిప్పుడు కొందరు తుచ్చులు మినహా బొంబాయిలో అనేకమంది సజ్జనులు పండుకొనే చోట పవళించవలసి వచ్చింది. అంటే 'ఫ్లట్ పాత్' మీద పండుకోవటం ఆరంభించిన మొదటి మూడు నాలు రోజుల్లో నాకు చిత్ర విచిత్రమైన, అపూర్వమైన కలలువచ్చేవి ఉపహరణకు, నా దగ్గరొక బండివుండటం; మా బాబాయి దాని ద్రైవరట, నేను యూనివర్సిటీ వైస్ ఛాన్సలర్ గట; నన్ను పదోతరగతిలో తప్పించిన పరీక్షాధికారుల్ని దబాయించి, గదమాయిస్తున్నానట; నేను ప్యారిస్ లోవున్నానట; ప్రపంచంలోని విఖ్యాత చిత్రకారులు తమ చిత్రాలన్నిటినీ నాకు చూపిస్తున్నారట. నేను వాటిని నిర్లక్ష్యభావంతోచూచి, 'ఛీ' ఏం కళయ్యామిది! పనికిమాలిన 'కళా!' అంటున్నానట. కాని దీని తర్వాత నేను రెండు మూడు / యూలు పస్తుండవలసి వచ్చినపుడు రాత్రిళ్ళు కలలలో నాకు రొట్టెలు అగపడనారంభించాయి. ఇక నేను ఏమైనా చేయవలసిందే, ఊరకుంటే ప్రయోజనం లేదనుకున్నాను. మొట్టమొదట గుమాస్తా ఉద్యోగంకోసం ప్రయత్నించా. తీరా నాకు తెలిసిందికదా గుమాస్తా ఉద్యోగం పొందడానికి గ్రాడ్యుయేట్ అయివుండాలని; గ్రాడ్యుయేట్ అయివుండి ఎవరైనా పెద్ద మనిషియొక్క బావమర్ది అయి వుండడం చాల అవసరమని. దీం తర్వాత నేనొక మంగలివానివద్ద ఉద్యోగానికి కుదిరా. మంగలి

వెండ్రుకలు కత్తిరించేవాడు. నేను తలపై బ్రష్ తిప్పేవాణ్ణి. కొద్ది రోజుల్లోనే మంగలివాడు తనకొట్టు మూసేశాడు. ఎందుకంటే, బొంబాయిలోని ప్రజలు పస్తుండడంవల్ల, నిరుద్యోగంవల్ల, ఆకలివల్ల, రేషనింగు గింజలవల్ల వాండ్ల తలవెండ్రుకలు ఊడిపోతున్నాయన్న సంగతి ఆ మంగలివానికి అప్పుడే తెలిసింది. మొదట లోకులు తమ వెండ్రుకలు కత్తిరించు కోవటానికి పాపుకువచ్చేవారు. ఇప్పుడు వట్టి బ్రష్ తిప్పించు కోవడానికి రాసాగారు మంగలి నిరాశజెంది తన దుకాణాన్ని మూసివేశాడు. పాపం! నేడతగాడు దారుస్వాలో చేపలు పట్టుకొంటున్నాడు. దీనిశర్వాత నే నొక మిల్లులో నొకరుగా చేరాను. సమ్మోచేశాను, పట్టుబడ్డాను; మూడునెలలు జైల్లోఉన్నాను. పిదప మిల్లుయజమాను లందరూ నాపై పగబట్టి నన్ను వెలివేశారు. ఇప్పుడు నా కెవ్వరి మిల్లులోనూ పని దొరికేది లేదు. నిస్పృహ జెంది నేను కొన్నాళ్లు బుట్ట నెత్తినపెట్టుకొని బేర మమ్మాను. తర్వాత ఈర ని పోలీసులో పనికి కుదిరాను. కాని ఎక్కడా నా కాలుకు స్థిమితం చిక్కలేదు. చిట్టచివరికి, ఆలోచించి, ఆలోచించి కాగితపుపూలు తయారుచేసి, వాటిని క్రాఫోర్డ్ మార్కెట్ కు ఎదురుగా అమ్మేపని మొదలెట్టా. నేను కొంతకాలంగా యిక్కడ యీపూలు బాగా అమ్ముడుపోవడంచూస్తున్నాను. చాలమంది చైనీయుల కిదేపని. మనదేశస్థులుకూడ కొందరున్నారు అయితే, హస్తలాఘవంలో వారికి దీటురాలేరు. అందువల్ల రెండుమూడు రోజుల్లోనే క్రాఫోర్డ్ మార్కెట్ వదిలిపెట్టి వారు పేరొక చోటికి వెళ్ళేవాడు. లేక బహుశా ఈ పనిని వదిలిపెట్టి వేరే వృత్తి చేపట్టుండవచ్చు. అందువల్ల యిక్కడ పూలమ్మో చైనీయులు బాగా పాతుకునిపోయి. దృఢంగా, స్థిర సంకల్పుల్లా కనబడేవారు. మనదేశస్థులు మధ్య మధ్యలో అక్కడక్కడ కనబడి అక్కడక్కడే మాయమయ్యేవారు. ఇద్దరు ముగ్గురు చైనీయులు కాంబాదేవి రోడ్డుకు పోయేవీధికి దాపులో నిలబడి యుండేవారు. ఇద్దరు ముగ్గురు బోరీబందరు వెళ్ళే రోడ్డువద్ద, ఇద్దరు ముగ్గురు మంగల్ దాస్ మార్కెట్టుకు ఎదురుగా నిలబడేవారు. ట్రామ్ జంక్షన్ ఉన్న క్రాఫోర్డ్ మార్కెట్ ఎదుట నాకు ముసలిహాంగ్, ఆయన కూతురు షీహీ

తప్పనిసరిగా కనబడేవారు. ఇక్కడ పోటీకొంత తక్కువగా ఉన్న సంగతి నేను గమనించా. పూలు బాగా అమ్ముడుపోతాయి. అందుకని నేనుకూడ పూలు, యితర పూల వస్తువులు తీసికొని అక్కడే మకాం వేశా. ముసలిహాంగు, అతని కూతురు జీహీ నన్ను అసూయభావంతో చూడసాగారు.

ముసలిహాంగు నన్ను ద్వేషభావంతో చూచినా పర్వాలేదనుకోండి. కాని జీహీ వంటి సౌందర్యవతి, అందాల యువతి నన్ను ద్వేషభావంతో చూస్తే నే నెలా సహించగలను? అదీగాక నా పూలు అమె పూలకంటే తీసిపోయినవి కావు. కాగితాలతో పూలు కత్తిరించడం నాకు వెన్నతోబెట్టిన విద్య జేబులు కత్తిరించే ప్రావీణ్యం నేనింకా సంపాదించలేదనుకోండి. 'క్రసంధపు' పూల చెందుల్ని నేను ఎంత అందంగా తయారు చేసేవాణ్ణంటే రేత్రిళ్ళు జరిగే పార్టీలలో (విందులు) పాల్గొనే చవుకబాకు మనుష్యులు ఆ పూలగుత్తుల్ని ఎగబడి తీసుకపోయేవారు. నా పూలచెండ్ల తొట్లలో అడవితీవల్లో కానవచ్చే ఎర్రగులాబీల్ని చూసి మీరు బుల్ బుల్ కంఠారవాన్ని వినగలరు. తెల్లజాజులతోపాటు వంకులుగల రేకుల్ని నే నెంత అందంగా కత్తిరించేవాణ్ణంటే లోకులు ఆ తెల్లపూలను రమ్యంగా కత్తిరింపబడిన వాటి రేకులకోసమే కొనుక్కొని పోయేవారు కాగితం పూలు ఖరీదు చేసేవారు చాల చెడ్డవారనీ, బుద్ధిహీనులనీ నా ఉద్దేశం. వీరు కత్తిరియెదుట కత్తిరించేమను ప్రదర్శిస్తారు. కృత్రిమమైన అత్తరు పూసుకొని కృత్రిమమైన పూలతో తమ డ్రాయింగు రూమును అలంకరిస్తారు. కృత్రిమమైన నడవడికతో, బుద్ధులతో కాలంగడిపి కృత్రిమమైన స్వర్గానికి పయనమై వెళ్తారు.

ఒకనాటి సంగతి. ప్రొద్దుగూడే వేళకు నేను పూలన్నీ అమ్మి వేయగా ఒకే ఒక గులాబీపూల గుత్తి మిగిలిపోయింది. నేను దాన్ని జీహీకి తన తల్లో పెట్టుకుంటుందనే ఉద్దేశ్యంతో అమెకు ఇచ్చేశా. కాని జీహీ దానిని కొపంతో త్రుంచి, ముక్కలు ముక్కలుచేసి, నేలపై పారవేసింది ముసలిహాంగ్ గుడ్డెర్రజేసి, కుపితుడై యిలా అన్నాడు: "ఇవాళ నేను నీన్ను క్షమించివేశా. కాని రేపటిదినం నీవిక్కడ

నాకు కనబడ్డావంటే నిన్ను తుంటర్లేత చావమోదినా. లేదా పోలీసు వాండ్లకు చెప్పి అరెస్టు చేయిస్తా. తెలుసా ?

నే నన్నాను: 'పోలీసువాండ్లు అందరికీ చెందరుకదా ! పోలీసు వాడు నీ చిన్నాయన అనుకున్నావా ?'

హాంగు అన్నాడు: 'నేనిక్కడ నిలబడి అమ్మకోవడానికి పోలీసు పారావానికి అర్థరూపాయి యిస్తున్నాను.'

నేను నిండిన నా జేబుపై చేయివేసి నా తెముల మోత వినిపిస్తూ అతనితో అన్నా: 'నువ్వు అర్థరూపాయి యిస్తే, నేను ముప్పావలా యిస్తా' అని.

రెండవరోజు పోలీసు పారావాడు వచ్చినప్పుడు నే నలాగేచేశా. దానిమీదట పాపం ముసలిహాంగు చాల విచారగ్రస్తుడయ్యాడు. చివరికి నాతో రాజీపడవలసి వచ్చింది. మొదటిషరతు ఏమిటంటే, ఆయన కూతుర్ని నేను యిశరుల కనుగొప్పి ఎత్తుకొని పోకుండా ఉండటం. రెండవషరతు, వారు తయారుజేసే పూలను నేను తయారు చేయకుండా ఉండటం. మూడవషరతు, కాగితపు పూలతో తయారు చేసిన విసనకర్రలు తెచ్చి అమ్మకుండా ఉండటం - వాళ్ళ దేశంలో ఉండే విసనకర్రల వంటివి వారే అమ్మాలి. చివరి రెండు షరతుల్ని నేను పాటించానుగాని రోజులు గడిచెకొద్దీ జీహీ అంటే నాకు మక్కువ ఎక్కువైంది. ఆమెయందు నాకు ప్రేమానురాగాలు దినదిన ప్రవర్ధమాన మవుతూ వచ్చాయి. ఆమెయందే నా మనస్సు లగ్న మైంది. ఆమె నాకు బాగా, బాగా నచ్చింది. అందువల్ల మొదటి షరతు నాకు చెడ్డగా కన్పించింది. కాని జీహీ నావైపు కన్నెత్తి చూచేదేకాదు. ఇది చాల అవమానకరమైన విషయంగా నాకు తోచింది. ఎంచేతంటే, నా స్వల్పానుభవంవల్ల నేను తెలిసికొన్న దేమి టయ్యా అంటే, యువతులు తొలి పరిచయంలోనే విరగబడి మాట్లాడే స్తారు; అట్టివారు చాల ప్రమాదకరమైనవారు. పొరపాటున మీ చేయి వారి భుజాలకు తగిలినదా వారు వెంటనే ఆ విషయాన్ని పోలీసువాళ్ళ దాకా చేరవేస్తారు. కాని జీహీ అటువంటిది కాదు. ఆమె నాతో చాల

తక్కువగా మాట్లాడేది. తఱచు తన గిలాపులాంటి కనురెప్పల్లోంచి నన్ను తొంగి తొంగిచూచేది. ఈ గిలాపు లోపలవున్న కండ్లలో యింకా అనేకమైనకండ్లు బంధింపబడి నాకు కనబడకుండా ఉన్నాయా అనిపించేది. స్కూలుపిల్లవాడు హెడ్ మాస్టరు బెత్తయెదుట ఎలా వణుకుతాడో అలా నా చిత్తం ఆమె దృష్టియెదుట వణక నారంభించేది.

ముసలి హాంగ్, నా మనోగత విషయాన్ని గమనించి ఒక పర్యాయం జీహీ తనవెంట లేనప్పుడు నాతోఅన్నాడు : 'నువ్వు జీహీని పెండ్లి చేసికొంటావా?' అని.

'పెండ్లా?' నేను నివ్వెరబోయి అడిగాను కాస్త అతనితోను, కాస్త నాతోను.

'అవునవును,' ముసలి హాంగ్ తెలివైన చిరునవ్వు చిందించి, విరిగిపోయిన దంతాలుగల నోరువిప్పి అన్నాడు: 'జీహీని పెండ్లాడుతావా? ఇప్పుడు నువ్వు పెండ్లిచేసికోగలవు. బాగా సంపాదిస్తున్నావు. అందచందాలుకూడ తగినంతగా ఉన్నాయి. చదువుసంధ్యలు నేర్చినవాడివి. నా జీహీకూడ అలాటిదిలాటిదేమీ కాదు. ఆమె చైనా భాషయే కాకుండా, ఇంగ్లీషుకూడ చదవగలదు. కమాటిపురా అంతటోకి యిటువంటి పూలు తయారుచేసేవారు మరెవ్వరూ లేరు. ఇంగ్లీషు వాళ్ళకు కావలసిన టోపీలు, విసనకర్రలు మొదలైనవి జీహీ చాల అందంగా తయారుచేస్తుంది. ఆమె నిష్ప్రయోజకురాలేమీ కాదు.'

నేనన్నా: 'మంచిది. నేను జీహీని పెండ్లాడతా. అయితే ఆమె నిక్కడునుంచి ఎత్తుకొని పోదా మనుకుంటున్నా.'

'అది నాకు తెలుసు. నే నంత శుంఠనుకాను. ఒక మనిషి హృద్ధతాన్ని గమనించగలను. నేను బ్రతికుండగా నువ్వాపని చేయలేవు.'

నే నన్నాను: 'ఫలించినా ఫలించకపోయినా ప్రయత్నం మాత్రం జరుగుతుంది. ఫలితాన్ని ఆకాశంమీది దేవతలకు వదిలివేస్తా.'

హాంగ్ అన్నాడు: 'ఈ విషయం నేను పోలీసువాండ్లకు

చెబుతా. అకాశంమీది దేవతలకు దీన్ని వదలటంలో నాకంత విశ్వాసం లేదు."

*మంచిది. నే నిక ఆమె నెత్తుకొనిపోయే ప్రయత్నాన్ని విరమిస్తా. పెండి చేసుకోవటానికి నాకిష్టమే. ఎన్ని రూపాయలు తీసికొంటావు ?"

హాంగ్ యిటూ అటూ చూచి అన్నాడు: ఒక చీనాదేశపు వృద్ధ సంపన్నుడు వెయ్యి రూపాయలిస్తానన్నాడు. అతనికి ఫోర్టులో ఒక రెస్టారెంటుకూడా వుంది. కాని ఆయన ముసలివాడైనందువల్ల అతనికి నా కుమార్తెనిచ్చి పెండ్లిచేయాలా. నువు ఆరువందలిస్తేచాలు. నీకిచ్చే చేస్తా."

*ఆరువందలు నేనెక్కణ్ణించి తెచ్చేది ?"

*వాయిదాల ప్రకారం చెల్లించు."

నేను గమ్మునుండి అలోచించసాగా.

హాంగ్ అన్నాడు: "వాయిదాల ప్రకారం తీర్చటం తప్పేమీ కాదు. ఈ రోజుల్లో రేడియో, బండి, చెక్కసామానులు మొదలైన అన్ని వస్తువులు, వాయిదాల ప్రకారం తీర్చే పద్ధతికైన దొరుకుతున్నాయి. నువ్వు ప్రతినెలా నలభైరూపాయలు చొప్పున యివ్వు. ఒక సంవత్సరంలో నీ బాకీ తీరిపోతుంది. మరుసటి సంవత్సరం నువ్వు పెండ్లిచేసుకోవాలి. తెలిసిందా ?"

*నాకు సమ్మతమే. చేతిలో చేయివేయి."

ముసలివాడు చేతిలో చేయివేస్తూ, చిరునవ్వు నవ్వి నాతో యిలా అన్నాడు: "నేటినుంచి నువ్వు నాకొడుకై పోయావనుకో, నీ కొక తెలివైన మాట చెప్తా. ప్రతిదినం నీ సంపాదనలో కొంతతీసి నాకిస్తూఉండు. నెలనెలా లెక్క వేయడం కష్టమైపోతుంది. ఏరోజుకారోజు మిగిల్చింది ఉండిపోతుంది. నెలతర్వాత మిగల్చడం కష్టమౌతుంది. ఇది స్వానుభవంవల్ల చెప్తున్నా."

*చాలా బాగుంది. ప్రతిరోజూ రూపాయిగాని, రూపాయి పావలాగాని నావద్ద తీసుకో. మిగతాది నెలాఖరిలో."

“సెభాష్,” అని ముసలివాడు మరల చేతిలో చేయివేశాడు. అయితే జీహ్వా చెవిలో ఈవిషయం పడకూడదు సుమా ! నీప్రవర్తన మూలంగాకూడా ఆమెకు తెలియకూడదు. నీ సంభాషణ వల్లకూడా మనమిద్దరం ఏంచెయ్య దలచిందీ ఆమెకు తెలియకూడదు. అదీగాక పెండ్లికిముందు ఆమెతో జాస్తిగా మాట్లాడటానికి నీ కవకాశం యివ్వను. మా వంశంలో ఆపద్దతిలేదు.

“మా యిందల్లోకూడా ఆ పద్దతి లేదు.”

ముసలిహోంగు దగ్గుతూ, నవ్వుతూ యిలా అన్నాడు: “ఇది చాల మంచిపద్దతి. పెండ్లి అయ్యేదాకా స్త్రీ పురుషులు ఒకరితో వొకరు మాట్లాడుకోకుండా ఉంటే వంశప్రతిష్ఠ చిరస్థాయిగా నిలుస్తుంది. నా సంగతే తీసుకో. నేను జీహ్వాతలిని వివాహమాడినప్పుడు ఆమె మాటకారి అన్నసంగతి అని నాకు తెలీదు. పెండ్లియింతర్వాత యిద్దరి రంగూ బయటపడ్డది. హా ! హా ! హా !”

“హా ! హా ! హా !” నేనుకూడ బాగా నవ్వా. మరల ఒక్క దమ్మున నిర్వేదంతో అతన్నడిగా: “మరి జీహ్వా పలుకులెలావుంటాయి?”

“విచారపడకు. వెండి గంటయ్యా. వెండిది.”

ఇలా కొన్ని నెలలు గడిచిపోయాయి. నే నిప్పటివరకు హోంగుకు నూటయభై రూపాయలుమాత్రమే యిచ్చాను. ఎందుకంటే అనేక పర్యాయాలు రాబడి మందకొడిగా ఉండేది. పాపం హోంగు నా దీనావస్థను అర్థం చేసికొనేవాడు. అందువల్ల నే నెంతయిస్తే అంత తీసుకొనేవాడు. జీహ్వా యెడల నా ప్రవర్తన, నా యెడల ఆమె ప్రవర్తన, యిలా ఉండేది - అల్ప భాషణం, అల్ప వీక్షణం తరచు ఆమె నా యెడల కఠిన వైఖరి అవలంబించేది. ఆ వైఖరి అప్పుడప్పుడు నన్ను విచార సాగరంలో ముంచెత్తేది. నేను నా మనోగతాన్ని ఆమెకు తెల్పలేనంతటి హీనస్థితికి దిగజారిపోయి, శక్తిహీనుణ్ణయి పోయేవాణ్ణి; మనస్తాపంతో కుమిలిపోయేవాణ్ణి.

చివర కొకరోజు నా కవకాశం దొరికింది. వర్షాకాలపురోజులు. కుండపోతగా వర్షం కురుస్తోంది. నేను నా కాగితపు పూలతో ట్రామ్

స్వాండులో ఒక ప్రక్క ఒదిగిలబడి యున్నాను. అడుక్కుతినే బాలు
 దొకడు తన శరీరంపైగల చింపి పేలికలతో శరీరాన్ని కప్పుకోవటానికి
 విఫలప్రయత్నం చేస్తున్నాడు. చలికి పొద్దు కొరుకుతూ ఉన్నాడు.
 అతని పల్చని దొక్కలపైన, కాళ్ళపైన చర్మంమాత్రం మిగిలి కొట్ట
 వచ్చినట్లు కానవస్తున్నది. వాని ఉదరం ముందుకు ఉబికి యుంది.
 నాలువెపులా జోరుగా వర్షం కురుస్తోంది. గుంపులు దుకాణాల్లోకి
 దూరి నిలువబడి యున్నారు. రోడ్లపై అక్కడక్కడా మట్టి కొట్టుకొని
 పోయి, తాజాతనం కనిపిస్తోంది. ఇంతలోనే మోటార్లు హారన్
 వాయిస్తూ అన్ని భాగాలు మూయబడి, ముందుభాగపు అద్దాలు
 మాత్రం పైకెత్తబడి అటూ యిటూ పోతున్నాయి. నిలుచున్నంతలో
 సూర్యుడస్తమించాడు. సాయంకాలమైంది. లైట్లు వెలిగాయి. కాని
 వర్షం ఆగిపోలేదు, ట్రాములు, బస్సులు నడవటం ఆగిపోయింది.
 కాని వర్షం ఆగిపోలేదు. నేను ట్రామ్ స్టాండుకు ఒక మూల నా కాగి
 తపు పూలతో నిలువబడియున్నాడీహీ, ఆమె ముసలితండ్రుని నిరీక్షిస్తూ.
 ఇవాళ ఉదయంనుంచి జీహీని చూడనేలేదు. రోజూ చూచేవాణ్ణి.
 అందువల్ల చూడనిబాధ పీకుతోంది. ప్రతిరోజూ ఆప్యాయతతో చూచే
 వస్తువును ఒక్కరోజు చూడకపోయినట్లయితే అదెంత దుర్భరంగా,
 బాధాకరంగా ఉంటుందో నా కివాళ తెలిసింది. ఇవాళ వర్షం ఎంత
 చింతాక్రాంతంగా ఉంది ! మార్కెట్ ఎదుటగల స్తంభాలు ఎంత
 బోడిగా, ఒంటరిగా ఉన్నాయి ! రోడ్డు ఎంత నిర్జీవంగావుంది ! ట్రామ్
 లైను నిశ్శబ్దంగా ఎంత దూరంవఱకు తన హృదయంలో తెలియని
 బాధను దాచుకొని వెళ్ళిపోయింది ! నిన్నటివఱకు కాగితాల పూల
 వలె వికసించిన జీవితం నేడు మొగ్గవలె ముకుళించుకొనిపోయింది !
 ప్రేమ తన కవాటాలన్నిటినీ మూసివేసి, నన్ను బయటరోడ్డుమీద
 ట్రామ్ స్టాండుదగ్గర నిలబెట్టి, తాను స్వయంగా ఎక్కడికో వెళ్ళి
 పోయింది

అకస్మాత్తుగా ఎవరో నాదరికివచ్చి అడిగారు : 'ఇవాళ ఎన్ని
 రూపాయల పూలమ్మారు ?' అని.

ఆ అడిగే వ్యక్తి నాకెంత సమీపంలోవచ్చి అడిగిందంటే, ఆమె

శ్వాస నా చెక్కిళ్ళను చుంబించింది. నేనామెను చూడటానికి తలెత్తగానే, ఆమె తన ముఖాన్ని బురఖా వెనుక దాచుకొంది. గలాపుగుండా ప్రసరిస్తున్న జీహీ చూపులు నా కండ్లలో ప్రతిబింబించాయి. అంతే నా చూపులు ఆమె చూపుల్ని ఎదుర్కొన్నాయి. అవు నామె జీహీయే. ఒంటరిగా వానలో తడుస్తూ వచ్చింది. వానకు తడిసిన ఆమె శిరోజాలనుంచి ఒక విధమైన సువాసన గుప్పుమన్నది. తడిసిన ఆమె లే పెదవులపై ఒక అపూర్వమైన కాంతిపుంజం చిందులు త్రొక్కుతోంది.

నే నన్నాను: 'ఇప్పు డీవర్షంలో ఒంటరిగా నీ వెలా వచ్చావు? హాంగ్ ఎక్కడ?'

'మీ వద్ద రూపాయి పావలా తీసుకరమ్మని న న్నాయన పురమాయించి పంపాడు. ఆయన అరోగ్యం సరిగా లేదు. ఇదుగో, డాక్టరు వద్ద మందు తీసికొనివచ్చా.'

నేను మాటాడకుండా రూపాయి పావలా యిచ్చేశాను.

ఆమె అన్నది: 'ఈ రూపాయి పావలా మీ కెలా వచ్చింది? ఇవాళ పూలమ్మియుండరు కదా!'

'నిన్న మిగిలిన డబ్బులివి.'

'అయితే నిన్నకూడ రూపాయి పావలా యిస్తారే!'

'నీ కెలా తెలుసు?'

'నా కంతా తెలుసులెండి.'

నేను వూరుకున్నాను.

'మీ రీ రూపాయి పావలా ఎప్పటిదాకా యిస్తుంటారు?'

'ఆరు వందల రూపాయ లయ్యేదాకా.'

జీహీ ఒక నిట్టూర్పు విడిచి యిలా అంది : 'ఆయన మీ దగ్గర ఆరువందల రూపాయలు తీసికొంటున్నాడు. వేరొకనితో యెనిమిది వందలకు బేరం కుదుర్చుకున్నాడు. మూడవ వానితో పన్నెండువందలకు బేరం కుదుర్చు కున్నాను. జీహీ ఒక్క తేగదా! ముగ్గురి నెలా చేసుకొంటుంది?'

నేను నిర్విణ్ణుడనై ఆమెవంక తేరిపార జూడటం మొదలెట్టాను. ఆమె నా సందిగ్ధావస్థ తెలిసికొని, నాతో అంది: 'నేను నిజం చెప్తున్నా.'

నే నా గ్రహ వేశంతో అన్నాను: 'ఇది చాలా ఘోరమైన విషయం.'

జీహ్వా మళ్ళీ నిట్టూర్చి అన్నది, 'దీనికంటే ఘోరమైన సంగతుల్ని, చాలా ఘోరమైన సంగతుల్ని మేము చూచియున్నాం.'

నే నింకా మండిపోయి అన్నాను: 'కాని నేను మీతో ఘోరముగా ప్రవర్తించలేదుగా.'

'ఏం, బేరం కుదుర్చుకోక ముందు మీరు నన్నేమైనా అడిగారా? ఈనాడు చీనాదేశపు స్త్రీలకాళ్లు బంధింపబడిలేవన్న సంగతి బహుశా మీకు తెలియదు కాబోలు. ఇప్పుడు వాళ్లు స్వయంగా తమ కాళ్ళతోనడచి ఎక్కడికైనా వెళ్ళగలరు.'

జీహ్వా నావైపు తిరిగి చాలా ఆవేదనతో అంది. ఉద్వేగంతో అన్న ఆమెమాటల్లో తెలియరాని నిస్సహాయత, నిర్లిప్తత ప్రస్ఫుటంగా కానవచ్చాయి.

'ఎక్కడికైనా' అని ఆమె అన్నమాటలో నాకొక అర్థం ద్యోతకమయింది. నా సమీపంనుండిలేచి ఆమె ఎక్కడికో దూరానికి చాలా దూరానికి వెళ్ళిపోయినట్లుగా, హిందూదేశంనుండి బర్మాకి, బర్మానుండి సయాంకి, సయాంనుండి చీనాదేశానికి వెళ్ళిపోయి, అక్కడ తన చీనాదేశంలోని పచ్చికబయళ్ళు, ఆరామాలు సస్యశ్యామలమై, ఫలపుష్పభరితమై కంటికింపుగా జీవంతో తొణికిసలాడుతూన్న పచ్చ పచ్చనిక్షేత్రాల వంక తనివితీరా అవలోకిస్తున్నట్లుగా అనిపించింది నాకు.

ఆమె చాలా నిదానంగా అంది: 'ఎక్కడైతే ప్రజలు నవజీవనం కోసం పోరాడుతున్నారో, ఎక్కడైతే నావంటి పదుచులు మగవారితో భుజం భుజం లిపి పోరాటం సాగిస్తున్నారో అట్టి నాస్వదేశం నాకు జ్ఞాపకం వస్తోంది. నే వొక్కతేనే యిక్కడపడి కుమిలి పోతున్నాను. ఎవ్వరైనా నాకు రెక్కలిచ్చినట్లయితే నే నీ రోజే రెక్కలతో ఎగిరి ఆ పోరాట స్థలానికి చేరుకోగలను.'

“అది ఎటువంటి పోరాటం?” నేను విభ్రాంతితో అమెవైపు చూస్తూ అన్నాను. జీహీ నా కివాళే చెప్తున్న దా సంగతి.

అమె జవాబివ్వలేదు చాలసేపు మిన్నకుండిన తర్వాత అమె అంది : “మీకు తెలుసుననుకుంటా. నా అసలుపేరు జీహీ కాదు.”

“జీహీ కాదా?”

“నా అసలుపేరు వేరే ఉంది. ఈ పేరు నేనే స్వయంగా పెట్టుకొన్నా. జీహీ అనే అమ్మాయి ఒక చీనాదేశపు వీర వనిత. అమె చియాంగ్ కైషేక్ దౌర్జన్యానికి వ్యతిరేకంగా పోరాడి, ఆ పోరాటంలో వీరస్వర్గం పొందింది. నేనుకూడా జీహీ వలెనే సోట్లాడాలనుకుంటున్నా.”

“దేనికోసం?”

“మీ కెలా వివరించగలను. అయినా ప్రయత్నిస్తాను వినండి. మా ఊరు వున్నదే అక్కడ హాన్ నది ప్రవహిస్తున్నది. మా ఊరిపేరు కోయింగ్ పా. అక్కడ సీమరేగు తోపులున్నాయి. గ్రామంపై పెత్తనం చలాయించే జమిందారు ఇల్లు నదికి ప్రక్కభాగంలో ఉన్న ఒక ఎత్తైన పీఠభూమిపై ఉంది. అతని పేరు ‘ఊ.’ ఈయనే నా తండ్రి భూమిని గుంజుకొని వూరినుంచి వెడలగొట్టింది. అప్పుడు నాకు నాల్గేళ్ళ ప్రాయముంటుంది.

“ఊరినుంచి ఎందుకు వెడలగొట్టాడు?”

“ఎందువల్లనంటే మా నాయన ఆ ముసలి జమిందారువద నా జననమప్పుడు తీసికొన్న బాకీ చెల్లించలేదని.”

అకస్మాత్తుగా నేను నా వినతండ్రి యింటనుండి వెడలగొట్టబడడం గుర్తుకొచ్చింది, నే నన్నా, “అరే, అలా అయితే నా కర్ణమైందిప్పుడు.”

“ఎలాగ?”

“నా అనుభవంవల్ల. స్వానుభవం వుండాలి యిటువంటి విషయాల్లో. సరే, కానీ. ఏం జరిగింది తర్వాత?”

“మే మా వూరినుండి వేతొక వూరికి వచ్చాం. మే మక్కడ

యితరుల పొలాల్లో కూలిపని చేసేవాళ్ళం. నా తల్లి అందంగా ఉండేది."

◆ "నాకు కొద్దికొద్దిగా అర్థమవుతున్నది." జీహీకి సిగ్గువేసింది. కాస్త సంతోషించిందికూడ. "మీరు కాస్త ఓపికపట్టి మీ విస్మయాన్ని అవుకున్నట్లయితే, నేను పూర్తిగా చెబుతా."

"అలాగే, కానీ"

"నా తల్లి అందంగా ఉండడంవల్లా, మేము నిరుపేదలయినందువల్లా మేము పనిచేసే పొలాల కామందులు, చేలల్లో పనిచేసిన తర్వాత మాతో అనుభవించాలని కోరుకునేవారు. నా తండ్రి కదినచ్చలేదు. అందువల్ల మే మా పూరు వదలి వచ్చేశాం."

"తర్వాత ?"

◆ "తర్వాత కష్టకాలమొచ్చింది. జరం ఆకలితో చావ నారంభించారు. నా తండ్రి కరువుబాధ భరించలేక నా తల్లిని ఒక వృద్ధ కులీనునికి రెండువేల కమ్మివేశాడు."

"నీ తల్లినా ?"

"అవును, నా తల్లినే. ఈ రెండువేల డాలర్లతో మేము హా.గ్ కాంగ్ వచ్చేశాం. అక్కడ రిక్సావ్యాపారం బాగా సాగుతుందని మాకు తెలిసింది. నాతండ్రి ఒక రిక్సాకొన్నాడు. రిక్సా తోలటం మొదలెట్టాడు. తెల్లవాండ్లు తరచుగా తప్పత్రాగి రచ్చ చేసేవారు. ఒకదినం ఒక తెల్లవాడు నాతండ్రిని కొరడాతో చావబాదినందువల్ల, ఆయన స్పృహలేకుండా పడిపోయాడు. తరువాత ఆ తెల్లవాడు రిక్సాకు నిప్పంటించాడు. రెండువేల డాలర్లు ధ్వంసమయ్యాయి."

"తర్వాత ?"

◆ "తర్వాత నాతండ్రి నన్ను అమ్మజూపాడు. కానీ నే నప్పటికి చిన్నదాన్ని. చాలా బలహీనంగా, బక్కచిక్కి వుండేదాన్ని. నన్ను కొనడాని కెవ్వరూ సిద్ధంకాలేదు. చివరి కొక ఫాదిరీ నన్ను తన యింట్లో పనిమనిషిగా ఉంచుకున్నాడు. ఫాదిరీభార్య నాకు ఇంగ్లీషు నేర్పారంభించింది. అవి చాల మంచిరోజులు. నాకు త్వరలోనే

ఆరోగ్యం చేకూరింది. కాని నాతం డి కేఉద్యోగం దొరకలేదు. అందు వల్ల ఆయన ఇంగ్లీషువాండ్ర కంపెనీకి చెందిన ఒక గోదాములో దొంగతనం చేశాడు; పట్టుబడ్డాడు. రెండేండ్ల జైలుశిక్ష పడ్డది."

నేను నిశ్శబ్దంగా వింటున్నా.

"ఆకలితో అలమటిస్తూండడం వల్ల ఆయన గోదామునుండి బియ్యం దొంగిలించాడు. చియాంగ్ కై షేక్ ప్రభుత్వం అతని పొలాలనుండి బియ్యం దొంగిలించి ఆంగ్లేయుల గోదాములు నింపి నందువల్ల, ఆయన ఆకలితో అలమటించవలసివచ్చింది. ఆయన బియ్యం దొంగిలించి అమెరికనుల గోదాములు నింపడమే కాకుండా, అతని భూముల్నికూడ ఆపహరించి కిరాతకుడైన జాగీర్దారు "ఉ" కిచ్చివేశారు "

ఆమె చాలసేపు మిన్నకుండింది.

నే నడిగా : "తర్వాత ?"

ఆమె చాల దుఃఖంతో అంది : "తర్వాత మేము సింగపూరు వచ్చేశాం. సింగపూరునుండి మలయా వెళ్ళాం. అక్కడ రబ్బరు తోటల్లో పనిచేస్తూవచ్చాం. అక్కడినుంచి బర్మా వచ్చేశాం. తర్వాత బొంబాయి వచ్చాం. ఆ తర్వాత సంగతంతా మీకు తెలిసిందే."

"అయితే యిప్పుడో ?"

"ఇప్పుడు నేను మీతో చెప్పదలచిందేమిటంటే, మీరు మా నాయనకు రూపాయిపావలా యివ్వడం మానెయ్యండి. నేను మిమ్మల్ని కాదుకదా, ఎవ్వరినీ పెండ్లిచేసికోను."

"ఎందువల్ల ?"

"నేను తిరిగి చైనాకు వెళ్ళిపోతా. నా వద్ద డబ్బులున్నప్పుడు చైనా వెళ్ళిపోతా. మీరు నాకు రోజుకు రూపాయిన్నర యివ్వండి "

ఆమె నావంక ఆందోళనతో చూడసాగింది. "నే నీ డబ్బుంతా తీసుకొని చైనా వెళ్ళిపోతే, మీ కేం ప్రయోజనం ?"

"నే నెదురుచూస్తా ?"

ఆమె నావంక చూచి, చిరునవ్వునవ్వి, అంది : "మట్టి, నేనేం బాగాలేను. మీరు నన్నుగురించి ఆలోచించకండి చూడండి."

మీ హిందూదేశంలో ఎంతమంది చక్కని అమ్మాయిలున్నారు. వీరి నాసిక సన్నగా, ఎంత అందంగా ఉంటుంది ! కలువ పువ్వుల్లాంటి పెద్దపెద్ద కళ్లు ఎంత అందంగా ముద్దుగొల్పుతుంటాయి ! అయ్యో. నేనింతటి చక్కనికండ్లు మరెక్కడా చూడలేదు ! ఇందరు సుందర నారీమణులు, పంకజాక్షులుండగా మీ కేమి ఖర్మండీ !”

“నువ్వు వెళ్ళు. నేను నీ కొఱకెదురుచూస్తా.”

ఆమె నా దరికివచ్చి అంది. “నా కాకలివేస్తోంది.” అని.

“నావద్ద పెసరకాయలు కొనుక్కొనటానికి కావలసిన డబ్బులుమాత్రం ఉన్నాయి.”

నేను పెసరకాయలమే ఆయనతో అన్నా : “రెండణాల పెసరకాయలివ్వు.”

ఆమె అంది : “‘మేంగ్’ అని పెసరకాయల్ని అంటారు. పూర్తిగా చీనాపదం ‘మాంగ్’.”

పెసరకాయలు తింటూ తింటూ మాయిద్దరిచేతులూ కలిశాయి. కాని తిరిగి విడిపోయాయి. ఆమె కండ్ల అల్పవీక్షణం తీక్షణమైంది. ఆమెవణుకుతోంది. నేనుకూడ వణుకుతున్నా. నలువైపులా వర్షం కురుస్తోంది. కొంతసేపాగి ఆమె అంది : “నలువైపులా మనుష్యులున్నారు. కాని ఏకాంతం విస్తరించియుంది.”

“ఎంత చక్కని ఏకాంతం !”

ఆమె నవ్వి అన్నది : “నేనిక వెడుతున్నా.”

నే నామెతో ఏమనలేదు. నా మనస్సులోనే యీ మాత్రం అన్నా : “ఇప్పుడీమె యెక్కడికైనా వెళ్ళినీ. దానివల్ల అయ్యేదేంలేదు. నేనుమాత్రం. ఆమెకొఱకెదురుచూస్తా.”

చాల సేపయింది. సాయంకాలం వచ్చే వార్తాపత్రిక మూలం గానే సాయంత్రమయిన సంగతి తెలిసేది. పీపింగ్ ఎప్పుడైతే పట్టుబడిందని తెలిసిందో, పెకింగ్కూడా. వశమైనట్లే. పాంఘ్ పట్టుబడ్డదని తెలిసింది. మావో సైన్యాలు చైనాదేశపు ఒక భాగం నుండి రెండోభాగం వలకూ చేరుకొన్నాయి. హోంగ్ కాంగ్ యొక్క సముద్రతీరపు గోడలతో అవి దీకొన నారంభించాయి. ఏరోజైతే చైనా

దేశపు సైన్యాలు హాంగ్ కాంగ్ సరిహద్దులు చేరుకొన్నాయో సరిగ్గా అదేరోజు మా ప్రేమ ఒక సరిహద్దును చేరుకొన్నది.

ఆమె అన్నది : “సరే, యిక నిర్ణయమై పోయింది” అని.

“పోరాటం యిక్కడకూడా కొనసాగించవచ్చు.”

“అది మీ పని. నే నక్కడికి వెడతా!”

నే నామె చేయిపట్టుకొని అన్నా: “జీహీ ! ప్రపంచం ఖండ ఖండాలుగా చీలదీయబడి యుంది. నీవు చేపట్టినపని యిక్కడకూడ అరంభంచేయవచ్చు. ఏదీ చేయిలో చేయికలుపు.”

ఆమె తొట్రువద్దది ఏదో ఆలోచించసాగింది. కొంతసేపటి వరకు ఆమె చేయి నా చేతిలో ఉండిపోయింది. తర్వాత ఆమె చాల మృదువుగా నమ్రతతో తనచేతిని నాచేతినుండి తప్పించివేసింది. నాచేయి ఒంటరిగా అలాగే వుండిపోయింది.

ఆమె అన్నది: “నన్ను పోనివ్వండి. నన్ను నా స్వదేశానికి వెళ్ళనివ్వండి. నే నిక్కడుంటే సంతోషమేలేదు. అక్కడికివెళ్ళి ఆలోచిస్తాను.”

“మంచిది. నే నెదురుచూస్తా.”

వెళ్ళటానికి ముందు హాంగుకు, జీహీకి పెద్ద తగాదా జరిగింది. ముసలి హాంగుకు తిరిగి వెళ్ళిపోవటాని కిష్టంలేదు. తన కుమార్తె తిరిగి చైనాకు వెళ్ళిపోవటం అతని కిష్టంలేదు. అందుకని ఆయన ఏడ్చి మొత్తుకున్నాడు. జీహీని గదమాయించాడు. కొట్టి తిట్టాడు. ఈ విషయాన్ని ముందు పోలీసువాండ్లకు, తర్వాత ప్రభుత్వానికి చెప్పాడు. కాని జీహీ ప్రాయం వచ్చిన పిల్ల. ఇప్పుడామె తన దేశానికి వెళ్ళ గల్గుతుంది. ప్రపంచంలోని ఏ శక్తి ఆమె నడ్డగించలేదు. బలవత్తరమైన ప్రేమ హస్తంకూడా ఆమె నడ్డగించలేక పోయింది. ఆమె బొంబాయినుంచి కలకత్తాకు, కలకత్తానుంచి హాంగ్ కాంగ్ కు వెళ్ళి పోయింది. వెళ్ళటానికి పూర్వం నాతో జాస్తిగా మాట్లాడలేదామె. వీడ్కోలు సమయంలోకూడా ఆమె నేత్రాల్లో విచారం వ్యక్తం కాలేదు. పైపెచ్చు సంతోషం ప్రకాశమానమై భాసించింది. ఆశ్చర్యకరమైన ఒక అశాంతి, తపన ఆమెలో తొంగి చూచాయి. అవును

ప్రయాణ మయ్యేటప్పుడు ఆమె ఒక్కసారి గట్టిగా నా చేయి పట్టుకొని, నా చెవిలో చెప్పింది: “నేను తప్పకుండా వస్తా. నా కొఱకెదురు చూస్తుండండి.”

ఆమె వెళ్ళిపోయింది.

ఆమె వెళ్ళిపోయింతర్వాత ప్రపంచంలోని సమస్త సౌఖ్యాలు, భోగభాగాలు రెక్కలు గట్టుకుని ఆమెతోబాటే వెళ్ళిపోయా. అనిపించింది నాకు. నా చేతుల్లో కాగితపు పూలు మాత్రమే వుండిపోయాయి.

ముసలిహోంగు ఆమెను సాగనంపటానికికూడ రాలేదు. తర్వాత నాతోకూడ కలియలా. బహుశా పూలమ్మే పనికూడా మానేశాడనుకుంటూ. తర్వాత నాకొక పూలమ్మే చైనీయుడు అతగాడు ఒక చీనాదేశపు వేశ్యను పెండ్లాడి, ఎల్లవేళలా నల్లమందు తిని మత్తుగా పడియుంటున్నాడని చెప్పాడు.

చాలకాలం తర్వాత నాకు జీహీవద్దనుంచి జాబు వచ్చింది.

“ప్రియా,

“నేను మీకీ ఉత్తరం హాస్ నది ఒడ్డునగల మా వూరినుంచి వ్రాస్తున్నా. ఇక్కడ సీమరేగుచెట్లున్నాయి. వీటిపై మరకతాలు, మాణిక్యాలాంటి అందమైన ఆకులు కంటికింపుగా వున్నాయి. ఎక్కడైతే యిదివఱకు ‘ఊ’ అనే అర్ధారు భవంతి ఉండేదో అక్కడిప్పుడు మావూరి బడివున్నది. భూమి మరలా మా అందరి రైతుల పరమైంది. నా తల్లిజాడకూడ నాకు తెలిసింది. ఇప్పుడామెను నేనిక్కడికి గొని తెచ్చా. కరువు రోజుల్లో నా తండ్రివద్దనుండి నా తల్లిని కిరీదుచేసి తీసికొనిపోయిన జమీందారు నేడు దేశద్రోహ నేరంక్రిందా, బ్లాక్ మార్కెట్ చేసినాడనే కారణంమీదా జైల్లో బంధింపబడియున్నాడు. ఇక్కడ నాకు ఉపాధ్యాయురాలి ఉద్యోగం యివ్వబడింది. నేనిప్పుడు పిల్లలకు ఇంగ్లీషు నేర్పుతున్నా. తెలుసా? మీ జీహీ పిల్లలకు చదువు చెబుతుందని మీరెప్పుడైనా ఊహించనైనా ఊహించారా? నే నప్పుడప్పుడు ఆ విధంగా తలంచి ఆనందంతో చిందులు తొక్కుతుంటా. ఇటువంటి ఆనందం ఎప్పుడైనా సాధ్యమేనా? ఎన్ని కష్టాలుపడి,

త్యాగాలుచేసి 'మేమీ' స్వాతంత్ర్యాన్ని పొందాము! అలోచిస్తే నా కవగాహన అవుతుంది. ఈ స్వాతంత్ర్యంకొరకు నేనేమీ చేయ లేదని. ఇప్పుడు నా జీవితమంతా ఈ పనిలో వినియోగించినా అదీ చాల స్వల్పమే.

'మీ రెప్పుడైనా యిక్కడికివస్తే ఎలా ఉంటుందంటారు? మీరు అశ్చర్య చకితులౌతారు. వీరు ఆ పాత చెనీయులేనా? ఆహాటి పూరేనా యిది? దేశ స్వరూపమే మారిపోయింది. మేమంతా స్వాతంత్రులమైనామనీ, మా భూమికి మేమే అధిపతులమైనామనీ మా ఊర పిచ్చుకలకుకూడా తెలుసునని నా ఉద్దేశ్యం.

'మీరు జ్ఞాపకానికి వచ్చినపుడల్లా మిమ్మల్నిక్కడ చూడాలని అభిలషిస్తుంటా. ఇక్కడొక పిల్లవాడున్నాడు. అతడు తఱచు మిమ్మల్ని మరపింపజేయాలని ప్రయత్నిస్తుంటాడు

మీ జీహ్వా."

నేను జీహ్వా ఉత్తరానికి జవాబు వ్రాయలేదు. పలుమార్లు జాబువ్రాసి చించివేసా. ఇక్కడ నాకు మరికొన్ని యిబ్బందులు, ఇక్కట్లు ఎదురువచ్చాయి! రంగు కాగితాల ధర పెరిగిపోయింది. దండలు, గుత్తులలో ఉపయోగించే జరీ, జల్తారు తీగల ధరకూడా వ్యాపారస్థులు పెంచేశారు. ధర పెరిగిపోవడంవల్ల ప్రజలు కాగితపు పూలను తక్కువగా కొననారంభించారు. ప్రజాసేవకందెగ్గర గుడ్డలు కొనుక్కోవటానికి డబ్బులు లేనప్పుడు కాగితపు పూలు కొని వా రేంచేయగలరు? నేను తరచు ఆకలితో, నిరుద్యోగంతో తిరగ సాగాను. నిస్సహాయతతో విసుగుచెందాను. రెండు మూడు మార్లు పోలీసువాండ్రకు, నాకు 'నీ వంటే నీ వని' జగడంకూడా జరిగింది. నాకు ఆదాయం ఏమీ కనిపించడంలేదు. అట్టి పరిస్థితుల్లో ప్రతిరోజూ పోలీసు గస్తీవారికి ముస్సావలా నే నెక్కడినుంచి తెచ్చియిచ్చేది? చాల ప్రేమతో, ఆ పారావాదు లంచగొండిని కానని, లంచమంటే తనకు గిట్టదనీ నాతో రెండుమూడు పర్యాయాలన్నాడు. కాని అతనియింట్లో అతనిభార్య జబ్బుగా వుందట. ఆమె మందుకు

అయిన జీతంలో డబ్బు మిగలదు. వస్తువుల ధరలు విపరీతంగా పెరిగి పోయిన ఈ గడ్డురోజుల్లోనీతి, నిజాయితీలతో పనిచేస్తే కడుపునిండదు. కడుపు ఒకపాడు పీడ. అయితే మరి నాదగ్గర డబ్బులుంటేగా అయిన కిచ్చేది. అతగాడు నామీద ఎగిరిపడి యిక గత్యంతరంలేక నన్ను ఖైదులో పెట్టాడు. పనీపాటా లేకుండా వ్యర్థుడుగా, దేశదిమ్మరిగా తిరుగు తున్నాననే కారణంపై నన్ను పదిహేనురోజులు జైల్లోఉంచారు. నేను ఖైదునుంచి వచ్చినతర్వాత జీహీరాసిన మరొక ఉత్తరం నా కందింది.

ప్రియా !

మీరు నా మొదటి ఉత్తరానికి జవాబివ్వలేదు. ఎందువల్ల వ్రాయలేదో త్వరగా తెల్పండి ఇప్పుడిక్కడ మా వూరిలో ఈ పంటకాలానికి ముందునుంచికూడా ఒక జమిందారు ఇల్లు న్నది. ఏ జమిందారుకూ పంటలో భాగం యివ్వలేదు. ఉత్పత్తి యావత్తూ మాకే చెందింది. వస్తువుల ధరలు తగ్గిపోయాయి. ఇంకా తగ్గిపోతూనే ఉన్నాయి. చెడిపోయిన ప్రపంచ పరిస్థితులు క్రమేపీ దారికి వస్తున్నాయి. నిన్న మా జాతీయ పర్వదినం. ఊరంతా దీపాలు వెలిగించారు. సభలు, సమావేశాలు, విందులు, కిందాలు, నృత్యం, సంగీత ప్రదర్శనాలు జరిగాయి. స్కూలు బాలుర ఊరి వాళ్ళు ఒక పెద్ద ఉత్సవం జరిపారు. ఈ సందర్భంలో నేనొక పెద్ద చిచ్చుబుడ్డి లాంటివాన్ని తయారుచేశాను. అది సర్కసు లేక వస్తు ప్రదర్శనంలోని దీపాలు ఎలా తిరుగుతాయో అలాగే గిరుగిరున తిరిగింది గ్రామస్థులు నా కళాకౌశలాన్ని తిలకించి ఆనందించారు. నా కొక రజిత బహుమానాన్ని ప్రసాదించారు. స్కూల్లోకూడా నేనందరి అభిమానాన్ని చూరగొంటున్నా. ఏం, నా యీ మాటల్లో నిద్రైనా మీకు రుచించని దున్నదా ?

మీ జీహీ

ఈ జాబుకు నే నీ క్రిందివిధంగా జవాబిచ్చా :

‘ప్రియమైన జీహీ !

‘సుఖంగా ఉండు. నే నిప్పుడే పదిహేనురోజుల ఖైదుశిక్ష అనుభవించివచ్చా. నీకు ఉత్తరం వ్రాస్తున్నా. నేను చేసిన పాప మల్లా వ్యర్థంగా నిరుద్యోగంతో ఉండడమే నాకు నా నిరుద్యోగానికి తగ్గ శిక్ష పడింది. నిజానికి ఆ శిక్ష ఏ మంత్రివర్యుని పరిపాలనలో నేను నిరుద్యోగిగా ఉన్నానో ఆ మంత్రికి పడవలసింది. ఇక్కడ పని చాల మందకొడిగా ఉంది. పనికావలెనన్నా దొరకదు. పూలు అమ్ముడు పోవటంలేదు. ధాన్యపుధర పెరిగిపోయింది. వస్త్రపుధరకూడా పెరిగింది. ప్రతివస్తువుధర పెరిగిపోతూనే ఉన్నది. ఇక్కడ విధంగా ఎందుకు జరుగుతున్నది? ఎందువల్ల ధరలు పెరిగిపోతున్నాయని ఆలోచిస్తున్నా. మీ దేశంలో ధరలు తగ్గుతుంటే మా దేశంలో పెరుగుతున్నాయి. నీ మీద నాకున్న అనురాగంకొద్దీ నే నీవిధంగా ఆలోచించటంలా. చుట్టుపట్ల ఏర్పడియున్న పరిస్థితుల్నిబట్టి ఆలోచిస్తున్నా. ఆలోచన కూడా చేయకపోతే యింక నే నేం చేసేది ?

‘నువ్వు సుఖంగా ఉన్నావన్న సంగతి తెలుసుకొని నేను చాల సంతోషించా. నేను సుఖంగా ఉండటమనేది కనుచూపుమేరలో కాన రావడంలేదు. ఏ కుర్రవాడైతే నన్ను మరపింపజేయాలని నీ వద్ద ప్రయత్నిస్తున్నాడో, వానినిగురించి నాకు చింతలేదు. నేను నీ కొఱ కెదురుచూస్తున్నా. నువ్వేమి చేస్తున్నావనే సంగతి నాకెందుకు ?

నీ ఆత్మీయుడు.’

తర్వాత కొరియాయుద్ధం ఆరంభమైనప్పుడు ఆమె రాసిన మరొక ఉత్తరం నాకు చేరింది. ఆ ఉత్తరంలో ఆమె యిలా వ్రాసింది: ‘ఈ యుద్ధం నా జీవితపు సర్వవాంఛితాన్ని తారుమారు చేసింది. నే నిప్పుడు మొదట అనుకున్న రీతిగా కాలేను. నే నిప్పుడు కొరియాయుద్ధంలో చైనా దేశం తరపున వాలంటీరుగా పనిచేయబోతున్నా. అక్కడ నర్సుగా పనిచేస్తా. నే నక్కడినుండి

బ్రతికి బయటికొస్తే బహుశా మీతో కలిసే అవకాశం ఉక్కుతుంది. లేనట్లయితే, యిదే ఆఖరి ఉత్తరంగా భావించండి. ఇదే సెలవుగా భావించండి. నన్ను మీ మదినుంచి దూరంచేసికొని, మరచిపోతే మంచిది. ఎక్కడైతే పరిస్థితులు ఒకదానితో ఒకటి ఎదుర్కొంటున్నాయో అక్కడ మనం కలిశాం. ఒక ప్రవాహాందగ్గర కలియలేదు. శత్రుప్రవాహాందగ్గర కలిశాం. అందువల్ల ఒక్కక్షణంలో అగిపోయి, మరమిద్దరం వేరైపోయాం. నే నిప్పుడు మందుగుండుసామగ్రి, ఇతర మారణాయుధాలు గుప్తంగా దాచియుంచబడిన కందకాలు, సొరంగాల దారివైపు వెడుతున్నా. మీ కాగితాల పూలను నా బాటనుంచి తీసివేయండి. అత్యయిమా! నా దేశక్షేమం, కొరియా క్షేమమేకాదు, యానదాసియాఖండపు క్షేమం ప్రమాదంలో ఉంది!

దీని తర్వాత ఆమె వద్దనుండి మరల నాకు జాబేమీ రాలా. నే నామె తండ్రిని కలుసుకుందామని పోయా. కాని ఆయన శాశ్వతంగా తన కూతుర్నే మరచిపోయాడు జీహీకూడా ఆతనితో సంబంధాన్ని తెంచివేసుకొంది. తాను రాసిన ఏ ఉత్తరంలోనూ ఆమె తన తండ్రిని గురించి ప్రస్తావించనేలేదు. చిట్టచివరి కిలాటిదైన్యస్థితి ఏర్పడింది. ఆమెకూడా శాశ్వతంగా తన తండ్రిని మరచిపోయింది. ఇప్పుడు జీహీ స్వతంత్రురాలు. కనుకనే కొరియాకు వెళ్ళింది.

కొరియా యుద్ధం అనేక పాచికలు మార్చింది. అనేక రూపాలు మారింది. కాని జీహీ సంగతి తెలియలేదు. స్వతంత్ర చీనాదేశపు మొదటి సంవత్సరాది పండగ వచ్చింది. పోయింది. నే నామె ఊరులోని స్కూలు అడ్రసుకు అనేక జాబులు వ్రాశా. కాని ఆమె వద్దనుంచి వర్తమానం రాలేదు. సైరిరోజూ పత్రిక చూచేవాణ్ణి. ఎందువల్లనంటే, కొరియాయుద్ధం కేవలం జీహీయొక్క యుద్ధమే కాదుగా! ఇప్పుడది నాయుద్ధం కూడా!

నిన్న 'బెల్ట్ నర్' అనే పత్రికద్వారా జీహీ సంగతి తెలిసి పోయింది. కొరియా యుద్ధానికి సంబంధించి అందులో ఒక చిత్రం ముద్రింపబడింది. అందులో కొంతమంది అమెరికను యుద్ధవీరులు

వెనుక భాగంలో నిల్చోనియున్నారు. వారు 'తమ' ముందున్న కొరియా, చీనాదేశాల పన్నెందుగురు సిపాయీల శిరస్సులు ఛేదించి, వాటిని యిటుకలపై పెట్టియున్నారు. ఈ పన్నెండు తలలలో ఒకటి జీహీది: పన్నెండు తలలేమిటి లక్ష తలలున్నారే, నేను పాటిలో జీహీ తలను గుర్తించగలను. ఆమె పెదవులు మూసుకొని ఉన్నాయి. కండ్లు తెరచుకొని యున్నాయి. వెంట్రుకలు చిందరవందరగా పడి నున్నాయి. జీహీ! జీహీవలె తనదేశం కొలకు, బహుశా తన కపరి చితమైన దూర దూరానగల అనేక దేశాలకొకటే ప్రాణాన్ని పణంగా పెడిన జీహీ!

మరల నా హృదయంలో ఉప్పెనలు లేవదీస్తూ, ఆరాటం కలుగజేస్తూ ఆ సాయంకాలం వచ్చింది..... అప్పుడు నలువైపులా వర్షం కురుస్తోంది. మే మిద్దరం ఒక గంట కాలపు ప్రవాహంలో ఒకరి చేయి నొకరు పట్టుకొని ఏకాంతంగా నిలువబడియుంటిమి ఆ సాయంకాలం.....! జీహీ శాశ్వతమైన ప్రేమతో కూడిన అన శ్వర జీవితం కోసం గతించింది. నేడు నా చేతిలో ఛేదించబడిన ఆమె శిరస్సున్నది. గర్భకుహరంలో సుగంధాన్ని, పరిమళాన్ని దాచుకొన్న జీవితమనే ఓ ముకుళిత పుష్పమా! జీహీ! నేను నీతో ఏమనను ? నా ప్రేమయొక్క చివరి సాయంతనమా! ఏ విధంగా నీ శిరోజాల్ని ముద్దిడి అనను ? ఇదుగో అందుకో నా ఆఖరి ప్రేమపూర్వక వందనం. అందుకొని మరీ పండుకో. నీ తీక్షణమైన చూపులు నా దేశంలోని యువతీయువకులకు కూడా ప్రసాదించి మరీ కండ్లు మూసుకొని శాశ్వతంగా నిద్రపో! నిద్రపో, చీనాదేశపు ప్రేయసీ! నా గులాబీ పుష్పమా! నా మల్లె మొగ్గా, నా వజ్రపు పువ్వులరాణీ! ఈ రాత్రి మా అందరికీ భరింప రోనిది. మా అందరికీ ఎందుకు భారంగా ఉన్నదంటే మేము నిన్ను మృత్యువునుంచి తప్పించలేకపోయాం. నీ తల నరికినవారిపై మాకు శత్రుభావ మేర్పడింది. వారు నీ తల నరికారేకాని నీ ఆత్మను, నీ బుద్ధిని, నీ ఆశయాన్ని చంపలేకపోయారు. ఆసియాఖండం యెడల మనకు గల ప్రేమానురాగాల్ని, ఏ కత్తి ఖండించలేదు. పికాచి, క్రూరుడు, మేచ్చుడైన డైక్ కాని, అమెరికన్లుగాని, లేదా వారి తాబే

దారు అంగ్లేయులు, పరాసులు, టర్కి దేశస్థులుకాని అసియాప్రజల ప్రేమపాశాన్ని తెంచలేరు.

నా కివాళ ఒక విషయం తెలిసింది: అదేమిటంటే, నువ్వు మరల నా దగ్గరికి వస్తావని; ఎలాగయితే రెండువేల సంవత్సరాలక్రితం నేను నీ దగ్గరికి వచ్చానో, అలాగే నేటినుంచి రెండువేల సంవత్సరాల తర్వాత నువ్వు నడచి నా దగ్గరికి వస్తావని. అప్పుడు నిన్ను, నన్ను, సమస్త ప్రపంచ ప్రజానీకాన్నుండి ఎవ్వరూ వేరుచేయలేరు.

ఈ సంగతి నే నీరోజు తెలిసికొన్నాను. అందుకని, జీహీ, నే నీ రోజు నీకొఱ కెదురుచూస్తున్నా. ఎందుకంటే, నేను ఎప్పుడైతే జీహీ కొఱ కెదురు చూస్తున్నానో అప్పుడే కాంతివంతమైన, జ్యోతిర్మయమైన దీపాల కొర కెదురుచూస్తున్నానన్నమాట. నవవసంతం కొఱ కెదురు చూస్తుచానన్నమాట !

2. బాపూజీ పునరాగమనం

ఐదున్నర గంటలవుతుంది. సాయంకాలపు పత్రిక చదివి తిరో ముఖం పట్టాను. ఎవరో తలుపు తట్టారు. నేను లేచి తలుపు తీసేవాణ్ణి. కానీ, లోపలిగడియ దానంతటదే విడిపోయింది. ఆ వ్యక్తి తలుపు తెరిచుకొని స్వయంగా లోనికి వచ్చేశాడు. నిడుపాటి, బక్కచిక్కిన మానవుడాయన. ఆయన కేవలం ఒక అంగవస్త్రం కట్టుకొని ఉన్నాడు. వక్షస్థలంపై మూడు గుండుదెబ్బల గుర్తులున్నాయి. త్వరత్వరగా పొడుగాటి అంగలు వేసుకుంటూ నా దగ్గరికి వచ్చి కూర్చున్నాడు. నావైపు మెల్లగా వంగి “ఏంచేస్తున్నారు ?” అన్నాడు.

“లెక్క చేస్తున్నాను.”

“ఏంలెక్కా ?”

“అదే, గత మూడు సంవత్సరాల్లో కూలీల రొమ్మలపై విన్ని పర్యాయాలు గుండ్లు పేల్చబడినవో, ఆ లెక్క.”

అతడు నవ్వి ఇలా అన్నాడు: “అయితే నా రొమ్మమీద పేల్చబడిన మూడు గుండు దెబ్బల్నికూడ లెక్క వేసుకో.”

నే నన్నాను: “అవి యీ లెక్కలోకి రావు. కానీ ఒకే విధానపు పర్యవసానం.”

ఆయన నవ్వి అన్నాడు: “అదంతా నేను అర్థంచేసికొనగలను. నువ్విప్పుడు త్వరగా లేచి కూర్చో. నేను నా దేశాన్ని చూడాలనుకొంటున్నాను.”

“మీ కష్టాలన్నీ శాశ్వతంగా మటుమాయమైనాయిగదా ! ఇక, మాయిక్కటైతో మీ కేమి సంబంధం ?” అని నే నన్నాను.

“నిజమే. నేను సుఖంగా, హాయిగా పరుండియుంటే, క్రింద ఉన్న ఈ భూలోకంనుంచి నా కొక అర్తనాదం వినబడింది. ఎనలేని, భయానకమైన గోల, అలజడి చెవిలో బడ్డాయి. అందుకని నే నక్కడ ఉండలేకపోయాను. నన్ను లోకు లీవిధంగా ఎందుకు జ్ఞాపకం చేసు కొంటున్నారు ? ఏమిటో ఆ విపత్పరిణామం, పోయి చూద్దాం అను కొన్నాను.”

“అరే, మీకు తప్పుడు వర్తమానం చేరింది. బహుశా స్వర్గ లోకంలోని వార్తాహరులు సరిగా పనిచేయటంలేదని అనుకొంటాను. ఇప్పుడు మిమ్మల్నిక్కడ ఎవరూ జ్ఞాపకం చేసుకోటంలేదు. మొదట్లో మీ బొమ్మను ప్రజలు సినిమాలో చూచి చప్పట్లు కొట్టేవారు. ఇప్పుడో! మంత్రుల ప్రతిమల్ని చూచిచూచి, మిమ్మల్ని పూర్తిగా మరచి పోయారు. మీ ప్రతిమను చూచి ఆనందించే ఉత్సాహం, వాళ్ళలో తగ్గిపోయింది.”

“అయితే, నేను పెద్దపెద్ద మిల్లుల పొగగొట్టాలనుంచి కన్నీటి ధారల పొగ నిర్విరామంగా బయటికి రావడం చూశాను”

“అది కేవలం పొగతెర ... పొగయొక్క నీలితెర ... దీన్ని అడ్డం పెట్టుకొని, మిల్లువాండ్లు తమ ఆస్తిపాస్తుల్ని సురక్షితంగా ఉంచుకొంటు న్నారు. వాండ్లు చెప్పేది మీ పేరు, కోసేది కూలీల గొంతుకలు; దేవునిపేరుజెప్ప మేకల్ని కోసినట్లు.”

ఆయన చిరునవ్వు నవ్వి యిలా అన్నాడు: “ఇతరుల్ని విమర్శించటం నీ పాత పద్ధతేగా. నేను వార్దాలో ఉండగా, నీరచన ‘స్వరాజ్యపు యాభైసంవత్సరాల అనంతరం’ చదివాను. ఇప్పటికి చాలకాలమైంది. ఆ వ్యాసం చదివినతర్వాత నీపై నాకు చాల కోపం వచ్చింది.”

“ఆ వ్యాసం నేను 1940 లో వ్రాశా. ఇంతవరకు స్వతంత్రత తొలిచిహ్నాలే కానరావడంలేదు. అయితే, యిప్పటికి స్వరాజ్యంవచ్చి మూడేళ్లు మాత్రమే అయింది నా వ్యాసం... అయితే నేను నన్ను గురించి ఏమని చెప్పను ?!”

మేమిద్దరం నవ్వడం మొదలెట్టాం.

అయనన్నాడు : 'బాగానే ఉంది కాని నువ్విప్పుడు త్వరగా ఈ గదినుండి బయటికి నడు. నేనుకాస్త నా దేశం చూడదల్చుకొన్నా.'"

'ఎలా వెళ్ళుదాం ? బస్సుకోసం ఒక పెద్దలైనులో నిలబడవలసి యుంటుంది.'

'నేను బ్రతికి ఉండగా ప్రజలు నన్ను చూడటంకోసం ఒక పెద్ద లైనులో నిలబడేవారు. సరే, యిప్పుడుకూడ అలాగే నిలబడుతున్నారా నిజమేనా !'

గదినుండి బయటికివచ్చి మేమిద్దరం బస్సు స్టాండులో బస్సు కొఱకు ఎదురు చూస్తున్నాం మాకు ఎదురుగా ఒక సింధీ స్త్రీ తన చేతిలో కిరసనాయిలు డబ్బా పట్టుకొని నిలబడియుంది. ఆమె చాల కోపంతో యిలా అనటం మొదలుపెట్టింది : 'బస్సులో ఈ కిరసనాయిలు డబ్బాను తీసుకొని వెళ్ళనివ్వకపోతే నేను దానిని రేషన్ షాపు వరకు ఎలా గొనివచ్చేది ? రేషన్ షాపు ఇక్కడినుంచి రెండు మైళ్ళ దూరంఉంది. మా క్యాంపులో విడుగన్నా పడలేదు. భలే రామరాజ్యం ! మేము కరాచీలో చెడ్డవాళ్ళ మయ్యామా ? అక్కడ ఇల్లు వదిలేశాం. దుకాణం వదిలాం. ఇక్కడ క్యాంపులో ఊరికే బడివున్నాం. మంచి స్వరాజ్యం దొరికింది. బస్సులో పీపాకూడా పెట్టనివ్వరు. ఇప్పుడే తెలిసింది శరణార్థులకు ఇక మీదటనుండి రేషన్ యివ్వటంకూడా ఆపివేయబడుతుందని. భలే రామరాజ్యం దొరికింది. ఇప్పుడు వృక్ష సంతతిని పెంచుతున్నారు. ధాన్యాన్ని పండిస్తున్నారు. కాని మా రేషన్ ఆపివేస్తున్నారు.'

ఒక మరాఠీ గుమస్తా అన్నాడు : 'అయ్యో, తల్లీ ! నీ కింత మాత్రం తెలియదా ? చెట్లను పెంచుతున్నది భారత దేశాన్నంతా అరణ్యంగా మార్చడానికి. అప్పుడు ప్రతిచెట్టుమీద కోతులు ఎగురుతాయి. అప్పుడుగాని రామరాజ్యం దాని సరియైన అర్థంలో సార్థకం కాదు '

'అరే, యీ బస్సుకూడ వెళ్ళిపోయిందే. ఈ ఐదవ బస్సుకూడ

పూర్తిగా నిండిపోతున్నదే. ఒక్క సీటుకూడా ఖాళీగాలేదే!" అని నే నన్నాను.

“ఎందువల్ల?” ఆయన న న్నడిగాడు.

“ఇక్కడ దాపులో శరణార్థుల క్యాంపువుంది. అందువల్ల జన సమూహం జాస్తిగాఉంది. బస్సులుకూడ ఇక్కడేఉన్నాయి.

“అయితే పగ. నడిచి వెడదాం, నేను నా దేశాన్ని తప్పక చూడాలి.”

ఇరవై నిమిషాలతర్వాత మేము స్టేషను చేరుకొన్నాం.

నే నడిగాను: “మీరు స్వర్గాన్నుంచి యిక్కడికి మూడవ తరగతిలో వచ్చారా? లేక మొదటి తరగతిలోనా?”

“లేదు. నేను నా స్టేషను వాగనులో వచ్చా. దాన్ని తిరిగి పంపించివేశా. ఇప్పుడు మూడవ తరగతిలోనే వెడదాం.”

“అయితే అసలైన మూడవతరగతి ఉం దిక్కడ. మీ రిదీవరతు ప్రయాణం చేసేవారే ఆ మూడవ తరగతికాదు. దాంట్లో ఎల్క్వి 9క్ పంకాకూడా ఉండేది. ఇరువైపులా రెండుసీట్లు మీ కొరకు ఖాళీగా ఉండేవి. ఇప్పుడు మీరు దేంట్లోఅయితే పంఖాలుగాని కుర్చీలుగాని లేకు దా ఒక్కొక్క సీటుమీద పది, పన్నెండుగురు మనుష్యులు భుజంభుజం అనుకొని, ముచ్చెమటలు పోస్తూ వుండగా తపనతో కూర్చోని ఉంటారో అట్టి అసలైన సీసలైన మూడవతరగతి జనతాలో ప్రయాణం చేయవలసి వుంటుంది.”

“నువ్వు మూడవతరగతి టికెట్టు తీసుకో. నేను నీకంటే ఎక్కువగా నా దేశ ప్రజల్లో కలిసి మెలసి తిరిగాను.”

“అలోచించుకోండి. ఈనాడు ఏ కాంగ్రెసు నాయకమ్మన్నుడు గాని, మంత్రిగాని జనతాలో ప్రయాణం చేయటంలేదు. వినోబాభావే కూడ మొదటి తరగతిలోనే ప్రయాణం చేస్తునట్లు విన్నాను. అహ! మొదటి తరగతిపెట్టె ఎంత ఎయిర్ కండిషన్డ్ గా ఉంటుంది! లేకుంటే ప్రత్యేకమైన విమానం... ..!”

“నువ్విలాగ చెప్పుకుంటూనే పోతావు. లేకపోతే నే నింకెవరి నైనా వెంటబెట్టుకుంటా.”

“మంచిది. చెప్పండి. టిక్కెట్టు ఎక్కడికి తీసుకొనేది?”

“ఢిల్లీకి.”

ఢిల్లీ చేరింతర్వాత మేము రాష్ట్రపతి భవనంవైపు వెళ్ళాం. రాష్ట్రపతియొక్క ఎ. డి. సి. చాల అట్టహాసంగా కనిపించాడు.

నే నన్నాను: “వీరు నా పాత అస్తులు. దయచేయండి. వీరు రాష్ట్రపతిగార్ని కలవటానికి వచ్చారు.”

ఎ. డి. సి. భారతీయుడే. హిందుస్తానీలో మాట్లాడేవాడు. అయితే, ఉచ్చారణ ఆంగ్లేయుల ఉచ్చారణవలె ఉంది. అతని నోటో తైపుమిషనుఉన్నదా అనిపించేది. అది ఎంత మంచి హిందూస్తానీ పదాన్నికూడ ఆంగ్ల పద్ధతిలో ఉచ్చరించుకొంటూ పోయేది.

“చాల విచారించవలసిన విషయం. రాష్ట్రపతి దొరకర్. దర్బారులో ఉన్నార్.”

“అయ్యయ్యో!” నేను విచారంగా అన్నాను.

“అవునయ్యా, దర్బారులో ఉన్నారంటిగదా!”

“అయ్యయ్యో! అయ్యో!” అని నేను మరల అన్నాను.

ఎ. డి. సి. వదనం చెవులదాకా ఎర్రబడింది. ఆయన నన్నాడు: “ఏం నేన్ నిజం చెప్టం లేదా? దర్బారులో ఉన్నార్, పనిలో ఉన్నార్. దర్బారులోకూడా మీరు కలిసికోవటానికి వీల్ కాదు.”

“అయ్యో!” నే నన్నాను, “దర్బారులోకి వెళ్ళటానికి ఏమైనా షరతు ఉన్నదా?”

“రాకుమారుడు (ప్రిన్స్) అయి ఉండాలివోయ్. లేకపోతే కౌన్సిల్ మెంబరుగాని, పార్లమెంటు మెంబరుగాని అయి ఉండాలివోయ్. అట్ట కాకపోతే బహు కాంగ్రెసు నాయకుడ్ హునా చాహియే.”

“అయితే మీరు వెళ్ళండి.” నేను వారితో అన్నాను.

ఆయన ఎ. డి. సి. తో అన్నాడు, “మీరీ చీటీని రాష్ట్రపతి కివ్వండి. ఆయన స్వయంగా నన్ను లోనికి పిలుస్తారు.”

ఎ. డి. సి. చీటీ తీసికొని లోనికి వెళ్ళాడు. కొంత సేపటికి అదే చీటీ తీసికొని తిరిగి వచ్చాడు. ఆయన యిలా అన్నాడు: “రాష్ట్రపతి

గార్ చెప్తున్నాన్, యిది తమాషాయా అని, మీ పేరుగల మనిషి యిక్కడి కెలా రాగలడో? ఆయన రాజ్ ఘాట్ లో ఉన్నాడో అని."

"అయ్యయ్యో!" నే నన్నాను.

"అయ్యయ్యో!" ఎ. డి. సి. కోపంగా నా వంకచూచి అన్నాడు: "నే నే చెప్తున్నాన్. ఈ పేరుగలమనిషి సమాధి రాజ్ ఘాట్ లో ఉంది."

"హా! హా!" నే నన్నాను. "ఏం రాజ్ ఘాట్ దగ్గరికి వెడదామా? లేక యిక్కడ సత్యాగ్రహం చేయాలనే ఉద్దేశ్యం మీకుందా?"

అతను నవ్వి అన్నాడు "స్వరాజ్యం వచ్చింతర్వాతకూడ రాష్ట్ర పతి భవనం మొదట్లో ఎలా ఉండేదో యిప్పుడుకూడ అలాగే ఉంది. అదే పద్ధతి, అదే ఆచారవ్యవహారాలు."

"మీరు స్వర్గలోకంలోఉండి ఉర్దూభాష చక్కగా అభ్యసించినట్లు తెలుస్తోంది."

"మరేం చేయమంటావు? ఉర్దూ హిందూదేశంనుండి వెళ్ళి పోయింతర్వాత స్వర్గలోకంయొక్క భాష అయి కూర్చోంది ప్రియ తమ్ముడా!"

చాలసేపు ఆలోచనలో మునిగింతర్వాత ఆయన ఎ. డి. సి. ని అడిగాడు; "ఏం నేనొక నిమిషంపాటు లోనికి వెళ్ళగలనా? నా కిక్కడనేక పూర్వస్మృతులు ఎదురవుతున్నాయి."

"సారీ, మీరు లోనికి వెళ్ళటానికి పర్మిషనులేదు. అదీగాక మీరు డ్రస్సులో లేరు."

"ఏం డ్రస్సు?"

"ఇంగ్లీషువాండ్ర డ్రస్సు లేదా నల్లని, పొడుగాటిక్లోక్ ఉండాలి."

"నేను బకింగ్ హాం ప్యాలెస్ కు ఈ డ్రస్సులోనే వెళ్ళవచ్చా"

"అది స్వరాజ్యం రాకముందుమాట. నేడు మీరు బకింగ్ హాం ప్యాలెస్ కు కాదుగదా స్వతంత్ర భారతలోని ఏ చిన్న ఆఫీసుకైనా ఈ దుస్తులు ధరించి వెళ్ళలేరు." అని నే నన్నాను.

"పద, పద."

“ఎక్కడికి?”

“జవహర్‌లాల్ నెహ్రూను కలుసుకొందాం.”

నెహ్రూజీ యింటివద్దకు వెడితే తెలిసిందికదా, ఆయన బొంబాయిలో ఒక పిచ్చి ఆసుపత్రిని తెరవడానికి వెళ్ళారని. అక్కడినుంచి సర్దార్ పటేల్ యింటిదగ్గరికి వెడితే, వారు అఖిలభారతీయ మార్వాడీ వ్యాపారసంఘం తరపున ఉపన్యాసమివ్వడానికి బికనీర్ వెళ్ళారని తెలిసింది. అక్కడినుంచి మిష్టర్ మున్షీ యింటికి వెడితే, వారు భుసాదర్, మన్‌మడ్‌నడుమ ఒక శిర్డూర్‌పు ముక్క నాటటానికి వెళ్ళారని తెలిసింది. అదృష్టవశాత్తూ ఆ రోజే జగజీవనరాంగారికి “కోకో కోలా కంపెనీ” వారి తరపున మాట్లాడటానికి అహ్మదాబాద్‌గానే వారు నాసిక్ వెళ్ళిపోయారు. శ్రీయుత కిద్వాయిగారు చీలాబేలీపట్నంలో ఒక కొత్త టెలిఫోన్ ఎక్స్‌ఛేంజి స్థాపించటానికి వెళ్ళారు. శ్రీహరే కృష్ణ మెహతాబ్ సత్యనారాయణకథలో నిమగ్నులైయుండిరి. సర్దార్ బల్లేవ్‌సింగ్ కాశ్మీరులో ఉండిరి. మౌలానా అబుల్‌కలాంఆజాద్ కలకత్తాలో జబ్బుగా ఉన్నారని తెలిసింది. శ్రీ రాజగోపాలాచారికి ఆమె రికా వెళ్ళటానికిగాను అహ్మదాబాద్ వచ్చియుండింది. అంటే క్యాబినెట్ పూర్తిగా అదృశ్యమైపోయింది.

నే నన్నాను: “చెప్పండి, ఇప్పుడేమిచేద్దాం? ఎవరైనా డిప్యూటీ మంత్రిని మీరు కలుస్తారా?”

“డిప్యూటీమంత్రి అంటే ఎవరు? ఎలా ఉంటాడు?”

ఇది చాల రుచికరమైన పదార్థం. మంత్రికంటే కింద, డిప్యూటీ సెక్రటరీకంటే పైన... .. రెండుమెట్లు మధ్యగల కర్ర అనుకోండి.”

ఆయన ముక్కుమీద స్వేదబిందువుల్ని వ్రేలితో తుడుచుకొంటూ అన్నాడు. “నే నెన్నడూ మధ్యకర్రను మెచ్చుకొనేవాణ్ణి కాను.”

“మీరలా అనకండి. మీరు ఆంగ్లేయులతో సాగించిన పోరాటం మధ్యస్థమే అంటే, ఆంగ్లేయులతో సహాయనిరాకరణం, బొంబాయిలో కార్మికులపై తుపాకీకాల్పులు - ఇవన్నీ మధ్యస్థపు గుర్తులేకదా! హిందీ లేక హిందూస్తానీ మధ్యస్థపు కర్ర కాదా? సహాయ నిరాక

రణం, గోసేవ, మసేమల, మందిరాల పునరుద్ధరణ, పూనా ఎవార్డు ఇర్విన్ ఒడంబడిక, మౌంట్ బాటెన్ పడవీ విరమణ—ఇవన్నీ నూతన స్వాతంత్ర్యం, అంటే ఈ మధ్యస్థపు కర్రతో తయారు చేయబడ్డది. అంటే ప్రజలు ఆంగ్లేయుల డిప్యూటీమంత్రుల ద్వారాను, మన డిప్యూటీ మంత్రుల ద్వారాను మంచి సత్కారాలు, కాదు కాదు, భీత్కారాలు పొందారు. వారి భోగభాగ్యాలు పోయాయి. రివార్డులు పేల్చబడ్డాయి. ఒకటి, రెండు, మూడు మీ రొమ్ముకైగల మచ్చలు మీ రొమ్ముయొక్క మచ్చలే క్షమింతురుగాక

“నీ మేధస్సు మునుపటికంటే చాల పదునైనట్లుగా కనబడుతున్నది మంచిది. యిక్కడనుంచి పోదాం పద ”

“కాండిశీకుల క్యాంపు చూస్తారా మీరు ? రండి బొంబాయి లోని కోలీవాడ క్యాంపుకు తీసుకొని వెడతాను. అక్కడ ఐదువందల మన ష్యూలకు ఒక్క కక్కును (బయలుదొడ్డి) ఉన్నది. పొట్లరుకాలంలో ఉండే జైల్లో కూడా దీనికంటే ఎక్కువ శుచి, శుభ్రత ఉండేవి. ప్రజలు తమకష్టాల్ని దూరంచేసికోవటానికి ప్రయత్నించినా, శాంతియుతంగా సభలు, సమావేశాలు జరుపుకొన్నా వారిపై తుపాకులు పేల్చటం పరిపాక్షికమే. శకగల్గి కుంపటిలో వేసి మాడ్చినట్లుగానే తుపాకులు ప్రజలపై ప్రయోగించ బడుతున్నాయి.”

ఆయన దీర్ఘంగా ఆలోచించి యిలా అన్నాడు: “ఒక చంపారన్ పోదాం పద. అక్కడ నేను మొట్టమొదటిసారిగా రైతు ఉద్యమాన్ని లేవదీస్తాను.”

“అయితే మరల మూడవ తరగతి టిక్కెట్టు తీసుకునేదా ? ఆ చెక్కబల్లమీద కూర్చోని కూర్చోని మీ ఎముకలు నలిగి పోయాయి

“అగు! స్వర్గంనుంచి స్టేషన్ వాగిన్ తెప్పిస్తా. నా కిప్పుడు అకలి గూడ వేస్తున్నది.”

“అలాగయితే మీ మేకనుగూడ తెప్పించుకోండి. ఇక్కడ ఢిల్లీలో మేకపాలు ఎక్కువగా దొరకవు. మీ శిష్యులు అనేకమంది దొరకుతారు. కాని మేకల్ని పెండ్లవాడు మచ్చుకైనా దొరక రిప్పుడు!”

“అయితే మరి ఈ రోజుల్లో ప్రజలు ఏం పెంచుతున్నారు ?”

“శ్రీమంతులయినవారు పర్మిట్లు, అలాట్ మెంట్లు పెంచుతున్నారు. చీట్లపేక ఆడీశేర్ సాహెబ్లు అమెరికన్ల సాంగత్యాన్ని, సాన్నిహిత్యాన్ని పెంచుతున్నారు; డాలర్లతో నిర్మితమైన బూట్లు నాకుతున్నారు. లంచగొండ్లు, భోగులు అయిన అధికారులు తెల్లరంగు ప్రేయసిని, నల్లరంగు ‘పేకార్డ్’ ను పెంచుతున్నారు. నావంటి బుద్ధిహీనులు మీ మేధస్సును, తమ మేధస్సును నాకుతున్నారు.

“మంచిది. ఈరోజు నేను నీ మేధస్సును, బాగుపరుస్తాను. నీకుగూడ మంచి మేక పాలు తాగిస్తా. దానివల్ల నువ్వు నీ జీవిత పర్యంతం నన్ను తలచుకొంటావు”

“ఇక్కడుండగా మీ మేకకు పడ్రసోపేతమైన ఆహారం తిని పించేవారని, బాదంహాల్యా తినిపించే వారని, విటమిన్ ఇంజక్షను ఇచ్చేవారని వినియున్నాను. ఇప్పుడు స్వర్గంలో అదేమి తింటున్నదో?”

“ఏం తింటుంటేదు. వట్టి అమృతం తాగుతోంది.”

మేమిద్దరం నవ్వు నారంభించాం. అంతలోనే స్వర్గంనుంచి స్టేషన్ వాగన్ వచ్చింది. మేమిద్దరం చంపారన్ చేరుకున్నాం.

ఝబ్బు నాతో అన్నాడు : “ఇప్పుడు మీ వెంట ఉన్న మనిషి వంటి మనిషే ఒక పర్యాయం మా జిల్లాలోకి వచ్చాడు. కేవలం ఇట్లాగే చిరునవ్వు సవ్వేవాడు. అప్పుడు నాకు రెండేళ్ళు జైలుశిక్ష విధించబడింది. నే నప్పుడు యువకుణ్ణి. అప్పుడు నాకు జైలుకు వెళ్ళాలంటే సరదాగా ఉండేది.

“ఎందుకని ?”

“ఎందుకంటే, జీవితం దుర్భరంగా ఉండేది. జమీందారు సర్కారుకు జాస్తిగా పన్నుకట్టవలసి వచ్చేది. వాడు మాచేత ఊరికే పనిచేయించుకొనేవాడు. చిల్లిగవ్వకూడ మా కిచ్చేవాడుకాదు. అంగ్ల అధికారి చాల దౌర్జన్యం చేసేవాడు. అందుకని అప్పుడు మీ వెంట ఉన్న మనిషివంటి మనిషిపై నేను, మా ఊరువాళ్ళం విశ్వాసముంచాం. ఆయన మాటప్రకారం జైలుశిక్ష అనుభవించాం. తిరగలి విసిరాం, ఇంటిని దోపిడీ చేసుకోనిచ్చాం, భూమిని అక్రమించుకోనిచ్చాం.”

“ఇప్పు డెలాగుంది?” నా సహగామి అడిగాడు. “ఇప్పుడు భోగమే భోగముకదా! ఇప్పుడు మనకు స్వరాజ్యం వచ్చిందికదా!”

“అవును అది నిజమే.” ఝబ్బూ చల్లని శ్వాసపీల్చి అన్నాడు. “రాజ్యం మనదే. కాని భూమి మాదికాదు. భూమి ఆ జమీందారుదే. అతని దౌర్జన్యం, కర్మశత్యం మునుపటిలాంటివే ఆయన పైన పెద్దఅధికారులున్నారు. కాని వారుగూడ అటువంటివారే. టోపీ మాత్రం మారింది. మరింకేం మారలా. మొదట్లో అంగ్లేయుల టోపీ ఉండేది. ఇప్పుడు గాంధీటోపీ వచ్చింది. అంతే తేడా. గత నెలనుంచి కరువువచ్చి పడ్డది. కాని ఢిల్లీలోని మంత్రి దాన్ని గమనించడు. వర్షర్తువులో కరువెలా వస్తుంది అంటాడు. నిన్ననే మా ఊరి కుమ్మరివాడు చచ్చిపోయాడు అకలితో చచ్చిపోయాడు. కాని మన మంత్రి ఎందుకు గ్రహిస్తాడు? అందరూ చచ్చిపోతే కరువే ఉండదు. సైనుంచి తహశీల్దారు అంటాడు. ‘చెట్టు పెంచండి. సోదరా! ఈ భూములో ఇన్ని బియ్యం లేవుగదా! ఇన్ని పెద్దచెట్టు ఎక్కడ మొలుస్తాయి? ఉండనేఉందికదా అంగ్లేయుల మంతుతనం...!’

“మీరు సత్యాగ్రహం ఎందుకు చేయరు?” ఆయన అడిగాడు.

ఝబ్బూ మెల్లగా అటూయిటూ నాల్గువైపులా కలయజూచాడు. చెవిలో మెల్లగా చెప్పాడు: “మెల్లగా మాట్లాడండి ఎక్కడనుంచి యైనా ఎవరైనా విన్నాడంటే తుపాకి పేలుతుంది మనం బ్రతికేది నాల్గురోజులు. ఎలాగో ఓ లాగు గడుపుకుంటేసరి. శ్రీ రాముడు మీవంటి అంగవస్త్రం ధరించిన వానికి మేలుచేయుగాక! మిత్రమా ఎంతచక్కని సలహా యిచ్చావ్! నా సోదరులు కొంతమంది పాయసా లాగిస్తూ జల్సాగా కాలం గడుపుతున్నారు. ఇక్కడ ఝబ్బూ వెనకటి వలెనే జీవితంకో పోరాడుతున్నాడు. మంచి రామరాజ్యమే వచ్చింది. దీనికంటే రావణ రాజ్యమే మేలేమో!... ..” అతని నయ నాల్లో నీళ్ళు గిరున తిరిగాయి.

నేనన్నాను: “ఝబ్బూను ఇంకేమైనా అడగదల్చిస్తే అడగండి. లేకుంటే యింకెక్కడికైనా వెడదాం.”

ఆయన గార్గడిక స్వరంతో అన్నాడు: “ఇక్కడినుంచి పద.”

‘ఎక్కడికి వెడదాం ? ఇరవైఒక్కమంది కమ్యూనిస్టు ఖైదీల్ని తుపాకి గుండకు ఎరజేసిన సేలం జైలుకు పోదామా ?’

‘వద్దు.’

‘అయితే, బ్రివేండ్రంలో మేకల్నికోసే కసాయిశాలకు పోదామా ? ఆ కసాయిశాలకు పర్మిట్. ఒక కాంగ్రెసువాది పొంది యున్నాడు.’

‘వద్దు, వద్దు.’

‘అయితే, ఆచార్య కృపలానీని కలుసుకోండి. మంత్రిత్వం ఎలా పొందగలిగేది, మంత్రిత్వం ఎలా పోయేది, పోయింతర్వాత మరల దానిని ఎలా సంపాదించవలసిందీ ఆయన మీకు తెలుపుతాడు.’

‘వద్దు, వద్దు, వద్దు.’

‘అయితే కాశ్మీరం పోదాం పదండి. అక్కడ భారత సైన్యాలు, పాకిస్తానీ సైన్యాలు ఒకదాని నొకటి అభిముఖంగా ఎదుర్కొట్టి సత్యాగ్రహం చేస్తున్నాయి.’

‘లేదు సోదరా ! నేను నా దేశంయొక్క నిజమైనస్థితి ఏమిటో చూడడల్కున్నాను. నా దేశంయొక్క స్థితి !’

‘ప్రభుత్వం ప్రజలసొమ్ము వెచ్చించి ప్రకటించిన ప్రభుత్వ జాబితాలు చూస్తే అది తెలిసిపోతుందికదా ! మీరు చవిపోయినదాదిగా ఇప్పటివరకు ధరలు మూడు రెట్లు పెరిగిపోయాయి. మొదట చక్కెర దొరికేదికాదు. ఇప్పుడు బెల్లంకూడ బ్లాక్ మార్కెట్ లోకి వెళ్ళింది. ఖద్దరుకూడ అంతే. భేదం యింతే. బెల్లం బ్లాకుమార్కెట్టులోపల దొరకతోంది. ఖద్దరు బ్లాకు మార్కెట్టుపైన పేర్చబడి, దాచి యుంచబడింది. ప్రజల చెతుల్లో పట్టి రాత్తుమే ఉన్నది !’

‘నాకు నీమాటలపై మొదట నమ్మకంలేదు. ఇప్పుడు సరే లేదు.’ ఆయన బోసి నోటితో చిరునవ్వు ఒలకబోస్తూ అన్నాడు : ‘నేను స్వయంగా ఇంకెవరినైనా అడిగి తెలుసుకొంటాను. పద, బొంబాయిపోదాం. అక్కడ అనేక విషయాలు తెలుస్తాయి. నూలు ధర నాకు చంపారన్ కి రావటంవల్ల తెలిసింది. ఇక వస్త్రపు ధర తెలుసుకోదలుస్తున్నాను.’

‘గుడ్డలోపూడ రెండు రకాలున్నాయి. ఒకటి కులీనులు తొడిగే గుడ్డలధర. దానికి ప్రభుత్వం ప్రకటించిన ధర వేరే ఉంది. రెండవది పేదవారు తొడిగే గుడ్డలధర. దానికి వేరే ధర ఉంది. గత రెండు వత్సరాలనుంచి యిదే పద్ధతి అమల్లో ఉంది.’

‘అంటే?’

‘అంటే అదే ధోవతీ, ధర అదే. రామరాజ్యమైనా, రావణ రాజ్యమైనా — ఏదైతేనేం? ఏం ప్రయోజనం? అదే లంగోటీ బీదవారికి’

‘మొదట నుచ్చింత కసరుకొనే వాడివికావే! ఏం సంగతి?’

‘మొదట వస్తువుల ధరలు ఇంత ఎక్కువగా ఉండేవికావు’ నేనన్నాను: ‘మొదట నా కలలో గులాబిరేకులగుత్తులు అగుపించేవి. కాని ఏంచేసేది? వాటి ధర రెండునుంచి మూడు, మూడునుంచి నాలుగు రెట్లు పెరిగిపోయింది అవి వాడిపోయి మట్టిలో కలిసిపోయి నా కగ పడటం ఆశంభించాయి. ఇప్పుడసలే కనబడటంలేదు. నేను ఎవరి నైతే ప్రేమించానో ఆమె నా నిరుద్యోగాన్ని చూచి నన్ను వదిలి పెట్టింది. ‘సట్టా’ అదే ఒకనివద్దకు వెళ్ళిపోయింది. పోతూపోతూ నా శరీరంపై కేవలం ఒక అంగవస్త్రం మాత్రం వదిలిపోయింది.’

‘నువ్వు మేకపాలు తాగుతావా?’

‘స్వర్గ-నుంచి వచ్చిన మీ మేకపాలు నేను త్రాగలేను. అమృతం తాగే మేక పాలు తాగి నేను శాశ్వతంగా ఈ లోకంలో బ్రతికి ఉండదలుచుకోలేదు.’

‘ఎందుకని?’

‘శాశ్వతంగా బ్రతికి ఉండటంవల్ల రాబోయే సంతతికి చేటు కలుగుతుంది. కొద్దికాలంపాటు బ్రతకడం, తర్వాత చనిపోవడం మంచిది. లోకం మమ్మల్ని శాశ్వతంగా మంచిపోతే, ఎంతైనా మంచిదనుకొంటాను.’

‘అదెలాగు?’

‘పాతపూలు పుష్పించి, విప్పిరి, గాలిలో అడిగి యిటూ

కడలి చివరికి ముకుళించుకుని పోయినప్పుడు, క్రొత్త పుష్పాలు ఎలా వాటి స్థానాన్ని అలంకరిస్తాయో అలాగ."

ఇంతలోకే స్టేషన్ వాగన్ వచ్చింది. మేమిద్దరం బొంబాయి లోని భేండ్ బాజారు చేరుకున్నాం.

కమార్ అనే ఆయన అతనితో అన్నాడు : "నేను మిమ్మల్ని గుర్తు పట్టాను."

"ఎలాగ?" అత నడిగాడు.

"మీరు అహమదాబాదులో సారాభాయి యింట్లో ఉంటుండే వారు. నేను సారాభాయి మిల్లులో నౌకరుగా ఉండేవాణ్ణి."

"ఇప్పు డెక్కడుంటున్నారు?"

"ఇక్కడ సేసూన్ మిల్లులో పనిచేస్తున్నాను."

"ఇంగ్లీషువాండ్ర మిల్లు ఇంకా యిక్కడే ఉందా?"

"ఇంగ్లీషువాండ్ర ఏ వస్తువు ఇక్కడినుంచి వెళ్ళింది? ఇంగ్లీషు భాషకూడ ఇక్కడే ఉందికదా!"

"గుడ్డ ఏ ధర అమ్ముతున్నది?"

"నాకు తెలీదు," కమార్ అన్నాడు : "రెండేండ్లనుంచి అసలు గుడ్డే నేను కొనలేదు."

"ఎందుకని?"

"కూడు, గూడు, డబ్బు, నీరు, దీపం ఖర్చులుపోగా డబ్బు మిగిలదు."

"నీ భార్య ఎక్కడుంది?"

"పాకిస్తాన్ లో."

"ఎందుకని?"

"అప్పుడు కొట్లాటలు, కలహాలు చెలరేగాయి కదా! అప్పుడు నా భార్య నా తల్లితోబాటు వెళ్ళిపోయింది. నేనుకూడ వెళ్ళిపోయి యుండేవాణ్ణి. కాని మీరు నాప్రాణం దక్కించారు."

"ఇప్పుడు నువ్వు నీభార్యను తిరిగి ఎందుకు రప్పించుకోవూ?"

"ఎలా పిలిపించుకొనేది? డబ్బులేదు. కార్మికులు సమ్మె చేస్తున్నారు."

‘ఎందుకు సమ్మె చేస్తున్నారు ?’

‘బోనస్ యివ్వనందువల్ల.’

‘బోనస్ ? ఏం ?’

‘మిల్లు యజమానులు కోట్లకొద్ది ధనం అర్జించారు. మీకు గుర్తుందనుకొంటా. ఒక పర్యాయం మీరు కంట్రోలు తీసివేయించారు. కొద్ది దినాల్లోనే మిల్లు యజమానులు కోట్లకొలది రూపాయలు తారు మారు చేశారు.’

‘అవును అది నా తప్పిదమే.’

‘తప్పిదం మీది. సౌఖ్యం మా కల్పింది ! స్వరాజ్యంయొక్క వయస్సు పెరిగిపోయే కొద్దీ, వస్తువుల ధరలుకూడ పెరిగిపోతున్నాయి.’

‘నీవు చివరి కేం కోరుకుంటున్నావు—బోనస్ ?’

‘కాదు. నేను నా స్వంత ప్రభుత్వాన్ని కోరుకుంటున్నాను. నేను కర్మాగారాలన్నిటినీ స్వయంగా నడుపుతాను. పొలాలన్నిటినీ స్వయంగా దున్ని, విత్తనం వేస్తాను. కష్టమంతా స్వయంగా చేస్తాను. ప్రతిఫలాన్నంతటినీ స్వయంగా అనుభవిస్తా.’

‘అలాంటప్పుడు తుపాకి పేలుతుంది సుమా !’ ఆయన నవ్వి అన్నాడు.

‘నా కది తెలుసు. అయితే మీరు నే నీ ఒక్కవంచె కట్టుకొని ఉండడంచూచి ఆనందిస్తున్నారా ? అలాఅయినప్పుడు మీరు మా ప్రాణాల్ని ఎందుకు సంరక్షించారు. ? ఏం, కుళ్ళి కుళ్ళి, కనలికనలి చావటానికా ?’

‘నేను నా జీవితమంతా అంగవస్త్రం కట్టుకునే గడిపాను.’

అది ఏసుక్రీస్తు త్యాగం వంటిది. అటువంటి త్యాగం జీవితంలో ఒకే పర్యాయం లభిస్తుంది. దాని మూలకంగా జాతి యావత్తూ పునర్జీవం పొందుతుంది. అభ్యుదయంవైపు నడుస్తుంది. కాని ఈ త్యాగం ఏం త్యాగం ? మీరు ఆత్మపరిత్యాగం చేసితర్వాతకూడ జాతి పరిస్థితి మారలేదు. యధాతథంగా ఉండి. ఈ దేహంమీద ఆ అంగ వస్త్రమే ఉండిపోయింది.’

‘సంతృప్తిజెందడం నేర్చుకో కమార్.’

కమాల్ చిరునవ్వునవ్వి యిలా అన్నాడు : 'అయితే పదండి. వట్టి బోనస్ మాత్రమే యిప్పించండి. చేయిలో చేయి వెయ్యండి ! ఏదీ మీ చెయ్యి ?'

అతడు నవ్వి అన్నాడు : 'మీ సమ్మె మూలకంగా ఏం ఫలం చేకూరలేదు.....'

'రెండుసార్లు తుపాకి పేలింది. ఇక ముందుకూడ పేలుతుంది. ఇంట్లో ఉన్న పళ్ళాలతోసహా అమ్మివేశాం. బొంబాయిలోని మిల్లులు మూసివేయబడినందువల్ల, అహమ్మదాబాదులో మిల్లు యజమానులు సంతోషిస్తున్నారు. తమ మిల్లుల్ని సంతోషంతో నడుపుకొంటున్నారు. మా కేదయితే దుఃఖదాయకమో వారి కది ఆనందదాయకం '

'నా స్వతంత్ర భారతంలో మేక, సింహం రెండూ ఒకే ఏటి గట్టున నీళ్ళు త్రాగుతున్నాయి.'

'అయితే, అది జంతు ప్రదర్శనశాల అయివుండాలి, లేదా సర్కసు అయినా అయి ఉండాలి. అంతేగాని పశాలమైదాన ప్రదేశం మాత్రం కాదు.'

'నా స్వరాజ్యంలో ధనికులూ, పేదలూ యిద్దరూ సమానులే.'

'కాదు అది పెట్టుబడిదారుల స్వరాజ్యం. బీదవాండ్ల స్వరాజ్యం ఎంతమాత్రం కాదు.'

'నువ్వు ఇతరుల హక్కులు కాజేయాలని కోరుతున్నావు.'

'ఇతరుల హక్కుక్రింద ఒక పెద్ద మిల్లు ఉండి, నాకు కేవలం ఒక గుడిసె ఉన్నట్లయితే, యితరుల అదృష్టంలో లండన్ ప్రయాణం ఉండి, నా జేబులో టీ త్రాగటానికికూడ చిల్లిగవ్వ లేకుండా ఉంటే, ఇతరుల అదృష్టంలో కాలేజీ చదువు ఉండి, నా అదృష్టంలో ప్రాథమికాక్షరాలు రెండుకూడ లేకుండా ఉంటే, నేను ఇతరుల హక్కు తప్పకుండా కాజేస్తాను '

'కమాల్, నువ్వు చాలా ఆకలిగా ఉన్నట్లు కనిపిస్తున్నది.'

'అవును. నేను రెండు రోజులనుండి ఏం తినలేదు. నేను ఒకటిన్నర నెలనుంచి సమ్మె చేస్తున్నాను.' కమాల్ వెకిలిగా నవ్వి అన్నాడు.

‘అయితే రా. నీకు మేకపాలు తాగిస్తా.’

కమల్ నవ్వి అన్నాడు : ‘అకలి బాగా వేస్తూంది. మేక పాలతో ఏమవుతుంది ? అదుగో ! ఎదురుగా రొట్టెవాని దుకాణం ఉంది, అక్కడ ఏదైనా కొనిపెట్టరాదా ?’

ఇంతలో స్టేషను వాగను వచ్చింది. మేము కడప వెళ్ళి పోయాం కడపలో ఒక వూరేగింపు జరుగుతూండింది పల్లెప్రజలు గుమాస్తాల బిడ్డలు, ఉపాధ్యాయులు, పేద గుమాస్తాలు నిరుద్యోగులైన యువకులు, ఇద్దరు ముగ్గురు బీద జర్నలిస్టులు అందరు చేతులలో జెండాలు పట్టుకొని వూరేగింపులో నడుస్తున్నారు. ‘మాకు శాంతి కావాలి’, అని నినాదాలిస్తున్నారు. ప్రపంచంలో శాంతి వర్ధిల్లాలి. మూడవ ప్రపంచయుద్ధం రాకూడదు. మొదట ఎవరైతే ఆటంబాంబు వేస్తాడో అతణ్ణి మేము తా గర్హించి, మా శత్రువుక్రింద జమకడతాం’.

మేముకూడ ఈ వూరేగింపులో పాల్గొన్నాం. ఆయన బోసి నవ్వు నవ్వి, దగ్గరున్న ఒకాయనతో అన్నాడు : ‘మీకు శాంతి ఎందుకు కావాలి ?’

‘ఎందువలనంటే నేను నా బిడ్డల్ని చదివిస్తున్నాను’

‘నీ పేరేమి ?’

‘సుబ్బారావు’.

‘నీ కేం జీతం దొరకుతుంది ?’

‘ఇరవైరెండు రూపాయలు’.

‘ఇరవైరెండు రూపాయల్లో నీ జీవితం గడుస్తుందా ?’

‘పన్నుండవలసి వస్తున్నది.’

‘మరి శాంతిని కోరుతున్నా వే ? !’

సుబ్బారావు కాస్సేపు ఆగి అన్నాడు : ‘శాంతియూ... ? మీ ప్రశ్న నా కర్థమయింది. శాంతి నాకు తప్పక అవసరం. ఒకటి బడికి వెళ్ళే నా పిల్లలున్నారు గనక. వీళ్ళని చదవించటం అంటే నాకెంతో ఆనందం. తర్వాత నా ముసలితల్లి ఉన్నది. ఆమె బహుశా యింకా ఎనిమిది, పది సంవత్సరాలపాటు బ్రతుకుతుంది. ఆమె ఎంతో కష్ట పడి నన్ను చదివించింది. అలాంటప్పుడు నేనుకూడ కష్టపడి ఆమెను

కొంతైనా సుఖపెట్టలేకపోతే నేను బ్రతికి ఏంప్రయోజనం? నా జీవితమే వ్యర్థం. అందువల్ల నాకు శాంతికావాలి. కాగా తల్లి ఎవరికి యిష్టంకాదు? ... కొంత కాలానికి నే నే అమ్మయినైనా ప్రేమించటం కూడ జరుగుతుంది ... ఇప్పుడు మీ కర్థమేందా నాకు శాంతి ఎందుకు కావాలి?

ఆయన ముందుకునడిచాడు. ఒక రైతు నినాదాలిస్తున్నాడు. ఆయన వాని నడిగాడు : 'నీవు సొలీనా చెల్లించవలసిన భూమిశిస్తు, తీసుకొన్న అప్పుకు వడ్డీ కట్టగా ఏం మిగులుంది?'

'ఒంటిపూట భోజనం, వర్షాలు సకాలంలోరాక, ఋతువు సరిగా లేకపోతే అదికూడ మిగలదు.'

'మరి నీకు శాంతి కావాలా?'

'అవును' రైతు అగి అగి అన్నాడు : 'ఎప్పటికైనా భూమిపై శాంతి, సౌఖ్యం విరాజిల్లుతాయి వాటిని చూడటంకోసం నేను బ్రతక దలుస్తున్నాను.'

'వీళ్లు ఎంత మంచివారు!' ఆయన వదనంలో సంతోషం తాండవించింది. 'నేను వీళ్ళతోబాటే చివరిదాకా ఊరేగింపులో వెడతాను. వీరు నన్ను అనుమతించినట్లయితే వీరి సభలో ఉపన్యాసం కూడా ఇస్తాను.'

'అలాగే, అలాగే' నేను దృఢసంకల్పంతో, విశ్వాసంతో అన్నాను : 'వీరు హిందూదేశంయొక్క నవ వైతాళికులు' ఇదే సంకల్పంతో నేను ఆ ఉత్సవంలో ఆయన్ని ఒక పాత కాంగ్రెసు వాదిగా పరిచయం చేశాను. ఆయనపేరు తెల్పటం సమంజసం కాదని తెల్పలేదు.

ఆయన అన్నాడు : 'హిందూదేశంలో శాంతి ఉద్యమం చాల ప్రాచీనమైనది. ఇక్కడ యుద్ధోన్మాదుల ఉద్యమంకూడ చాల పురాతనమైనదే. అయితే, యుద్ధకాముకు లెప్పుడైతే తలనీతేవారో, అప్పుడే శాంతివాదులు ప్రజల సహకారంతో వారిని ఎదుర్కొనే వారు. శాంతిశక్తులు మన చరిత్రలో ప్రతి పేజీలో జ్వజ్వల్య మానంగా ప్రకాశిస్తూ అగపడతాయి. గౌతముడు, ఆశోకుడు, అశ్వరు,

కబీరు, నానక్, చప్తి వీరంతా హిందూదేశంలో శాంతికి ప్రాణం, జీవం వంటివారు. అది భారతధర్మం. అది దాని సంస్కృతి పరాకాష్ఠ. దానికోసం మంచివారు తమ జీవితాన్నే త్యాగంచేశారు, అహుతి చేశారు వాండ్లు కేవలం ఉపన్యాసా లిచ్చేవారుకాదు. దానికోసం ఆత్మబలిదానంకూడ చేసేవారు. నేడుకూడ ప్రపంచానికి శాంతి అవసరం కదా ! హిందూదేశములు శాంతి ఉద్యమంలో ప్రపంచ జనులందరితోబాటు ఏకకంఠంతో శాంతిగీతం ఆలా పిస్తారు. అండగా నిలబడతారు. ఇది, నామటుకు నేను నా జీవితాన్ని అర్పిస్తున్నాను ఎందుకంటే నాకు తెలుసు

పోలీసువాండ్లు అదంతా చట్టానికి విరుద్ధమనిచెప్పి జనంపై లాఠీఛార్జి చేయటం మొదలెట్టినందువల్ల ఆయన అంతకుమించి మాట్లాడలేక పోయాడు. మొదట లాఠీఛార్జి చేశారు. తర్వాత కాల్పులు జరిపారు. కొందరికి లాఠీదెబ్బలు తగిలాయి. కొందరికి గుండుదెబ్బలు తగిలాయి. ఆయన రొమ్ముమీద ఒకటికాదు, రెండుకాదు, మూడు గుండుదెబ్బలు ఒకదాని తర్వాత ఒకటివచ్చి తగిలాయి. ఆయన 'హా రామా' అంటూ ప్లాటుఫారంమీదనుంచి నేలమీడికి ఒరిగి పోయాడు. ఒరిగిపోవడంతోటే చల్లబడిపోయాడు.

పోలీసురాజాలో ఆయన్ను గుర్తుపట్టడంకోసం నన్ను పిలిచారు. పోలీసు ఇన్ స్పెక్టరు నన్నడిగాడు : 'నీ పీమషిని గుర్తించగలవా ?'

'చాల బాగా గుర్తించగలను. ఈయనపేరు మోహన్దాస్ కరంచంద్ గాంధీ. ఈతడు మన జాతిపిత. నే డీయన్ని రెండవ పర్యాయం కాల్చివేశారు !'

3. తుపాకిగుండ్లు - చెర్రిపూలు

సియోలు మందుతోంది

శిథిలమైన యిటుకలగోడ వెనకాల లైమ్ ఒక 'లక్కి స్ట్రయిక్' సిగరెట్టు ముట్టించాడు. రైఫిలు చేతబూనియున్న అతగాడు నలు వైపులా కలియజూచాడు.

నలువైపులా పట్టణంలోని భవనాలు పడిపోయి, గచ్చు యిటు కలు, సున్నం కుప్పలు కుప్పలుగా పడియున్నాయి. అక్కడక్కడా కాంక్రీటుతో కట్టబడిన హార్వ్యాలు సగం కాలిపోయి వున్నాయి. అమెరికా సైన్యాలు పట్టణపు తూర్పుదిశనుండి పడమటిదిశకు పోయేందుకు వీలుగా పట్టణానికిమధ్య విమానాలచేత వేలటన్నుల తుపాకీమందు ప్రేలించి ఒక చిన్న మార్గ మేర్పరిచాడు. అప్పటి కీ సియోలు లొంగి పోనందున లెక్కలేనంత మందుపేల్చి వేటొకదారి మేర్పరిచారు. అది ఉత్తరం నుండి దక్షిణానికి పోతుంది. ఇప్పుడు పట్టణాన్ని నాల్గు భాగాలుగా విభజించి, చుట్టుముట్టారు. అడుగడుక్కు పోరాటం సాగింది. ఈ దరిద్రపు కొరియావారు చచ్చేంతవరకూ పోట్లాడు తూనేవుంటారు !

లైమ్ గట్టిగా ఒక్క దమ్ములాగి ఆలోచించాడు. నలువైపులా చూచాడు. ఆయనకు నలువైపులా సగం కాలిపోయిన భవనాలు కనబడ్డాయి. నలువైపులా కూలిపోయిన భవనాల కుప్పలు, పగిలిపోయిన నీళ్ళ పంపులు. రోడ్లవెంబడి కూల్చబడి, క్రింద పడియున్న విద్యుత్ స్తంభాలు. ఎక్కడ చూచినా కొరియా, అమెరికా సిపాయీల శవాల కుప్పలు. ఫిరంగులు అట్టేపెట్టిన గాజుపలకల కందకాలు. నలువైపులా

గాలిలో వ్యాపించిన గంధకపు వాసన, పాడుకంపు, బాంబులు ప్రేలు తున్న రొద, కండ్లు గప్పే నల్లని దట్టమైన పొగ.... ఈ పొగ దుమ్ము, ధూళివలె పట్టణమంతా క్రమ్ముకొంది. లైమ్ దగ్గనారంభించాడు. దగ్గుతూ, దగ్గుతూ తిట్లు తిట్టిపోస్తూ తన వెంటనున్నవానివైపు తిరిగి, అన్నాడు: 'జూన్ ! ఇది చాల గడ్డు పోరాటమే. దీని దుంప తెగ, యిది ఎంత నీచాతినీచమైన, నికృష్టమైన యుద్ధమనుకున్నావ్ జూన్ !'

జూన్ అసలు పేరు 'లైమ్ జూన్' కాదు, 'అరెంజి జూన్' కాదు, 'కోకా కోలా జూన్' అసలే కాదు. 'జోన్స్' అతని అసలు పేరు. కానీ అతని స్నేహితులు అతన్ని 'జూన్' అని పిలిచేవారు. ఎందుకంటే, అతని ముఖం చూడటానికి గుండ్రని రాయిమల్లేవుండి, మృదువుగా, అమాయకంగా వుండి వెలవెలపోయినట్లు కనిపించేది. సూది కాస్త గుచ్చినట్లయితే, బుగ్గలనుండి రసం ధారగా కారే ఉట్టుండేది అయిన ముఖం. వెండ్రుకలు రాగివర్ణంలో ఉండేవి. కనుబొమలు, కనురెప్పలు చాల తెల్లగా ఉండేవి. ఆయన చిన్ని చిన్ని పచ్చనికండ్లు కోడిపిల్లలవలె మిణుకుమిణుకుమని ప్రకాశిస్తుండేవి. అతడు గడ్డం గీక్కుంటూ అన్నాడు: 'యుద్ధమా కష్టభరితమైనది. రక్తం విరులై పారింది. కానీ చివరికి మనం గెల్చాం' ఇందులో 'సందేహమేమీలేదు' అంటూ లైమ్ ఎదురుగాఉన్న కాంక్రీటు భవనంవైపు విజయోత్సాహంతో చూచాడు. ఆ భవనం కప్పు సగం ఎగిరిపోయింది. సగం మిగిలిఉన్నది. కప్పుపై అమెరికా జెండా ఎగురుతోంది. కిటికీలు, దర్వాజాలు అన్నీ విరిగిపోయి యున్నాయి. రోడ్డు అంతటా గాజుముక్కలు తుత్తునియలై చిందరవందరగా పడియున్నాయి. లైమ్ రెండవసారి సిగరెట్టు పీల్చాడు. ఒక్క దట్ట లాగాడోలేదో సిగరెట్టులో సగం అప్పుడే కాలి పోయింది. దాని మసిఎగిరి అతనికళ్ళలోపడ్డది. అతడు తిట్టిపోస్తూ కండ్లు నులుముకోసాగాడు. 'భగవంతుడు ఈ అసియావాళ్ళ నందరినీ నాశనం చేయుగాక ! వీళ్ళు నన్నెక్కడికి లాక్కొని వచ్చారు ! నేను సిన్సి నాటీలో ఇన్సూరెన్సు ఏజంటుగా నుఖంగా వుండేవాణ్ణి.'

‘ఏ కంపెనీ తరపునా?’

‘ది గ్రేట్ ఫెడరల్ అమెరికన్ ఇన్సూరెన్స్ కార్పొరేషన్ ఇన్ కార్పొరేటెడ్’

‘ఇప్పుడుకూడ దాని ఏజంటేనా?’ జూన్ తన చిన్న చిన్న గుడ్లు తిప్పుతూ, ఎదురుగావున్న భవనంవైపు చూపిస్తూ అన్నాడు : ‘అదిచూడు.’

లైమ్ చూచాడు. అతనికి ఎదిరిపక్షపు సగంకాలిన భవనంపై ‘ది గ్రేట్ ఫెడరల్ అమెరికన్ ఇన్సూరెన్స్ కార్పొరేషన్’ పేరు ప్రతిచోటా పగిలిపోయిన అక్షరాల్లో గోచరించింది. ఈ భవనంపైన కూడ అమెరికాజెండా ఎగురుతోంది. భవనం వెలుపల అమెరికా పారా నైనికులు కొందరు స్టాలిన్, కిమిఇర్ సేన్ల చిత్రపులను చించటంలో నిమగ్నులై యున్నారు. ‘అరే. నిజం! అదేనే! నా అమెరికా కంపెనీ యిక్కడి కెలా వచ్చింది?’ అని అన్నాడు లైమ్.

జూన్ చిరునవ్వునవ్వి అన్నాడు : ‘దానితోపాటు మరికొన్ని పేర్లకూడా ఉన్నాయి. బాగాచూడు.’

లైమ్ సగం కాలిపోయిన పేర్లు చదవ నారంభించాడు - కాలి ఫోర్నియా రైస్ గోడౌన్సు, ఏజంట్లు - ఫిలిప్స్ & ఫిలిప్స్... కొరియా కోల్ అండ్ ఆయిల్ రిఫైనరీస్ ఇన్ కార్పొరేటెడ్ - న్యూయార్కు హెరాల్డ్ ట్రిబ్యూన్-లైఫ్ అండ్ టైమ్-రైస్ ఎక్స్‌పోర్ట్ అండ్ కోకో కోలా ఇంపోర్టు కంపెనీ ఇన్ కార్పొరేటెడ్-చికాగో.

లైమ్ సంతోషంతో అరిచాడు. ‘అరే, యివన్నీ మన పేర్లే. అమెరికా మొదటినుంచీ యిక్కడే వున్నట్లుగావుంది!’

జూన్ అన్నాడు : ‘దీంట్లో సందేహ మేమున్నది? మనం మొదటినుంచీ యిక్కడే ఉన్నాం గదా. ఇప్పటిదనుక యిక్కడేవున్నాం. కమ్యూనిస్టు పెనుభూతం ఏమన్నా చేసికోనీగాక, మనం ఇక్కడనుంచి వెళ్ళేదిలేదు.’

‘ఖచ్చితంగా’ లైమ్ పండ్లు బిగబట్టి అన్నాడు. అలా అంటున్నప్పుడు అతని దవడలు బిగుసుకు పోయాయి. లైమ్ తాటిచెట్టుంత మనిషి. అమెరికా దేశస్థుడు. అతడు తల్లి పరంగా సగం ఐరిష్, సగం

జర్మన్. తండ్రివైపునుంచి నాలోవంతు నీగ్రో, సగం మెక్సికన్, ఎనిమిదోవంతు జీప్సీ, మిగిలించి ఫ్రాన్సి అంటే ఆయన నూటికి నూరుపాళ్లు అమెరికన్ అన్నమాట. శ్వేతజాతీయుల ఘరానాతనం, అధిపత్యంమీద, నీగ్రోలను చిత్రహింస చేయటంమీద, ట్రూమన్ యొక్క ఆటంబాంబుమీద నమ్మకం కలిగియుండేవాడు. పైకి ఎంత పొడవుగా కన్పించేవాడో లోపల అంత పొట్టి పైకి ఎంత ధీరుడుగా కన్పించేవాడో లోన అంత భీరువు, తుచ్చుడు, దౌర్జన్యపరుడు, క్రూరుడు, కృతఘ్నుడు. కర్తవ్య నిర్వహణలో వెనుకడుగువేసేవాడు. కాని తన పక్షంవారికి విజయం చేకూరిందంటే, విజయపతాక నెత్తటానికి, విజయ ప్రతిష్ఠ పొందటానికి అందరికంటే ముందు పరుగెత్తుకొని వచ్చేవాడు. అంతేతనే యిప్పటివరకు బ్రతికియుండగల్గాడు. ఆయన పటాలంలోని యితర యువక సైనికు లెపుడో సియోల్ ముఖాముఖి పోరాటంలో బుచ్చలు బాసారు. ఇప్పుడు జూన్, లైమ్ ఇద్దరు మాత్రమే మిగిలిపోయారు. జూన్ కూడా పైకి అమాయకుడుగా కనబడతాడేగాని, లోపల అంతా లైమ్ వంటివాడే. అందువల్ల వారిద్దరిమధ్య ఎడతెగని సాన్నిహిత్యం ఏర్పడ్డది. వీరిద్దరూ కలిసియుండడంచూచి, యితర సైనికులు అనేవారు: 'అలా చూడండి. లైమ్ జూన్ సీసా యిటు వస్తున్నది.'

ఆకస్మికంగా ఎదురుగాఉన్న భవంపు మొదటి అంతస్తుమీద ఇద్దరు అమెరికా సైనికులు ప్రత్యక్షమయ్యారు. వారి చేతులలో నీలి రంగు గుడ్డ ఉన్నది. వారు దాన్ని బయట వ్రేలాడదీశారు, ఆ దారిని వస్తూ పోతూ ఉండే ప్రతి అమెరికా సైనికుని దృష్టి దానిపై పడేందుకుగాను. ఆ నీలిరంగుగుడ్డపై తెల్లని పెద్దపెద్ద అక్షరాల్లో ఈ విధంగా వ్రాయబడి యుంది :

‘కనీ, వినీ ఎరుగని మేటి వేల.’

‘రండి ఖరీదుచేయండి.’

వెంటనే అక్కడి విశాలమైన హాలులో అనేకమంది అమెరికా సైనికులు ప్రత్యక్షమయ్యారు. వారంతా త్రాగి తండనా లాడుతున్నారు. బిగ్గరగా అరుస్తున్నారు. ప్రసిద్ధమైన గొప్పవేలం.

మీ కందరికీ అడ్డలేదు. చక్కని అవకాశం రండి, కొనండి. ఇలాటో అవకాశం, యిలాటి సరకు మీ కెన్నటికీ లభించదు' అని.

దీనిని లైమ్. జూస్ యిద్దరూ చూడటమే తడవుగా భవనం లోకి పరుగెత్తారు. దబదబా మెట్లపైకెక్కి మొదటి అంతస్తులోకి వెళ్లారు. లోనికి వెళ్ళి చూచారుగదా, ఒక పెద్దహాలు. దాంతోకీ వెళ్ళ దానికి ముందు దర్వాజాదగ్గరే అరడాలరుకు ఒక టిక్కెట్టు ఇస్తారు. దానిని తీసికొని లోనికి వెళ్లాలి. రెండు టిక్కెట్లు తీసికొని వారిరువురూ లోనికి వెళ్ళారు. లోపల వీరివంటి అమెరికా సైనికులే రెండు మూడు వండలమందిదాకా ఒక ఎత్తైన స్టేజీచుట్టూ గుమిగూడి యున్నారు. ఈ స్టేజీహాలుకు పడమర దక్కుగా ఉంది. ఒక పొడుగాటి మనిషికంటే కూడ ఎత్తుగా వుంది. దాని కొకప్రక్క తలుపు వున్నది. రెండవప్రక్క వెళ్ళడానికి దారి ఏమీలేదు. స్టేజీమీద త్రాళ్లు రింగులు రింగులుగా అమర్చబడి యున్నాయి. స్టేజీ శూన్యంగా ఉంది. కాని హాలులో నలువైపులా సైనికులు ఒకరినొకరు త్రోసు కుంటూ అరవడం మొదలెట్టారు. హాలంతా నిండిపోయింది. ఆ సైనికులు రాగాలాపనచేస్తూ, టిట్టుకుంటూ, మధ్యపు సీసాలు నోళ్ళకు కరచుకొని గడగడా త్రాగుతున్నారు.

లైమ్ జూస్ వైపు, జూస్ లైమ్ వైపు ఒకరొకరు చూచుకొన్నారు. వారికేం ఆర్థంకాలా. తర్వాత జూస్ తనకు చేరువగా నిలబడియున్న ఒక సైనికు నడిగాడు. 'ఇదేం తమాషా? ముష్టి యుద్ధమా?' అని.

ఆ సైనికునిది దిట్టమైన విగ్రహం. అజానుబాహువు. అతని పండ్లవరుసలో ముందరగల రెండు పండ్లూ ఊడిపోయాయి. అతడు తలవూపి అన్నాడు: 'లేదోయ్,' అని. ఆయన తప్ప త్రాగియున్నాడు.

లైమ్ అడిగాడు: 'మరేమిటి? థియేటరా?' అని.

'కాదు.'

'ఇంకేమిటి? నాక్య ప్రదర్శనమా?'

'కాదు.' ఆ జమెకన్ అజానుబాహువు మొదటివలెనే విద్యుచ్ఛక్తితో నడిచే ఆటవస్తువువలె తూలుతూ అన్నాడు.

లైమ్ కోపంగా వీధిరించుకొని, 'అయితే యింకేమిటయ్యా?' అన్నాడు.

◆ 'చూడటంలేదా?—వేలంపాట.'

'ఏ వస్తువు వేలం వేసేది?'

'నాకేంతెలుసు? నేనూ నీమాదిరిగానే అరదాలరు ఖర్చుచేసి లోనికి వచ్చా. ఇక్కడ స్టేజీ ఖాళీగా వుంది. ఇదంతా వట్టి హుళక్కి, వేళాకోళంగా కన్పిస్తోంది. అంతా మాయే. మాయ స్టేజీ. సగం దాలరు కూడ మాయే. యుద్ధం మాయ. అంతా మిథ్య. నన్ను వదలండి. నే నలసియున్నాను.'

◆ హఠాత్తుగా హాలులో ఒక పెద్ద గోల బయలుదేరింది. వేలం పాట పాడేటటువంటి దాని కంఠానికి మేనేజరువలె నున్న ఒకతను స్టేజీమీదికి వచ్చి, గంట వాయిించి చెప్పాడు: 'ఆటంబాబు సుతులారా! ఈ దినం మనం సియోలు నగరాన్ని పట్టుకొన్నాం. ఇంకే, కొరియా దేశాన్నే జయించామన్నమాట. ఆ ఆనందంలో ఈ వేలం పాట వేయబడుతున్నది. ఇటువంటి వేలం మీ జీవితంలో ఎన్నటికీ చూచియుండరు. ఇప్పుడు చూడండి. మీ జేబులు ఖాళీ చేసుకోండి... .. ఆటంబాబు తనయులారా!'

◆ ఈ విధంగా అని అతగాడు పెద్దగా గంట వాయించాడు. స్టేజీ యొక్క పడమటి దర్వాజావైపు సైగచేశాడు. వెంటనే తలుపు తెరచుకొంది. లోపలినుంచి కొరియా యువతుల సముదాయ మొకటి స్టేజీమీదికి తోడ్కొని రాబడింది. ఒక్క క్షణంపాటు హాలులో నిశ్శబ్దం. ఆ అమ్మాయిల శరీరంపై రవ్వంత గుడ్డయినా లేదు...నగ్న శరీరాలు... క్రింది చూపులు... విరబోసిన వెండ్రుకలు... నగ్న పాదాలు... ఈ బాలికలు తమ మానాన్ని, నగ్న శరీరాన్ని ఏవిధంగానూ దాచుకోవటానికి వీలులేకుండా వారి చేతులు వీపు వెనుకాల పిలుదుభాగాలతో జతచేర్చి త్రాళ్ళతో బంధింపబడియున్నాయి. తమ ముఖాన్ని చేతుల్లో దాచుకోవటానికిగాని, లేక వెండ్రుకలు వక్షస్థలంపైకి వ్రేలాడదీసుకోవటానికిగాని, లేదా మిగిలిన శరీరభాగాల్ని కప్పు

కోవడానికిగాని వారి కెట్టి అవకాశమూ లేదు. అందువల్ల ప్రేమకు చిహ్నమైన చెర్రీ పూలమొగ్గలు సింగారించుకొన్న మెడలు నేడు నగ్నంగా ఉన్నాయి. ముక్కుపచ్చలారని ముద్దుబిడ్డలు, పసికందులు తమ మాతృ మధువును గ్రోలిన స్తన్యాలు నేడు నగ్నంగా విలవిల బోతున్నాయి. లోపల విత్తనముందే, ఆ విత్తనంలోపల మొగ్గవుందే, మొగ్గలోపల పుప్పముందే, పుష్పంలోపల తిరిగి విత్తన మేర్పడే గర్భం నగ్నంగా వుంది. ఇటువంటి సుందరమైన స్త్రీజాతిని ఆమెరికా 'వీరసైనికులు' నగ్నశరీరాలుగా చేసివేశారు త్రాళ్ళతో బంధితమైన ఈ ఆసియా ఖండపు జీవాత్మ, శతాబ్దాలపాటు తనకు జరిగిన అవమానపు చెరగని మచ్చల్ని తన హృదయకోశంలో దాచుకొని, విదేశీయులమధ్య తిరుగాడుతోంది. ఈ వేలంశాల నేడేకాదు, నేటికి చాల కాలం క్రితం నుంచే ఏర్పాటుచేయబడియుంది. ఎక్కడెక్కడ దౌర్జన్యం వికటాటహాసం చేసిందో అక్కడా, చెంగిజ్ ఖాన్ గుడారాల్లో, డెమాస్కస్ పురవీధులలో, గ్రీకు బహిరంగ స్థలాల్లో, రోము పట్టణపు ఆంపీ థియేటర్లలో, దక్షిణ ఆమెరికా రాష్ట్రాల్లో, హిట్లరు బండిఖానాలలో ఎక్కడెక్కడయితే దౌర్జన్యం పాలనచేసిందో అక్కడ ఈ అమాయిక మైన జీవాత్మకు మానభంగం జరిగింది. దాని గుడ్డలు తొలువబడ్డాయి. పాదాలు నగ్నంగానూ, రొమ్ము వంద ముక్కలు చేయబడి, దుమ్ము, రక్తంలో తడుపబడ్డాయి. కేవలం తన కనురెప్పల లోపలమాత్రం తన ప్రతిష్ఠ, వైభవం, ఔన్నత్యాన్ని కప్పిపుచ్చుకొని, తనకు జరుగుచున్న అప్రతిష్ఠను గుడ్లప్పగించి చూచింది ఈ ఆసియా ఆత్మ. ఇది విచారవదనంతో ఈ వేలంపాటల్ని చూచింది. అనాగరికమైన వాటి గోడల్ని అడిగింది: 'ఏం, స్త్రీలను నగ్నం కావించడానికేనా మానవుడుదృఢవిస్తున్నది? పిల్లల్ని కాల్చి చంపటానికా? వృద్ధుల గుండెల్ని బాయనెట్లతో చీల్చి, చిచ్చుపెట్టడానికా? లేక ఒక బ్రిడ్జి కట్టడానికి, ఒక గ్రంథం వ్రాయడానికి, ఒక పాట పాడి వినిపించడానికి, ఒక చెర్రీ మొగ్గను ఎత్తి ప్రియురాలి కొప్పులో ఉంచడానికా? కాని వేలపు గృహాల అనాగరిక గోడలు ఈ ప్రేమపూర్వకమైన ప్రశ్నకు ఎప్పుడూ ద్వేషం, అయిష్టత, అలక్ష్యంతో జవాబిచ్చాయి. నేడు అటుఁబాంబు

కొడుకులు : కొరియా ఒజారుల్లో అడవిధమైన వేలంపాట ఏర్పాటు చేశారు.

✦ హాలులో ఒక క్షణంపాటు నిశ్శబ్దంగా ఉండింది. రెండవ క్షణంలో వందలకొద్దీ చప్పట్లు, అరపులు, ఈలలు ఆరంభమయ్యాయి. అమెరికా సైనికులు వెకిలినవ్వులు నవ్వుతూ, పశుప్రాయమైన క్షణిక సంతోషాన్ని ఒకబోస్తూ, పండ్లు పటపట కొరుకుతూ అరవనారంభించారు. 'కమాన్ త్వరగా పాట మొదలెట్టింది. ఒక డాలర్, నేను పాట ఆరంభిస్తున్నా' అని ఒక అమెరికా సైనికుడు పెద్దగా అరిచాడు.

'రెండు డాలర్లు' రెండవవాడు పలికాడు.

'మూడు డాలర్లు' మూడవవాడు పలికాడు.

'నాలుగు డాలర్లు ఒకటి రెండు ఒకటి రెండు'

'ఐదు డాలర్లు ఒకటి రెండు ఒకటి రెండు'

✦ ఇలా పాట ఆరంభమైంది. కాని ఒక అమ్మాయికొరకు ఒకడు ఇరవై డాలర్ల కంటే ఎక్కువపాటపెట్టలేదు. అందుకని డాలర్ల తోపాటు ఇతర వస్తువులుకూడ పాటలో తీసుకుంటారు. గడియారం, ఫౌంటెన్ కలం, టైపిన్ ఒక అమ్మాయిని పాటపాడటం ఆయిపోయిన తర్వాత, ఆ అమ్మాయి చేతులకు కట్టబడియున్న త్రాడు కోసివేయబడి, స్టేజీ కిందగల పాటపాడినవానియొద్దకు విసరివేయబడుతుంది. అంత యెత్తునుండి చివరిపాటపాడిన వానివద్దకు అమ్మాయిని విసరివేసేసరికి, స్థిమితత్వాన్ని కోల్పోయిన ఆమె చేతులు 'హా ఈశ్వరా' అంటూ నగ్నమైన తన మానాన్ని కప్పకోజూస్తాయి. కాని వెను వెంటనే పాటపాడిన వాడు ఆమె నడుములో చేయివేసి ఆమెతో అక్కడికక్కడే ఎగరటం మొదలెత్తాడు; లేదా ఆమె నలాగే ఆమె భుజాల్లో చేతులువేసి, హాలు వెలుపలికి గొనిపోతాడు.

లైమ్ ఆత్మవిశ్వాసంతో తన జేబుల్లోకి చేతులుపోనిచ్చి, జూన్ వంక చూచి నవ్వాడు. జూన్ కన్నుగిటి అన్నాడ : 'పాట పాడ వెందుకు?' అని.

‘నాకు నచ్చినపిల్ల యింకా రాలేదు. వచ్చినప్పుడు పాట పాడతా. అందరికంటే ఎక్కువ పాడతా.’

‘నీ కెటువంటి పిల్ల కావాలి? హేజెల్ లాంటిదా?’

లైమ్ కోపంతో అతనివంక ఉరిమిచూచి అన్నాడు : ‘షట్ అప్, హేజెల్ నా ప్రేయసి. ఆమె మాట ఎత్తకు.’

చేరువగా నిలబడియున్న ఆజానుబాహువైన అమెరికన్, స్టేజీ మీదికి గొనిరాబడిన ఒక నగ్నబాలికవైపు సైగచేసి అన్నాడు : ‘హేజెల్ అంటే ఈమే. రేచెల్, ఇజబెల్లాలవలె ఉంది. ఈమెకు, అమెరికా అమ్మాయికి మధ్య నాకెట్టి భేదమూ కనబడటంలేదు’

లైమ్ పిడికిలిబిగించి అన్నాడు. ‘అరవబోకోయ్ నువ్వెవరవు మధ్యలో మాట్లాడటానికి?’

ఆ అమెరికను చాల హీనస్వరంలో అన్నాడు : ‘నేనే.... నేనే....ఎవరోకాదు. ఒక మామూలు అమెరికన్ సైనికుణ్ణి. కాని, నా కిరచ్చ యిష్టంలేదు.’

‘ఇష్టంలేకపోతే యిక్కడెందుకు నిలబడ్డావు? వెళ్ళు. చర్చికి వెళ్ళు... .. లేదా మేకపాలు త్రాగి, భగవంతుణ్ణి ద్యానించు... .. బాప్టర్డు!’

ఆ అమెరికా సైనికు డక్కడనుంచి తొలగిపోయాడు. ఇంత లోనే కొరడాశబ్దం లైమ్దృష్టి నాకర్పించింది. త్రాటితో బంధింప బడిన తన చేతుల్ని త్రాటినుండి విడదీసికోవటానికి ప్రయత్నిస్తున్న అమ్మాయి శరీరంపై పడ్డది, వేలంపాట ఏర్పాటు చేసిన మేనేజరు కొరడాదెబ్బ. ఆ అమ్మాయి శరీరచ్ఛాయ రాగివర్ణంలో వుంది. కండ్లు ఎర్రగా, నిప్పులు చెరిగినట్లున్నాయి. శిరోజాలు అతికోమలంగా, మృదువుగా, పొడుగ్గా వున్నాయి. ఆమె తన మాశృభాషలో(కొరియా భాషలో) బిగ్గరగా ఏదో అంటోంది. బహుశా ఈ సిపాయీలను తన భాషలో తిట్టిపోస్తూండవచ్చు. మేనేజరు కొరడాదెబ్బమరల ఆమె శరీరంపై పడ్డది. దాంతో ఆమె శరీరంపై ఒక పొడుగాటి నీలివర్ణపు చార తామ్రలోహపు పోతపోసినట్లుగా, అచ్చగుద్దినట్లుగా పడి

పోయింది. ఆ అమ్మాయి తన బలాన్నంతా వినియోగించి తన పండ్లతో క్రాటినీ కొరికివేసింది.

లైమ్ అమెను ఆస్థాయతతో చూచాడు. ఉచ్చస్వరంలో అన్నాడు : “ఇరవైదాలర్లు,” అని

ఇతడు మొదట్లోనే అందరికంటే ఎక్కువ పాడేశాడు. అక్కడి సైనికులంతా అతనివైపు ఆశ్చర్యంతో చూడసాగారు.

లైమ్ అన్నాడు : “హా! హా! ఏం చూస్తున్నారు? పాట పాడింది నేనే. ఆ అమ్మాయిని నా దగ్గరకి విసరివెయ్యండి.”

“ఇరవైదాలర్లు, ప్రైవేట్ బంగారపు గడియారం,” సార్జంట్ కార్టన్ అరిచాడు.

ఈ సార్జంట్ కార్టన్ అనే ఆయన గత యుద్ధంలో పనిచేసి, అనుభవం పొందినవాడు. మంచి నేర్పరి. అరడుగులకంటే ఎత్తుగా ఉండేవాడు. ఎద్దులాంటి మెడ—కండ్లు కల్మషమైనవి. పండ్లు మలినమైనవి. హృదయం కల్మషమైనది ఆత్మ అంతకంటే కల్మషమైనది. ఎటువంటి ఆత్మ కటువంటి యమకింకరులు.

లైమ్, సార్జంట్ కార్టన్ వైపుచూచి, కోపంతో అన్నాడు : “ఇరవైదాలర్లు, ఒక బంగారపు గడియారం, ఒక ఫౌంటెన్ కలం.”

“ఇరవైదాలర్లు, ఒక బంగారు గడియారం, ఒక ఫౌంటెన్ కలం, ఒక బంగారపు టుంగరం.”

“ఇరవైదాలర్లు, బంగారుగడియారం, ఫౌంటెన్ కలం, బంగారపు టుంగరమేగాక, వెండిబిగిల్ గల నా బెల్టు. అమ్మాయి నీటు విసరిపార వేయండి. లేకుంటే నేను నా బ్రతుకరు మీపై విసురుతాను.”

అక్కడివాళ్లు ఫక్కున నవ్వారు. చివరికి లైమ్ పాటే గెల్చింది. అమ్మాయి ఆయనవైపు విసరివేయబడింది. లైమ్ ఆత్మాభిమానం కొరకు పడిచస్తూ, కాట్లాడుతూ, విడిలించుకుంటూ, అరుస్తూ గోల పెట్టుతున్న ఆ అమ్మాయిని, తన బలవైన పార్శ్వాల్లో ఒత్తిపట్టుకొని రెండు నాల్గు లెంపకాయలువేసి, అమెను తన స్వాధీనంలోకి తెచ్చుకొన్నాడు. ఇప్పుడామెను హాలు వెలుపలికి లాగుకొని పోదామనుకొంటుండగా, పడమటిదిశగల వాకిలినుంచి ఒక నీగ్రో సైనికుడు వరుస

గెత్తుతూ, పరుగెత్తుతూ రొప్పుతూ, రోలుతూ అక్కడికివచ్చి 'అన నారంభించాడు : 'మిత్రులారా ! ఇది మంచిదికాదు' అని.

'ఏం మంచిదికాదు, నీగ్రో ?'

'ఈ వేలంపాటు దీన్ని బందుచేయండి, మిత్రులారా ! చాలకాలంక్రితం సరిగ్గా మన మిటువంటి వేలాలే దక్షిణ అమెరికా రాష్ట్రాల్లో ఏర్పాటుచేశాం. మిత్రులారా ! ఎరుగుదురా ? మన మిట్టి వేలాలు వేసినందుకుగాను ఎంత మూల్యం చెల్లించవలసివచ్చిందో. నేనంటున్నా ...'

'డర్టీ నిగ్రో,' సార్జంట్ కార్టన్ బిగ్గరగా అరిచాడు.

'ఈ నీగ్రో కుక్కను స్టేజీపైనుండి తొలగించండి,' అని హాలులో నుంచి అనేక కంఠాలు ఒక్కసారిగా వినిపించాయి.

'నేను తొలగిస్తాను' నీగ్రో సిపాయి అరుస్తూ అన్నాడు, 'ఇది మంచిపనికాదు. ఇతితప్పు. ఇది మానవ సభ్యతకే విరుద్ధం.'

'సభ్యతా !' అక్కడి సిపాయిలంతా గొల్లున నవ్వారు, 'వెధవ, వాడు రెడ్ కమ్యూనిస్టు !'

నీగ్రో సిపాయి తన రెండుచేతులూచాచి, తలపైకెత్తి, అన నారంభించాడు, 'మిత్రులారా ! నేను కమ్యూనిస్టునుకాదు. మామూలుగా ఒక అమెరికానగరంలో నివసించేవాణ్ణి. నేను హార్లెమ్ నివాసిని. హార్లెమ్ ఏడవ గట్లో నా తల్లి వుంటున్నది. నాకిద్దరు చిన్న తమ్ముళ్లు ఉన్నారు. ఈ వీధి చివరలో జీన్ అనే ఆవిడ యిల్లున్నది. జీన్ ఎప్పుడూ ఊరికూరికనే నవ్వుతూంటుంది. జీన్ ఎప్పుడూ హాప్ కారిన్ తింటూ ఉంటుంది. జీన్ నా కాబోయే భార్య జీన్ సరిగ్గా ఈ కొరియా అమ్మాయిలలాగానే ఉంటుంది. నా కాబోయే భార్య ప్రతిష్టను కాపాడండి, మిత్రులారా !'

'అచ్చమైన కమ్యూనిస్టురా,' సార్జంట్ కార్టన్ తనపిస్తోలు వెలికితీసి, అరచి, 'వాడిని స్టేజీనుంచి క్రిందకి నెట్టి పారవేయండి' అన్నాడు.

నీగ్రో అన్నాడు 'నేను కమ్యూనిస్టును కాను. నేను మార్కుస్ పుస్తకాలు చదవలేదు. నేను బైబిలు మాత్రమే చదివాను. నా కిప్పటి

వరకు ఏ కమ్యూనిస్టుతోను చేయి కలపడం తటస్థపడలేదు. కాని ఆకలితోమాత్రం అనేక పర్యాయాలు చేయి కలిపాను. కమ్యూనిజం అ. కే. ఏ. మి. టో. నాకు తెలియనే తెలీదు. మా చర్చిపాదరీ ఉన్నాడే తెల్లపాదరీ ఆయన నాతో చెప్పాడుగదా, ఏ వ్యక్తి అయితే మంచి వాడవుతాడో అతడు స్త్రీ గౌరవాన్ని కాపాడతాడని. ఎందువల్లనంటే స్త్రీ మన తల్లి అవుతుంది, చెల్లెలవుతుంది, అర్థాంగి కూడా కావచ్చు స్త్రీ మన సభ్యతకు కులతలకం. దీపికవంటిది. వంశ ప్రతిష్ఠే కాదు, జాతి గౌరవమంతా స్త్రీపైనే ఆధారపడి వున్నది. ఆ తెల్లపాదరీ ఈ విషయాలు మాత్రమే నాతో చెప్పాడు."

"పక్కా కమ్యూనిస్టులాగా మాట్లాడుతున్నాడు" లైమ్ పిడికిలి బిగించి అన్నాడు.

"వీడు ఎర్రవెధవ. వీణ్ణి కాల్చి చంపండి. స్టేజీమీడినుంచి క్రిందికి నెట్టి వేయండి."

నీగ్రోసిపాయి విశాలవక్షస్థలం చిత్రమైన ఆత్మాభిమానంతో ముందుకు నెట్టుకొని వచ్చింది. అతడు రొమ్ము విరచి, నెమ్మదిగా అచంచల విశ్వాసంతో అన్నాడు, "వద్దు సోదరులారా! మీ రీ లజ్జా కరమైన చేష్టల్ని పరిసమాప్తి చేసేంతవఱకు నే నిక్కణ్ణుంచి కదలను. నాకు అమెరికా చరిత్ర కొంత తెలుసు. అది జరిగి రెండువందల యేండ్ల యినా కాలేదు. అప్పుడు దక్షమైన చేలుగల ఆఫ్రికాఖండపు సముద్ర తీరాన కొంతమంది పడవలకు లంగరు వేశారు. పచ్చపచ్చని పంట చేలలో పచ్చపచ్చని పిచ్చుకలు, 'తోట' అని అరిచే నీలవర్ణపు పిచ్చుకలు, జిరాఫేలు, ప్రశాంతంగా పారే ఏర్లుగల ఆఫ్రికా ఖండంలోని మాచుట్టు ప్రక్కలగల ఊళ్ళనుంచి మా తండ్రి, శాతల్ని, వారి ఆస్తిపాస్తులన్నిటినీ ఈ ఓడల తెల్ల యజమానులు బలవంతంగా పట్టుకొని ఓడలపై నెక్కించుకొని అమెరికాకు చక్కా కొనిపోయాడు. అక్కడ మిసిసిప్పీలో ఓడల్ని లంగరు వేసేచోట యిలాంటి వేలంపాడే శాలలే ఉన్నాయి. అచ్చం యిలాంటి మేనేజరే అక్కడకూడ ఉన్నాడు. ఇలాగే అతని చేతిలో కొరడావుంది. ఆ కొరడాతో నల్లని శరీరాలపై అతను కొట్టినపుడు రక్తం ఏకదారగా కారింది. మిత్రులారా! అరక్త

ధారకు తగిన మూల్యం వ నం చెల్లించవలసి వచ్చిందికదా ! మూడు సంవత్సరాలపాటు జరిగిన అమెరికా అంతర్యుద్ధ లో వేలకొలది తల్లుల ముద్దుబిడ్డలు హతలయ్యారు. లక్షలకొద్దీ స్త్రీలు విధవలయ్యారు. ఉత్తర, దక్షిణ అమెరికాలమధ్య ఎడతెగని వైరం, విరోధ మేర్పడ్డాయి. మిత్రులారా ! ఇట్టి భయానకమైన తమాషాను మీరు మరల మొదలెట్టకండి. నేను మీకు అమెరికా చరిత్ర మాత్రమే ఎఱుక పరుస్తున్నాను. ఈ లజ్జాకరమైన పరిస్థితి యిప్పుడు జరగటానికి వీలేదు. చెంగిజ్ ఖాన్ వేసిన వేలాలు, హాలాకు వేసిన వేలాలు కాల గర్భంలో కలిసిపోయినట్లు కొరియాలోని ఈ వేలంకూడా తుడిచిపెట్టుకొనిపోగలదు. రోమ్, గ్రీస్, డెమాస్కస్, బెర్లిన్ లోని వేలాలు అంతమైనట్లు ఈ వేలంకూడా అంతంకాగలదు. ఈ దౌర్జన్యం అంతమౌతుంది.. ఆసియాకి డప్పునారి చిరకాలం జీవించి యుంటుంది."

హఠాత్తుగా హాలులో మూడు తుపాకీగుండ్లశబ్దం వినబడింది. నీగ్రోయొక్క పొడుగాటి, వెడల్పైన దిట్టమైన కాయం కంపించింది. ముందుకు చాచిన అతని రెండు చేతులూ తాళ్యతో బంధింపబడ్డాయి. అతనిమెడ ఒకప్రక్కకు ఒరిగిపోయింది, నేటికి రెండువేల సంవత్సరాల క్రితం ఏసుక్రీస్తు మెడ ఒరిగినట్లు. అతని భారమైన కాయం గింజుకొని గింజుకొని త్రాళ్ళపై వంగిపోయింది. అక్కడినుంచి క్రిందగల సిపాయిలమీద తల్లక్రిందులుగా "ధడాం" అని పడిపోయింది. అతడు పడిపోవడంతోతే హాలులో కిలకిలారావాలు వినిపించాయి. రక్తవాహిని స్టేజీని ఎర్రగా చేసివేసి, క్రిందికిపారి, నేలనంతటిని రక్తములో తడిపి వేసి, ముందుకు సాగిపోయింది

కొందరు సిపాయిల అతని శవాన్ని లాగి, బహిర్వదేశంలో ఉన్న వసారలోకి విసరి పారవేశారు వేలంపాటు తిరిగి ప్రారంభమైంది.

"ఒక డాలరుకు ఒక అమ్మాయి, ఒక గడియారానికొక అమ్మాయి, ఒక టైపిన్ కు ఒక అమ్మాయి, ఒక వెండి సిగరెట్టు పెట్టెకు ఒక అమ్మాయి!"

పాటు పెరుగుతూ పోయింది స్టేజీ ఖాళీ అవుతూ పోయింది. స్టేజీ వెనకాల అమెరికా పతాకం నవ్వుతూ పోయింది. నక్షత్రాలు

చారలు గల పతాకం! నక్షత్రాలు, చిక్కని నీలవర్ణంలో తెల్లచారలు
గల పతాకం! నక్షత్రాలు. బంగారంవంటి శరీరంపై నల్లచారలు గల
పతాకం! నక్షత్రాలు, కొరదాలు... ..!

కొంతసేపైన పిమ్మట భవనంలోని ఒక గదిలో లైమ్,
సార్జంట్ కార్టన్, జూన్ నగ్నశరీరాలైన మువ్వురు కొరియా బాలి
కల్ని తమ తొడలపై కూర్చోబెట్టుకొని చీట్లపేక ఆడదొడిగారు.
త్రాగుతున్నారు. ఆట బాగుంది. అమ్మాయిలూ మనోహరంగా
ఉన్నారు. మధ్యకూడ చెడ్డగా లేదు. ఇప్పు డాతల పొగరు
అమ్మాయి లైమ్ కౌగిలిలో నిశ్శబ్దంగా చాల ఓర్మితో కూర్చొని
యుంది. ఒక్కొక్కప్పుడు గిలాపు (గలీబు) లాంటి వెడల్పైన
ఆమె కనురెప్పలగుండా పిడుగుపాటువంటి దృక్కులు వెలికి
వస్తాయి. కాని మరుక్షణంలోనే ఆ తీక్షణమైన చూపులు లోప
లికి లోపలే అంతర్ధాన మౌతాయి. సార్జంట్ కార్టన్ అకస్మా
త్తుగా చీట్లపేక బల్లమీద పడవేసి అన్నాడు 'పోనివ్వండి ఈ ఆట
ఏం బాగాలేదు.'

'నాకు బాగానే ఉండే!' లైమ్ అన్నాడు.'

'నేను బానిసని ఆట ఆడడలుస్తున్నాను. దాంట్లో బానిస రాణి
కంటే మిన్న అవుతాడు.'

'కాని, యిదెలాసాధ్యం? చీట్లపేకలో 'క్విన్' (రాణి) 'జాక్'
(బానిస) కంటే పెద్దదికదా!'

'ఇది కొత్త ఆట. గత యుద్ధంలో నే నీ ఆటను నాజీ సైనికుల
వద్ద నేర్చుకొన్నాను. ఈ ఆటలో క్వీన్ జాకీకంటే చిన్నది. ఏం జూన్?'

జూన్ అన్నాడు 'అవును. అయితే, దీనికి నలుగురు మను
ష్యులు కావాలి. మనం మువ్వురమే ఉన్నాం.'

కార్టన్, లైమ్ ఒడిలో కూర్చొనియున్న కొరియాబాలిక వైపు
అకాపూరితమైన దృక్కులు సారించి అన్నాడు: 'ఈ అమ్మాయిలతో
కలిసి మనం ఆర్థుర మున్నాం. కాని, యీ అమ్మాయిల కీ ఆట
తెలీదు. ఇదే పెద్ద తంటా!'

లైమ్ అన్నాడు : 'నే నర్థంచేసికొన్నా సార్జంట్ ! నీ కేం కావాలి ?'

'ఏమిటి ?' సార్జంట్ అడిగాడు.

లైమ్ ప్రశాచికనవ్వు నవ్వి అన్నాడు : 'నువ్వు పాటపాడి వాంద లేక పోయినదాన్ని, యీ ఆటలో గెల్చుకొందా మనుకుంటున్నావు, అంతేనా ?'

సార్జంట్ అవుసన్నట్లుగా తల ఊపాడు.

లైమ్ మెల్లగా అన్నాడు : 'నా కిష్టమే.'

'అయితే, మరి నాల్గవవాడో...' జూన్ అడిగాడు. సార్జంట్ లేచి వెలుపలకి వెళ్లాడు. వెలుపల ఆ పొడుగాటి సిపాయి ఒకకొరియా అమ్మాయిని తన పొడుగాటి కోటుతో కప్పుకొని, తలవంచుకొని మెలమెల్లగా ఆమెను నడిపించుకొనిపోతూ ఉన్నాడు. సార్జంట్ ఆయన్ని పెద్దగా కేక వేసి పిలిచాడు - 'ఏయ్, బుడ్డి !...' అని.

ఆ అమెరికన్ సిపాయి వెనుదిరిగి సార్జంట్నువైపు చూచాడు. సార్జంట్ వానిని తన దగ్గిరికి పిలిచాడు. అతడు కొరియా అమ్మాయిని వెంటబెట్టుకొని సార్జంట్ కడకు వచ్చాడు. సార్జంట్ వాని నడిగాడు : 'ఆమెను కోటుతో ఎందుకు కప్పావు ?'

'ఈ కోటు నాదేనయ్యా,' సిపాయి జవాబిచ్చాడు.

'కాని కోటు ఈ పనికొసం కాదయ్యా. దాన్ని తీసివెయ్యి,' అని సార్జంట్ అన్నాడు అలా అంటూ అమ్మాయి కప్పుకొనియున్న కోటును స్వయంగా తీసివేసి, ఆమెను మరల నగ్నంచేశాడు. ఇంతలో లైమ్ కూడ తలుపుదగ్గరికి వచ్చాడు. అతడా అమెరికా సైనికుని చూడటంతోనే నిర్లక్ష్య భావంతో అన్నాడు, 'నీ కి కగ్గకాండ యిష్టం లేదుకదా, మరి నువ్వీ నగ్ననారితో ఎందుకు తిరుగుతున్నావు ?'

సిపాయి నవ్వాడు. ఇతని ముందుపండు, రెండూ ఊడి పోయాయి. ఆయన నెమ్మదిగా అన్నాడు, 'నాదేంవుంది ? నలుగురి వెంబడి నారాయణ.'

జూన్ తలుపుతట్టి అన్నాడు, 'అలాఅయితే లోపలికిరా. చీట్ల పేకాడుదాం.' అని

‘ఏ మాట?’ సైనికుడు లోపలికివస్తూ అడిగాడు.

‘అదే, దేంట్లో అయితే బానిసలు, రాణులకంటే పెద్ద వారవుతారో ఆ ఆట’

ఆయన నాల్గవ కుర్చీలో కొరియాయువతితోబాటు కూర్చున్నాడు. జూన్ అడుగగా తన పేరు ‘సింప్సన్’ అని తెలిపాడు.

లైమ్ అడిగాడు, ‘సింప్సనా? సింప్సన్ అనే గొప్పవాడొకాయన ఉన్నాడే, ఆయనతో నీ కేమైనా సంబంధం వుందా?’

‘ఉన్నది.’

‘ఏం సంబంధం?’

‘అదే బానిసల సంబంధం. వాండ్లు అధిపతులు. నేను బానిసను. మనమంతా బానిసలమే. చిన్న సింప్సనులంతా పెద్ద సింప్సనుల బానిసలు. మంచిది, రండి! చీట్లపేక యిటివ్వండి. నేను కొస్తా. మంచిది, సార్జంట్, నువ్వెవరి బానిసవు?’

‘నేను ‘క్విన్ ఆఫ్ డైమండ్స్’ బానిసను.’ అని అతడు తన ఒడిలో కూర్చొనియున్న యువతివైపు సైగచేసి, ‘ఇదుగో, నా ఒడిలోవున్న ఈమె ‘క్విన్ ఆఫ్ డైమండ్స్,’ అని అన్నాడు.

జూన్ అన్నాడు, ‘నేను పిచ్చుకల బానిసను. ఈమె నా పిచ్చుక— ‘క్విన్ ఆఫ్ స్పేడ్స్.’’

అమెరికా సైనికుడన్నాడు. ‘చూడు, తురుముని ఎగిరిపోకుండా చూడు.’

లైమ్ నవ్వి అన్నాడు : ‘ఈమె నా ‘క్విన్ ఆఫ్ హార్ట్స్’—

ఈమెపై సార్జంట్ నిఘా ఉన్నది. నేనీమె బానిసను.’

ఆయన సింప్సన్ వైపు తిరిగి అన్నాడు : ‘ఇప్పుడు నీకేం ఛాన్సులేదు. మే మే అజ్ఞయిస్తే దానిని నువ్వు శిరసావహించాలి. దానికి నువ్వు బానిసవు.’

సింప్సన్ అన్నాడు : ‘బానిస బానిసే. బానిసలకు ఛాన్సుంటూ ఒకటి వుంటుందా? వారెల్లప్పుడూ అజ్ఞలకు బానిసలే. మెకార్థర్ అజ్ఞ కానివ్వండి. లేదా ట్రూమన్ అజ్ఞ కానివ్వండి. లేదా వారి కంటే పెద్ద హోదాగలవాని ఎవరి అజ్ఞ అయినా కానివ్వండి. వారి

అజ్ఞల్ని మనం పాటించవలసిందేకదా! అట్టివారికి బ్యాంకులమీద, నూనె బావులమీద, ఇనుప కర్మాగారాలమీద అధిపత్య ముంటుంది."

కార్టన్ తన బెల్లు వదులుచేస్తూ అన్నాడు. "ఇహ నీ వెధవ వాగుడు అప్పు, ఆట మొదలెట్టు" అని.

సింప్సన్ అన్నాడు, "నేను సిద్ధంగా ఉన్నా. కానివ్వండి. అయితే, ఆట షరతు ఏమిటి?"

కార్టన్ అన్నాడు, "షరతుక్రింద ఈ అమ్మాయిల్ని యివ్వటం జరుగుతుంది. నువ్వు అజ్ఞల బానిసవైతే, 'క్విన్ ఆఫ్ ఆర్డర్స్' నీ దగ్గరకు రావలసియుంటే, ఈ అమ్మాయి నీ దగ్గరే ఉంటుంది. కాని, 'క్విన్ ఆఫ్ ఆర్డర్స్' లైమ్ దగ్గరికి వస్తుందనుకో, ఈ అమ్మాయికూడ నీ ఒడి నుంచిలేచి లైమ్ దగ్గరికి వెళుతుంది. అదేవిధంగా నేను 'క్విన్ ఆఫ్ డైమండ్స్' బానిసనుగదా, కాని నా దగ్గరికి 'క్విన్ ఆఫ్ హార్డ్స్' వస్తుందనుకో..."

"అయితే, యిదేమంత పెద్ద ఛాన్సుకాదే!" లైమ్ మధ్యలో అడ్డుతగిలి అన్నాడు.

కార్టన్ కండ్లెర్రజేసి అన్నాడు: "...అప్పుడు 'క్విన్ ఆఫ్ హార్డ్స్' నా దవుతుంది. ఈ విధంగా మీలో ఎవరిదగ్గరికైనా నల్లరు రాణులు వచ్చినట్లయితే, యీ నల్లరు అమ్మాయిలను అతడు గెల్చు కొన్న వాడవుతాడు. గొప్ప వేలం!"

జూస్ సంతోషంతో అన్నాడు: "చాల మంచి ఆట, ఇప్పుడు త్వరగా కోయండి."

వాండ్లు చీట్లపేక కోసి, ఆటలో నిమగ్నులయ్యారు. చాల సేపటివఱకు ఎవరిదగ్గరికికూడ ఏ రాణి రాలేదు. తర్వాత లైమ్ దగ్గరికి 'క్విన్ ఆఫ్ స్పేడ్స్' వచ్చింది. సింప్సన్ గుడ్లుతేలవేసి అన్నాడు: "నే ననలేదా, నీ పిచ్చుక తుర్రుమని ఎగిపోతుందని."

దాని తర్వాత వెంటనే సింప్సన్ తన అమ్మాయిని పోగొట్టు కొన్నాడు. ఆమె లేచి, సార్జంట్ ఒడిలోకి వెళ్ళి కూర్చుంది. మరి కొంతసేపటికి సార్జంట్ దగ్గరికి 'క్విన్ ఆఫ్ డైమండ్స్' తిరిగివచ్చింది.

ఇప్పు డతనివద్ద ఇద్దరమ్మాయి లున్నారు. కాని, ఏ రాణినయితే ఆయన తన పేకముక్కల్లో తీయాలని అనుకుంటున్నాడో, ఆమె అతని వద్దకు రావడమేలేదు. లైమ్ మామూలుగా నవ్వుతూవున్నాడు. ఆయన సార్జంట్ ను ఎత్తిపాడవ వారంభించాడు : 'క్విన్ ఆఫ్ హార్ట్స్' తన బానిసవద్ద సుఖంగా ఉంది. ఆమె నీ ముక్కలోకి ఎన్నటికీ రాదు, సార్జంట్ !'

అకస్మాత్తుగా బయట ఏదో పెద్ద శబ్దం వినవచ్చింది. సార్జంట్, లైమ్, జూన్ లేచి వెంటనే వెలుపలికి వెళ్లారు. సియోలు పతనమైంది కాని, పట్టణం నడిమధ్యలో ఒక మైలుదూరందాకా చతురస్రాకారపు ప్రాంతంలోని వీధులు, సందుగొందులు, బజార్లు, పెద్దపెద్ద భవనాల లోపల యింకా పోరాటం సాగుతూనే వుంది. పట్టణపు యితర భాగాల్లో, అక్కడక్కడా గెరిల్లాలు తమ మరఫరంగులతో అమెరికన్ల ప్రాణాలు ఎగురవేసి, వారికి అపరిమిత నష్టాన్ని కలుగజేస్తున్నారు...

సార్జంట్, లైమ్, జూన్ తిరిగి లోపలికి రాగా, లోపలి వాతావరణంకూడ కొంత మారినట్లు వారి కవగతమైంది. వారొకరకంగా సింప్సన్ వైపు చూశారు. కాని, సింప్సన్ మారు మాటాడకుండా తన చీట్లపేకలో నిమగ్నమైయున్నాడు. అమ్మాయిలుకూడ నిశ్శబ్దంగా తమ కుర్చీలపై కూర్చొనియున్నారు. తన 'క్విన్ ఆఫ్ హార్ట్స్' వదనంలో ఒక సంతోషపురేఖ తళుక్కుమనడం చూచి, లైమ్ కు అనుమానం కలిగింది. కాని అతని కనుమానం వేయదగదేమో జరుగలేదు. ఆమె దాసీత్వానికి ఒప్పుకొంది. చాల ఆశ్చర్యనిబ్బరంతో అతని ఒడిలోకివచ్చి కూర్చొంది.

సింప్సన్ అడిగాడు: 'ప్రేలుడు ఎలా వుంది?'

సార్జంట్ అన్నాడు: 'ఎదురుగా ఉన్న పెద్దబజారులోని ఒక పెద్ద భవనాన్ని మన సైనికులు ఊంకులతో ఎగరగొట్టారు. దీంతో అనేక వందల మంది గెరిల్లాలు ఏడుదినాలనుంచి ఐక్యతతో, దృఢ నిశ్చయంతో ఉపిరాడకుండా పోరాడుతున్నారు. వీరిని జయించటం గగనమైంది. భవనాన్ని ఎగురగొట్టడంతప్ప వేరేమార్గం లేకపోయింది.'

“చాలబాగుంది,” సింప్సన్ అన్నాడు : “ఇక కానివ్వండి. ఆ భవనం పూర్తిగా మనవశమైనందుకు భగవంతునకు ధన్యవాదాలు. ఇక్కడెవ్వడూ ఎర్రవాడు లేడుకదా కొంపదీసి.

ఆట తిరిగి ఆరంభమైంది. ఒకప్పుడు సార్జంట్ దగ్గరికి ఇద్దరమ్మాయిలు వచ్చేశారు. వేరొకప్పుడు లైమ్ దగ్గరికి, మరొకప్పుడు జూన్ దగ్గరికి. ఒక పర్యాయం సార్జంట్ దగ్గరికి ముగ్గురు అమ్మాయిలు వచ్చారు. కాని ‘క్విన్ ఆఫ్ హార్ట్స్’ అతని వద్దకు రానేలేదు. ఆయన చాల చికాకుతో చీదరించుకొని ఆడ నారంభించాడు. మాటలో ఎత్తిపొడిచాడు, “ఎందుకనో ‘క్విన్ ఆఫ్ హార్ట్స్’ నీదగ్గరికి రావడమేలేదు.” అని. ఈ ‘క్విన్ ఆఫ్ హార్ట్స్’ యిప్పటికి జూన్ దగ్గరికి వచ్చింది. సింప్సన్ దగ్గరికికూడ. కాని సార్జంట్ కౌగిలిలోకి ఆమె రాలేదు. కాలం గడుస్తోంది. కనుచీకటి కొద్దికొద్దిగా ఎక్కువవుతోంది. వెలుపల గెరిల్లాల మెషిన్ గన్ల సద్దు పెచ్చు పెరిగింది. కాని సార్జంట్ దగ్గరికి ‘క్విన్ ఆఫ్ హార్ట్స్’ రానేలేదు. అతని మువ్వురు సహచరులు ఆట ఆపమన్నారు. కాని, సార్జంట్ ఒప్పుకోలేదు. చివరకు లైమ్ అతనితో అన్నాడు : “పోవయ్యా, సార్జంట్, నేను నా ‘క్విన్ ఆఫ్ హార్ట్స్’ ని నీకు ఉరికినే బహూకరిస్తున్నాను.” కాని సార్జంట్ కు యీ కించపరిచే మాటలు రుచించలేదు సరిగదా మరికాస్త చేదయాయి. ఆయన మునుపటికంటే మరింత ఆవేశంతో ఆడదొడిగాడు. చాల ప్రొద్దుపోయింది. సింప్సన్ అకస్మాత్తుగా అన్నాడు : “బ్రదర్, కాలాతీతమైంది. ఇదే చివరి ఆట సుమా ! ఇక మాట్లాడకు.”

సార్జంట్ అన్నాడు : “మంచిది. చివరితే ఆడువాం. అయితే, చీట్లు నేను కోస్తా.”

లైమ్ నవ్వి చీట్లు కోస్తున్నాడు.

సింప్సన్ అన్నాడు : “చీట్లు కోసేవంతు నీదేననుకో. కాని నన్ను కోయనివ్వు.”

“ఎందువల్ల ?” లైమ్ అడిగాడు.

సింప్సన్ నవ్వి అన్నాడు : “చివరిఆట కనుక నామాటవిను.”

లైమ్ చీట్లపేక సింప్సన్ కిచ్చివేశాడు. సింప్సన్ సార్జంట్

వైపు లైమ్ వైపు చూచాడు. వారిద్దరి దృష్టి చీట్లపేకపై ఉంది. సింప్సన్ మెల్లగా కోయ నారంభించాడు.

◆ లైమ్ అన్నాడు: 'కలుపు'
సార్జంట్ అన్నాడు: 'మళ్ళీ కలుపు'
సింప్సన్ పేక కోసి, బల్లపై ఉంచేశాడు. సార్జంట్ అన్నాడు, 'నేను కోస్తా.'

లైమ్ శ్వాస ఆపి నెమ్మదిగా తల ఉపాడు.
సార్జంట్ చీట్లు కోసి, ఒకముక్క పైకెత్తాడు - 'క్వీన్ ఆఫ్ హార్ట్స్' అది.

లైమ్ నిలబడ్డాడు. బరువైన ధ్వనితో అన్నాడు: 'ఇది మోసం. సింప్సన్, నికు వచ్చిందది. ఇదంతా మాయ పన్నాగం.'

'దాన్ని ఋజువుపరుస్తావా?' అని సార్జంట్ పెద్దగా అన్నాడు. ఇప్పు డతనుగూడా కుర్చీనుండి లేచాడు.

◆ 'దీన్ని ధృవపరుస్తా,' అని లైమ్ అన్నాడు: 'చివరి ఆటగదా అని నేను 'క్వీన్ ఆఫ్ హార్ట్స్' యొక్క ఉనికిని మొదటనే గమనించి ఉంచా.'

'ఇదిచూడు, లైమ్ తనచేతిలోగల 'క్వీన్ ఆఫ్ హార్ట్స్' ఉన్న ముక్క చూపించాడు.

సింప్సన్ అన్నాడు: 'నాకు తెలుసు. అందుకనే ఎత్తుకు పైయెత్తు వేసి, నేను వేటొక 'క్వీన్ ఆఫ్ హార్ట్స్' గల ముక్కను సార్జంట్ ఆకులలో కలిపివుంచా... నే నెప్పుడూ మాయగాళ్ళ దగ్గర మాయచేస్తూవుంటాను. ఇంటిదగ్గరకూడ అలాగే చేసేవాణ్ణి. ఇక్కడ కూడ అదే చేశా...'

◆ లైమ్ పిస్తోలు వెలికితీశాడు. సరిగ్గా యిదే సమయానికి, గుమ్మంలో ఒక దీర్ఘకాయుడైన అమెరికన్ సైనికుడు దబాలున క్రింద పడ్డాడు. పడటంతోతే యిలా అన్నాడు: 'గెరిల్లాలు ఈ భవనంలోకి వచ్చేశారు. వాండ్లు క్రింద కాపలావా శృంగరినీ సఫా చేసివేశారు. త్వరగా పారిపోండి.'

లైమ్, కార్బన్, జూన్, సింప్సన్ అమ్మాయిలను వడలి పారిపో నారంభించారు. ఇంతలోనే 'క్విన్ ఆఫ్ హార్ట్స్' బిగ్గరగా అరచి అన్నది : 'అగండి' అని.

అమెరికా సిపాయిలు వెనుదిరిగి 'క్విన్ ఆఫ్ హార్ట్స్' చేతిలో పిస్తోలు ఉండటం చూశారు. వారొక నిమిషంపాటు ఆశ్చర్య చకితులై అక్కడే నిలబడిపోయారు. 'క్విన్ ఆఫ్ హార్ట్స్' అరచి, వచ్చిరాని అంగ్లలో అంది : 'ఈ భవనంలో ఎవ్వరూ ఎర్రవాడులేడని మీరను కొన్నారు. కాని, 'క్విన్ ఆఫ్ హార్ట్స్' ఎర్రగా ఉంటుందన్న సంగతే మీరు మరచిపోయారు.

ఇలా అని ఆమె పిస్తోలు గురిపెట్టి లైమ్ను కాల్చింది. సరిగ్గా యిదేసమయంలో లైమ్ కూడా పిస్తోలు కాల్చాడు. జూన్, కార్బన్ కూడా కాల్చారు. అదే సమయంలో మెట్లపైనుంచి ఎవ్వరో పిస్తోలు కాల్చిన ధ్వని విసబడింది.

కొంతసేపైన తర్వాత అన్నివైపులా నిశ్శబ్దం ఆవరించింది. గెరిల్లాలు ఆ భవనాన్నంతా వశపర్చుకొన్నారు. దాపులో ప్రతిచోటా మరఫిరంగులు రహస్యంగా ఆటేపెట్టి వుంచారు. మెట్లకు దగ్గరగా తలుపు సమీపంలో కార్బన్, సింప్సన్, జూన్, లైమ్ల శవాలు పడి వున్నాయి. తలుపుదగ్గర వేటొక అమెరికా సిపాయి శవంకూడా వుంది. లోపల యిద్దరు, ముగ్గురు కొరియా అమ్మాయిలకూడా చచ్చిపడి యున్నారు. వీరిని వేలంపాటలో కొన్న అమెరికన్ సిపాయిలు తా మీ లోకంనుండి పోతూపోతూ వారినికూడా అంతమొనర్చి పోయారు. నాల్గో అమ్మాయి 'క్విన్ ఆఫ్ హార్ట్స్' కూడా బాగా గాయపడ్డది. ఆమెపై ఒక గెరిల్లా వంగియున్నాడు. ఆమె భుజాల్ని అడిలించి, కదిలించి అంటున్నాడు. 'మింగ్! మింగ్! లే, లేచి కూర్చో. నేను వచ్చేశా! నీ 'హక్కు'. మింగ్, కండ్లు తెరువు. ఒక్కక్షణం కండ్లు తెరువు, నాతో మాట్లాడు...'.

మింగ్ కండ్లుతెరిచి హక్కువైపు చూచింది. ఆమె పల్పని, లేత పెదవులపై ఒక పెద్ద బాధాకరమైన నవ్వువచ్చింది. ఆమె

నెమ్మదిగా తన పార్శ్వాన్ని ఎత్తి హక్కు భుజాన్నానించింది. చాల దీనస్వరంతో అంది : 'హక్కు !... నన్ను క్షమించు. నేను నా ప్రాణం వున్నంతవరకూ నువ్వు చెప్పినమాట వినలేదు. గెరిల్లా దశంలో చేరటానికి యిష్టపడలేదు. ఇంత ప్రమాద మున్నసంగతి నాకు తెలీదు....'

హక్కు విచారంతో అన్నాడు : 'అయితే, నువ్విక్కడి కెలా వచ్చావు మింగ్ ?'

మింగ్ అన్నది : 'నాకై నేనురాలేదు. బలవంతంగా యిక్కడికి తేబడ్డాను. నా వలెనే యింకా నాల్గువందల అమ్మాయిలు తేబడ్డారు.'

'నాల్గువందలా ?!' హక్కు అమె వైపుచూచి, పెదవి కొఱికి, శత్రువు యెడల ద్వేషంతో అన్నాడు.

'అవును హక్కు ? మేము నాల్గువందలం.' అని మింగ్ అగి, అగి మెల్లగా అంది.

'తర్వాత ఏమయింది ?'

'వాండ్లు నా జట్టు పట్టుకొని, నన్ను యింటినుంచి వెలికి లాక్కొని వచ్చారు. లాక్కొనివచ్చి, నా ఒంటిమీది గుడ్డలన్నీ ఉడ బెరికారు. తర్వాత వేలంపాటలో నన్ను పశువుమాదిరిగా అమ్మారు. తర్వాత చీట్లపేక మాదిరిగా నే నాడబడ్డాను. హక్కు ! ఏం, మనం జంతువులమా ? చీట్లపేక లోని ముక్కలమా ? ...'

హక్కు మాట్లాడలేదు అతని మనస్సు కళపెళ ఉడుకుతోంది. కాని యీ సమయంలో అతని నోరు మూగవోయింది. అతని రెండు కాళ్ళు గజ గజ వణకుతున్నాయి.

మింగ్ నెమ్మదిగా అన్నది, 'కాని నేను ప్రతీకారం తీసి కొన్నాను. హక్కు ! నీమింగు తన్ను ఖరీదుచేసిన వానిని తన పిస్తోలు గుండు కెరజేసింది. ఇద్దరు గమ్ముని కూర్చోనియున్నప్పుడు వారికి తెలియకుండా నేను మెల్లగా వెనకనుంచి ఒకని బెల్టునుండి రివాల్వరు తీశాను ... నేను తీసింది వానికి తెలియ నే తెలీదు ...'

రాయివలె మొద్దుబారిపోయిన హక్కు ముఖంలో ఆనందపు కాంతిరేఖ తొంగిచూచింది. ఆయన మింగ్ తలను తన చేతుల్లో ఎత్తి పట్టుకొని, చాల ప్రేమతో అన్నాడు: 'మింగ్, నాకు తెలుసు ఎప్పుడో ఒకప్పుడు నువ్వుకూడా గెరిల్లాగ తయారుకావలసి వస్తుందని. మొదటనే నువ్వు గెరిల్లా దళంలో చేరితే ఎంత బాగుండేది! లోతైన కందకాల్లో, బురదతో నిండిన గుంటల్లో, కొండ గుహల్లో దాగుకొని పనిచేస్తున్నప్పుడు నువ్వు నాకు జ్ఞాపకమొచ్చేదానివి. కానీ, జ్ఞాపకమొచ్చినప్పుడల్లా నేను ఏహ్యభావంతో నిన్ను నా మదినుంచి తొలగించి, దూరంగా పారవేసేవాణ్ణి... .. గెరిల్లా కాలేకపోయిన మింగ్! తన దేశంకోసం పోరాడలేకపోయిన మింగ్!'

మింగ్ రెండవ చేయి కూడ పైకి లేచింది. ఆమె నెమ్మదిగా అన్నది; 'ఇప్పుడు నీ మింగును క్షమించు. ఆమె ఈ లోకంనుంచి వెళ్ళిపోతున్నది.'

మింగు పెదవులనుండి రక్తం కారింది. ఆ రక్తాన్ని, ఉమ్మిని హక్కు తన చేతులతో తుడిచివేశాడు. మింగ్ కండ్లు మూతపడ్డాయి. ఆమె అతి హీనస్వరంలో అన్నది: 'జ్ఞాపకమున్నదా హక్కు! నువ్వు మొట్టమొదటిసారి మావూరికి వచ్చినప్పుడు నేను మా యింటి వెలుపల బూరుగుచెట్ల దగ్గర నిన్ను కలిశాను. నువ్వొక శాంతి విజ్ఞాపన పత్రాన్ని నా కందించావు.'

'జ్ఞాపకముంది,' అని హక్కు అన్నాడు, '... .. అవి వసంత కాలపు రోజులు. మీ వూరిలో 'అడూ' ('పీచ్') చెట్లపై తెల్ల తెల్లని కుసుమాలు వికసించి యున్నాయి. అవే పూలు నీ కొప్పులో కూడ అందాలు చిందించాయి!'

'ఆ వెన్నెల రాత్రికూడ జ్ఞాపకమున్నదా?' మింగ్ అంది: 'అప్పుడు మన యిరువూరి హృదయాలలో వలపు టూగుటుయ్యాల లూగింది. మన ప్రాణాలు ఆనంద దోలికలలో తేలియాడాయి. అను రాగం పిల్లనగ్రోవియై గానంచేసింది మన హృదయాలు తన్మయత్వం చెందాయి. నువ్వు పిల్లనగ్రోవి ఉడుతున్నావు, నేను నీ కొగిలిలో'

ఉన్నాను. మన తలలపై 'షంషాద్' ('షియర్') చెట్టు ఆకులు ఉగుతున్నాయి. ఆ ఆకులు ఒక ప్రక్క పచ్చగాను, రెండవప్రక్క చంద్రబింబంవలె తెల్లగాను ఉన్నాయి. వాటి కండ్లలో ఒకప్పుడు సంధ్య రుణం, వేరొకప్పుడు వెన్నెలవంటి తెల్లదనం ఏర్పడుతున్నాయి. !"

"జ్ఞాపకముంది" అని హక్కూ గార్గడకకంఠంతో అన్నాడు : "అప్పటికింకా అమెరికా సైనికులు మీ పూరిని కాల్చి ధ్వంసం చేయలేదు... .."

మింగ్ కండ్లు తెరచి హక్కూవైపు చూసింది. వినీ వినబడని అతి దీనస్వరంలో చెవిలో గుసగుసలాడింది : "ఆ రాత్రి మన మనుకొన్నాం ప్రపంచంలో శాంతి వర్తిల్లుతుందని. మన మొక చిన్న కొంప వేసి కొంటాం. ఆ కొంపలో బుద్ధుడులాంటి ఒక నలుసు పుడతాడు. మన యిద్దరికే ఒక నలుసు ! ఇంటి ప్రాంగణంలో చెర్రీ మొగ్గలతో చెట్టు విరియబూస్తుంది నేను నా చేతులతో వండిన రొట్టెను తిని, నువ్వు పనికోసం వరిచేలలోకి వెడతావని..."

హక్కూకు అదంతా జ్ఞాపకమొచ్చింది. తన యౌవన ప్రతిమ, తన ప్రేమజ్యోతి! ఒక నిడివైన... పట్టుకొడుతూ దీపంవలె మండుతూ కానవచ్చింది తనకి. ఒకే ఒక గాలివిసురు కీతని యౌవనదీపం ఆరిపోయింది. అతని ప్రేమ మంటగలిసింది. మింగ్ చేతులు చల్లబడ్డట్లు, అమె గుడ్లు వెలికివచ్చి అలానే వుండిపోయినట్లు హక్కూ గమనించగల్గాడు. ఆ కండ్లు ! హక్కూను వలచి, చిన్న గూడు నిర్మించుకొని, 'షంషాద్' ('షియర్') మొక్కలు పెంచి, పసివాని లేపెదవుల చిలుతనవ్వును - చెర్రీ పూలమొగ్గలను చూసి, జీవిత మధువును గ్రోలుటకు తహతహలాడినగుడ్డు! తేలవేసిన గుడ్డు అలాగే వుండిపోయాయి. అమె బుగ్గలు చెమ్మగిల్లాయి. హక్కూ వెంటనే తన గరకుచేతితో నెమ్మదిగా అమె బుగ్గల చెమ్మను తుడిచాడు. తదుపరి మెల్లగా మరల మింగ్ కండ్లు మూసివేశాడు మెల్లగా అమె ముఖంమీద తన సైనిక టోపీ ఉంచాడు. మెల్లగా తన కోటుతీసి, అమె శరీరంపై కప్పాడు. మెల మెల్లగా చడిచప్పుడు లేకుండా, పాదాలు నేలకు ఆనీ, అననట్లు అడుగులు వేస్తూ, గదినుంచి వెలికి వెళ్ళిపోయాడు.

బయట విశాల మైదానం. అక్టోబరు నెల. రాత్రి మసక, మసకగా ఉంది. పొడిరాత్రి. అకసంపై చుక్కలు మిణుకు, మిణుకు మంటున్నాయి. ఎక్కుణ్ణుంచో పెద్దశబ్దం వినవచ్చేది. ఎక్కడో ఒక భవంతి ధమ్మన కూలిపోయిన శబ్దం వినవచ్చేది. ఎర్రఎర్రని నిప్పు రవ్వలు కైకి విరజిమ్మబడి ఆకాశ వలయాన్ని ఆవరిస్తున్నాయి. దూరంగానూ, సమీపంలోనూ మరఫిరంగుల నిరవధిక ధ్వని విన బడేది. ఆ క్షణంలోనే మరల నిశ్శబ్దం ఏర్పడేది. ఉండీ ఉండీ యిటు వంటి నిశ్శబ్దం ఏర్పడినప్పుడు హక్కు బహిర్వదేశంలో నిలబడి, ఒక నిమిషంపాటు ఆలోచించాడు. నేడు మింగ్ చాలదూరం వెళ్ళి పోయింది. నా కొరియా దేశానికో అంధకార బంధురమైన కాశరాత్రి! ఏమి, లోకంలోని ప్రజలందరూ తమ తమ యిండ్లలో కూర్చోని, యిది ఆలోచించడం లేదా కొరియా నేడు తన రక్తంతో శాంతివిజ్ఞాపన పత్రంపై ఎలా సంతకం చేస్తున్నదన్న సంగతి.

హక్కు కండ్లురిమి చీకటిలో చూచాడు. నల్లడల వ్యాపించిన కారుచీకటివద్దనుంచి సమాధానం పొందవలె ననుకొన్నవానివలె. అకస్మాత్తుగా అప్పటి నిశ్శబ్దం గెరిల్లాల మెషిన్ గన్ల ధాటికి పటా పంచలైంది. హక్కు తా నాశించిన సమాధానం దొరికి దను కొన్నాడు. అతను చిరునవ్వునవ్వి తన తుపాకిలో గుండ్లు వరుసగా పేర్చి, తా నున్నచోటనే చతికిలబడ్డాడు.

మంచిముత్యాలను లెక్కపెట్టినట్లుగా ఆయన మెల్లగా తన తుపాకిగుండ్ల నెంచాడు. ఎంచుతూ, ఎంచుతూ వుండగా అతని పెదవులపై అహంకారపూరితమైన చిరునవ్వు ఉదయించింది. ఆయన తనలో తానే అనుకొన్నాడు; 'మేం జంతువులం కాము. పేక ముక్కలు అంతకంటే కాము మేం కొరియాదేశపు శాంతికాముక మానవులం. శత్రువు మా దేశంలోని ప్రతి టౌనును జయించవచ్చు. కాని, మా హృదయసీమలోని ఏ మూలకూడా అతని స్వాధీనం కాదు. మేము బ్రతికియున్నంతవఱకూ, మా బొందిలో ప్రాణ మున్నంతవఱకూ మా కొరియాదేశం పరాధీనంకాదు.

నిస్సందేహంగా యివాళ రేత్రి అంధకారంగావుంది. అయినా ఈ అంధకారంలో అక్క డక్కడా తారలున్నాయి. నిస్సందేహంగా నేడు సియోలు కాలుతున్నది. కాని, నేడు సియోలు కాలుతూకూడా పోరాడుతూనే వున్నది. సియోలును సామ్రాజ్యవాదు లెన్నటికి గెలవలేరు. సియోలు కొరియాదేశపు హృదయం.'

శ్రీమద్భగవద్గీతా
అధ్యాయములు (గంధారియం.)
:: పాదములు ::

4. వలపు రేతిరి

పర్వత కనుమ ఒడిలో రెండు రాస్తాలున్నాయి.

ఒక రాస్తా కనుమ పైనుంచి మట్టిచెట్ల, చేల, వృక్షాలగుండా పోతుంది. రెండవది కనుమ క్రింది అంచుల్ని తాకుతూ వెడుతుంది. కనుమ అంచుల వెంబడి వరిచేలున్నాయి. పొలాల గట్లదగ్గర పశువులు మేస్తున్నాయి. అక్కడ తిరనారి, నీలధారి లతలు వంగియున్నాయి. ఈ రెండు రాస్తాలమధ్య కనుమవుంది. కనుమ ఏమంత ఎత్తు పడేశంలో లేదు. అందువల్ల పై రాస్తానుంచి క్రింది రాస్తా, క్రింది రాస్తానుంచి పై రాస్తా స్పష్టంగా కానవస్తాయి. పై రాస్తాన ఒక యువకుడు నడుస్తున్నాడు. క్రింది రాస్తాన ఒక నెలజవ్వని పోతోంది. ఈ రెండు రాస్తాల్లో ఎంత దూరం చూచినా ఆ ఇద్దరూ మినహా మరెవ్వరూ లేరు.

యువకు డొక క్షణంపాటు ఆగాడు. ఒక మట్టిచెట్టును ఢీకొని నుదురుపై ఏర్పడిన స్వేదాన్ని అతడు తుడుచుకొన్నాడు. పొడుగాటి కాకిరంగు చొక్కాను సరిజేసుకున్నాడు. పిమ్మట వంగి క్రిందిరాస్తా పై చూపుసారింചాడు యువతి ఆగకుండా వెడుతోంది. అబ్బుల్ చిరునవ్వు నవ్వాడు.

వారు ఏడుకోసులనుండి అలా కలిసి వెళుతున్నారు. అయితే వారి దారుణమాత్రం వేరువేరే. వారిద్దరిమధ్యా కనుమవుంది. ఇద్దరూ అపరచితులు. ఆమె యెవరో ఈయనకుగాని, ఈయన యెవరో ఆమెకుగాని తెలీదు. అయినా తామిద్దరం తోటి బాట

సాగులమే కదా అనుకొన్నాడు అబ్దుల్. కనుక తోటి బాటసారుల మధ్య వుండవలసిన సంబంధమే వారిద్దరిమధ్యా ఉండాలి.

కాని ఒంటరిగా ప్రయాణించటం ఆమె కలవాటు గాబోలు. అందువల్ల ఈ సంబంధపు కోమల మాధుర్యాన్ని ఆమె గ్రహించలే కున్నది. ఇలా అనుకున్నప్పుడు అబ్దుల్ ఫాలభాగంపై కోపపు చిహ్నం లేర్పడ్డాయి. అతని బలమైన దవడ మరికాస్త ఉబ్బింది. అప్పుడాయన బాటసారి ఫక్కిలో నవ్వి, తన కోరగడ్డాన్ని గీరుకొసాగాడు. ఆ గడ్డంమీద చిన్నచిన్న వెండుకలున్నాయి. అవి మొలచి రెండు రోజులే అయింది. ఆయన మెడతిప్పి అమ్మాయివైపు చూచాడు. ఆమె అస్పృహ కోంతదూరం ముందుకు వెళ్ళిపోయింది. పైరాస్తాకు దగ్గరగా కనిపించింది. ఆమె వచ్చేరాస్తాలో మొదట ఒక యింటి ముందర ఒక ముదిత అమెను సాగనంపడం చూచాడు అబ్దుల్. అప్పుడు ఆమె రూప లావణ్యాన్నిచూచి, ముగ్ధుడై అట్టే నిలబడిపోయాడు. ఎక్కడ మాత్రం కనుమ చాల ఎత్తు ప్రదేశంలో వుంది. రెండువారులమధ్య దూరంకూడ ఎక్కువ గానే వుంది. కాని పోయేకొద్దీ కనుమ నిమోన్నతాల్లో అగుపిస్తుంది. కొండవారులు వేరువేరుగా ఉన్నప్పటికీ, కొంత దూరం నడిచిన మీదట అవి ఒకదాని కొకటి చాల సన్నిహితంగా వచ్చేస్తాయి. అప్పుడు వాటిమధ్యదూరం కొద్ది గజాలు మాత్రమే వుంటుంది. అంత దగ్గరికి వచ్చిన ఆ వారులు అంతలోనే వెనక్కి జరిగి దూరమైపోతాయి. అప్పుడు వాటిమధ్య కొన్ని వందల గజాల దూర మేర్పడుతుంది కొండవారులకు జీవిత పోకడలు తెలుసుకాబోలు. ఎక్కడో దూరాన్నుంచి, ఒకదాని కొకటి చేరువగా వచ్చి, కలిసికొని, మరల అవి విడివడుతున్నాయి. జీవితంకూడ అంతే. అబ్దుల్ ఆలోచించాడు. దారి సవ్యంగా లేదు. కొండదారి ఆయన నడుస్తున్నదారిపై రాస్తాలో అడవిదారికి చాల దగ్గరగా వచ్చింది. అప్పుడాయన ఆ అమ్మాయి మనోహర రూపు రేఖల్ని చాల దగ్గరగా నిల్చొని తిలకించాడు. అలాగే మ్రోడుబారి నిలబడిపోయాడు. ఆయన ప్రస్తుత వయస్సులో ప్రతి యువతీ

అందాల రాశిగానే కన్పిస్తుంది. ఆయన వసించే అరణ్యపుసౌందర్యం నిఖిల ప్రపంచంలో పేరెన్నిక గన్నట్టిది. కాని ఆమె వర్ణం, తేజస్సు, అంగసౌష్ఠ్యం, ముగ్ధసౌందర్యం ఎన్నడూ ఆయన చూసియుండలేదు. ఒక క్షణంపాటు ఆయన శ్వాస ఆగింది. అతని పాదాలు స్తంభించి పోయాయి. రాస్తాకూడ తన గమనాన్ని ఆపివేసింది. ఆకసంపై విహరించే నీలినీరదాలు ఆగిపోయాయి. ఎంచేతంటే, సౌందర్యం తారసిల్లినపుడు జీవిత మొక నిమేషం అగి, వంగి, ప్రణామం చేసి మరీ ముందుకు సాగిపోతుంది. అబ్దుల్ కూడ ముందుకు సాగిపోయాడు. సాగిపోతూ, వెనుదిరిగి సారెసారెకు ఆమెవంక వీక్షిస్తున్నాడు. ఆ సన్నుతాంగి నెక్కడికో సాగనంపుతూ, మెడగరచుకొన్న వృద్ధ నారి నయనాల్లో గిరున తిరిగిన కన్నీటిచుక్కల నాతడు చూశాడు. ఆ పడుచు మోము భాస్కరుని తీక్షణ కిరణాలలో మిలమిల మెరుస్తోంది; తేజోమయంగా భాసిస్తోంది.

అమ్మాయి క్రింది రాస్తానుంచి తాను నడుస్తున్న రాస్తావైపు రావడం అబ్దుల్ చూశాడు. కాని, చివర కా దారులు వేరుపడి పోయాయి. తన రాస్తా తూర్పుకుపోతూ, ఉత్తరానికి సాగిపోయింది. ఆమె రాస్తా దక్షిణానికి వెళ్ళిపోయింది. కాని, ఇది పదో క్రోసుదగ్గర మాట. పది క్రోసులవఱకూ వారిద్దరూ వెంటవెంట నడిచారు. అయితే, వేరు వేరుగానే రాస్తాల్లో చాల దూరంవఱకు ఇతర ఏ ప్రయాణీకుడు కానరాలేదు. దాంతో అబ్దుల్ మనస్సులో ఒక చిత్రమైన గాద్దదిక ముత్పన్నమయింది. అతను ఆలోచించసాగాడు. హృద్యమైన కరుణామయమైన హిమపుటడవిలో ఆ రెండు ఆ కృతులు ఒంటరిగా ఉన్నాయి. సృష్టికర్త ఈ అడవిని వారిరువురికొకటే ఏర్పాటుచేశాడు. ప్రకృతి రామణీయకత వెదజల్లే ఈ అడవిలోకి వారిరువురు తప్పయితరు లెవ్వరూ ప్రవేశించలేదు. కాని క్రింది రాస్తాలో పలుచోట్ల ప్రజలు నివసిస్తున్నారు. పశులకాపరులు, పొలాలలో పనిచేసే రైతులు, వారి యిల్లాండ్రు ఆ రాస్తాలో ఉన్నారు. ఆ అమ్మాయి వారిని చూడటంతోనే నవ్వి, ఒకటి రెండు క్షణాలపాటు వారితో మాట్లాడేది. కాని వాండ్లు వీరిద్దరివలె బాటసారులు కారు. తమ పల్లెలలో, తమ

యిండ్లలో, తమ పొలాల్లో పనిచేసుకొనేవారు. నిలకడగా ఒకేచోట ఉన్నవారు. ఒక గవ్వస్తానాన్ని చేరుకోవటంకోసం పయనమయే బాట సార్లు కారు. వీరు బాటసారులో కాదో అబ్దుల్ కేమీ తెలియదు. కాని క్రింది రాస్తాలో మరొక బాటసారి ఏవూరినుంచి అయినా బయలుదేరివచ్చి ఆ అమ్మాయిని వెన్నంటిరావడం అబ్దుల్ కు సుతరాము ఇష్టంలేదు. అట్టి సంఘటన నతడు ఎన్నటికీ సహించలేదు. పతి వూరు సమీపంలోకి వచ్చినప్పుడల్లా అబ్దుల్ గుండె లబలబా కొట్టు కోవడం అరంభిస్తూంది. ఉరు దాటిపోయి ముందుకు వచ్చింతర్వాత అమ్మాయి ఒంటరిగా తన దారిని పోతోంటే చూచినప్పుడుగాని అతని మనస్సు కుదుటపడదు. అప్పు డాయన నిర్విచారంగా ముందుకు సాగిపోతాడు.

ఇప్పటికి ఏడుక్రోసులు గడచిపోయాయి. ఇంకా వారిర్వురూ తమ తమ రాస్తాలలో ఒంటరిగానే నడుస్తున్నారు. ఇలా ఒండొరులు ఏకాంతంగా నడుస్తుండడం, యితరు లెవ్వరూ వారికి తటస్థ పడక పోవడం అబ్దుల్ కి సంతృప్తికరంగానే వుంది. కాని ఆమెతో ఇప్పటి వరకు తాను నోరువిప్పి మాట్లాడలేదనే బాధ ఒకప్రక్క బాధిస్తోంది. పట్టణ కురకారువలె అతని హృదయంలో జంకుగొంకులు లేవు. అతడు పల్లెపట్టులో పుట్టి పెరిగినవాడు గ్రామీణప్రాంతాల్లో స్త్రీ పురుషులు, బాలబాలికలు నిష్కల్మష హృదయాలతో స్వేచ్ఛగా ఒకరితో నొకరు పలుకరించుకుంటారు. కాని ఆ వాసనే యిక్కడ కానరాదు ! ఏమిటోమరి ! ఆమెతో మాట్లాడడాని కీతడు ప్రయత్నించాడు. కాని ఆమె యీతనితో మాట్లాడలేదు. అందుకని అతనికి దుర్భరమైన వ్యధ, అగ్రహం కల్గాయి. తొలి మూడు నాల్గు క్రోసులంటే సరేసరి. పై రాస్తాను వదలిన వెంటనే ఒకదాని కొకటి చాల దగ్గరగా వచ్చిన వారిరువురి బాటలు మరుక్షణంలోనే చీలిపోయి, కాస్తకాస్త ఎడమై, చివరికి చాల దూరంవరకు వెళ్ళిపోయాయి. వాటి మధ్య దూరం క్రమేపీ ఎక్కువైపోయింది. ఇప్పు డాయన కొండ శిఖరానికి సమీపంలో ఉన్నాడు. ఇంత దూరంనుండి ఏం సంభాషణ జరుగుతుంది ? అయినా, బిగ్గరగా కేకవేసి ఒకరిపేర్ల నొకరు అడిగి తెలిసికోవచ్చు. అత డలాగే చూశాడుకూడ.

అబ్దుల్ బిగ్గరగా అరచాడు : “ఓ గహీలే గహీలే జుల్నెవాలి యే ఖువాఁ జలి ? (కాలిబాఁను నడిచే ఓ పిల్లా ! నువ్వెక్కడికి వెళ్లేది ?)”. అబ్దుల్ కంఠ ధ్వని చుట్టుప్రక్కల కొండలలో ప్రతి ధ్వనించింది. ఆ ప్రతిధ్వని అతని సమీపంలోని కొండలనుంచి వెనక్కు మరలి, మళ్ళీ అతని దగ్గరికి వచ్చేది. గిరులు తమ విశాల వజ్రాన్ని చీల్చి ఉరుమువంటి శబ్దంతో మాటిమాటి కామె నడిగాయి :

“ఓ గహీలే గహీలే జుల్నెవాలి యే ఖువాఁ జలి ?”

క్రింది అడవి రాస్తాపై నడిచే ఆ జవరాలు ఉలిక్కిపడ్డది. ధ్వని వస్తున్నవైపు ఆమె అటూ యిటూ, నలుదిక్కులా కలయజూచింది. ఎంచేతంటే - ఈ చిట్టడవీ, అందలి దేవతలూ ఆ తరణీమణితో ముచ్చటచేస్తున్నట్టు ఆ ప్రతిధ్వని నల్లిశల్లోను వినవచ్చింది. చివరి కామె దృష్టి కొండశిఖరంపై లగ్నమైంది. అచ్చట తెలతెల్లని మేఘాల క్రింద నిలువెత్తు యువకు డొకడు నిలబడియున్నాడు. అబ్దుల్ తన ప్రశ్నను పునశ్చరణ చేశాడు.

అమ్మాయి అతనివంక జూచి, తన ముఖం ప్రక్కకు తిప్పు కొంది. ఎవరో యీ అపరిచిత వ్యక్తి ? ఆమె అతని ప్రశ్న కెలా సమాధాన మీయగలదు ? ఇప్పటివర కామె తన రాస్తాన నిదానంగా నడక సాగిస్తోంది. ఇప్పుడామె నడక తీవ్రమయింది. అది జూచి అబ్దుల్ గూడ తన నడక తీవ్రం చేయవలసి వచ్చింది.

అమ్మాయి జవాబీయనందున అబ్దుల్ కూడ ఊరకుండిపోయాడు. అతని రాస్తా అమ్మాయి రాస్తాకు చాల దూరంగా వుంది. అత దనవసరంగా తన కంఠం పెద్దదిచేసి, అరచి అరచి గొంతు పోగొట్టుకోదలచలేదు అందుకని అతడు మౌనంగా తన దారిన తాను పోయాడు. తదుపరి క్రోసు గడచిన తర్వాత అతని బాట క్రిందికి పోసాగింది. అంటే అమ్మాయి రాస్తాకి చేరువగా రాసాగింది. దగ్గరికి వచ్చివచ్చి, ఎంత సమీపానికి వచ్చిందంటే, ఆమె ముఖ కమలంపై గాలి కటూయిటూ ఎగిరి పడుతున్న ముంగురులను అతడు స్పష్టంగా చూడగల్గాడు. ఆమె స్తనాల కారతిరేఖలకు ఉన్మత్తుడయ్యాడు. ఆయన తనకు దగ్గరగా పై రాస్తాన నడుస్తున్న సంగతి ఆ అమ్మాయికి తెలుసు.

అయినా ఆమె అతనివంక చూడటమేలేదు. ఆమె యెలా చూస్తుంది? అపరిచిత వ్యక్తివై పెలాచూస్తుంది? అతనితో ఎలా మాట్లాడుతుంది.

అమ్మాయి వేగంగా నడుస్తోంది. అబ్దుల్ చిరునవ్వునవ్వి తన పాదంతో మెల్లగా చిన్నరాయి నొకదానిని క్రిందికి దొర్లించాడు. అది పైనుంచి క్రిందికి దొర్లి, పచ్చికపైనుంచి జారివచ్చి ఒక చెట్టుకు తగిలింది. అక్కడినుంచి ఎగిరి క్రింది కాలిబాటపై అమ్మాయిముందువచ్చి పడ్డది. అమ్మాయి గాభరాపడింది. కోపంతో కండ్లెర్రజేసి అబ్దుల్ వైపు చూచింది. అబ్దుల్ నవ్వాడు. అమ్మాయి ముఖం త్రిప్పుకొంది. అబ్దుల్ యింకొక రాయి దొర్లించాడు. అమ్మాయి ఎగిరిగంతేసి ముందుకుపోయింది. ఇక దౌడుతీయసాగింది. అబ్దుల్ నవ్వుసాగాడు. ఏర్రషరాయి, ఎర్రచొక్కా, గులాబీవర్ణ ముఖం - అబ్దుల్ ప్రాస కవిత్యం మొదలెట్టాడు.

‘సుర్ఖూల్ గులాబ్ దా జల్దా గహీలె గహీలె

రుస్యా రుస్యాటర్ దా జల్దా బహీలె బహీలె’

(ఎర్ర గులాబీపుష్పం కాలిబాటపై నడుస్తోంది. అప్రసన్నంగా నడుస్తోంది. వడివడిగా...)

అమ్మాయి ఉగిమి అబ్దుల్ వైపు చూచింది. కోపంతో ఒకరాయి అతనివైపు విసరికొట్టింది. అబ్దుల్ వెంటనే ఒక చెట్టువెనకాల దాగుకొన్నాడు. రాయి ఒక చేల వృక్షానికి తగిలి, తిరిగి క్రింది కాలిబాటపైకి వచ్చిపడ్డది. అబ్దుల్ పొట్ట చెక్కలయ్యేట్టు నవ్వుతూ, పాడుతూ చెట్టువెనుకనుంచి వచ్చాడు.

‘పత్తర్ మార్కె చన్నా రుస్ జానా.’

అతని శబ్దం దూరమౌతూ పోయింది. ఎందువల్లనంటే అతని బాట మరలా పైకి పోసాగింది. ఆమె ఎంత వెళ్లిది! హాస్యం, స్వారస్యం అంటే ఏమిటో ఆమెకు తెలియదనుకున్నాడు అబ్దుల్. పాడటం తెలీదు, మాట్లాడటం అంతకన్నా చేతగాదు. ప్రయాణంలో ఒకరితో ఒకరు మాట్లాడుకొంటూపోతే, పాడే పాటలకు తన సహగామి వంతపాడుతూ, చెప్పే మధుర గాథలకు ‘ఊ’ కొట్టుతూపోతే ప్రయాణం ఎంత కమనీయంగా, తీయగా, హాయిగా గడచిపోతుంది!

బహుశా ఈమె యింటినుంచి వెలుపలికి రావడం యిదే మొదలు కాబోలు ! బహుశా ఈమె గర్విష్ట అయివుండవచ్చు. ఆమె గర్వంగా ఎందుకు వ్యవహరిస్తున్నదో ! అబ్దుల్ ఆలోచించాడు; మరల ఆలోచించాడు. అయితే యిదేమిటి ? ఇత గర్వమా ? ఏడు క్రోసులవఱకు వారిద్వరూ కలిసి, ముందు వెనుకల వెంట వెంట నడిచారుగదా ! ఇప్పటివఱకు ఆమె నోటినుంచి పల్లెత్తుమాట రాలేదే ! 'మేముకూడా మానవులమే. మానవుల బిడ్డలమే. జంతుజాలం కాము.' అబ్దుల్ తన అంగీ సరిచేసికొని ముందుకు చూచాడు. అమ్మాయి చాలా ముందుకు వెళ్ళిపోయింది. అతడు తా నానుకొనియున్న చెట్టును వదిలి నడక సాగించాడు.

తరువాత రెండు క్రోసులవరకూ అబ్దుల్ ఎట్టి ప్రయత్నమూ చేయలేదు. గమ్ముగా తన దారిన నడవసాగాడు. ఈ రెండు క్రోసులలో, అతని రాస్తా అనేకమార్లు క్రిందికి వచ్చింది, పైకిపోయింది. మరల క్రిందికివచ్చింది, కాని ఆయన తన దారినే నడుస్తున్నాడు. ఒకసారి రెండు బాటలమధ్య దూరం కొన్ని గజాలు మాత్రమే ఉండింది. అయినా అబ్దుల్ అమ్మాయివైపు చూడటానికిగాని, ఆమెతో మాట్లాడటానికిగాని ఎట్టి ప్రయత్నం చేయలేదు. మౌనంగా తన దారిన నడుస్తూపోయాడు. రెండు క్రోసులు గడచిపోయాయి ఇప్పుడిది చివరిక్రోసు. వెంటవెంట నడిచే యీ రెండుబాటలూ ఈ క్రోసు చివరిపాదంలో విడివడతాయి. ఒకటి ఉత్తరానికి పోతుంది. రెండవది దక్షిణానికి పోతుంది. అబ్దుల్ హృదయంలో ఒక చిత్రమైన తపన, అలజడి బయలుదేరాయి. సంవత్సరాల తరబడి ఎరిగున్న తోట బాటసారినుండి విడిపోతున్నా ననుకొన్నాడు అబ్దుల్. అతనిగుండె దబదబ కొట్టుకొనసాగింది. గమ్యస్థానం సమీపించేకొద్దీ అతని నడక మందగించింది.

అమ్మాయి నడక తీవ్రతకూడ తగ్గింది. గత రెండు క్రోసులలో ఆమె పలుమార్లు అబ్దుల్ను క్రిగంటితో చూచింది. అబ్దుల్ మౌనంగా, చింతాక్రాంతి ఉండడంచూచి, ఆమె హృదయం గాయపడినట్లయింది. ఎక్కడినుంచో ఏదో విద్యుత్ప్రవాహంలాంటిది పరుగిడు

కొంటూవచ్చి, వేగంగా తగిలి, ఆమె కాయంలోని అణువణువునూ ఉత్తేజపరిచేది. హఠాత్తుగా ఆమెకు జ్ఞానోదయమైంది. ఆమె రోమ రోమం గగుర్పొడిచాయి. రక్తం తుఫానువలె ఆమె నవనాడులో అమిత వేగంతో ప్రవహింపసాగింది. ఇప్పటివఱకూ నిరుత్తరంగా ఉండిపోయిన ఆమె మౌనసంతోషం చింతాక్రాంత హృదయంలో లీనమైంది. మొట్టమొదటిసారిగా ఆమె ముఖం వికసించింది. నవ్వుతూ అబ్దుల్ వంక చూచింది.

అబ్దుల్ ఆగిపోయాడు.

అమ్మాయికూడ ఆగిపోయింది.

ఇరువురూ ఒకరొకరు చూచుకొన్నారు. తదుపరి అమ్మాయి కనురెప్పలు మెల్లగా పరిశుభ్రమైన చలమపై మేఘాలనీడ పడ్డట్లు అతని చెక్కిళ్ళపై వ్రాలిపోయాయి. అబ్దుల్ గాభరాపడి ముఖంతిప్పు కొన్నాడు. అమ్మాయి అక్కడే రాతిపై కూర్చోంది.

అబ్దుల్ రాస్తా ఉత్తరానికి పోతుంది. ఉత్తరానికి అంటే అక్రోటు వృక్షాల్లో తేనెతెట్లు ఏర్పడ్డవైపుకు; చెట్లపై ఎర్రని గురివింద గింజలు తళుకు తళుకు మంటున్నవైపుకు; వటవృక్షాలు సింగినంటుతూ సైనికులవలె పారాకాస్తున్నవైపుకు; ఆకసంపై స్వచ్ఛమైన మేఘాలు ఉన్నతమైన కోటలను నిర్మిస్తున్నవైపుకు; శీతల వాయువులు ఉధృతంగా వీస్తున్నవైపుకు; తుఫానువంటి పెనుగాలి వీస్తున్నవైపుకు. కాగాను నదీతీరంలో అగ్నిజ్వాల వృక్షమొకటి ఉంది. అక్కడే కొన్ని వందల సంవత్సరాలక్రితం జహంగీరు, నూర్జహాన్ల ప్రేమ కలాపం సాగింది. అబ్దుల్ రాస్తా ఉత్తరానికి పోతుంది. అతని యిల్లుకూడ అదిక్కులోనే ఉంది.

అమ్మాయి అక్కడే రాయమీద కూర్చోని యుంది.

అబ్దుల్ ఉత్తరానికి వెడుతున్నాడు. అతని మెదలో ఒక త్రాడు బంధింపబడివుంది. అది అతణ్ణి వెనక్కి లాగుతోంది. ఒక్కొక్క కాలికి ఒక్కొక్క మణుగు బరువుగల రాయి కట్టబడింది. పాదాలక్రింద ఆయస్కాంతముండి ఆయన్ని ముందుకు పోనివ్వకుండా అడ్డగిస్తున్నది. అలా ఉన్న అబ్దుల్ కొండపైకి ఎక్కిపోయాడు.

అమ్మాయి చాల సేపటివరకు రాతిపై కూర్చునియుంది. అబ్బుల్ దట్టమైన చెట్ల సముదాయంలో అదృశ్యమైనప్పుడు, ఆమె అక్కణ్ణుంచి లేచి మెల్ల మెల్లగా తన దారిన నడవడం మొదలెట్టింది. ఇప్పుడపరాహ్లాంకూడ గ్రుంకసాగింది. ఇంకా ఆమె నడవవలసిన దూరం రెండుక్రోసు లుంటుంది. అదికాస్తా నడిస్తే ఆమె తన తండ్రిని కలుసుకొంటుంది. అతడు తరువాత పొలంలో కట్టెలు కొట్టే పనిచేస్తాడు. పై రాస్తానుంచి బయలుదేరినప్పుడు కామె ఎంత సంతోషంగా వుండింది! ఆమె తల్లి తన భర్తకోసం బెల్లం, తేయాకు, ఉప్పు, సోడా తన కూతురు చేతికిచ్చి పంపింది. వాటితోపాటు ముతక కోరాగుడ్డతో కుట్టిన చొక్కా నొకదానినికూడ పంపింది. దాంట్లో తాళపుచెవుల గుత్తికూడ ఉంది. అతడు దానిని తొడిగి, ఎంత సంతోషిస్తాడు! అమ్మాయి తన దుప్పటికొసలో కట్టిన ఆ వస్తువుల్ని చేతుల్లో స్పృశించింది. ఆమె వదనంలో చిరునవ్వు తొంగి చూసింది. కాని, ఇప్పటివఱకు ఆమె ముఖకవళికల్లో ఆవేదన, విచారపు చిహ్నాలే ఉన్నాయి. అందుచేతనే ఆమె ముఖంలో మొలకెత్తిన చిరునవ్వు అంతగా వికసించలేదు. ఆ యువకుడు తన రాస్తాన పోతున్నాడు. అతనిని చూసి తా నెందుకు విసుగుజెందినదీ, చీద రించుకొన్నదీ ఆమెకు సరిగా అర్థంకాలేదు. తానిప్పుడు తండ్రిని కలిసికొనే నిమిత్తం ఎలా పోతున్నదో? అలాగే అతగాడుకూడ తన యింటికి వెళుతున్నాడు. అటువంటప్పుడు తా నెందుకు విసుగు జెందింది? ఆయన్ని చూసి ఎందు కలా అయింది? ఎందు కామె శరీరంలోని రోమ రోమంలో సుడిగుండం బయలుదేరింది? ఈ సుడి ఎలా వుంటుంది? శరీరమంతా ముక్కచెక్కలైనట్లుగా, కాలుసేతులు బలహీనంగా, నీరసంగా వున్నప్పుడు నడవడం దుస్సాధ్యమవుతుంది. చిన్నతనంలో ఆమె యిలా అయ్యేదికాదు. కాని, ఇప్పుడో... ఇప్పుడు... ఆ యువకు డీమెవెంట వెనక వెనకనే ఎందుకని రాలేదు? తన జీవితంలో, తన శరీరంలో, తన ప్రాణంలో ఎక్కడో, ఏదో వెలితి ఉన్న ట్లామెకు తోచింది. . అసంపూర్ణత్వపు, అపరిపక్వపు భావన!

అకస్మాత్తుగా అమ్మాయి వెనుదిరిగి చూచింది. దూరంనుంచి అబ్దుల్ తన బాటవదలి ఆమె బాటవైపు వచ్చేస్తున్నాడు. అమ్మాయి ప్రాణం లేచివచ్చింది. నిద్రాణమైయున్న ఆమె శక్తులు జాగృతమైనాయి. ఒకవంక భీతి; మరోవంక సంతసం. కోరికల మొలకలు, ఆశల బయళ్లు, చిన్నచిన్న పూలు, పచ్చపచ్చని తొడిమలు - యివన్నీ ఆమె హృదయంలో దాగివున్నాయి. అమ్మాయి దిగ్భ్రమ జేసింది. ఆమె అంతరంగంలో ఏదో తెలియని దుఃఖాలోచనలు పాము పడగవిప్పి అడినట్లుగా మెదలసాగాయి. ఆమె వడివడిగా అంగలువేయ సాగింది.

కాని అబ్దుల్ మెల్లమెల్లగా తల వంచుకొని ఆమె వెనక వస్తున్నాడు. అతడు తలచుకొంటే ఒక్క గంతువేసి ఆమెను పట్టుకోగలడు కాని, అత డామెను పట్టుకోలేదు. అతని పాదాలు మాటి మాటికి అతనిని ముందుకు లాగుకొనిపోయేవే. కాని అతగాడు తన పాదాల్ని ఆపుతూ, మెల్లమెల్లగా తనకూ, అమ్మాయికీ మధ్య ఎక్కువ దూరం వుండేటట్లు నడుస్తున్నాడు. ఈ అమ్మాయి వానిని ఉత్తరం నుంచి దక్షిణానికి లాక్కొనివచ్చింది. ఈ విధంగా తన యింటి ప్రయాణం నిరర్థకమని అతని కిప్పుడు తెలుస్తున్నది. పూర్తిగా నిరుపయోగం. ఎవరో పగలు తన సూర్యుణ్ణి, రేయి తన తారల్ని తననుండి గుంజుకొన్నట్లుగా. అత డచ్చంగా అలాగే అనుకోసాగాడు. అందుకనే ఉత్తరపుదిశనుంచి దక్షిణానికి తిరిగివచ్చాడు. ఈ ప్రయాణం ఎక్కడితో అంతమవుతుంది? ఈ నాజూమపాదాలు తనని ఎక్కడికి తీసుకెడుతున్నాయి? ఈ ఎర్రపూవు ఏ వనంలో వికసిస్తుందో చూడాలని అతని ఆకాంక్ష

అతడు అమ్మాయి వెనకాలే నడుస్తున్నాడు. దారి తెలిసినందు వల్ల అమ్మాయి ముందుకెళ్ళిపోయింది. ఏమిటిది? తానెప్పుడూ నడుస్తుండే దారేనా? కొత్తవారి కాదుకదా? ఆమెకు ప్రతీదీ కొత్తగా కన్పిస్తోంది. కాలిబాట చివరి అడవిపూలు ఆమెను ఆశ్చర్యంతో గుడ్లు మిటకరించి చూడలేదా? వృక్షముల లేగొమ్మలామెపై జాలిపడినట్లు వంగుతూపోయేవి, వాటి లేతపవనాల్లో తీయని గుస

గుసలు వినవచ్చేవి. ఆమె పాదాలక్రిందవచ్చే చిన్నచిన్నని నీలపు రాళ్లు ఆమె మెడిమలకు తగిలి, వాటిని కంపింపజేసి మరీ దూరమై పోయేవి పోకిరిరాళ్ళు. వెంటనే ఆమె మనస్సు ఉయ్యాలలూగ నుత్సహించేది. కాని తన అభిలాషను తనలోనే అదుముకొని ముందుకు వెళ్ళిపోయింది.

ఇప్పుడా పొలంవచ్చింది. అక్కడే ఆమెతండ్రి పనిచేసేది. ఇక్కణ్ణుంచి కాలిదారి అడవిని వీడి పైకిపోతుంది. దారిలో అక్కడక్కడా చెట్లు నేలకూలియున్నాయి. వాటి మొదళ్ళు నరికివేయబడి తొట్టలు కొట్టవచ్చినట్లు కానవస్తున్నాయి. కొన్నిచోట్ల సగభాగం వరకూ బెరళ్ళు తీసివేయబడిన చెట్లున్నాయి. కొన్నిచోట్ల పెద్ద పెద్ద పొడుగాటి చెట్లు, చిన్నచిన్నచెట్లు, ఒకమోస్తరు పొడుగైన చెట్లూ వున్నాయి.

ఆమె వెనుదిరిగి అబ్దుల్ వంక చూచింది. రెండవ క్షణంలోనే కనుమ పైభాగానికి వెళ్ళిపోయింది. అబ్దుల్ చాలాసేపటి వరకు క్రిందనే నిలబడ్డాడు. అప్పుడే ఆమె చాలదూరం పైకి వెళ్ళిపోయింది. అప్పుడాయన తన చోటినుంచి కదిలాడు. పైన నడుస్తూ నడుస్తూ ఆమె కొండ శిఖరాగ్రపు పొలంలో అదృశ్యమైపోయింది; అబ్దుల్ ఒక క్షణంపాటు నిర్విణ్ణుడైనాడు. తర్వాత బాగా పరికించి, అమ్మాయి వెళ్ళినదారినే పోసాగాడు. అయితే అతడింకా చాలాదూరం నడవాలి. కొండపైకి వెళ్ళిచూస్తే అతని కాయవతి ఎక్కడా కనిపించలేదు. ఎదురుగా ఒక సాంద్రమైన క్షేత్రంమధ్య అనేక చెట్లను పడగొట్టి నేల చదును చేయబడియున్నది. అక్కడొక మట్టిరంగు గుడారం, ఒక పూరిల్లు వున్నాయి. నలుగురు మనుష్యులు ఒక పెద్ద రంపంతో చేల మొద్దు నొకదానిని కోస్తున్నారు. వారి యెదుట తూర్పు దిక్కుగా పల్లపు ప్రదేశం. అక్కడ దుంగలన్నిటినీ ఒకదానిపై ఒకటి పేర్చి కట్టగా తయారుచేశారు. ఈ నీలివర్ణపు కట్ట ఏటవాలుగా గింగుర్లు కొట్టుకుంటూ దొర్లి, కొండ రెండవప్రక్క క్రింది నదిలో కలిసి పోయింది. అదే కాగాను నది. దాని నిర్మలమైన జలం స్వచ్ఛత లోనూ, రంగులోనూ ఆకసాన్ని చిన్నబుచ్చుతుంది.

కాని యువతి ఎక్కడా కానరాలేదు.

అబ్దుల్ ముందుకు వచ్చాడు. కూలీలు రంపంతో పనిచేయటం మానేశారు. అతనివంక తదేకదీక్షతో చూడటం మొదలెట్టారు. అబ్దుల్ ఒక్క క్షణంపాటు తన కుడికాలిని ఎడమకాలితో గీరుకొని, నవ్వి ముందుకు వచ్చాడు.

ఒక అజానుబాహువు. విశాలవక్షం, దిట్టమైన శరీరంగల వ్యక్తి. అతని వక్షస్థలంనిండా ఎర్రని వెండ్రుకలు. నెరసిన కొద్ది వెండ్రుకలుగల బట్టతల, చిక్కని నీలివర్ణపు కండ్లు, అతడు రెండడుగులు ముందుకు వేశాడు. అతని రెండుచేతులూ కోత యంత్రంపై వున్నాయి. అతడు అబ్దుల్ని ఆపాదమస్తకం ఉరిమిచూశాడు, తర్వాత అన్నాడు : 'పట్టణంనుంచి వచ్చారా?'

అబ్దుల్ అవునన్నట్లు తల ఉపాడు.

'మిమ్మల్ని కంట్రాక్టరు లాలా జ్ఞాన్ షా యిక్కడికి పంపించాడా?'

అబ్దుల్ లే దన్నట్లు తల ఉపాడు.

దృఢకాయుడైన, అజానుబాహువైన ఆ మనిషి తొలిసారి సతృప్తితో శ్వాస పీల్చాడు. నవ్వి అన్నాడు : 'అయితే, యిలా పొలంలో ఏం చేయడానికి వచ్చినట్లు? ఎరుగొడ్డువలె తేనెతెట్లు త్రుంచడానికి వచ్చారా!'

అతడు నవ్వాడు. అతనితోపాటు అతని మువ్వురు సహచరులు నవ్వారు. వారిలో ఒకతను పొడుగాటివాడు అతని తలపై గుండ్రని దళసరి తోపీసుంది. వేరొకతను బక్కపలచనివాడు. అతని చేతి వ్రేళ్ళు చాల పొడవుగా ఉన్నాయి. కాకినిక్కరు, చినిగిన చొక్కా తొడుక్కొని ఉన్నాడు. మూడవవాడు కులానికి గొల్లవానివలె కన్పిస్తాడు. చామన చాయరంగు. పెద్ద పెద్ద పండ్లు, నీలివర్ణపు దవడలు, ఇత డంపరికం తు మిన్నగా నవ్వేవాడు.

అబ్దుల్ కూడా అతనితోపాటు నవ్వాడు. అబ్దుల్ తాను దారి తప్పి అటు వచ్చానని వారితో అన్నాడు. అతడు నిజానికి కాగాను పోవాలి. దారితప్పి యిటు వచ్చేశాడు.

అజానుబాహువైన దృఢకాయుడు మరల బిగ్గరగా నవ్వాడు. కంఠం పెద్దదిచేసి, అతనితో అన్నాడు 'కాగాను అటు కాదా?' కుడి చేతితో రెండవప్రక్క చూపుతూ అన్నాడు: 'మరి మీరు ఇటు వచ్చారే?'

అబ్దుల్ అన్నాడు: 'పొరబడ్డాను. నాలుగేండ్లయింది నేను పట్టణం వదిలి. అందువల్ల దారి మరచి పోయాను'

'అయితే యివాళ యిక్కడే వుండండి. ఇవాళమీరు తిరిగి పోలేరు. ఇప్పుడు మధ్యాహ్నంకూడా దాటిపోయింది. మీరు తిరిగి పో బోయేసరికి చీకటిపడుతుంది. మీరతి కష్టంమీద సర్కారు బీటి భూమిని చేరుకోగలుగుతారు అంతే. రాత్రివెళ నరమానవుడుకూడ ఆ బీటిని దాటి వెళ్ళలేడు. చిరుతపులులు, ఎలుగ్గొడు, తోడెళ్లు ... తెలుసా?'

అబ్దుల్ అన్నాడు: 'అవును, నిజం.'

సరిగా ఆదే సమయంలో అబ్దుల్ ఆ అమ్మాయిని గుడిశెలో నిలబడి యుండటం చూశాడు.

2

సాయం సమయపు చివరిక్షణాలు. అబ్దుల్ ఉలిక్కిపడి లేచాడు. ఆయనక్కడే నేలమీద చల్లని రంపపుపొట్టు తిన్నెపై శయనించాడు. తనయింట్లో తన పడకపై వవ్వళించినట్లే నిశ్చింతగా పడుకొన్నాడు. లేచేసరికి నూర్యని తుదికాంతలు ఆ క్షేత్రపు మధ్యభాగంలో కొతపని జరుగుచున్న ఖాళీ ప్రదేశంలో ప్రసరిస్తున్నాయి. ఆ ప్రదేశంలో చతురస్రాకారంలో లోతైన గుంట ఒకటుంది. దాంట్లో నాల్గు మూలలా నాల్గు ఉరికంబాల్లాంటి బలమైన కంబాలు పాతియుంచారు. ఆ కంబాలపై ఒక వసారా వేయబడియుంది. నాల్గు కంబాలకు నట్టనడుమ ఒక భారీ దేవదారు దుంగ నిలబెట్టబడియుంది. దాన్ని అటూ యిటూ ఒరగకుండా, పడిపోకుండా అపుతూ, దాని నానుకొని, గుంటమీదుగా

ఒక కంబం, గుంట లోపలినుంచి కిందుగా ఒక కంబం ఏర్పాటు చేయబడి యున్నాయి. రంపంయొక్క ఒకభాగం పైనా, రెండవ భాగం క్రిందా వున్నాయి. పై కంబంమీద ఆజానుబాహువైన పొడు గాటి కాళ్ళిరీ నిలబడ్డాడు. అతనితో చామనచాయ రంగుగల గొల్లడుకూడా వున్నాడు. రెండవ కంబంక్రింద అంటే, గుంట అడుగున పొడవుగా గుండ్రని టోపీ ధరించినాయన వున్నాడు. అతనితో పాటు పొడుగాటి వ్రేళ్ళుగల్గి, అక్క డక్కడా పిగిలిపోయిన చొక్కా తొడిగిన బక్కచిక్కిన కూలివాడు వున్నాడు. 'హలా' అనే శబ్దంతో రంపం పైకిపోయేది. 'హలా' అనే శబ్దంతో తిరిగి క్రిందికి వచ్చేది. ఈ 'హలా' 'హలా' శబ్దాలతో రంపం దేవదారు దుంగను కొసి వేస్తున్నది. దాని పొట్టు మెల మెల్లగా క్రిందికి జారుతోంది. నలు వైపులా దేవదారు, వటవృక్షాలు, చేల వృక్షాలు, పైన్, ఫర్, తుంగ వృక్షాలు వున్నాయి. భానుని తుది కిరణాలు చేల కట్టెతో నిర్మిత మైన గుడిశెలు, దేవదారు పాకలగుండా నేలమీదికి ప్రసరిస్తున్నాయి. ఆ కాంతి రేఖలలో కొయ్య పొట్టు బంగారు రజనువలె ప్రకాశిస్తోంది. ఈ కాంతి చురుకుగా, వడిగాపనిచేస్తోన్న రంపంమీద పడి తళుక్కుమఁటోంది. దేవదారు దుంగపైకూడ పడతోంది. ఆ దేవదారు దుంగనుంచి బంగారుధూళి విరజిమ్ముతున్నట్లుంది. అది ఒక నిశ్చితోద్దేశ్యంతో పనిచేస్తున్న కూలివాండ్రచేతిలో వుంది. చేపల వలె ఎగిరెగిరి గంతులువేస్తున్నట్లున్న వారి బాహువులు, హృదయ సీమనుంచి ఒలవత్తరమైన పాండువర్ణపు నాసికాపుటములగుండా వడివడిగా వెలువడుతున్న వారి వెచ్చని ఉచ్చాఘ్వాస శిశ్వాసములు - వీ టన్నిటినిబట్టి వారు తమ చేతిలో యినుపరంపమును బెట్టుకొని పనిచేస్తున్నట్లు కాక, శ్రమ వాయిద్యముతో గానం చేస్తున్నారా అనిపిస్తున్నది.

అబ్దుల్ కొంత సేపటివఱకు అలాగే నిలబడిపోయి ఆ దృశ్యాన్ని తిలకించాడు. తదుపరి నూర్యని తుదికిరణాలు ఆజానుబాహువైన కాళ్ళిరీ ఫాలభాగాన్ని చుఁబించి పైనున్న చెట్టుకొమ్మలలోకి వెళ్ళి పోయినప్పుడు కూలీలు రంపపుపని ఆపివేశారు. స్వేదాన్ని తడుచు

కుంటూ, అబ్దుల్ కు దగ్గరగా కొయ్యపొట్టు తిన్నెవద్దకు వచ్చి కూర్చున్నారు.

పొడుగాటి కాశ్మీరీ: 'పట్టణంలో మీ రేం పని చేస్తారు ?' అని అడిగాడు.

'స్కూలులో చదువు చెప్పాను.'

'అలాగా ! అయితే, మీ పేరు ?'

'అబ్దుల్.'

'ఏ తరగతి వరకు చదివారు ?'

'ఎనిమిది.'

'ఎనిమిదా ?'

'అవును.'

'అయితే మీకు అంగ్లంకూడ వచ్చున్నమాట.'

'అవును.'

కూలీలు ఒకరివంక ఒకరు అర్థయుక్తంగా చూచుకొన్నారు. చూపులలోనే ఒకరినొకరు సలహా అడుగుకొన్నారు. ఆ పొడుగాటి మనిషి పేరు 'వలీజో' అని అబ్దుల్ తెలుసు కొన్నాడు. ఆ ఆజాను బాహవుతో అన్నాడు: 'చూడు, ఖాదర్ దీంట్లో తప్పేమిటి ? ఏం, కరందాద్ నీ సలహా ఏమిటి?'

చామనచాయరంగుగల కరందాద్ అన్నాడు: 'బాగానే ఉంది. అంతా తెలుస్తుందిగా. నూరే సలహాకూడ తీసికో.' పొడుగాటి వ్రేళ్ళు గల్గిన బక్కచిక్కినవాని నుద్దేశించి అన్నమాట లిపి. ఆయన కూర్చొని తన పొడుగాటివ్రేళ్ళతో గడ్డం నిమరుకొంటున్నాడు. అబ్దుల్ వైపు శ్రద్ధగా చూస్తున్నాడు. ఆయన కాస్త అనుమానంతో, కాస్త నమ్మకంతో చూచి అన్నాడు: 'సరే చూపించండి.'

నూరే, ముకర్రందాద్, వలీజోల సలహాలు ఒకేవిధంగా ఉండడం గమనించిన ఆజానుబాహవు, ఖాదర్ బట్ తన మాసిపోయిన చొక్కాజేబులోంచి ఒక కాయితం వెలికి తీశాడు. ఆ కాగితం అనేక మడతలు మడిచియుంది. కాగితం ఎప్పుడూ తెల్లగావుంటుంది. కాని

చాల రోజులనుంచి జేబులో పడియుండడంమూలాన నల్లబడి, పాతబడి పోయింది. క్రిందినుంచి చినిగిపోయిందికూడ.

ఖాదర్ బత్ చాల జాగ్రత్తగా తీసి ఆ కాయితాన్ని అబ్దుల్ చేతిలో పెట్టి అన్నాడు- “దీన్ని చదవండి.”

అబ్దుల్ మాసిన ఆకాయితపు మడతలు విప్ప సాగాడు. కాగితం లోంచి చెమట, రంపపు పొట్టు కంపు కొడుతోంది. కాగితాన్ని మడత తర్వాత మడత విప్పిన తర్వాత అది మంత్రీవర్కుని కార్యాలయంనుండి కంట్రాక్టరు లాలా గ్యాన్ షా పేరుతో ఆడవికి సంబంధించి జారీ చేయబడినట్లుగా తెలిసింది దాంతో ముక్తసరిగా యిలా వ్రాయబడియుంది: “కొయ్యలు కోసే కూలీలకు, రంపంతో పనిచేసే కూలీలకు, కొయ్య కట్టలమీద పనిచేసే కూలీలకు రోజుకు ఎనిమిదణాల చొప్పున కూలి యివ్వబడుతుంది.”

“పంది కొడుకు,” ఖాదర్ బిగ్గరగా అరిచాడు; బిగ్గరగా తన గుండెమీద బాదుకొన సాగాడు “పంది కొడుకు, యిక్కడికి వచ్చి ప్రాణంతో పోయాడు,”

బక్క చిక్కిన వాని వ్రేళ్లు కలవరపాటుతో అతని గడ్డాన్ని నిమిరుతున్నాయి.

అబ్దుల్ అడిగాడు: “అసలు సంగతేమిటి?”

“సంగతా ?” పొడుగాటి వలీజో అన్నాడు: ఆయన చాలా కోపంగా అగుపించాడు! దొంగ ముండా కొడుకు లాలా గ్యాన్ షా మాకు ఆరణాల చొప్పున కూలియిస్తున్నాడు. కాని అధికార పూర్వకమైన ఈ ప్రభుత్వ పత్రంలో (అతడుమాసిన ఆ కాయితాన్ని చూపెట్టాడు) మాకు ఎనిమిదణాలు కూలి యివ్వాలని ఉంది.”

“అయ్యయ్యో” ఖాదర్ బత్ కోపంతో విదిలించుకొని అన్నాడు: “అ దొంగ వెధవ, వాడి మనుష్యులు యిక్కడికివచ్చి బ్రతికిపోయారు.”

అబ్దుల్ అడిగాడు: “ఈ కాయితం మీ కెప్పుడందింది?”

“అరే, మా కెవ్వరిస్తారు ?” నూరే కోపంతో అన్నాడు. అతని కండ్లు పిలికండ మాదిరిగా, పచ్చగా కనిపించాయి. “ఈ కాయితం

లాలా మనిషి ధర్మచంద్ జేబులోంచి జారి కిందపడ్డది." ఇలా అని, నూరే అగ్రహంతో కాగితాన్ని అదిలించి శబ్దం చేశాడు.

ఖాదర్ అన్నాడు: "అరే, ఏం చేస్తున్నావ్? కాయితం చినిగి పోతుంది." ఆయన అబ్దుల్ చేతినుంచి కాగితం తీసికొని, అమిత జాగ్రత్తతో దానిని తిరిగి మడతపెట్టాడు.

కరందాద్ అన్నాడు: "ఇప్పు డీ కాయితం దేనికి పనికి వస్తుంది? లాలా మూడునెలల జీతం యిచ్చిపోయాడు. ఇచ్చినట్లు మన దగ్గర రశీదుకూడ తీసుకెళ్ళాడు."

ఖాదర్ అన్నాడు: "ఇంకా మూడు నెలలపాటు మనం పని చేయవలసి యుంది. వాడి తండ్రిదగ్గరకూడ మనం మనకూలి వదలం. ఇది ఏమనుకున్నావ్, సర్కారు కాయితం." ఖాదర్ యిలా అని ఆ కాయితాన్ని భద్రంగా జేబులో దాచుకొన్నాడు.

అబ్దుల్ అడిగాడు: "మీరు రశీదు చూశారా? ఒకవేళ దాంతో మీకు ఎనిమిదణాల చొప్పున కూలి యిచ్చినట్లు వ్రాయస్తే—"

"సరే, వాడి అవినీతికి మన మేం చేయగలం. అదంతా మారాత. మేమైతే బొటనవ్రేలి ముద్ర వేశాం. నీకుమల్లేనే మేముకూడా ఎందుకైనా పనికొస్తుందని కొద్దిగానే చదివాం" అని వలీజ్ ఉద్వేగంతో అన్నాడు.

ఖాదర్ బట్ గుండె బాదుకొని అన్నాడు: "ఎందు కేడుస్తావ్? నే నంతా సరిజేస్తాను. ఈ పర్యాయం లాలా రానీ."

వారంతా గమ్మునుండిపోయారు.

కరందాద్ అన్నాడు: "కొన్ని మొద్దులు మిగిలిపోయాయి. వాటిని కిందికి దించేస్తే బావుంటుంది."

నూరే అన్నాడు: "ఎందుకలా చూస్తున్నావ్? ఉదయం చూడొచ్చులే."

ఖాదర్ అన్నాడు: "అలాకాదు. ఇప్పుడుదేస్తే పని పూర్తవుతుంది. అదీకాక మనకు భోజనానికికా వ్యవధి ఉంది. టీ త్రాగి, యీ దుంగల్నికూడ క్రింద పారవేద్దాం."

తర్వాత ఖాదర్ అరిచాడు: "బానో! బానో" అని.

ఆ అమ్మాయి గుడిశెముందు నిలబడి: 'జీ, అబ్బా,' అనటం అబ్బుల్ గమనించాడు.

'టీ తీసుకురా.'

'అలాగే, నాన్నా, యిప్పుడే తెస్తున్నా.'

ఖాదర్ సంతోషంతో తన రెండుచేతులూ మెలిపి, ప్రకాశ వంతమైన తన కనుబొమలతో ఉరిమిచూచి అన్నాడు: 'నా బిడ్డ పల్లె నుంచి చాల చక్కని టీ తెచ్చింది. కాశ్మీర్ టీ, ఉప్పు, బెల్లం. ఎన్నాళ్ల కెన్నాళ్ళకో! నేటికి నాకు రుచికరమైన టీ త్రాగే భాగ్యం లభించింది.'

కొంతసేపై తర్వాత బానో మాటిమాటికి మట్టి రికాబులలో టీ తెచ్చి, వరసగా అందరికీ అందించింది. మొదట యింటికి వచ్చిన అతిథికి టీ యిచ్చారు. తర్వాత ఖాదర్ కు. తర్వాత అతని సహాచరులకు. అబ్బుల్ మొదటి గుటకలోనే టీ చాలా రుచికరంగా వున్నదన్న సంగతి గమనించాడు - కాశ్మీర్ టీ. దాంట్లో ఉప్పు, బెల్లం, సోడా పడుతుంది. అది ఖవావలే మృదువుగాను, వెచ్చగాను వుంటుంది. రోజావలె ఎర్రగావుంటుంది. దాని రుచి యితర టీలకంటే భిన్నం. ఖాదర్ ఆప్యాయతతో దానిని గుటుకు గుటుకుమని త్రాగసాగాడు. ప్రతిగుటక తర్వాత 'అబ్బా ఎంత బాగుంది' అని మెచ్చుకొన్నాడు.

టీ తాగితర్వాత వారు డాలుగా, ఏటవాలుగావున్న కోత స్థలానికి వెళ్ళిపోయారు అబ్బుల్ కూడ వారివెట వెళ్ళాడు. గుడిశె దగ్గరగా వెడుతూ, లోపల బానో పొయ్యిదగ్గర మొక్కజొన్నకంకులు సెగ జూపించడం చూచాడు: పొయ్యిమీద వంగియున్న బానో అతనిని ఒకక్షణంపాటు తన కనుగొలకులతో చూచింది. గులాబీల వంటి ఆమె బుగ్గలు పొయ్యిపేడికి ఎర్రగా కండియున్నాయి. వాటిపై స్వేదబిందువులు ముత్యాలవలె మెరుస్తున్నాయి. అబ్బుల్ ముందుకు సాగిపోయాడు.

కోతపని జరిగే ఏటవాలు ప్రదేశం చాల దూరంవరకుంది. కొండశిఖరాగ్రంపై వారు నిలుచున్న చోటినుండి కిందగల కాగాను నదీ తీరం వరకు ఉన్న పల్లపుప్రదేశం వరకు అది వ్యాపించి యుంది. ఈ వాలుస్థలం కొన్నివందల చిన్నచిన్న దుంగలతో నిర్మించినట్టిది.

ఈ అందమైన వాలుస్థలపు కొసన పెద్దపెద్ద దుంగలు ఉంచబడ్డాయి. ఎందుకంటే, క్రిందికి కూల్చే దుంగలు అస్థలాని కటూ యిటూ ప్రక్కలకు ఒరిగిపోకుండా ఉండటానికి.

‘హాలా, హేలా, షేరా’ ఖాదర్ బిగ్గరగా అరచి, అదే క్షణంలో ఒక పెద్ద దుంగను అక్కణ్ణుంచి క్రిందికి దొర్లించాడు. దుంగ పైనుంచి జారి, చాల వేగంతో క్రిందికి వచ్చిపడ్డది. అలా పైనుంచే క్రిందికి వచ్చిపడేసరికి ఒక పెద్ద శబ్దం అయ్యేది. ఒక పెద్దవృక్షం కూలిపోయినప్పుడుగాని, వందలమణుగుల బరువుగల రాయి పైనుండి క్రిందికి పడినప్పుడుగాని అయ్యే శబ్దం లాంటిది. దుంగఎగిరి పైనుంచి జారి, కొద్దిక్షణాల్లోనే నదీతీరాన గంతేసి నీటిలో పడిపోయింది. వెంటనే ‘ఠం’ అనే శబ్దంతో నీరు పైకెగిరేది. నీటి అలలు చాలదూరం వరకు ప్రాకిపోయేవి.

‘హాలా, హేలా, షేరా,’ అని వారు ఒక దుంగ తర్వాత, ఒక దుంగను పైనుంచి క్రిందికి దొర్లించసాగారు. అబ్దుల్ కూడ వారిలో కలిసి పోయాడు కొంత సేపట్లో చీకటి కమ్ముకొన్నది. కోతస్థలం, నదీతీరం కూడ కానరావడంలేదు. కేవలం కోతస్థలం పైనుంచి క్రిందికి జారి, నీటిలో ‘థమ్మ’ని పడేధ్వనిమాత్రం వినవచ్చేది. కొంత సేపటికి చివరి దుంగను కూడ క్రిందికి దొర్లించి ఆ కూలీలు తమ పూరిపాకకు వెళ్ళిపోయారు.

మొక్కజొన్న రొట్టె, ఉల్లిపచ్చడితినీ, చల్లని నీరుత్రాగి సంతృప్తితో వారు శ్వాసపీల్చారు. అడవిమృగాలు తామున్నచోటికి రాకుండా నూరే, కరంద ద్ యిద్దరూ తామున్న ఖాళీజాగాకు నలు వైపులా కట్టెపుల్లలు పరచి, నిప్పంటించారు. తదుపరి వారంతా గుమి గూడి రంపం దగ్గర కూర్చున్నారు. అండరికి అన్న పానాదులు వడ్డించిన తదనంతరం బానో లోపల గుడిశెలోకూర్చొని అన్నంతింటోంది.

ఖాదర్ పెద్దగా ఆవులించి అన్నాడు: ‘నాకిప్పుడు నిద్రవస్తోంది. నేను పాకలోకి వెళ్ళి పండుకొంటా.’

అత డక్కణ్ణుంచిలేచి వెళ్ళిపోయాడు.

కొంత సేపటివఱకు నిశ్శబ్దం.

తర్వాత కరందాద్ అన్నాడు : 'అబ్బుల్, మీ రెంతమంది చెల్లెళ్ళు, ఎంతమంది తమ్ములు ?'

'ఇద్దరు అన్నదమ్ములం, ఒక్క తే సోదరి.'

నూరే అన్నాడు : 'అయితే మీకు పెండ్లి అయిందా ?'

'ఉహూ, యింకా కాలేదు.'

'అరే, యింత పెద్దవాడి వయ్యావు. ఇంకా పెండ్లికాలేదా ?' వలీజో చాల ఆశ్చర్యంగా అడిగాడు : 'మా వూళ్లో యౌవనం వచ్చిన ప్రతి అబ్బాయికి, అమ్మాయికి చాల తొందరగా పెండ్లి చేసేస్తారు.'

కరందాద్ నూరేవైపు సైగచేసి అన్నాడు : 'నూరేని అడగండి' అని.

నూరే నిట్టూర్పు విడిచి అన్నాడు : 'అరే, యాద్ ! ఏ మడుగు తావ్ ! భార్యే జ్ఞాపకం వస్తోంది. మూడు నెలలనుంచి ఒంటరిగా ఈ అడవిలోపడి యున్నాం.'

అందరూ గవ్వచిప్ప.

వలీజో చాలసేపటికి అన్నాడు : 'నేనుకూడ గువారంలోకి వెళ్లి, పండుకుంటా ! కరందాద్, మరి నువ్వో ?'

'నేను నెల సాడిచేదాక యిక్కడే కూర్చుంటా !' అన్నాడు కరందాద్.

'నేనుకూడ,' నూరే మళ్ళీ నిట్టూర్చి అన్నాడు.

అబ్బుల్ మందహాసంచేసి అన్నాడు : 'నేనుకూడ కూర్చునేవా ?'

'అలాగే, అలాగే మీ రెక్కడికి వెళ్ళాలన్నారు ? కాగానుకు కదా, మీరు వెళ్ళవలసింది.'

నూరే కండ్లు మూసికొని గీతాలాపన చేయసాగాడు.

అటువిక జనుల ప్రేమగీత మది :

'ఉన్న దొక ఉడుత, కాల మొక టుంది

'నబస్తా' ప్రసూన మొక టుంది

కట్టెలు కొట్టువా దొకడు

వాని మనంబున విహరించు మహిషి యుండొకతె
 ప్రేమరేత్తి రది
 చందురుని పొదుపు
 ప్రేమికుల పిలుపు
 ఉడుత కట్టెలవాని గోళ్లు కొఱికివేసింది
 పామాతని ప్రియురాలికి విషమిచ్చింది
 'నబప్పా' కుసుమం కండ్లు మూసుకొంది
 కట్టెలవాడు వెఱ్ఱెత్తి పరుగిడె - ఆహా హా హా!
 కట్టెలవాడు పిచ్చెత్తి పరువిడె - ఆహాహాహా!
 పడగ విపిప్పింది పాము - గోరి త్రవ్వింది ఉడుత
 రాణి శయనించింది - పూల ఒడిలో నిశ్చింత
 'నబప్పా పూల ఒడిలో
 తారలతో జాబిల్లి దోబూచులాడి, యాడి
 నీల మేఘాలవెన్న, సప్త సంద్రాల వెన్న
 కనబడక అట్టె పోయె దిగులు గుబాలు మనంగ'

చివరికి నూరే కఠస్వరం తగ్గిపోయింది. అంతలోనే అతగాడు
 గురకలు పెట్టుసాగాడు. అబ్దుల్ చూచాడు. అతని సమీపంలోనే
 కరందాద్ కూడ పరుండి యున్నాడు. ఇద్దరూ నెలపొదుపు కొఱకు
 చూచి, చూచి, చివరికి నెల పొడవకముందే పండుకొన్నారు. పగ
 లంతా పనిచేసి, అలసి యున్నవారు కదా! దూరాన తమ ఊరిలో
 ఉన్న భార్యాబిడ్డల బంగారు ఆలోచనలతో పరుండియున్నారు. వారు
 పండుకున్న తర్వాత నెల పొడిచింది. కొట్టిన పిండి, తెల్లని పాలవంటి
 జ్యోత్స్న ఆ విశాల ప్రదేశమంతా, ఆ పూరి పాకలపై, రంపంపై,
 రంపపు పొట్టుపై, ఆ ప్రదేశమంతా పాలవెల్లి వలె వ్యాపించింది -
 స్వచ్ఛమైన, నిర్మలమైన శశికాంతి, అప్పుడే ప్రసరింప నారంభించిన
 రజతంవంటి లేలేత శశికాంతులలో అబ్దుల్ మెల్లగా లేచి పాకయెదుట
 శయనించిన బానో వక్షంపై తన చేతినుంచాడు. అమె గుండె కొట్టు
 కొంటోంది.

బానో ఏమీ అనలేదు.

బలోపేతమైన తన రెక్కలతో ఆమెను లేవనెత్తి దడదడ కొట్టు కొంటున్న తన హృదయానికి హత్తు కొన్నప్పుడు కూడ ఆమె ఏమనలేదు. ఆమె చెంత రంపపుపొట్టు తిన్నెపై పడిపోయినప్పుడు కూడ ఏమనలేదు. అతని నునువెచ్చని శ్వాస సందేశాన్ని ఆమె వింటోంది. గుప్పిళ్ళతో కొయ్యపొట్టు తీసి దానిని నేలపై విసరు తోంది.

అబ్బుల్ మెల్లగా తన వెచ్చని వ్రేళ్ళతో బానో వదనాన్ని తన వైపు తిప్పుకొన్నాడు. ఆమె గడ్డాన్ని పైకెత్తాడు. ఆమె కను బొమలలో చంద్రుడు మరుస్తున్నాడు. ఆమె మెడపూస రంపపు ధారవలె తళతళ మెరుస్తోంది. అబ్బుల్ ఆమె మెడపూస కిరువైపులా చేతుల నుంచి అన్నాడు - "నీ తండ్రి సరిగ్గా చెప్పాడు, నే నిక్కడికి తేనె త్రాగటానికి వచ్చానని..." తన పెదవుల్ని బానో పెదవులకు అనించాడు. తన మెడను ఆమె మెడ కానించాడు. బానో గాభరా జెంది తన గోళ్ళు అబ్బుల్ భుజాలలో గుచ్చింది. అబ్బుల్ దాహాగ్ని బానో అంతరాత్మతో ఏకమైంది. ఇప్పుడు వారిద్దరి శరీరాలు కొయ్యపొట్టు తిన్నెలో ఒకదాని సరసన ఒకటి అనుకొనీ, పాతుకొనీ పోయాయి.

అకస్మాత్తుగా, ఒక్క అడుగున బానో అబ్బుల్ స్వాధీనంనుంచి తప్పించుకొంది. ఆమె తన వెంట్రుకలతో కొయ్యపొట్టు నూడ్చి, దానిని వేరుపర్చింది. పిమ్మట తన పెదవులతో ఊది అన్నది : "అబ్బు! ఒక టేపొట్టు."

అబ్బుల్ నవ్వాడు.

"షష్, బానో వ్రేలిని తన ఓస్థాలపైనుంచి అన్నది : "ఈ సమయంలో మా నాన్న మేల్కొంటే—"

"నన్ను చంపిపారవేస్తాడు."

"అవును. అందులో సందేహమేముంది గనక," బానో మెడ విడిచింది అంది.

"కాని వీరు పగలంతా అమితంగా కష్టంచేసివున్నారు. తెల్ల వారకమునుపే వీరు కండ్లు విప్పటం అసాధ్యం."

బానో ఆత్మవిశ్వాసంతో నవ్వి అన్నది : 'అవును, నిజమే - కాని - కాని - మీ పేరో మరి ?'

అబ్దుల్ ముదహాసంచేసి అన్నాడు : 'నా పేరు అబ్దుల్. నీ పేరు బానూ.'

'మీ రేం పనిచేస్తారు ?'

'పెన్స్' పట్టణంలో స్కూలులో చదువు చెప్తాను '

'చదువు చెప్తారా ?' అని బానో కొంచెంసేపు మానం వహించింది. తదుపరి మెల్లగా అంది : 'అక్కడే నా కొకాయనతో సంబంధం కుదిర్చారు. తాంబూలాలు ఇచ్చిపుచ్చుకోవడంకూడ జరిగింది. పెండ్లే తరువాయి. ఆయన ఆ పట్టణంలోనే ఉంటున్నాడు. పోలీసు ఉద్యోగమట. చాల కఠినుడని విన్నా.'

'ఆయన పే రేమిటి ?'

'కరీంఖాన్ !' బానో మెల్లగా అంది : 'ఆయనపెండ్లి ఖరారు మాటలు జరిగినరోజున నా తండ్రికి ఏడువందల యాభై రూపాయ లిచ్చాడు. పెండ్లి సమయంలో మిగతా ఐదువందల రూపాయ లిస్తా నన్నాడు. అప్పుడు మా పెండ్లి జరుగుతుంది.'

'ఎప్పుడు జరుగుతుంది ?'

'వచ్చే యేడు వైశాఖ మాసంలో చేసికొంటూ నంటున్నా దాయన... కాని, నా కిష్టంలేదు.'

'ఎందుకని ?'

'అతని రూపురేఖలు నాకు నచ్చలేదు. అదీగాక, ఆయన చాల క్రూరునివలె కనబడుతున్నాడు.'

'అయితే, నా రూపం ఎలా వుంది ?'

బానో నవ్వి అంది : 'ఓహూ...'

తదుపరి బానో కొయ్యపొట్టును పిడికిలిలోకి తీసికొని, దానిని అబ్దుల్ ముఖంమీదికి విసరి వేసింది. కాని, అంతకుముందే అబ్దుల్ కండ్లు మూసుకొన్నాడు. తన ముఖంపై పడిన పొట్టును చేతితో తుడచుకొంటూ అన్నాడు : 'పెండ్లి మాత్రం మన యిద్దరికే జరుగు తుంది. కాని, పెండ్లి ఖరారుకోసం మీ కివ్వటానికి ఏడువందల

యాభై రూపాయలు నా వద్ద లేవు. పెండ్లి సమయంలో చెల్లించ
వలసిన ఐదువందల రూపాయ లంతకంటే లేవు."

"ఏం, మీ తల్లిదండ్రులు అంత బీదవారా?"

"అవు నవును."

"అయితే, మీ రింత చదువు ఎలా చదివారు?"

"నా తెలివి తేటలతో చదివాను. అమితంగా శ్రమపడి, చెమ
టోడ్చి చదివాను."

"ఎనిమిది తరగతులా?" బానో అచ్చెరువొంది అన్నది.

అబ్దుల్ తల ఊపాడు. "స్కూలులో పిల్లలకు చదువు చెప్పు
తూనే మిగిలిన రెండు తరగతులకు కూడ చదివి సిద్ధమయ్యాను.
ఇప్పుడు ఇంటికి వెడుతున్నా. అక్కడ మా అమ్మా, నాయనను కలిసి
కొని, కొన్నాళ్ళపాటుండి, తననంతరం పట్టడానికి తిరిగివస్తా. అక్క
ణ్ణుంచి పదో తరగతి పరీక్షకు హాజరయ్యేందుకు రావల్సింది. వెడతా."

"ఆ తర్వాత మీకేం ఉద్యోగం దొరుకుతుంది?"

"నేను పెద్ద అధ్యాపకుణ్ణి కావచ్చు. లేదా, ఎవరికి తెలుసు,
తహశీల్దారు కావచ్చు."

"తహశీల్దారా?" అని బానో ఆశ్చర్యంతో కండ్లు మిటక
రించింది. పిమ్మట అబ్దుల్ కు కొద్ది దూరంగా జరిగి కూర్చున్నది.

అబ్దుల్ చేయిచాచి మరల ఆమెను తన అధీనంలోకి తీసు
కొన్నాడు. కాని బానో భిన్నవదనంతో, విషాదచ్ఛాయలు నేత్రా
లలో తొంగిచూడగా, అలాగే కూలబడి కూర్చోంది....

అబ్దుల్ అన్నాడు : "నా వద్ద ఏడువందల యాభై లేవు. ఐదు
వందలసలేలేవు. అయినప్పటికీ నిన్నే పెండ్లాశాలని నా కోరిక."

బానో అంది : "అదెలా జరుగుతుంది? మా నాయన ఒప్పు
కోడు. ఆయన ఏడువందల యాభై రూపాయలు తీసికొని, వాటితో
వరిచేను కొన్నాడు. రైతుబిడ్డ అయినవాడు పొలం వదులుతాడా!"
కొద్దిసేపు ఆగి మరల అంది : "రా, ఎక్కడికైనా పారిపోదాం."

"ఎక్కడికి?" అబ్దుల్ అన్నాడు : "పదో తరగతి పరీక్ష యివ్వ
టానికి నేను రావల్సింది వెళ్ళవలసియుండే."

‘అరే; పోవయ్యా ! నీ పదో తరగతి తగలబెట్టుక్కడ. చదివిం దంతా చాల్లే యిక.

‘కాదు, కాదు !’ అబ్దుల్ పట్టుదలతో, గట్టిగా అన్నాడు. బానో మిన్నకుంది.

అబ్దుల్ అన్నాడు : ‘అప్పుడు నేను తాళిల్లారు నౌతా.’

‘ఎప్పు డౌతారు ?’

‘రెండు మూడేండ్లలో.’

బానో విదిలించుకొని అంది : ‘ఓన్, వచ్చే ‘బేసాఫీ’ కల్లా నా పెండ్లి అయిపోతుంది.’

అబ్దుల్ అన్నాడు : ‘ఇంకో రెండేండ్లు గడపలేవా? హృదయ మిచ్చిన వారు తమ ప్రాణాన్నైనా త్యాగం చేయటానికి వెను దీయరు.’

బానో అబ్దుల్ వెంట నడిచించి. గజగజ వణుకుతూ అంది : ‘రా, ఎక్కడికైనా పారిపోదాం. నా కా పోలీసువా డంటే భయ మేస్తోంది. ఇంతకు ముందాయన ఇద్దరు భార్యల్ని పొట్టన పెట్టు కొన్నాడు.’

‘కాని, నువ్వేం చావవు’ అని అబ్దుల్ బానోను కౌగలించు కొన్నాడు. ‘నేను మా పూరినుంచి తిరిగి పట్నం పొయ్యేటప్పుడు నిన్నిక్కణ్ణుంచి నాతో తీసికొని వెడతా.’

బానో ముఖం వికసించింది. ఆమె అతని గరుకుబుగ్గల్ని తన కోమల హస్తాలతో నిమరుతూ గానం చేయ మొదలెట్టింది.

‘కట్టెలు కోయువా దొకడు – అతని మనంబున విహరించు మహిషియుం దొకతె.

ప్రేమ రేకెత్తింది !’

ఆమె ‘అమ్మయ్యా !’ అని గుండె డిటపుపర్చుకొని అతని ఆలింగనంలో శయనించింది. చాల సేపటివఱకు ఆమె బాహువులను తన హృదయానికి హత్తుకొని ఏదో ఆలోచిస్తూ వుండిపోయాడు. చివరి కతడు మెల్లగా లేచాడు. బానోను లేపి, బహుజాగ్రత్తగా

పాకముందరగా వచ్చి, లోనికి దూరి, అక్కడ బానోనుపరుండబెట్టి, తాను మరల రంపందగ్గరికి వచ్చి కూర్చున్నాడు.

ఆయనకు సమీపంలో మంట మండుతోంది. దాపులోనే కరందాద్, నూరే గాఢనిద్రలో వున్నారు. ఖాళీ జాగాలో నలు వైపులా అగ్నికీలలు మండుతున్నాయి. ఎక్కడో దూరాన అంధకార బంధురమైన కాననంలో నిప్పురవ్వలవలె వెలుగుతున్న నేత్రాలు కాన వచ్చేవి. ఎక్కణ్ణుంచో నక్క అరుపులు వినవచ్చేవి. తోడేళ్ళరొద భయంకరంగా వుంది. అంతలోనే నలువైపులా నిశ్శబ్దం ఆవరించేది. మెల్లగావీచే సమీరాలు వెలుగుపులుగుల కాంతితో భారమయ్యేవి.

అబ్దుల్ చాలసేపటివఱకు మేల్కొని, ఆలోచిస్తూనే ఉన్నాడు. ఆయన చందమామ రెండు కొసలు, రంపం మధ్యనుంచి పోతుపోతూ దక్షిణపుదిశన అదృశ్యంకావడం చూచాడు. సప్తనక్షత్రాలు ఒక కొసనుంచి, రెండవ కొసకు పోతుండడం గమనించాడు. ఆకసంమీది తారాపథంకూడ వెలుగును కోల్పోవడం గమనించాడు. కాగానునది లోని అలలరవళి మెలమెల్లగా తీవ్రతర మౌతున్న గాడ్పుల గుసగుసలు వింటూ అక్కడే నిద్రాదేవత ఒడిలో మేను వాల్చాడు.

5. బియ్యపుదొంగ

రేషను దుకాణంలో రెండురకాల బియ్యం ఉన్నాయి. మొదటి రకం బియ్యం, రెండో రకం బియ్యం. మొదటిరకం బియ్యం చూడటానికి తెల్లగా ఉన్నాయి. రెండోరకం బియ్యం లావుగా, మొరటుగా, వికారంగా ఉన్నాయి. వాటిలోనుంచి తోళ్ళవాసన వస్తూంది.

త్రిలోచన్ తల్లికి మంచిబియ్యమంటే ప్రీతి మెండు. అందువల్ల గుడ్డమీద పరచిన లావుబియ్యం చూడగానే ఆమె మనస్సు చివుక్కుమన్నది. వెగటుగా ఆమె తన కోడలితో అంది: 'ఈ బియ్యాన్ని నాచేత తినిపిస్తావా నువ్వు? అంతకంటే చెప్పతోలు కోసి తినిపించరాదా? తీసికెళ్ళు! ఈ బియ్యాన్ని నావద్దనుంచి

కోడలు ఉలిక్కిపడి, గాభరాజెంది, కళవళపడి, కోపంతో తన భర్త త్రిలోచన్ వైపు చూచింది. మరల అత్తవైపు చూచింది. తర్వాత వడివడిగా శ్వాసపీలుస్తూ, కంపిత స్వరంతో అంది: 'అత్తా, నేనేం చేయను? రేషను దుకాణానికి నేను వెళ్ళినప్పుడల్లా ఈ రెండోరకం బియ్యమే దొరుకుతున్నాయి. మొదటిరకం బియ్యం కోసం నేనడిగినప్పుడల్లా అవి అయిపోయాయని జవాబు చెపుతన్నారు. ఈ పర్యాయం వచ్చిన బియ్యం త్వరగా అమ్ముడు పోయాయట మరల వచ్చినప్పుడు ఇస్తామంటున్నారు అవి మరల ఎప్పుడు వస్తాయో ఎలా తెలుసు? యిప్పుడు నన్నేం చేయమంటారు? మీ కోసం 'బస్సీ' సువాస బియ్యం ('బస్సీకి బాస్ వతి') ఎక్కడినుండి తేను?

'బస్సీ' సువాసన బియ్యం పేరెత్తగానే, త్రిలోచన్ తల్లికి ప్రాణం లేచి వచ్చింది. కోడలి పలుకులు మెత్తగా, పట్టువక్రంలో

చుట్టివున్నట్లున్నాయి. అదీగాక, ఆమె ఆఖరి పదప్రయోగం ఆమె హృదయంలో ములువలె గుచ్చుకొని బాధ కలుగజేసింది. ఎందుకంటే, ఆమె 'బస్సీ' అనే ప్రదేశంలో 'మరీ' అనే పర్వతప్రాంతంలో ఉండేది. అక్కడామె విభుడు జస్వంతసింగ్ కు ఒక చిన్న జమిందారీ ఉండేది. సర్దార్ జీ చనిపోయిన మూడు సంవత్సరాల వజకు ఆ జమిందారీ ఆవిడ ఆధీనంలో వుంది. తర్వాత దేశ విభజన జరిగింది. పాకిస్తాన్ ఏర్పడింది. అప్పటి అంతఃకలహాల సమయంలో ఆమె 'బస్సీ' విడిచి, పారిపోయి, బొంబాయి రావలసివచ్చింది. ఆ తల్లికి తన యిల్లా, వాకిలీ, జమిందారీ వదలి రావడమంటే అంత విచారం వేయలేదుకాని, అక్కడి బియ్యం వదలి వచ్చినందుకామెకు ఎక్కడలేని ఖేదం కలిగింది. ఆమెకు మంచి మంచి బియ్యం తన పొలాల్లో చల్లి, పండించడమంటే యిష్టం. తన భర్తను ఒత్తిడి చేసి, ఎక్కడెక్కడినుంచో మంచి మంచి వివిధ రకాల ధాన్యం విత్తనాలు తెప్పించేది. అవి చల్లించి, 'పీనరీ' వడ్ల బంగారు కంకుల్ని ఎల్లవేళలా కనిపెట్టుకొని యుండేది. ఆమె పట్టుదలకు, శ్రమకు, తమ ఆమెభర్త ఆమెతో విసుగ్గా అనేవాడు! 'సర్దారిజీ! బియ్యం తినటానికి లేదా బజారులో అమ్మడానికి మాత్రమే ఉపయోగిస్తాయి అంతేగాని, ప్రేమించడానికి కాదు సుమా!' కాని సర్దారిజీ అలా అనుకొనేది కాదు. నిజానికామె బియ్యాన్ని ప్రేమించేది. అందుకని ఈ సమయంలో తన కొడలు గుడ్డపై పరిచిన బియ్యం చూచి సహించలేకపోయింది. ఆమె ఉడిగిన నయనాల్లో నీళ్లు గిరున తిరిగాయి. దుఃఖం ఆపుకోలేక ఆమె తన పుత్రునివైపు తిరిగి అన్నది : 'కొడలు నాకు మంచి బియ్యమే యిస్తున్నది. 'బస్సీ' బియ్యాన్ని తూల నాడుతున్నది. చెప్పు! నువ్విన్నాళ్ళనుంచి బొంబాయిలో ఉంటున్నావు కదా. నువ్వెన్నడైనా మన 'బస్సీ'లోని వాసన బియ్యంకంటే మంచి బియ్యం తిన్నావా?'

"లేదమ్మా" త్రిలోచన్ మెల్లగా అన్నాడు.

" 'బేగుమా' బియ్యం కూడ నీకు జ్ఞాపకం ఉన్నాయనుకుంటా. 'బేగుమా' ధాన్యం పొలాల్లో పరిపక్వదశకు వచ్చేసరికి

వాటి సువాసన మన గ్రామమంతా నిండిపోయేది. 'బేగుమా' వంటి బియ్యం కలలో గూడ దొరకవు."

త్రిలోచన్ మరల మెల్లగా తల ఊపి అన్నాడు : "అవునమ్మా ! 'బేగుమా' బియ్యం ఇప్పుడు నిజానికి స్వప్నాలవలెనే అయిపోయాయి."

'బేగుమా' బియ్యంతోబాటు త్రిలోచన్ జీవితంకూడ ఒక మధుర స్వప్నమైంది. త్రిలోచన్ మెల్లమెల్లగా పూర్వ స్మృతుల్ని నెమరు వేసుకొంటుండగా, అందులోనుంచి రాజ్ కనూర్ కు సంబంధించిన ఒక మధురభావం తొణికిసలాడింది. పొడుగ్గా, సన్నగా, సుందరంగావుండే ఆమె ప్రక్కకుతిరిగి, భిన్నవదనంతో అతనివైపు చూడసాగింది. బహుశా యిలా అంటూఁది కాబోలు : "మంచిది. మీరు నన్ను మరచిపోయారనుకొన్నా."

రాజ్ కనూర్ ఒకచేతిలో కొడవలి, రెండవచేతిలో 'బేగుమా' బియ్యపు సువర్ణ గుచ్చాల్ని తీసికొని నిలబడియుంది. ఆమె ఆయన పొలాల్లో బియ్యం దొంగిలించడానికని వచ్చింది. కాని త్రిలోచన్ ఆమెను చూచాడు.

త్రిలోచన్ అడిగాడు : "రేతిరివేళ మా పొలాల్లో ను వ్యేమిటి చేస్తున్నది ?"

రాజ్ కనూర్ ఊరకున్నది.

త్రిలోచన్ అన్నాడు : "ఇది దొంగతనం."

"దొంగతనం కాదు; నిస్సహాయత."

"ఎందుకని ? నీ తండ్రి లాల్ సింగ్ ధాన్యంలో తనకు వచ్చే వాటాను ఇంటికి తీసికొనిరాడా ?"

రాజ్ కనూర్ ఆగ్రహంతో అంది : "ఎంత వాటా దొరకుతుందని ? మొదట యిది చెప్పండి. 'బేగుమా' ధాన్యంలో మాకు వాటా ఎందు కివ్వరు ? మాకా లావాటి దరిద్రపు ధాన్యమే యిస్తున్నారు. 'బేగుమా' ధాన్యం యజమానులకు, అధిపతులకు మాత్రమే; మాబోటి కర్షకులకు కాదుగా !"

త్రిలోచన్ నోటినుంచి మాట రాలేదు.

రాజ్ కనూర్ తా నక్కడి కెందుకు వచ్చానా అనుకొంది. తా నక్కడికి రాకుంటే బాగుండేది. కాని, పాప మామే ఏం చేస్తుంది? పగలంతా మామూలుగా గడిచిపోతుంది. రాత్రయ్యేసరికి చేలలోని బేగుమా ధాన్యపు ఘుమఘుమలు ఆమెకడకు పయనించి, ఆమె పడకపై వాలి, ఆమెను తికమక పరుస్తాయి. ధాన్యపు కంకులు వేల సంఖ్యలో రణగొణ ధ్వనిచేస్తూ, ఆమె చెవులలో ఏదో ఉడు తున్నట్లుగా అనిపిస్తుంది దామెకు. లక్షల ధాన్యపు గింజలు తమ కండు విప్పుకొని, ఆమెవైపు చూస్తూ, తమకడ కామెను పిలుస్తున్నవనిపిస్తుందామెకు. ప్రతిదినం రేత్రిషేళ 'బేగుమా' బియ్యం ఆమెను తమ దరికి పిలిచేవి. ప్రతిదినం ఆమె వాటివద్దకు వెళ్ళకుండా తనలో తాను నిగ్రహించు కొనేది. కాని, యీరోజు ఆలా నిగ్రహించుకోలేక పోయింది. కొడవలి చేతబట్టి జమిందారు పొలాలలోకి వచ్చేసింది. 'చివరికి బియ్యం నాకెందుకు ప్రాప్తించవు?' అని ఆమె నిల్చొని ఆలోచించ సాగింది. నేను వాటిని నాటాను. వాటికి నీరు, ఎండ, కాంతి వెచ్చదనం ఇచ్చాను. నేను వాటికోసరం పగలనక, రాత్రిఅనక గంటలతరబడి నీళ్ళలో నిలబడి యుండేదాన్ని. గంటలతరబడి ఎండలో మలమల మాడాను. నేను వాటిని నా స్వంత బిడ్డలవలె పెంచాను. చివరి కాబియ్యం నాకెందుకు దక్కవు?'

రాజ్ కనూర్ ధాన్యపు కంకుల్ని తన బుగ్గ కానించుకొంది. త్రిలోచన్ తో అనసాగింది: 'అయ్యో, ఎంత బాగున్నా యీ బియ్యం! ప్రతి గింజా అత్తరుతో సమ్మిళితమై యుంది. ఇక మీ ఇష్టం. నన్ను సర్దార్ జీ దగ్గరికి తీసుకెళ్ళండి. లేదా పోలీసువాళ్ళ కప్పగించండి! కాని నేనీ దినం మీ చేలనుండి 'బేగుమా' బియ్యం తీసుకెళ్ళాలని నిశ్చయించుకొని వచ్చా.'

త్రిలోచన్ రాజ్ కనూర్ చేతినుండి కొడవలి గుంజుకొన్నాడు. పొలంలో కూర్చొని, బేగుమా బియ్యపు కంకుల్ని పర పరా కోసి రాజ్ కనూర్ ముందర పడవేశాడు. ఆ కంకుల్లో ఆమె యిరు పార్శ్వాలూ నిండిపోయాయి. రాజ్ కనూర్ చెక్కిళ్ళు సంతోషంతో వికసించాయి. ఆమె ధాన్యపుగుత్తుల మధ్యనుంచి త్రిలోచన్ ని చూచి

అంది: 'మీరు కాలేజీలో చదువుతున్నారా? కొడవలితో కోయటం అక్కడ నేర్పుతారా?'

త్రిలోచన్ అన్నాడు: 'నేను రైతుబిడ్డనుకదా!'

రాజ్ కనూర్ వరికంకుల్ని తన హృదయానికి హత్తుకొని, తిరిగి వాటిని తన రెండుచేతుల్లోకి తీసికొని, వాటివైపు తేరిపార జూచింది. విస్మయంగొల్పే చూపులతో త్రిలోచన్ వైపు చూచి, మరి మాటాడకుండా, వినకుండా అక్కడినుంచి పారిపోయింది.

రాజ్ కనూర్ వెళ్ళిపోయింతర్వాత త్రిలోచన్ అది రాత్రి అని, రాత్రి సద్దుమణిగిందని అనుకొన్నాడు. ఆకసంపై చంద్రబింబం కాంతి కిరణాలు వెదజలుతూ ఉంది. దాని చుట్టూ ఒక వలయం ఏర్పడింది. ఎదుట 'ఖూబానీ' చెట్టున్నది. 'ఖూబానీ' చెట్టుపై కోకిల గానం చేస్తోంది. నలువైపులా పొలాలలో ధాన్యం సుగంధ పూరితమై యున్నాయి. చేల అంచులవెంబడి 'బస్సీ' నది మందగమనంతో ప్రవహిస్తోంది.

కాని యిదంతా రాజ్ కనూర్ వెళ్ళింతర్వాత ఆయన గమనించాడు.

ఇప్పుడదంతా జ్ఞాపకంచేసికొని, త్రిలోచన్ తల ఊపి అన్నాడు: 'అవునమ్మా, నువ్వు నిజం చెప్తున్నావ్. 'బేగుమా' బియ్యం చాల తియ్యనివి, రుచికరమైనవి.'

'నాకు జ్ఞాపకముంది,' తల్లి వెతజేసింది అంది: 'సర్దార్ శ్రీ ఒక నాడు శ్రీనగర్ నుంచి వానధాన్యపు విత్తనాలు తీసికొని వచ్చారే, నీకు గుర్తున్నదా? అప్పుడెంత కష్టపడి మన కూలీలు వాటిని మన పొలాలలో నాటి, వాటిని పెంచారు! లోకులనేవారు, వాసన బియ్యం 'మరీ' పర్వతప్రాంతంలో మొలకెత్తవు; ఒక వేళ మొలకెత్తినా వాటికి సువాసన ఉండదని. కాని మన చేలలో ఆబియ్యం పండి, రెప రెపలాడినప్పుడు వాటి సువాసన యితర గ్రామాలవారికి ప్రాకింది. మన గ్రామస్థులు సంతోషంతో ఉన్నట్టులైనారు. జ్ఞాపకముందా? అప్పుడు వడ్లు మరపెట్టబడి, యింటికి వచ్చినతర్వాత, వాటిలోంచి, అయ్యో, ఎంతచక్కని, తెల్లటి, సన్నసన్నని బియ్యం బయటికి

వచ్చాయి! చిన్నచిన్నని, అమిత సన్నని బియ్యం కుండలో వేయగానే నలువైపులా విస్తరిల్లి, పొడుగాటి తీగలాగా మారిపోయేవి. పొడుగైన బియ్యం! జ్ఞాపకముందా త్రిలోచన్ ?

త్రిలోచన్ కు బాగానే గుర్తున్నది. ఎలా అంటే, ఆ వాసన ధాన్యం వారి పొలాలలో రైతులచే కోయబడిన రోజే ఆయన తండ్రి జస్వంత సింగ్ ఆయన్ని యింటినుండి వెడలగొట్టాడు. ఎందుకంటే, త్రిలోచన్ ఆ వాసన బియ్యంలో భాగం అడగమని రైతుల్ని ప్రోత్సహించాడు. ఆ గ్రామంలో ఇద్దరు జమీందార్లు ఉండేవారు. సర్దార్ కల్వంత సింగ్, సర్దార్ జస్వంత సింగ్. 'బస్సీ' ప్రాంతపు భూమి అంతా ఈ ఇద్దరు జమీందార్ల అధీనంలో ఉండేది. కేవలం కల్వంత సింగ్ యొక్క రైతుల్ని తమ జమీందారుదగ్గర భాగం అడగమని త్రిలోచన్ ప్రోత్సహించియుంటే ఏం ఫర్వాలేదు. జస్వంత సింగ్ అతన్ని క్షమించి ఉరుకునేవాడు. కాని, ఆ ప్రబుద్ధుడిక్కడ తండ్రి యింట్లో కూర్చోని, స్వయంగా తన తండ్రి జమీందారీనే ఉల్టా పల్టా చేయటాని కుద్యుక్తుడైనాడు. కొంతమంది రైతులు జమీందారుకు భయపడి, ఆయన మాటలు వినలేదు. మరికొందరు ఆయన మాటలకు చెవియొగ్గి, జమీందారును వ్యతిరేకించడానికి సిద్ధమయ్యారు. కాని, జమీందారు వెంటనే పసికట్టి, వారిని తన భూములనుండి తొలగించి వేశాడు. దీనివల్ల వారు త్రిలోచన్ కి విరోధులైనారు వాసనధాన్యాన్ని కోసే కాలం వచ్చినప్పుడు త్రిలోచన్ ముల్క్ పేందాఖాన్, ముల్క్ లాల్ మొదలగు యితర రైతుల్ని వాసన ధాన్యంలో వాటా అడగడానికే ప్రోత్సహించాడు.

సర్దార్ జస్వంతసింగ్ గర్జించి అన్నాడు: "లేదు ముల్కా, లేదు లాల్ ఖాన్, అది ఎన్నటికీ జరగదు. మీ రిదివరకు తీసికొంటున్న బియ్యమే యిప్పుడు కూడ తీసికోండి."

"ముల్క్ లాల్ ఖాన్ అన్నాడు: "ఆ లావాటి, దరిద్రపు బియ్యమా ?"

"అవు నవును. మీ రెప్పుడూ తినే లావాటి-దరిద్రపు బియ్యమే."

చేలో యీ మాటలు జరుగుతున్నప్పుడు వాసన ధాన్యపు

బంగారు కంకులు క్రిందనిచ్చలవిడిగా పడియున్నాయి. ముల్కే పేందాఖాన్ వాటివైపు సంతోషంతో చూచి అన్నాడు : 'సర్దార్జీ మేము వీటికోసం చాల కష్టపడ్డాం. మా స్వంత బిడ్డలకంటే కూడా ఎక్కువ గారాబంతో వీటిని పెంచాం. చివరికి వీటిపై మాకు కూడా కొంత హక్కున్నది. న్యాయం చేయండి.'

దానిమీద త్రిలోచన్ ఆగలేక పోయాడు. తన తండ్రి అనుమతి పొందకుండానే అక్కడే, అందరి సమక్షంలో రైతులందరికీ వాసన దాన్యపు కంకుల్ని పంచిపెట్ట నారంభించాడు. అతని తండ్రికి అతనిపై చెడ్డకోపం వచ్చింది. వెంటనే యింటిలోనుంచి తన పాకి తీసికొనివచ్చి త్రిలోచన్ ని సమీపించాడు. తన కుమారుణ్ణి గుండుదెబ్బ కెర జేద్దామన్నంత కోపంతో ఉన్నాడతను. ఇది గమనించిన త్రిలోచన్ తల్లి పరుగెత్తుకొని వచ్చింది. ఇతర రైతులుకూడా అక్కడ గుమిగూడారు. అతి కష్టమీద త్రిలోచన్ బ్రతికి బయట పడ్డాడు. కాని యింటి నుంచి వెడలగొట్టబడ్డాడు. రైతులకు ఆ దాన్యపుగింజ ఒక్కటికూడ లభించలేదు.

త్రిలోచన్ ఆ రాత్రి ముల్కే పేందాఖాన్ యింట్లో గడిపాడు. ఉదయాన్నే లేచి రాజ్ కనూర్ యింటివైపు వెళ్ళాడు. అతని కొక్క గాని ఒక కొరిక ఉండింది. అదేమిటంటే, ఉరువిడిచి పోయే ముందు రాజ్ కనూర్ ని ఒక్క పర్యాయం కండ్లారా చూచి వెళ్ళాలని. కాని రాజ్ కనూర్ యింట్లో లేడు. గురుద్వారాకు వెళ్ళిందని ఆయనకు తెలిసింది. త్రిలోచన్ గురుద్వారా చేరుకొన్నాడు. గుమ్మం దగ్గరే ఆగిపోయి, గుమ్మం వెలుపల పడియున్న పాదరక్షలలో రాజ్ కనూర్ పాదరక్షలకోసం అన్వేషణ మొదలెట్టాడు. గురుద్వారా గుమ్మం వెలుపల అనేక పాదరక్షలు పడియున్నాయి. మంచి పాదరక్షలు, చెడ్డ పాదరక్షలు. కొత్తవి, పాతవి. చిన్నవి, పెద్దవి. త్రిలోచన్ వీటిలో అనేక పాదరక్షల్ని యెరుగును. ఎందువల్లంటే, ఒక వ్యక్తియొక్క కాలుచేతులు ఏ వస్తువు నయితే స్పృశిస్తాయో దాంట్లో తమ కార్యకలాపాల స్వరూపం, తమ సమాజ స్వరూపం, పరిసర పరిస్థితుల తారతమ్యం, శత్రుత్వ, వైషమ్యాలను

నింపివేస్తాయి. పాదరక్షలమూలాన మనిషి ఒకని బాల్యపు చిరునవ్వును చూడగలడు. ఒక యౌవనగీతం వినగలడు. ఒక వృద్ధాప్యపు ముడుతలు లెక్కించగలడు. పాదరక్షలు కేవలం మనిషియొక్క వయో పరిమాణాన్నేగాక అతని లక్షణాలు, చేష్టలు, వంశపు అంతస్తులుగూడ తెలుపుతాయి. పబ్లిక్ సేస్టి అర్డినెన్సుయొక్క స్వరూపాన్నికూడా తెలుపుతాయి. ఎందువల్లనంటే, కొంతమందికి జైలు, ఉరి వీటి భయం చూపి సమాజలక్షణాన్ని వర్గపోరాటపు నిజస్వరూపంతో వారినైతే వారించటం జరుగుతుంది. కాని పాదరక్షల్ని యెవరూ అడ్డగించలేరు. నగ్నపాదాల్ని యెవరూ వారించలేరు. ధాన్యాన్ని యెవరూ వారించలేరు.

ఈ పాదరక్షలు, తమను తొడిగేవారు దయామయులైన రైతులని తెలుపుతాయి. ఈ పాదరక్షలు, తమను తొడిగేవారు తమకంటే ఉన్నతమైన రైతులని తెలుపుతాయి. ఈ పంప్షో సర్దార్ జస్వంతసింగ్ది. ఈ క్రేపు పాదరక్షలు సర్దార్ కల్వంతసింగ్ది. ఈ నల్ల బూటు థానాదారుడు హుకుంసింగుది. ఈ పెషావర్ చెప్పలు కర్ణం ఖుష్కోల్చంద్ది. ఈ యిద్దరు జమీందార్లు, థానాదారుడు కర్ణం, గ్రామంలోని రైతులకు వేరువేరుగా ఎలా కన్పిస్తారో అలాగే వారి పాదరక్షలు కూడ యితర పాదరక్షలలో వేరువేరుగా ఉండి, సంతోషంగా ఉన్నట్లు కన్పిస్తున్నాయి. పాదరక్షలు సమాజస్వరూపాన్నేగాక, ప్రభుత్వపాటవాన్నికూడ తెలుపుతాయి జమీందారు ఐశ్వరాన్ని తెలుపుతాయి. అప్పుడప్పుడు వార్తా పత్రికలు చేసే పనికూడ పాదరక్షలు చేస్తాయి. ఉదాహరణకు ఈ చెప్పలు జీత్కోర్వి. వాటిని ఆమెభర్త గతమాసంలో సైన్యంనుండి యింటికి వచ్చేటప్పుడు తీసికొని వచ్చాడు. ఈ కొత్తపాదరక్షలు కోమటివానివద్ద అప్పతీసికొనిదానితో తన కూతురుకు పెండ్లిచేసిన హరనామసింగువి. పెండ్లి సంతోషంలో అతగాడా కొత్త చెప్పల్ని చేయించాడు. వైశాఖ మాసంలో చేయించిన ఈ మిలిటరీ పాదరక్షలు యుద్ధానికి తన రెండు కాళ్ళతోపోయి, ఒంటికాలితో తిరిగి యింటికి వచ్చిన రామ్సింగువి. ఈ కొత్త పాదరక్షలెవ్వరివి? మా ఊరిలో ఇటువంటి పాదరక్షల్ని ఎవరూ తొడగరు.

ఒక కొత్త వ్యక్తి ఎవరో తప్పక మా గ్రామం వచ్చియుండాలి. త్రిలోచన్ ఆలోచించాడు. తర్వాత అతని చూపు రాజ్ కనూర్ యొక్క చెప్పలపై పడ్డది. ఆయన చూపులలో మహదానందం తాండవించింది. రాజ్ కనూర్ కూడ గురుద్వారా లోపలే ఉండనకొన్నాడు.

త్రిలోచన్ గురుద్వారా వెలుపల నిలబడి లోనికి వెడదామా, వద్దా అని కొద్దిక్షణాలపాటు ఆలోచిస్తూ ఉండిపోయాడు. లోపల అతని తండ్రి ఉన్నాడు. రాజ్ కనూర్ కూడ ఉంది. కొంతసేపు అతడు త తండ్రి పాదరక్షలవైపు చూచేవాడు; మరికొంతసేపు రాజ్ కనూర్ చెప్పలవైపు. జమీందారు తన కొడుకును ఇంటినుంచి తరిమివేశాడన్న సంగతి ఊరివారందరికీ తెలిసిపోయింది. ఆయన గురుద్వారా లోనికి వెళ్లితే లోకు లతన్ని ఎలాచూస్తారు? ఇదే ఆలోచనతో ఆయన అక్కడే ఆగిపోయాడు. గుమ్మం వెలుపలగల పాదరక్షలన్నీ ముఖాలు పైకెత్తి అతనివైపు చూస్తున్నట్లుగా, నవ్వుతున్నట్లుగా, ఇతడే జమీందారు కొడుకు, ఈయన్నే తండ్రి యింటినుంచి వెడలగొట్టాడు' అని అంటున్నట్లుగా అతని క కస్యాత్తుగా తోచింది. అతడు వాటి నిందా పూరితమైన చూపులకు తట్టుకోలేకపోయాడు. వెంటనే గురుద్వారా నుండి ముఖం తిప్పుకొని వెళ్ళిపోయాడు పోయేటపుడు చాలదీనంగా రాజ్ కనూర్ పాదరక్షలపై అఖరిచూపు సారించి చక్కా వెళ్ళి పోయాడు.

త్రిలోచన్ నిశ్శబ్దంగా తన ఊరినుంచి వెళ్ళిపోయాడు. మరల తిరిగి రాలేదు. రావల్పిండిలోని గార్డెన్ కాలేజీలో చదవటం యిప్పుడతనికి దుర్లభమైంది. అందుకని అతడు లాహోర్ వచ్చాడు. అతనికి ఫోటోగ్రఫీ అంటే ప్రీతి. ఇక్కడ అతడు కమర్షియల్ ఆర్టిస్టు సర్దార్ గుర్పాల్ సింగు స్టూడియోలో ఉద్యోగానికి కుదిరాడు. పని నేర్చుకొన్నాడు. తర్వాత లాహోరునుండి బొంబాయికి వచ్చాడు. బొంబాయిలో ఒక మంచి కళాకారుడికి అభివృద్ధి చెందే అవకాశం లెక్కువగా ఉన్నాయి. ఇక్కడికి వచ్చిన కొద్ది దినాల్లోనే అతని కష్టానికి తగిన మూల్యం లభించింది. అతణ్ణి అందరూ ప్రశంసించ మొదలు పెట్టారు. అతి త్వరలోనే ఆయన తన స్వంత స్టూడియోను నెలకొల్ప

దంఠో కృతకృత్యుడయ్యాడు. ఇప్పుడు ఎనిమిది సంవత్సరాలనుంచి బొంబాయిలోనే ఉంటున్నాడు. ఇక్కడ అతగాడొక మరాఠీ అమ్మాయిని పెళ్ళిచేసుకున్నాడు. ఆమె పేరు మాలా. ఆమెకు నల్లరు పిల్లలు కూడా కల్గారు. ఇప్పుడు అతగాడు తన స్వంత ఊరును దాదాపు మరచిపోయాడు. కాని అప్పుడు అప్పుడు పల్లెపట్టు చిత్రం తన మనోఫలకంపై ప్రదర్శితమైనప్పుడు, ఆ చిత్రంలో రాజ్ కనూర్ యొక్క పాదరక్షలు ప్రత్యక్షమౌతాయి. ఇక ఆయన ఆలోచనలో పడిపోతాడు ఇప్పుడా చిన్న చిన్న పాదరక్ష లెక్కడున్నాయో? ఎవరి గుమ్మంముందు ఎవరి కొఱకు నిరీక్షిస్తున్నాయో? ఇప్పుడు ఆయన వేరు, ఆయన గుమ్మం వేరు. అక్కడ వేరేవాండ్ల పాదరక్షలు పడియున్నాయి. వీటిలో ఏమవుతుంది? గాయం పెద్దదై, యింకా పెద్దదై చివరికి అదృశ్యమౌతుందికాని, దీని జ్ఞాపకంమాత్రం అలా అదృశ్యం కాదు!

అందువల్ల తల్లి వాసన బియ్యపు ప్రస్తావన ఎత్తేసరికి కొడుకు తల ఊపి ఊరుకున్నాడు. అతడు రెండుక్షణాలపాటు దీనంగా తల్లివైపు చూచాడు. తల్లికి వాసన బియ్యం ఇంకా జ్ఞాపకముండడం ఎంత ఆశ్చర్యకరమైన విషయం! తన్ను యింటినుండి వెడలగొట్టిన సంగతి ఆమెకు జ్ఞాపకంలేదు. కాని అతగాడు తన తల్లి బలహీనతను బాగా ఎరుగును. అందువల్ల అతడు తల ఊపి ఊరకున్నప్పుడు, తల్లికూడ మాటిమాటికి తల ఊపి, తన కోడలివైపు తిరిగి ఆమెతో అనసాగింది: 'మాలా, నువ్వు మరాఠీ పిల్లవు. మా గ్రామంలోని బియ్యపు సువాసన సంగతి నీకేంతెలుసు? నువ్వెప్పుడైనా మా 'బస్సీ' వాసన బియ్యాన్ని తినియున్నట్లయితే, నీతో నేను మాట్లాడతాను.'

మాలాకు ఒళ్లు మండింది. ఆమె అన్నది: 'అవునత్తా! నేను మీ ఊరు చూడలేదు. మీ ఊరి బియ్యం తినలేదు. కొందరు నిజం పలుకుతారు, మరికొందరు అబద్ధం అడుతారు. ఏమైనా, నాకేం తెలుసు అత్తా.'

'మంచిది. నేను అబద్ధం పలికేదాన్ని. నువ్వు నిజంపలికేదానివి. అవునవును, సరిగా చెప్పావు. నేను అబద్ధం పలికేదాన్ని. నువ్వు సత్య వంతురాలివి. ఎంచేతంకే, నువ్వు ఇల్లాలివి. నాకు యిప్పుడు దోయిల్లంటూ

లేదు ' తల్లి కంటతడిపెట్టి అనసాగింది: 'ఇప్పుడు నా చేలు నావిగావు. నా బియ్యాన్ని నా వద్దనుండి బలవంతంగా గుంజకొనిపోయిన పాక స్తానీ బియ్యపు దొంగలపై విడుగు పడుగాక! లేకపోతే నా కేం ఖర్చు, యీ పిల్ల, ఈ రెట్టమతపు అడ్డదిడ్డంగా మాట్లాడే యీపిల్ల యింటికి రావడానికి ?'

మాలా తన చేతివ్రేళ్లు ఎగురవేస్తూ అన్నది, 'భలే! నా రెట్ట మతాన్ని ఎత్తిపొడుస్తున్నారా? మీ రెట్టమత మేమైనట్లు? మరచి పోయారా? మీ భాష ఏంభాష? పంజాబీ వట్టిఅనాగరికుల భాష.'

తల్లి బిగ్గరగా అరచి అన్నది: 'నీ మరాఠీ భాష ఎటువంటిదే? నువ్వు మాట్లాడుతుంటే, నోట్లో రాళ్ళు వేసికొని నమలుతున్నట్లుగా ఉంది.'

'మీ నోట్లో రాళ్ళుపడా!'

'నీ నోట్లోనే!'

మాలా, సర్దారిణి లేచి నిలబడ్డారు. చివరి కేదో ఒకటి తేలి పోయేది. పెద్ద రగడే జరిగేది. కాని త్రిలోచన్ వారిద్దరి మధ్యకు వచ్చాడు. అతా కోడళ్ళ నిద్దరినీ గదమయించ సాగాడు. తమ తల్లి అవ్వా జగడమాడుకోవడం, తండ్రి వారిద్దరినీ శాంతింపజేయటానికి ప్రయత్నిస్తుండడం చూచి త్రిలోచన్ పిల్లలు ఏడ్వడం మొదలెట్టారు. అందరికంటే చిన్నపిల్ల రాజ్ కనూర్ చాల భయపడిపోయింది. త్రిలోచన్ తన చిన్న బిడ్డకు రాజ్ కనూర్ అని పేరు పెట్టాడు. ప్రేమ అనేది ఒక చోటనుండి మరొక చోటకు ఎలా వచ్చేస్తుంది, ప్రియు రాలిపై గల ప్రేమ బిడ్డయిండు మమకారంగా, పుత్రవాత్సల్యంగా ఎలా మారిపోతుందనేది ఒక చిత్రమైన ఆన క్రిదాయకమైన విషయం. త్రిలోచన్ రాజ్ కనూర్ ని ఒడిలో పెట్టుకొని బుజ్జగించాడు. లాలన చేశాడు, సముదాయించాడు. పెద్దపిల్లవాణ్ణి అవ్వ ఓదార్చింది. మిగిలిన యిద్దరు పసికాయలు మాలా చీర చెంగు పట్టుకొని ఏడ్వసాగారు. మాలా వారిని ముద్దిడసాగింది. అతా, కోడళ్ళిద్దరూ తమ జగడం మరచిపోయారు.

త్రిలోచన్ అన్నాడు: 'ఇవాళ వస్తుప్రదర్శనానికి వెళ్ళవలసి

యున్నది. ఇవాళ స్టూడియో మూసివేశాను. ఇతర పనులన్నీ మానుకొని పిల్లల్ని సిద్ధంచేశా. మీ రిద్దరూ యీ లడాయిపెట్టుకొని కూర్చున్నారు. మాలా, నువ్వేం ఊరికే కూర్చోలేవా? అమ్మ గడుసగదనుకో! దుడుకుస్వభావంగల దామె ఏం, అమెకోసం కొద్దిసేపు నువ్వు నీ వాచాలత్వాన్ని పండ్లకింద అదుముకొని యుండలేవా?

‘అలాగే, చూడండి!’ అంటూ మాలా గవ్చిప్ న నోరు మూసికొని పండ్లపై పండ్లు గట్టిగా ఆనించి చూపించింది. అది త్రిలోచన్ కి బాగా నచ్చింది. త్రిలోచన్ చిరునవ్వు నవ్వాడు. తల్లి కూడ నవ్వింది. మాలా మర్రాతీ పిల్ల. అంటే, వేరేజాతిది కాని చాల చక్కనిది. నే దామె తన మాటల్ని పండ్లక్రింద అదుముకొని చూపించినప్పుడు, సర్దారిణికి ఆమె ఒక అమాయకమైన, అందమైన, ప్రియమైన పిల్లవలె గోచరించింది. తల్లి ఆమె విధేయతకు చాల మెచ్చుకొని ముసిముసినవ్వులు నవ్వింది. అత్త నవ్వుడంచూచి మాలా వైఖరికూడ మారింది. ఆమె తటాలున లేచివచ్చి అత్త పాదాలు పట్టుకొంది. అత్త వెంటనే ఆమెను కౌగిలించుకొంది. ఉత్కంఠతో ఆమె అన్నది: ‘దైవం నీ మంగళ నూత్రాన్ని పదికాలాలపాటు భద్రంగా వుంచుగాక! నువ్వు నా ఒక్కగాని ఒక్కకోడలివి. నాతో వైరం పెట్టుకోకమ్మా.’

‘నే నెక్కడ వైరం పెట్టుకుంటున్నా?’ మాలా తనకై తానే అత్త ఒడిలో దూరింది.

త్రిలోచన్ అన్నాడు: ‘మంచిది. ఇక నువ్వు, అమ్మా త్వరగా అన్నం తినండి. ప్రదర్శనానికి ఆలస్యమవుతున్నది.’

తల్లి అన్నది: ‘లేదు, త్రిలోచన్. నేను ప్రదర్శనం చూడటానికి రాను.’

‘చాలమంచి ప్రదర్శనమమ్మా. ఈ ప్రదర్శనంవల్ల రష్యా, చీనా, జెకోస్లావేకియా, పోలండు, హంగరీ మొదలైన దేశాల్లో ప్రజానీకం నవజీవనం ఎలా ఆరంభించిందీ తెలుస్తుంది.’

‘నవజీవన మంటే?’

‘నవజీవనమంటే, ఆయా దేశాల్లో ప్రజలు బానిస సంకెళు

త్రెంచివేసి, స్వాతంత్ర్యాన్ని పొంది, తమ జీవితాల్ని ఎలా బాగుపర్చుకొన్నారో అది. దీన్ని మనం ప్రదర్శనలో కండ్లారా చూస్తాం. ఉదాహరణకు చైనాను తీసుకో. రష్యా సరే సరి. చాల ముందంజ వేసిన దేశం చైనానే చూడు. స్వాతంత్ర్యం పొంది రెండేండ్లయిందో లేదో చైనీయులు ఎక్కడనుంచి ఎక్కడికి ముందుకు పోయారో ఆ ప్రదర్శనం వల్ల మనం తెలిసికోగలం *

తల్లి తిరస్కారనూచకంగా తల ఊపి అంది: 'ఇ దెలా జరుగుతుంది? మనకు స్వాతంత్ర్యం వచ్చి నాలుగేండ్లయినా, మన మేం చేయలేకపోయామే! ఇప్పటిదనుక అవే దరిద్రపు ముడిబియ్యం తింటున్నాం కదా! చైనీయులు ఇంత త్వరగా ఎలా ముందుకుపోగలరు? ఏం, వారి కేమైనా నాల్గు చేతులు, నాల్గు కాళ్ళున్నాయా? ఏం మాట చెప్తావయ్యా నువ్వు!'

'లేదమ్మా,' త్రిలోచన్ ఆమెకు నచ్చజెప్పుతూ అన్నాడు: 'చైనీయులు పనిచేసే పద్ధతికి, మన పద్ధతికి తేడా ఉంది. అక్కడ యధార్థంగా ప్రజలే పరిపాలనను హస్తగతం చేసుకొన్నారు. వాండ్లు జమిందారీ విధానాన్ని రద్దుపరచి భూమినంతటినీ దుక్కి దున్నే రైతులకు పంచిపెట్టారు. ఫలితంగా అక్కడి రైతులంతా నేడు తెల్లబియ్యం తింటున్నారు.'

'అయితే, నేరుగా ఎందుకు చెప్పవు చైనీయులకూడ పాకిస్తాన్ ల వలె బియ్యపు దొంగలని. మా బియ్యం గుంజుకొని వారే స్వయంగా తింటున్నారు. అట్టి బియ్యపుదొంగల ప్రదర్శనానికి నే నెందుకు వస్తాను?'

'అమ్మా! చైనాసంగతి, పాకిస్తాన్ సంగతి ఒకటికాదు. పాకిస్తాన్ లో నీ జమిందారీని ముల్క్ లాల్ ఖాన్, ముల్క్ పేందాఖాన్ లకు పంచిపెట్టలేదు. దానిని జలంధరులోని పఠాను జమిందారు షహబాజ్ ఖాన్ పేరిట దోచి, ఆయన కిచ్చారు. వట్టి జమిందారు పేరుమాత్రమే మారింది. కాని జమిందారీ (విధానం) మారలేదు. నిస్సంశయంగా గురుద్వారాల అధ్యాయం ముగిసింది. కాని మసీదు పాదరక్షల అధిపత్యం యథావిధిగా శాశ్వతంగా ఉంది. సన్నబియ్యం,

★ వాసన బియ్యంతినేవారు, ఇదేవిధంగా మొద్దుబియ్యం తినేవారిపై అధికారం చలాయిస్తున్నారు. ఎలా అంటే, యిక్కడ నవాబులుగా ఉన్న వారు అక్కడికివెళ్ళి అక్కడగూడ నవాబులుగానే వుండిపోయారు. అక్కడ రాజులుగా ఉన్నవారు యిక్కడికివచ్చి యిక్కడగూడ రాజులుగానే స్థిరపడిపోయారు. కాని అక్కడ (చైనాలో) ప్రజలు మనవలె మోసపోలేదు. వాండ్రక్కడ నవాబీ, జమీందారీ విధానాన్ని ఒక్క దెబ్బతో రద్దుపరచారు.

తల్లి నవ్వి అన్నది : 'త్రిలోచన్, నువ్వు మొదటినుంచీ బియ్యపు దొంగల ఆప్తమిత్రుడుగానే ఉంటూ వచ్చావు. అందుకని నువ్వు వాండ్రను సమర్థిస్తున్నావు; వారిపై మాట పడనీయవు. అందువల్ల నేనీ తండ్రి నిన్ను ఇంటినుంచి వెడలగొట్టాడు. నీ మాటలన్నీ అలాంటివే.'

'అమ్మా, నువ్విప్పుడు వస్తావా లేక అనవసరంగా వాదం చేస్తూ కూర్చుంటావా?'

★ 'ఎందుకురాను? ఇంటిలి పాదీ కదిలిపోతుంటే నేనొక్క తెనే యీడ కూర్చొని ఏం చేయను?'

మాలా అన్నది : 'మన యింటి ప్రక్కావిడ పుష్ప నాగరత్న కూడ వస్తున్నది. ఆమెను కూడ వెంటబెట్టుకొని వెడదాం.'

★ ప్రదర్శనాన్ని చేరుకొన్న తర్వాత పుష్ప నాగరత్న, ఆమె భర్త ప్రదర్శనంలోని రష్యా విభాగాల్ని చూడటానికి వెళ్ళారు. రష్యా విభాగం అన్నిటికంటే ఎత్తుగా, శోభాయమానంగా, దీటుగా, చాల పసందుగా వున్నది. అన్నిటికంటే ముందుగా రష్యా విభాగాన్ని చూడాలని మాలా ఉబలాటపడ్డది. కాని త్రిలోచన్ తల్లి అన్నిటికంటే ముందు చైనా విభాగాన్ని చూడటంమీద ఆసక్తిచూపింది. 'రెండేండ్లలోనే చైనీయు లెలా అంత అభివృద్ధి సాధించిందీ నేను చూస్తాను. నాకేం నమ్మకంలేదు. అందుకని అన్నిటికంటే ముందుగా నేను చైనా విభాగాన్ని చూస్తాను.' అని ఆమె అనసాగింది.

త్రిలోచన్ తన భార్యను, తల్లిని, పిల్లల్ని తీసికొని చైనా విభాగంలోకి ప్రవేశించాడు. మెలమెల్లగా ప్రతిభాగాన్ని, ప్రతి

అంశాన్ని తల్లికి చూపిస్తూ, ఆమెకు విపులంగా అర్థమయ్యేటట్లు చెప్పతూ త్రిలోచన్ ముందుకు సాగిపోతున్నాడు.

‘చూడమ్మా, యిది చీనాదేశపు బొగ్గు. ఇది ముడి యినుము. ఇవిరెండూ మంచూరియాలోని గనులనుండి తీయబడతాయి. మంచూరియా చైనాలోదే. చైనాలో పెద్దపెద్ద బొగ్గుగనులు, ఇనుప గనులు ఉన్నాయి.’

‘మన హిందూదేశంలో కూడ పెద్దపెద్ద బొగ్గుగనులు, యినుప గనులున్నాయికదా!’

‘ఇవి చూడు. ఇవి చైనాదేశపు పశ్చేరాలు. ఎంత అందంగా ఉన్నాయో చూడు!’

‘అయితే, మన మురాదాబాద్ పశ్చేరాలు అందంలో వీటికేమీ తీసిపోవు.’

‘ఇవి చీనా గుడ్డలు. పట్టు వస్త్రాలు, నూలు వస్త్రాలూను. ఇదో, ఈ చీనా బ్రౌకేడ్ చూడు.’

‘మన దేశంలోగూడ ఏ రకం కావలెనంటే ఆ రకం పట్టు వస్త్రాలు తయారవుతాయి. బ్రౌకేడ్కూడ యిక్కడ దొరకుతుందే! బెనారస్ చీరతో తులతూగేది ప్రపంచంలో ఎక్కడా లేదు.’

‘ఇది చూడు. వరి, గోధుమ కంకులతో తయారయిన వస్తువులు. అందమైన పల్చని చాపలు, టోపీలు, పెట్టెలు, బూట్లు.’

‘దీంట్లో కొత్తసంగ తేమున్నది? మన ‘బస్సీ’ రైతుపడుచులు సరిగ్గా యిలాటి వస్తువుల్నే తయారుచేస్తారు.’

‘ఈ కాగితపు వస్తువులు చూడండి. ఈ తేబిలు లాంపు...’

‘కాశ్మీరపు ‘పేపర్ మాసీ’ దానికంటే బావుంటుంది. నమ్మకం లేకపోతే శ్రీనగర్ వెళ్ళి, చూడు. ఒక పర్యాయం నేను సర్దార్ జీ వెంట శ్రీనగర్ వెళ్ళి స్వయంగా నా కండ్లతో చూచా.’

‘ఇవుగో తోలువస్తువులు.’

‘అయితే,’

‘కలాలు’

‘అయితే’

‘యంత్రసామగ్రి’

‘అయితే—’

‘గాల్వన్ మీటరు’

‘కాని—’

త్రిలోచన్ ప్రతి వస్తువును ఎత్తి చూపిస్తూ పోయాడు. తల్లి చాల శ్రద్ధతో చూస్తూనే, ‘అయితే’ అంటూ అత డనేదానికి అడ్డుపుల్ల వేస్తూ, మధ్య మధ్య తన పెదవుల్ని అయిష్టసూచకంగా పిరుస్తూ, అడిస్తూ, ‘మన దేశంలో ఈ వస్తువులన్నీ వీటికంటే చాల బాగా తయారు చేస్తున్నారు’ అని సమర్థించుకొనేది.

త్రిలోచన్ కోపం లోలోపల పెరుగుతోంది. ‘చిత్రమైన స్త్రీ. ఈమెకు ఏ వస్తువూ నచ్చదు.’ అని అనుకొనేవాడు. కాని అతగా డా ప్రదర్శనంలో తల్లితో ఎలా పోట్లాడగలడు? అందుకని పిషం మింగిన వానివలె ఊరకున్నాడు. ఇప్పు డాయన భారమనస్కుడై వస్తువుల్ని వేలెత్తి చూపెట్టడం మానేశాడు నిశ్శబ్దంగా తన కుటుంబీకులతో కలిసి నడవ సాగాడు. ఇప్పటికి వీరు చీనా విభాగపు చివరిదశ చేరు కొన్నారు. త్రిలోచన్ చాల భారమైన హృదయంతో తన తల్లివెంట నడుస్తున్నాడు. అకస్మాత్తుగా ఆయన తల్లి నోటిగుండా సంతోషంతో కూడిన ఒక పెద్ద కేక వినబడింది. ఆమె రెండు చేతులు ముందుకు చాచి పరుగిడింది.

మాలా గాభరాపడి ఆమె కేం జరిగిందోనని తన అత్తవైపు చూచింది. మరుక్షణంలో ఆమె నోటిగుండాకూడ సంతోష పూర్వక మైన ఒక కేక వెలువడింది. ఆమెకూడ తన భర్తను, పిల్లల్ని వదిలేసి అత్త వెనకాల దొడుతీసింది.

ఎదురుగా వేల మణుగుల మొక్కజొన్న, వేల మణుగుల గోధుమ, వేల మణుగుల బియ్యపురాసులు పెద్ద పెద్ద కుప్పలుగా వేసియున్నారు. ఇంత పెద్ద రాసులు మాలా యెన్నడూ చూచి యుండలేదు. ఎంచేతంటే, ఆమె బొంబాయిలోని బియ్యం తిని, వాటిలోనే పెరిగింది. త్రిలోచన్ తల్లి కూడా, ఆమె కొక జమిందారీ కూడా ఉండిందికదా తన జీవితంలో యిన్ని ధాన్యం, యింత పెద్ద

రాసులుగా వొకేచోట పోసియుండడం చూడలేదు. ఆమె పట్టరాని ఆనందంతో తన చేతుల్ని మోచేతులవలెకూ వెరుస్తున్న బియ్యపు రాశిలోనికి పోనిచ్చింది. అవే సన్నని, పల్చని, తీగల్లాంటి బియ్యం! వాటికోసమే ఆమె ప్రాణం కొట్టుకలాడింది యిన్నాళ్లు! ఏం నిజంగా ఆ బియ్యమేనా యివి? ఆమె కింకా నమ్మకం కలలా! ఒక వనిత ఆనందాతిశయంతో తన బిడ్డను పై కెగురవేసి, మరల కిందికి వచ్చిన వానిని తన హృదయానికి హత్తుకొన్నట్లు ఆమె సారె సారెకు ఆ బియ్యాన్ని తన పిడికిలినిండా తీసికొని, వాటిని పై కెగుర వేసింది. ఇప్పటికికూడా అవి చైనావారు పండించిన బియ్యమన్న విషయంలో నమ్మకం కుదరలే దామెకు ఈ రోజూమె చైనా బియ్యాన్ని అమితంగా ప్రేమిస్తోంది. ఎంచేతంటే, ఈ రోజూమె తీరిగి తన పొలాలలోకి వచ్చేసింది. ఈ రోజూమె ముందర వరికంకు లున్నాయి. ఈ రోజూ ఉళ్లో ధాన్యం కోస్తున్నారు. స్త్రీలు నవజీవనగానం ఆలా విస్తున్నారు. తల్లి కళ్ళవెంట నీళ్ళు జారాయి, ఆమె కి నాడు తన బియ్యం దొరికినందువల్ల.

త్రిలోచన్ అనుకొన్నాడుగదా, ఆ ధాన్యపురాసుల ముందర తన తల్లి ఒక్క తెయే లేదని, బొంబాయిలోని వందలాది తల్లులు, కోడళ్లు, తమ హృదయవాంఛితాన్ని చేతబట్టుకొని, తహతహతో అక్కడ నిలబడియున్నారని. వారి హృదయాలు విచిత్రానుభూతితో సముద్రతరంగాలవలె ఉవ్వెత్తున లేచిపడుతున్నాయి. రేషను దుకాణం ముందరి తీక్షణంగా ఎండ కాస్తుండగా, పొడుగాటి వరుసల్లో అలసి, సొలసి, విసిగి, వేసారి, నిట్టుర్చిన పాద యుగళాలు మెల్ల మెల్లగా కచ్చపాలవలె ధాన్యంవైపు అంగలువేస్తూ, అపరాధులకుమల్లే తమ పేర్లు వ్రాయబడిన దళసరివి, పచ్చనివీ అయిన రేషను కార్డులతో ముందుకు సాగిపోతాయి. ఈ పొడుగాటి వరుసయొక్క అంతంలో వారికి ఒక యూనిట్ బియ్యంగాని, రెండు యూనిట్ల గోధుమలుగాని దొరుకుతాయి. ఆ పిడికెడు ధాన్యాన్ని వారు తమ జోలెలలో వేసి కొని ఆలోచించసాగుతారు. ఇది వారి రోజుల ధాన్యం. వారంలో యివి ఎన్ని రోజులొస్తాయి? ఈ పిడికెడు ధాన్యంతో ఆమె ఎవ

రెవరి ఆకలి తీరుస్తుంది? తన పిల్లల ఆకలి తీరుస్తుందా? తన
 భర్త ఆకలి తీరుస్తుందా? తన ముసలి తండ్రి ఆకలి తీరుస్తుందా?
 పిల్లల కెక్కువ ఆకలి వేస్తుందన్న సంగతి రేషను ఇచ్చేవారికి
 తెలియదా? వా రొక్కపరికాదు, రెండుసార్లు కాదు, దినంలో
 పది పర్యాయాలు అన్నం కావాలని అడుగుతారు. ఎంచేతంటే,
 నేతులు పొడుగవాలనీ, కాళ్లు ఏపుగా పెరగాలనీ, కండ్ల కాంతి,
 జ్యోతి ఎక్కువ కావాలని కోరుకుంటాయి గనుక; మొగ్గులు పుష్పిం
 చాలని కోరుకుంటాయి గనుక. కాని రేషను దుకాణంలో వ్యక్తి
 కెన్ని యూనిట్లు నిర్ణయించారో అన్ని యూనిట్లు మాత్రమే దొరకు
 తాయి. పుష్పాలకు మంచు బిందువులు, అరణోదయ కాంతులు
 లభించవు. అక్కడ ఆహారం దొరకదు సరిగదా కొద్దికొద్దిగా రగిలే
 ఆకలి లభిస్తుంది; మెలమెల్లగా దాపురించే మృత్యువు తారసిల్లు
 తుంది. ఒక యూనిట్ లేక రెండు యూనిట్లు. స్త్రీల హృదయాలు
 ఈ హృదయవిదారకమైన ఆలోచనలతో భారమై క్రుంగిపోయి
 యున్నాయి. అకస్మాత్తుగా ఒక ముదుసలి ఆలోచనారహితంగా
 తన చెక్కిళ్ళను గోధుమరాళికి అనించడం త్రిలోచన్ చూశాడు.
 ఆమె తన కండ్లు మూసుకొంది కూడ. అప్పుడామె ముఖంలో
 పసిపాప ముఖంలో అగుపించే జీవకళ, తేజస్సు, నిశ్చలత్వం,
 నిర్మలత్వం, సంతృప్తి అగుపించాయి. తన జీవితసర్వస్వంలో తనకు
 లభ్యమైన రేషను కార్డులన్నిటినీ ఆమె చించివేస్తున్నట్లుగా, మానవుని
 కష్టం గోధుమలోని రంగారు బంగారుజీరల్ని, మొక్కజొన్నలోని తేనె
 లోలకు తియ్యదనాన్ని సృష్టించే నూత్నజగత్తులోకి గభాలున కాలు
 పెట్టినట్లుగా అనిపించింది త్రిలోచన్ కు. తన పిల్లలు ఇతర పిల్లలతో
 ధాన్యపురాసుల దగ్గర గంతులు వేయడం చూస్తున్న తన పత్నివైపు
 త్రిలోచన్ చాల సంతోషంతో చూశాడు. ఈవేళ అందరు స్త్రీలు,
 మగవాడు, పిల్లలు, వృద్ధులు ఒకేవిధమైన ఆనందంతో పరవశు లవు
 తున్నారు. ఇప్పటివఱకు అసాధ్యమనుకొని తమ జీవితాంత రంగపు
 చీకటికోణంలో బంధించియుంచిన అన్ని కలలూ నేటికి నిజమయ్యా
 యన్న సంతృప్తి వారి వదనాల్లో స్పష్టంగా కన్పించింది త్రిలోచన్ కు.

ఈ దినం వీరి చూపులు తలవనితలంపుగా నవచైనాకు చేతులెత్తి నమస్కరిస్తున్నాయి. తమ అవిరళ కృషితో నవజీవనపు సాధాలు నిర్మించి, వారి ముందుంచిన నవజీవన విధానాన్ని, నవ్యానురాగాన్ని నమస్కరిస్తున్నాయి. దూర దూరంగా నిల్చొని, ఇదంతా పరికిస్తున్న చీనా కార్యకర్తలు కూడ సంతోషంతో చిరునవ్వు నవ్వుతున్నారు. బహుశా, ప్రస్తుత పరిస్థితి నిలా సమీక్షిస్తున్నారు కాబోలు : 'మేము చేసింది మీగుకూడా చేయగలరు. మీ కలలుకూడ నిజం కాగలవు. కాని, ఈ కలలు కేవలం చూడటంవల్ల నిజం కావు. మొదట నాగలి పట్టాలి. దుక్కి దున్నాలి. తమ రక్తాన్ని చిందించి భూమిలో నాటాలి. అప్పటికి స్వప్నాల తొలిపంట నిజమౌతుంది.'

రాత్రి తొమ్మిది గంటలకు ఇల్లు చేరారు. దారిలో త్రిలోచన్ తల్లి అసలు మాట్లాడనేలేదు. త్రిలోచన్ కూడ తన తల్లితో ఏమీ మాట్లాడలేదు. అప్పు డప్పుడు తన తల్లిని కిగంటితో చూచేవాడు. చూచిన ప్రతిపర్యాయం ఆమె ఆలోచనలో మునిగి యున్నట్లుగా అర్థమైందాయనకు. ఇల్లు చేరిం తర్వాత మాలా తలుపు గొళ్ళెంతీసి దీపం వెలిగించింది. చిన్నపిల్ల మాదిరిగా తన అత్తనడిగింది: 'పిల్ల లిప్పుడు ఆకలిగొని యున్నారు. ఏం వండితే త్వరగా తయారౌతుంది?'

'ఆ మొద్దుబియ్యమే వండు. త్వరగా ఉడుకుతాయి.'

'మీరు మొద్దుబియ్యం తింటారా? మీకు కోపంరాదా?'

'రాదు,' అత్త చాల ఆత్మవిశ్వాసంతో అంది.

మాలా చిరునవ్వునవ్వి అంది: 'అత్తా, యివాళ మీకు తెల్ల బియ్యపు అన్నంపెడితే మీరు నా కేమిస్తారు?' ఇలాఅని మాలా తన చేతిసంచీ విప్పి, దానిని ముక్కాల్పీటమీద తల్లక్రిందులుగా విదిలించింది. చీనా బియ్యం ముక్కాల్పీటమీద నలువైపులా విస్తరించాయి ఒక పిడికెడు బియ్యం.

త్రిలోచన్ ఆందోళనతో మాలావైపు చూడసాగాడు

ఇంతలో ఆయన పెద్ద కొడుకు ముందుకు వచ్చాడు, వాడు తన జేబులు తడివి రెండు పిడికెళ్ళ బియ్యం వెలికితీసి.

ముక్కాళి పీటమీద పడవేశాడు. రెండవవాడు భయపడుతూ, భయపడుతూ ముందుకు వచ్చాడు. వాడి తర్వాతవాడు కూడ ముందుకు వచ్చాడు. ఇద్దరి జేబులలో నుంచి అవే బియ్యం వెలికి వచ్చాయి. ముక్కాళిపీటమీద తెల్లబియ్యపు పోగు పడ్డది. పసిబాలిక రాజ్ కనూర్ తన చిరుత చేతుల్లో తన చిన్న గొనులోని జేబును తడివింది. అందులోంచి తెల్లబియ్యాన్ని తీసి, తన చిన్న పిడికిలి నింపి, దానిని తన తల్లికి చూపుతూ అంది : నేనుకూడ బియ్యం తెత్తా. తూడు. నేనుకూడ బియ్యం తెత్తా' అని. ఇప్పు డందరి పిల్లల చూపులు, మాలా, త్రిలోచన్ చూపులు తల్లిపై బడ్డాయి. తల్లి ఆచూపుల భారాన్ని మోయలేక పోయింది. ఆమె ముఖం ఒక్కసారి ఎర్రబడింది. కండ్లు వాటంతటవే కిందికి వారిపోయాయి. ఆమె తనవేళ్లు స్థిమితంగా లేవన్న సంగతి గమనించి వాటితో తన కొంగును తడివింది. కొంగు వెంబడే ఒక పిడికెడు బియ్యం వాటంతటవే జారి ముక్కాళిపీటపై పడ్డాయి. త్రిలోచన్ నవ్వి అన్నాడు : 'అమ్మా, నువ్వుకూడానా ?— బియ్యపు దొంగ ?—!!!'

తల్లి తలవంచి మిన్నకుంది. చాలసేపటివఱకు గమ్మునుంది. మెలమెల్లగా తలపైకెత్తి, కుమారునితో అంది : 'ఇవాళ నాకు తెలిసి పోయింది మీరు బియ్యపు దొంగలుకాదని. మీరు బియ్యాన్ని పుట్టించేవారు. కొద్ది బియ్యాన్ని చాలా బియ్యంగా, మొద్దుబియ్యాన్ని తెల్లబియ్యంగా మార్చేవారు. మీరింతచేసినా, మిమ్మల్ని లోకం బియ్యపు దొంగలని నిందిస్తే నిందించనివ్వండి. నే నీ రోజునుంచి మీ దాన్ని. మీవైపున్నానని భావించండి. ఈశ్వరుడు మీకు చిరాయువు నిచ్చుగాక !'

ఇలా అని తల్లి త్రిలోచన్ ని కౌగిలించుకొని అతని లలాటాన్ని చుంబించింది. త్రిలోచన్ ముఖం వికసించింది.

మాలా సంతోషంతో ఉప్పొంగింది.

పిల్లలు ముక్కాళిపీటపై తెల్లబియ్యాన్ని చూచి చూచి, సంత సంతో కేకలువేస్తూ, చప్పట్లుచరుస్తూ, ఆడదొడగారు. ఈ గోలవిని

మాలా పొరుగుగావిడ పుష్పనాగరత్న లోనికివచ్చి, అడిగింది : 'ఏం సంగతి ? దేశికిత సంతోషం, గలభా ?'

మాలా అన్నది : 'ఇవాళ మా యింటికి ఒక చీనా అతిథి వచ్చాడు.' అలా అని ముక్కాలి పీటపై పడియున్న తెల్లబియ్యంవైపు సైగచేసింది.

నాగరత్న ఆ బియ్యంవైపు చూచింది. తర్వాత మాలావైపు చూచి, ఫక్కున నవ్వి అన్నది— 'ఈ అతిథి ఈ దినం మా యింటికి కూడ వచ్చాడు !'

6. శాంతినికూర్చే చల్లని వేళ్లు

విమానయానం చేస్తూ ఒక చోటనుండి మరొక చోటికి పోవడమంటే ఒక గదినుండి రెండవ గదిలోకి ప్రవేశించినట్లు ఉంటుంది; లేదా ప్రమాదమే సంభవించిందనుకోండి. అప్పుడుకూడ ఒక వ్యవస్థనుండి వేరొక వ్యవస్థలోకి వెళుతున్నట్లు ఉంటుంది. కాని రైలుబండిలోని గదులు, స్థితులు ఇలా వెన్వెంటనే మారవు కదా! మెల్లమెల్లగా నడుస్తోంటాయి. అంచేత రైలుబండిలో ప్రయాణం చేయడం నాకు బాగుంటుంది. అదికూడ బొగ్గు, నీళ్ళతో నడిచే నల్ల యింజనుగల బండిలో. బొంబాయిలోని ఎలక్ట్రిక్ రైలు అచ్చం శిరచ్ఛేదనం చేయబడిన దానివలె కనిపిస్తుంది. నా కది ఏమంత నచ్చదు. దాని తల ఎటుందో, మొండె మెటుందో బోధపడదు. ఒకప్పుడు తలతోనడుస్తుంది. మరొకప్పుడు మొండెంతో. బొంబాయికి మీరు కొత్తగావచ్చి. స్టేషనులో నిలబడి యున్న బండిని చూస్తే, అది ఉత్తరానికి పోతుందో, దక్షిణానికి పోతుందో తెలిసికోలేరు. తరచు అనేకమంది యిలాగే మోసపోయి, చర్చిగేట్ పోవాలనుకొని బోరీబందరు చేరుకొంటారు. ఇటువంటి బండ్లు నాల్గు వందల యిరవై ఉన్నాయి. డెమాక్రాటిక్ సోషలిజంవలె అవి కుడివైపు వెడతాయో, ఎడమవైపు వెడతాయోకూడ అర్థంకాదు. కాని మీరు నల్ల యింజన్ గల బండి విషయంలో యిటువంటి పద ప్రయోగం చేయలేరు. బొగ్గు, నీరు సంపుకొని ఇంజను నిప్పురవ్వల్ని వెదజల్లుతూ అవిరి విరజిమ్ముతూ, పొగగొట్టంగుండా పొగ వదుల్తూ, పొడుగాటి పాతికపెట్టెల సముదాయాన్ని లాగుతూ, స్టేషను

యార్దులోకి నిక్కు, నీటు కనబరుస్తూ దొడుతీస్తూ వస్తుంటే, ఒక ఉన్నతాధికారి, లేదా సేనాధిపతి పరివార సమేతంగా వస్తున్నాడా అనిపిస్తుంది. ప్రయాణీకులు ఆత్రుతతో తొందరగా బండివద్దకు వస్తారు. బేరగాళ్ళు బిగ్గరగా కేకలు వేయనారంభిస్తారు. మొద్దు, మొరటు ప్రయాణీకుడు కూడ ఇంజను తగిలింపబడినవైపే బండి ప్రయాణిస్తుందని తెలుసుకుంటాడు. బండి ఎటు పోయేదీ తెలిస్తే, మోసపోవలసిన అవసరం ఉండదు.

అందువల్ల నేను మద్రాసు జనతా ఎక్స్ప్రెస్ లో కూర్చున్నప్పుడు దాని ముందున్న నల్ల యింజనును చూడగా, అది మద్రాసువైపే నడుస్తుందనీ, సముద్రంలోకి తీసుకెళ్ళి మునగదనీ నమ్మకం కల్గింది నాకు. దీనికి తోడు జనతా ఎక్స్ప్రెస్ లో వేరొక సుగుణమున్నది. దాంతో పెట్టెలన్నీ మూడవ తరగతివే. ఇప్పుడు స్టేషన్ లో నిలబడి యున్న జనతా ఎక్స్ప్రెస్ విషయమేమంటే, పూర్వం తెల్లదొరలు పాడుజేసియుంచిన సమస్త వ్యవహారాల్ని పదిహేను ఆగస్టు స్వాతంత్ర్యానంతరం మన పరిపాలకులు చక్కదిద్దారు. అనాడు మొదట్లో మొఃట తరగతి ఉండేది; రెండవ తరగతి ఉండేది; ఇంటరు క్లాసు ఉండేది; తర్వాత మూడవ తరగతి ఉండేది. జనతా ఎక్స్ప్రెస్ ఆ పద్ధతినే మార్చివేసింది. ఇప్పుడు రెండే రెండు తరగతులు; లేదా రెండే రెండువిధాలైన బండ్లు మిగిలిపోయాయి. ఒకటి జనతాబండి. దాంతో జనతా ప్రయాణం చేస్తుంది. రెండోది అజనతాబండి. దాంతో అజంతా బొమ్మల్లాంటి నారీరత్నాలు తమ విభులతో ప్రయాణం చేస్తుంటారు. జనతాకి, అజనతాకి నడుమగల భేదం యిప్పటిదికాదు; వేల సంవత్సరాలది. అదే నేడుకూడ స్టేషను ప్లాటుఫారంపై మనకు గోచరిస్తుంది.

నావెంట క్రిషన్ అనే ఆయన ఉన్నాడు. ఒక్కపలవగా ఉంటాడు. అతడు మాట్లాడుతోంటే ఒకవిధమైన వాసన వేసేది. ఆయన చూపుల్నిబట్టి ఆయన తన టిక్కెట్టు ఎక్కడో మరచిపోయి వచ్చేశాడని తెలిసింది నాకు. తాను పోవలసిన బండిలోకాక వేరే యీ బండిలో ఎక్కికూర్చున్నాడు. ఎవరో యింకొక వ్యక్తితోబాటు ప్రయాణం చేస్తున్నాడు. నాపేరు క్రిషన్ చందర్ అని, ఆయన టిక్కెట్టు

నా సంచిలో పడివుందని, సామాను వగైరా పైన చెక్కమీద ఉన్నాయని, బండి మద్రాసువైపు పోతుందని, నేనాయనతో చెప్పినపుడు, అతగాడు 'అమ్మయ్య' అని ఒక్క శ్వాస పీల్చి, కిటికీగుండా తల దూర్చి, దువ్వెన బేరంచేయ మొదలెట్టాడు.

క్రిషన్ నావైపుచూచి నవ్వి యిలా అన్నాడు: 'ఇంట్లో నే నేదో మరచి వచ్చానని అందోళనపడ్డా ఇప్పుడు గుర్తుకొచ్చింది - దువ్వెన. మీరు తీసుకొచ్చారా దువ్వెన?'

'తీసికొని రానూలేదు, మరచిపోనూ లేదు.'

'అరే, ఆ దెలా? తీసికొని రానూలేదూ, మరచిపోనూ లేదా?'

'అవును' నే నన్నాను. 'మరచిపోనందువల్ల తేలేదు. దువ్వెన అవసరం లేనందువల్ల మరచిపోలేదు. కాస్త పైన, అంటే ఆ పై చెక్కమీద, కూర్చోని నా తలవైపు పరికిస్తే, ఏం యిక్కడ మనిషి తల యేదీ లేనట్లూ, తబలా తోలేదో ఉన్నట్లూ గోచరంకాదా?'

క్రిషన్ మొదట గట్టిగా నవ్వాడు; తర్వాత కొద్దిగా నవ్వాడు. చివటకు మనోభారంతో యిలా అన్నాడు: 'హాళన చేయకండి. మనం వాయికం చేరింతర్వాత ఏం చేయాలో చెప్పండి.'

ఆ విధంగా అని, ఆయన నోటుపుస్తకం, కలం చేతిలోకి తీసి కుని, 'చెప్పండి!' అంటున్నట్లు నా వైపు చూడటం మొదలెట్టాడు.

నే నన్నా, 'చెబుతున్నా వుండు. విధి విలువ ఎంత?'

'ఎంత?'

నేను కిటికీలోంచి తలదూర్చి అన్నాను: 'ఒండి నడువ నివ్వు.'

ఒండి నడుస్తోంది. భూమి తిరుగుతోంది. అకాశంకూడ తిరుగుతోంది. మేము ప్రయాణం చేస్తున్నాం. నేను స్వయంగా ప్రయాణం చేస్తున్నా! ఇంత ఉన్నత మతులతో, కుశాగ్ర బుద్ధులతో ప్రయాణంచేయడం బాగానే వుంటుంది. భూమ్యాకాశాలు రెంటినీ నా చిత్తం వచ్చినట్లు నడపాలనే ఉద్దేశ్యంతో నేను కథ రాయడం మొదలెట్టా. కాని ఒక పదాన్ని వేరొక పదంతో చేర్చి పొందుపరుస్తుంటే, భూగర్భంలోనూ, ఆకాశపుటెన్నత్యంలోనూ

నిగూఢమైయున్న కంపనశక్తి, సంచలనశక్తి నాగో జనించవు. ఎందువల్ల నా కలం భూమిని కుమ్మరిచక్రాన్ని త్రిప్పే పిడిలాగా త్రిప్పదు? ఎందువల్ల గగన హృదయాన్ని కదల్చి, గాయపర్చదు? నేను షట్టిబుద్ధిలేనివాణ్ణి. పదంతో పదాన్ని చేర్చడం యిటుకతో యిటుకను చేర్చడంవంటిదే. చైనా దేశపు పెద్దగోడను ఒక్కరే నిర్మించలేదు కదా!

అలాగే యీ బండిని కూడ ఏఒక్కరూ నిర్మించలేదు. దాని నిర్మాణంలో ఎన్నివేల చేతులు పని చేశాయో! ఎందరి తలలు పని చేశాయో! ఎన్ని గంటలకాలం ఖర్చయిందో! దీనికోసం గనులు త్రవ్వేవారు భూమినుండి యినుము వెలికి తీశారు. బొగ్గు, సిమెంటు తయారు చేశారు. అడవిలోని వృక్షాలు నరకబడ్డాయి. భూమిలోంచి తల్లిపాలవలె నీరు పైకుబికి వచ్చింది. మరల అగ్ని పుట్టింది. ఎన్ని సంవత్సరాల శ్రమ! ఎన్ని వత్సరాల నిర్విరామకృషి! ఎందరో, ఎందరెందరో స్వేదం, రక్తం సమ్మిశ్రితం చేసి, పడంగా ఒడ్డిన ఫలితంగా నేటికీ బండి నాకు ప్రత్యక్షమయింది! నేను యీచిన్ని కలం యొక్క పరిశ్రమతో ఈ బండిని కాస్త ముందుకు నెట్టా. వాస్తవానికి, చీనాదేశపు పెద్దగోడను ఒక్కరే నిర్మించలేదు కదా!

ఇంతకష్టం తర్వాత, రైలుకిటికీలోంచి భూమ్యాకాశాలు తిరగడం గమనించినప్పుడు ఎంత మనోహరంగా ఉంటుంది! ఒకప్పుడు ఒకే ఒక దృశ్యం కండ్లయెదుట ప్రత్యక్షమవుతుంది. మరొకప్పుడు ఒకటికాదు, మూడునాల్గు దృశ్యాలు ఒకదానివెనుక వేరొకటి ప్రదక్షిణంచేస్తూ, ఒకదానితో ఒకటి పోటీచేస్తున్నాయా అనిపిస్తుంది. ఒక అపూర్వమైన మనోరంజకమైన ఫక్కిలో ముందుకు పోతుంటాయి. అప్పుడప్పుడు కనుకొలకుల్లో భ్రమణపు త్రిచక్రాలు గిరుమంటాయి. మూడు వలయాలు కిందుమీదుగా ఒకేక్షణంలో వెలుగొందుతాయి. బండి నడుస్తున్నప్పుడు అన్నిటికంటే ముందు టెలిగ్రాఫ్ స్తంభాలు తిరగడం గమనిస్తాం. తర్వాత చెట్లు, చేమలు తిరగ నారంభిస్తాయి. వాటి వెనకాల పొలాలు, పొలాలలోని పంటలు, పంటలమధ్య రైతులు తిరుగుతుంటారు. ఒకప్పుడు స్తంభాలవెనుకగల చేలు అదృశ్యమౌతాయి.

ఒక ఉన్నతమైన భూప్రదేశం వెంటవెంట నడుస్తుంది. ఉన్నతమయిన భూమి ఎప్పుడైతే వెంటవెంట పరుగిడుతూ అలసిపోతుందో అప్పుడు అకస్మాత్తుగా ముందొక నది స్వచ్ఛమయిన నీటితో గలగల ప్రవహిస్తూ వచ్చేస్తుంది. రెండో క్షణంలో ఒక ఉన్నతమైన గడ్డ వెనుక మాయమైపోతుంది. కొత్త పెండ్లికూతురు ఒక్కసారి తన తళుకుల్ని చూపించి, వెంటనే మునుగువేసుకొన్నట్లు. ఇప్పుడు నా ఎదురుగా ఒక చెఱకుపొలంలో ఒక కృషీవలుడు కేవలం అతని మోకాళ్ళవఱకు మాత్రమే కనిపిస్తున్నాడు. చెఱకు చేలు అంతమైన నోట దృష్టి చాల క్రిందికి పడిపోయింది. బండి యిప్పుడు ఒక వంతెన మీదినుండి పోతోంది. వంతెనయొక్క ఒక భాగం కనిపిస్తోంది. వంతెన క్రిందగల నదికూడ పూర్తిగా ఎండిపోయింది. దాని బూడిద రంగు యిసుకలో చాల దూరంవఱకు ఎద్దుబండి జాడలున్నాయి. కంటి అంచుకు ఈ చిహ్నాలు చాల దూరంవఱకు అగుపడ్తాయి. ఎవరి ఎద్దుబండి అది? ఎవరు దాని నిక్కడికి గొనితెచ్చారు? ఆ ఎద్దుబండి ఎటు పోయింది? ఎద్దుబండి కంటి అంచునుంచి భూమి అంచుపైకి పోయింది ఒక కొత్త దృశ్యం కనబడుతోంది. ఒక ఎత్తైన గడ్డపై ఒక చిన్న బాలుడు కూర్చోనియున్నాడు అతనివెంట అతని పెద్దక్క కూడ ఉంది. పెద్దక్క చేతిలో కొడవలి ఉంది. చిన్న బాలుడు బండి వైపు చూసి నవ్వుతున్నాడు. నాలుక వెలికితీసి వెక్కిరిస్తున్నాడు. అతని అక్క సిగ్గుపడుతోంది. బండిలోని వాడెవడో ఆమెవైపు ప్రేమపూర్వకమైన వీక్షణాలు సారించాడు. ఒక క్షణంపాటు నిలిచిన ప్రేమ! గడ్డపై చిందించిన, అజరామరమైన ప్రేమ! మానవుని ఈ క్షణ భంగురపు ప్రేమగాఢను ఎంతమంది వ్రాశారు! చీనాదేశపు పెద్ద గోడను ఒక్కరే నిర్మించలేదుకదా!

క్రిషన్ అన్నాడు: "సిగరెట్టు తాగుతారా?"

నేను కిటికీలోపల తలవుంచి అన్నా: "డాక్టరు తాగవద్దని చెప్పలేదు. కనుక తాగుతా."

నేను సిగరెట్టు నోట్లో ఉంచుకొన్నా. ఇంకా అగ్గిపుల్ల గీయ లేదు. ఇంతలోనే నా దృష్టి ఎదురుగా మూడవబెంచీపై కూర్చోని

తన బిడ్డకు గౌను తొడగటంలో నిమగ్నమైయున్న ఒక వనితమీదికి ప్రసరించింది. మే మిద్దరం ఒకరినొకరం చూచుకొన్నప్పటినుంచి ఆమె నావైపే తదేకతృప్తితో చూస్తూ ఉండిపోయింది. నే నొక నిమిషంపాటు మోసపోయా. మరల ఆలోచించుకొన్నా. కాదు, యిది ఎన్నటికి సాధ్యంకాదు. నే నద్దంలో బాగా ముఖాన్ని చూచుకొన్నా. అందు వల్లనే యిది సాధ్యంకాదనేది. కాని ఆ శ్రీ అచ్చెరువుగొల్పే చూపు లతో నా వంక చూస్తూనే ఉన్నది. తన పిల్ల గౌను చేతితో పట్టుకొని యుంది. చివరికి నేను నా దృష్టిని మరల్చాను. పిల్ల అరవగానే గౌను ఆమె చేతినుండి విడివడి పిల్ల శరీరంపైకి వచ్చేసింది. అవిడ మరల నా వైపు అశ్చర్యకరమైన దృక్కులు సారించింది. ఆ చూపుల్లో ప్రశ్న లేదు; ద్వేషం, అయిష్టతాకూడ లేవు. ఆమె నన్ను బాగా ఎరుగున్న దానివలె చిత్రమైన చూపులుచూస్తోంది. ఆమె చూపుల్లో నాకూ, ఆమెకూ ఒకవిధమైన దగ్గరిసంబంధం ఉన్నట్లుగా, ఆ సంబంధాన్ని నా కతి సన్నిహితంగా తీసికొనివచ్చి, నా కెరుకపరచాలనే తహ తహ ద్యోతకమవుతోంది. నా కేం అర్థంకాలేదు. ప్రయాణంలో అనేక మజిలీలు గడచిపోయాయి. భాను దస్తమించాడు అద్దపు కిటికీ ఒక చీకటి కన్నంవలె కనిపించింది. ఆ కన్నంలోంచి కనుచూపు మేరవరకు ఆకాశపు నీలినీడలు దట్టంగా ఆవరించుకొన్నాయి.

ఇదేవిధంగా పలుమార్లు మాయిద్దరిచూపులూ కలిశాయి. మేము కూర్చున్న చీకటిపెట్టెలో లైట్లు వెలుగగానే ఆమె చూపులలోని ఆశా దన, కలత, అపూర్వమైన ప్రేమ నన్ను కలచివేశాయి. తన భర్తలో లేనటువంటిది నాలో ఏమున్నదాయని నే నాలోఁదించసాగా. ఆమెభర్త ది చాల మంచిశరీరం. దృఢమైన శరీరం గల్గిన పటుత్వమున్న యువకుడే! భేదమల్లా యిదే-ఆయన ధోవతి కట్టుకొన్నాడు. నే నో ప్యాంటు తొడిగి యున్నాను. నేను షేవింగు చేసికోలేదు. ఆయన చేసుకొన్నాడు. ఆయన వెంట ఆయన బంధువు లిద్దరు ముగ్గురు. కూర్చొని తమలో తాము ఖులాసాగా, స్వేచ్ఛగా నవ్వుకొంటూ కబుర్లు చెప్పుకొంటూ వున్నారు. అదే నిర్విచారధోరణిలో వా రారని భార్యతోకూడా మాట్లాడుతున్నారు. కొత్తగౌను తొడిగిన పసిబాలిక నావైపు చూచి

నవ్వుతోంది. నా దగ్గరికి వస్తున్నదికూడ. నే నామె కొక కమలాఫలం యిచ్చా; తండ్రి నా వేపు చూచి కండ్లలో నవ్వేశాడు. కాని ఆ స్త్రీ యిప్పుడు నావంక చూడటంలేదు. కాని నే నామెను చూచేశా. ఆమె కండ్లలో నీళ్లు తిరిగాయి.

ఆ కన్నీటి బిందువు లెందుకో? నాకోసం కాదుగదా! ఇంత త్వరలో యెవరు తమ మనోభావాల్ని నా యెదుట వెదజల్లగలరు? మరి ఎందు కి కలవరపాటు? ఓ అపరిచితమహిళా! తెల్పు నీ మనో వేదన యేమిటో! నీ భర్త నిన్ను ప్రేమించడా? నీ అత్త గయ్యాళిదా? ను వ్వింకెవరినైనా మీ వూళ్లో పెండ్లి కాకముందు ప్రేమించ వా? నీ ప్రేమకలాపం భగ్నమై నిన్ను నీ ప్రియునికి దూరం చేసిందా?—కాని, ఈ కన్నీటిబిందువు లివేవీ తెల్పు. రెండే రెండు బిందువులు ఆమె కండ్లనుండి రాలాయి! వాటిని తన చీర కొంగుతో తుడుచుకొంది. ఓ అపూర్వలలనా! నేను నీ ప్రశ్ననే అర్థంచేసుకోలా! నీ కేం సమాధానం చెప్పను?

ఇప్పుడు చాల రాత్రయింది. ఎందువల్లనంటే, లైట్ వెలుగు మరి యెక్కువైంది. చీకటి యెక్కువయేకొద్దీ మామూలు వెలుగు మరికాస్త ప్రకాశిస్తుంది ఇదే పరిస్థితి నాదికూడ. ఆమె భావన యొక్క మామూలు జ్వాలకూడ నాకు ప్రేమజ్వాలగా, ప్రేమ దీపికగా కనబడింది. కాస్సేపు అలా కానట్లు అనిపించింది; మరి కాస్సేపు అలానే కనిపించింది.

ఆవిడ అన్నం వడ్డించసాగింది. ఆమె భర్త, ఆయన వెంట నున్నవారు నేలపై తమ క్రుంకుపెట్టెల్ని ఒకదాని ప్రక్క ఒకటి పేర్చి, వాటిపై పత్రికలు పరచారు. ఆవిడ ఒక పెద్ద టిఫినుక్యారియరు నుంచి అన్నంతీసి వారికి వడ్డించసాగింది. అందరికంటె ముందు ఆమె భర్త బంధువులకు అన్నం వడ్డించింది. తర్వాత భర్తకు వడ్డించింది. భర్తకు అన్నం వడ్డించే సమయాన ఆమె చేతి వ్రేళ్లు భర్త చేతి వ్రేళ్ళను తాకాయి. నేను వెంటనే గ్రహించా, ఇది యధార్థం కాదని. ఆమెకు తనభర్తపై ప్రేమానురాగాలు లేవన్నది యధార్థం కాదు. ఆచేతి వ్రేళ్ళస్పర్శను నేను బాగా గ్రహించగలను. ఒకరి చేతివ్రేళ్లు

మరొకరి చేతివ్రేళ్ళను తాకినప్పుడు, అవి వెంటనే ఒక నిమిషంలో నెగ్గి ముడుచుకొంటాయి. మరల అగి ఒకదానితో ఒకటి ఆడడ మారంభిస్తాయి. ఇంతకుముందు ప్రజలు ఒకరివ్రేళ్ళు నొకరు తాకుకొని, గాభరాపడి త్వరగా తమ వ్రేళ్ళను లాగుకొనే వారు. ఇవి విశ్వాస పాత్రమైన, అనురాగపూరితమైన వ్రేళ్ళు - వీటిని నేను బాగా ఎరుగుదును. వీటిని నేను గౌరవించి అభినందిస్తా కూడ. నేనుకూడ అట్టివ్రేళ్ళతో ఆడినవాణ్ణి బాల్యంలో, కుర్రతనంలో, యౌవనంలో. ఈ వ్రేళ్ళు మమతతో, మోహపుభారంతో వణికేవ్రేళ్ళు, పిల్లల్ని నిద్రబుచ్చు తూనికి, పెంచడానికి ఉపయోగపడే వ్రేళ్ళు; తమ భర్తల గుండెలపై ప్రేమతో, సిగ్గుతో మెల్లమెల్లగాజాగేవ్రేళ్ళు; బియ్యం ఏరేవ్రేళ్ళు; ఉత్తరం వ్రాయడానికి, వీరంపై భర్తపటాన్ని వుంచి పూజించడానికి ఉపయోగ పడేవ్రేళ్ళు, పొయ్యి రాజెయ్యడానికి, యిల్లు కట్టడానికి, యింట్లో ఉండడానికి, యెవరూ యింట్లోలేని సమయంలోకూడ ఒంటరిగా ఉండ దాని కుపయోగపడే వ్రేళ్ళు; భర్త యుద్ధరంగంలో పోరాడడానికి వెళ్ళినప్పుడు ఈవ్రేళ్ళు దైవప్రార్థన కొఱకు ఆకాశంవైపు వెళతాయి.

అమె వ్రేళ్ళు భర్తవద్ద సెలవు తీసికొని, ఫలభరితమైన ప్రేమ శాఖ వంగిపోయినట్లు ఒరిగిపోయాయి. ఇప్పుడు ఆ పసిబాలిక కొరకు, అమె తల్లికొఱకు అన్నం మిగిలింది. అన్నం తినబోయే ముందు అమె మరల నా వైపు చూచింది. అమె చేతుల్లో ఒక విధ మైన వణుకు, గాభరా, అమె వైఖరిని బట్టి, అమె నా వద్దకు గంతు వేసి వచ్చి 'మీరుకూడా తినండి యీ అన్నం. రండి మాతో కలవండి' అని మాట్లాడాలనుకుంటున్నట్లు నాకు తోచింది.

అంతలోనే ఆ ఆందోళన, ఆరాటం అంతర్ధాన మయ్యాయి. అమె తల వంచుకొని, తన పసిబాలికతోబాటు అన్నం తిన నారంభిం చింది.

క్రిషన్ నాతో అన్నాడు: 'అన్నం తింటారా?' అని.

'డాక్టరు తినవద్దని చెప్పలేదు. అయినా తినను.'

'ఎందుకని?'

'పండ్లుమాత్రం తింటా.'

నేను సంచిలోంచి రెండుమూడు పెద్దరేగిపండ్లు, కొన్ని నారింజకాయలు తీశా. రేగిపండు కోయడానికి చాకుకోసం వెతక సాగా. చాకు క్రిషన్ దగ్గర లేదు. ముందు బెంచిపైగల వారివద్దా లేదు ఏంచేసేది? చివరికి మూడో బెంచిపైగల వారిని అడగవలసి వచ్చింది. వా రన్నం తింటున్నారు.

ఆమె భర్త ఆమెను అడిగాడు : 'చాకు నీవద్ద ఉండాలికదూ ?'

ఆ స్త్రీ వెంటనే తన అన్నం విడిచిపెట్టి, తాళపుచెవుల గుత్తి తీసింది. గుత్తిలో ఒక చాకుకూడ వుంది. చాల చేరువగావచ్చి, చాకు అక్కడ పెట్టింది. ఆమె శ్వాసవేగం ఆమె చెక్కిళ్ళపై వాలటం కను గొన్నా. ఆమె తన ప్రేళ్ళను నాకింత దాపులోకి తెచ్చినపుడు నన్నామె ఆలింగనం చేసికోవటానికి వస్తున్నదా అనిపించింది.

ఇదంతా ఒక నిమిషంలో జరిగింది. రెండవ నిమిషంలో ఆమె తిరిగి సీటుపై కూర్చొని అన్నం తిన నారంభించింది. ఆమె భర్త చిరు నవ్వు నవ్వి ఆమెవంక చూచాడు. నేను బాకును సీమరేగుపండు కడుపు లోకి దూర్చా. వా. చితాల్ని కూడ బాకు యిలాగే అవలీలగ కోసివేయ గలదనుకొంటా. హృదయాంతరపు లోతుల్లో ఎవ్వ రీపొరలు అల్లు తున్నది ?

అన్నం తిన్నతర్వాత వారు త్వరత్వరగా తమ మూట ముల్లె సర్దుకోనారంభించారు. బహుశా వారు దిగవలసిన స్టేషను దగ్గరికొచ్చి నట్లుంది. ఆ స్త్రీ బాలిక గొనును మరల మార్చివెసింది; తల దువ్వి, కండ్లలో కాటుక పెట్టింది. ఆమె భర్త ఒక పెట్టిమీద మఱొకటి పెట్టి, అన్నిటినీ ఒకచోటికి చేర్చివేశాడు. బంధువులు తమ పక్క గుడ్డలు శుట్టేశారు బండివేగం తగ్గింది. వారు లేచి వెళ్ళడానికి ఆయత్త మయ్యారు. బంధువులు ముందునడిచారు. ఒక బంధువు పసిబిడ్డ నెత్తుకున్నాడు. చివరికి ఆమె, ఆమె భర్త ఉండిపోయారు. ఆమె తన భర్త వెనకాలే నడువసాగింది. భర్తతో ఏదో మెల్లగా అంది— మరల ఏదో మెల్లగా అని, ఆమె నా వంక చూచి, ఆగి, కలత చూపుతో తన రెండు చేతుల్ని జోడించింది.

అమె భర్తకూడ నా వంక చూచాడు. నే నాందోళనపడు తున్నా. కాని భర్త త్వరలోనే నా ఆందోళనను దూరంచేశాడు. ఆయన నవ్వుతూ యిలా అన్నాడు : 'ఏమండీ, మీ రీ చిత్రమేమిటా అని ఆందోళన పడుతున్నారుకాబోలు. కాని ఆసలు విషయం యిది. చిత్రమైన విషయమే. ఈమె నా భార్య. ఈమె సోదరుడు ఇప్పటికి రెండు మాసములయింది చనిపోయి. ఆయనకూ, మీకూ చాల పోలిక ఉందండీ. అచ్చం మీవలెనే ఉంటాడు. నే నేమని చెప్పను? ఇదీ కారణం, నా భార్య మీ వైపు తిరిగి తిరిగి చూడటానికి. ఇప్పుడు మీ కసలు సంగతి అర్థమైందనుకొంటా.'"

అమె కండ్లనుండి మరల నీటి బిందువులు బొటబొట రాలాయి. భర్త మెల్లగా ఆమెను నా వైపునుంచి పక్కకు తీసుకున్నాడు; చేతులు జోడించి అన్నాడు : 'మీరు చెడుగా భావించకండీ.'

వారిద్దరూ వెళ్ళిపోయారు. పోయేసమయంలో శ్రీ వ్రేళ్ళు వణుకుతున్నాయి. నా తలపై ప్రేమతో, దయతో ముద్దివ్వవలెనను కొన్న వ్రేళ్ళు! జీవితమంతా బీదతనంలో, నిస్సహాయతతో, అంతు లేని దుఃఖంతో గడిపినప్పటికీ, మానవునిలోకం ఎంత మనోహరమైనది! ఎంత ప్రేమభాజకమైనది! మానవుల పచ్చపచ్చని ప్రవంచం ఎన్ని చిన్నచిన్న ప్రేమలతో నిర్మితమైంది! సోదరప్రేమ, భర్తయెడల భార్య ప్రేమ, భార్యయెడల భర్తప్రేమ, పిల్ల వానియెడల తల్లిప్రేమ, తల్లియెడల పిల్ల వాని ప్రేమ, అపరిచితునియందుంచే ప్రేమ - ఎన్ని అగణిత ప్రేమల్ని తనలో కూర్చుకొని, మానవు డొక ఉన్నతోన్నతమైన ప్రేమ సాధాన్ని నిర్మించాడు!

చీనాదేశపు గోడను ఒక్కరే నిర్మించలేదుగదా!

క్రిషన్ అన్నాడు : 'మిత్రమా మీరు వాయికం శాంతిసమావేశంలో చదవడానికి ప్రసంగం తయారుచేయవలసి యున్నదికదా! ఇప్పుడే చేసెయ్యండి.'

నే నొక వింతవైఖరితో అన్నా : 'మానవుల్ని ప్రేమించే ఈ వ్రేళ్ళు, మానవులపై అణుబాంబులు విసిరే వ్రేళ్ళతో ఎంతగా భేదిస్తాయి!'

అంతా చాలా సంతోషంగా ఉన్నారు.
అంతా చాలా సంతోషంగా ఉన్నారు.

7. ఐదు రూపాయల స్వేచ్ఛ

ఐదు రూపాయలు - దీంతో సగం రెండున్నర రూపాయలు. నే నింటినుంచి బయలుదేరేటప్పుడు నా జేబులో సరిగ్గా ఐదు రూపాయలున్నాయి. ఇంటినుంచి బయలుదేరేటప్పుడు నే ననుకొన్నాను, ఈ ఐదు రూపాయల్లో ఒక్క చిల్లిగవ్వకూడ మిగల్చకూడదని. ఇంతకాలానికి నా కి డబ్బు చేజిక్కింది. అందుకని దానిని మనసుతీరా ఖర్చుపెడదామనుకొన్నా. దినమంతా బొంబాయిలో షికారు కొడతా; గోల్డ్లఫేక్ సిగరెట్లు త్రాగుతా; పూరీలు తింటా; రాత్రి ఎదైనా తమాషా చూస్తా, లేదా సినిమాకు పోతా; పన్నెండు గంటలకు ఇల్లు చేరుకుంటా - ఈ విధంగా అనుకొని, రెయిను కోటు భుజంపై వేసికొని, అర్థరూపాయి బిళ్ళను పై కెగరేశా. మరల దాన్ని పట్టుకొని, 'భలే భలే, డిక్ డిక్' అని బిగ్గరగా అరిచా. నే నివాళుల సంతోషంగా ఉన్నానని దాని అర్థం. సరే...

ఇంటినుంచి బయలుదేరి, 'చార్ బంగళా' రోడ్డుమీదికి వచ్చాను. అది రెండు వందల గజాలు పోయింతర్వాత అంధేరీ వెళ్ళే మార్గంలో కలుస్తుంది. 'చార్ బంగళా' రోడ్డు నేడు కామన్ వెలులోపలా, బయటా హిందూదేశ స్థితి ఎలా వుందో అలా వుంది. ఈ మార్గం కొంత అంధేరీ మున్సిపాలిటీ దగ్గర ఉంది. కొంత దరుస్కా ఏరియా కమిటీకి చేరువలో ఉంది. అందువల్ల ఎప్పుడూ దీనికి మరమ్మత్తు జరగదు; ఎప్పుడైనా జరిగినా, నేడు హిందూదేశం మరమ్మత్తు జరుగుతున్న విధంగా జరుగుతుంది.

ఈదారి కిరుప్రక్కలా బురదలో నిండిన పల్లపుప్రదేశ ముంది. ఆ బురదలో ఎక్కడక్కడా చిట్టడవి, చిన్నచిన్న గోతలు ఉన్నాయి. గోతల్లో సముద్రపునీరు నిండియుంటుంది. సముద్రంలోని నీరు పెచ్చు పెరిగినప్పుడు అవి అంచులదాకా వచ్చేసి క్రింది భూమివైపు ప్రవహించి దాన్ని నింపివేస్తుంది. చిట్టడవి నీటిలో మునిగిపోతుంది. కాని నేనింటి నుంచి బయలుదేరినప్పుడు సముద్రంలోని నీరు తగ్గిపోయియుంది.

సముద్రపు ఇసుకలో లెక్కలేనన్ని చిన్న, పెద్ద రంధ్రాలు కాన వచ్చాయి. వాటిలో చిన్నవీ పెద్దవీ పురుగులు, శంబుకాలు, ఎండ్ర కిచ్చలు యితర సముద్ర జీవాలు పారాడుతూ, వెలికివస్తూ, అటూ యిటూ తిరుగుతూ, దోగాడుతూ కన్పించాయి. ఒక బాలుడు బురదలో నిల్చొని ఎండ్రకిచ్చలు పట్టుతున్నాడు. నేను ఈలవేసి అతనితో అన్నా : “చెప్పు హరిదాస్, బొంబాయి వస్తావా, షికారుకు !”

అత నన్నాడు: “నాపేరు హరిదాస్ కాదు భావకర్. నేను పీతలు పట్టుతున్నాను చూడ్దంలేదూ? షికారుకు నే నెలా రాగలను? నే నిక్కడ పగలంతా నీటిలో నిల్చొని ఎండ్రకిచ్చలు పడతా. సాయంతం వాటిని బజారుకు తీసికొనిపోయి అమ్ముతా. పిండి, పప్పు దినుసులు ఇంటికి తెస్తా. అన్నంతిని పండుకుంటా. లేక నా పగిలి పోయిన వాయిద్యాన్ని సరిజేసి, తీ గెల్చిగట్టిపరుస్తా. నాకు షికారేమిటి? ఎండ్రకిచ్చలే! ఎండ్రకిచ్చలు!”

“హరిదానూ, ఓ హూ, హరిదానుకాదుగా - భావకర్, నువ్వు పగలంతా ఎన్ని ఎండ్రకిచ్చలు పట్టుతావు?”

“అరు లేక ఏడు. అంతకుమించితే పది లేక పన్నెండు.”

అతడు చిన్న వలయాకారపు వలకుచ్చులలో ‘బాం’ చేప ముక్కల్ని గట్టిగా కట్టాడు. వలను ఒక్క ఊపుతో చెట్లమీదుగా నీటి దొనమీదికి విసరివేశాడు. వల నీటిలో మునిగిపోయింది. కాని ‘తుర్ బట్లు’ (కార్కులు) నీటిపై ఈడుతూ ఉండిపోయాయి. ఆ కార్కుల వైపు సైగచేస్తూ నే నాతనితో అన్నా : “ఇంత పెద్ద కార్కుముక్కల్ని నువ్వెక్కణ్ణుంచి తెస్తావ్?”

అతడు నవ్వి అన్నాడు : “ఇవి కార్కుముక్కలు కావు. కార్కు చాలా ప్రియంగావుంది. వీటిని మేము ‘సండాల్’ కర్రతోచేస్తాం. ఈ కర్ర అచ్చం కార్క్కువలెనే వుంటుంది. అంతకంటే మంచిది కూడ.” ఈ విధంగా అని, ఒక్క ఉపుతో వలను పైకి లాగాడు కాని ఎండ్రకిచ్చకూడా తెలివైనదే వెంటనే అది దుమికి నీళ్ళలో పడిపోయింది. “దొంగ జారిపోయాడు” భావకర్ సిగ్గుతో నవ్వి అన్నాడు.

నేనుకూడ నవ్వి అన్నాను : చూడు, నిజమే. ఎంత తెలివైనదో ! ఎంత బాగా వలనుండి తప్పించుకొని పారిపోయింది !”

“అరే, ఏమనుకున్నావ్, పట్టి దొంగవెధవది. చేతులు, కాళ్ళు కలిసి ఎనిమిదుంటాయి దీనికి ”

“ఎనిమి దుంటాయా ?” నే నాశ్చర్యంతో అడిగా.

“అయితే, నువ్వెప్పుడూ ఎండ్రకిచ్చలే చూడలేడన్నమాట” అని భావకర్ నా అజ్ఞానానికచ్చెరు వొందాడు.

నేను తూష్టింభావంతో తల ఉవినప్పుడు భావకర్ వల నేలపై పెట్టి, గాలాన్ని భూమిలో పాతాడు; వలమూతి విప్పివేసి, దానిని తల్లక్రిందులుచేసి, దానిలోంచి ఒక ఎండ్రకిచ్చను తీసి, చిరునవ్వునవ్వి అన్నాడు : “ఇది చూడు — ఇదే ఎండ్రకిచ్చ. దీనికి ఎనిమిది కాళ్ళూ, చేతులూ వున్నాయి దీనినోటి దగ్గర రెండు కొండీలున్నాయి చూడు. ఇవి అతి ఘయంకరమైనవి. వీటితోనే ఎండ్రకిచ్చ వేటాడుతుంది.”

భావకర్ చావుతో కొండీమీదకొట్టాడు ఎండ్రకిచ్చ కొండీలు విప్పారినాయి. మరల ముడుచుకొన్నాయి. మరల విప్పకొన్నాయి. కాని యిప్పుడు పూర్తిగా నిరుపయోగ మయ్యాయి. ఎందువల్లనంటే. మూలం దగ్గర ఒక గట్టి దారంతో అవి బంధింపబడ్డాయి.

నే నన్నా : “ఈ ఎండ్రకిచ్చ ఎంతకు అమ్ముడవుతుంది ?”

“నాల్గణాలకు ”

“ఇవాళ ఎన్ని ఎండ్రకిచ్చలు పట్టావు ? ఇప్పటికి ఒకటేకదా!”

నే నతనికి రెండణాల బిళ్ళ యిచ్చా. తన ఎండ్రకిచ్చ ఖరీదు నాల్గణాలని అతడన్నాడు.

నే నన్నా : 'నీ ఎండ్రకిచ్చ నా కవసరంలేదు. టీ తాగడానికని నీ కి రెండడాల బిళ్ళయిస్తున్నా. నువ్వు నా కివాళ మంచిమంచి విషయాలు తెల్పావు. చాలు. ఇంకొక విషయం తెల్పాలి నువ్వు.'

భావకర్ వలయై త్రి నీళ్ళలో విసిరిపారేసి అన్నాడు : 'అడగండి' అతని వీపు సరిగ్గా నావైపేవుంది.

నే నడిగా : 'ఒకవేళ నీకు చాల డబ్బు సమకూడితే, నువ్వేం చేస్తావు ?'

భావకర్ ఎగిరి గంతేసి నా దరికి వచ్చాడు. రెప్పపాటుకాలం అగి అన్నాడు : 'ఈ మురికి బురదలో పనిచేయడంవల్ల నా కాళ్ళమీద పడిన గాయాలకు ముందు చికిత్సచేయిస్తా... తర్వాత... ఇంకా, పెళ్ళిచేసుకొంటా.'

అతడు వల నీటినుండి తీశాడు. దాంట్లో యిప్పుడు ఎండ్రకిచ్చ పడలా. వెండివలె ధగధగ మెరుస్తున్న ఒక చిన్నచేప పడింది. భావకర్ దాన్ని తన చేతిలోకి తీసుకున్నాడు. అది తటపటాయిస్తూ, అటూ యటూ కొట్టుకొంటోంది. రొప్పుతోంది. రెండు నాల్గు నిమిషాలపాటు అతడు చేపను దీక్షతో చూస్తూ వుండిపోయాడు. తర్వాత దాన్ని నీటిలో వదిలేశాడు. అది నీటిలో ఈదుతూ పోతూంటే చాల సేపటివరకు దాన్నే తిలకిస్తూ వుండిపోయాడు. అతని జీవితపు బంగారు స్వప్నం - ఆ తెల్లనిచేప - నీళ్ళలో ఈదుతూ - ఈదుతూ ఎక్కడో అదృశ్యమైపోయింది. భావకర్ ఆకాశంపై పరుగెత్తే మేఘాలవంకచూచి, ఒక చల్లని శ్వాసపీల్చి, 'అయితే నా పెండ్లి జరుగదు.' అన్నాడు.

నే నన్నా : 'ఎందువల్ల ? ఇప్పుడు మనకు స్వతంత్రం వచ్చిందిగా !'

'అఁ ! ఈ స్వతంత్రం నింగిపై పయనించే మేఘాలవలెనే వుంది. ఈ ఎండ్రకిచ్చ మాదిరిగా నా పిడికిలిలోనికివచ్చే స్వతంత్రం కావాలని నా కోరిక.'

ఆ సమయంలో కావాన్ జీ జహంగీరు హాలులో భావకర్ చేత ఉపన్యాస మిప్పించాలనీ, హిందూదేశంలోని పెద్దపెద్ద నాయకు

లందరినీ పిలిపించి, జనసామాన్యానికి స్వాతంత్ర్యపు నిజస్వరూపం తెలుసునా, లేదా అని వారి నడగాలని కోరికగల్గింది నాకు.

నేను 'చార్ బంగళా', అంధేరి, దరుస్వా రోడ్డుచివర చాల సేపు నిలువబడ్డా. కాని, దరుస్వానుండి ఒక బస్సు మూసిన డబ్బాలో చేపలు కుక్కబడియున్నట్లు ప్రయాణీకులతో కిట కిటలాడుతూ వచ్చింది. నేను 'చార్ బంగళా' వెళ్ళకముందు దరుస్వా వెళ్ళి, అక్కడ నుంచి అంధేరి వెడదామనుకున్నా.

ఎవ్వరికీ కనబడకుండాపోయి, పొయ్యే బస్సును పట్టుకొన్నా. రెండణాల టికెట్టు తీసికొన్నా. దరుస్వా చేరింతర్వాత ఒక పిట్టల గూడులాంటి బంకుదగ్గర ఆకూ, వక్కా వేసికొన్నా. తిరిగివచ్చి బస్సులో కూర్చున్నా. ఇంతలో, బస్సు బయలుదేరింది. మూడున్నర అణాలిచ్చి టికెట్టు తీసికొన్నా. కండక్టరు నా వైపు చూసి చిరునవ్వు నవ్వాడు. నేనుకూడ అతని వైపుచూచి నవ్వా. ఆయన మరల నా వైపుచూచి నవ్వాడు. దీనికి సమాధానంగా నేనుకూడ నవ్వేవాణ్ణికాని, ఇంతలో ఆయన గవ్ చిప్ గా మూడున్నర అణా టికెట్టుకుబదులు అణా టికెట్టు కోసియిచ్చాడు. నేను కాస్త విస్మయంతో టికెట్టు చూసి, అతనివైపు ఉరిమిచూశా. సమాధానంగా అతడు మరల నవ్వాడు. కాని, ఆయన చిరునవ్వులో చాల కలవరపాటు బిడియం వున్నాయి. ఆ చిరునవ్వు తాను అధర్మ పరుడను కాదని చెబుతున్నట్లు కనబడింది — 'నేను బీదవాణ్ణి. అహారాత్రాలు కష్టపడేవాణ్ణి. నా సంసార భారాన్నంతటినీ మోయాలని ప్రయత్నిస్తున్నా. మోయలేక పోతున్నా. ఒక్కొక్కప్పుడు మాకు గుడ్డలే వుండవు; ఇంకొకప్పుడు తింటానికి తిండి వుండదు. ఖర్బంకాలి ఎప్పుడైనా జబ్బుచేస్తే మందుమాకు తెచ్చుకోవడానికి డబ్బుండదు. ఉండటానికి చోటు దొరకడంలేదు. ఎందువల్లనంటే. శరణార్థుల రాక మూలంగా మూలంగా దరుస్వా జనాభా పదింతలు పెరిగి పోయింది. ఈ లెక్కన కంపెనీలకు లాభమౌతోంది. వారి లాభాలు పెరిగిపోయాయి. వస్తువుల ధరలుకూడ పెరిగిపోయాయి. అదే జీతం. పెరిగేదేలేదు. ఆ చాలీ చాలని జీతం టీ, బీడీలకు కూడ సరిపోవడంలేదు. తెల్ల

వారుజాము మొదలుకొని రాత్రి పదిన్నర గంటలవరకు ఈ బస్సు లోనే నిలబడి వుంటా. దీని ప్రభాగాన్ని తాకుతూ వుంటా. అణా, బేడా, రెండున్నర అణా, మూడున్నర అణా టిక్కెట్లు ప్రయాణీకులకు పంచియిస్తుంటా. ఇది అంధేరి. ఇది దర్దావాడి. ఇది షేరూవల్. ఇది చార్ బంగళా. ఇది సత్ బంగళ్. ఇది పిక్నిక్ కాటేజీ. ఇది మల్లిమార్. ఇది దరియా మహల్. ఇది దరుస్వా. ఇది నా జీవిత పరిస్థిమణం ఒక గంట ఆగుతుంది. రెండు గంటలు నడుస్తుంది. టిక్కెట్లు తీసుకోండి. రండి పొండి మరల వచ్చి మరల పొండి. భూమి అంటే ఏమిటి? నీలాకాశమంటే? అలలపై తెల్లని నురుగు ఎలా మెరుస్తుంది? పండాలు సముద్రపుటొడ్డున ఎలా పవ్వళిస్తారు? నల్లని చెండ్రుకలు యిసుకపై ఎలా విడబారుతాయి? యివన్నీ పిక్నిక్ కాటేజీకి వచ్చే ఉత్సాహవంతులకు తెలుస్తాయి. మేము పిక్నిక్ కాటేజీని దాటవేసి వెళ్ళిపోతామే గాని మా జీవితంలో పిక్నికూలేదు, కాటేజీలేదు. మీ రిప్పుడే రెండున్నర అణాలు వదలివేసి నట్లయితే నేను సిగరెట్టు, బీడి, టీనీళ్ళు తీసికొంటాను .. లేకపోతే...

కండక్టరు చిరునవ్వు అతని పెదవులలోకి ముడుచుకపోయి, ఒక పొడుగాటి బాధారేఖగా మారిపోయింది. అతని లలాటంపై స్వేదబిందువులు మెరియ నారంభించాయి. ఆయన విచారాన్ని దూరం చేయటానికి నేను వెంటనే నవ్వేశా. ఇప్పుడాయన చిరునవ్వులో ఒక నూతనకాంతి తొంగిచూచింది జడివానలో నీరెండ పొడసూపి నట్లు. కండక్టరు సంతోషంగా శ్వాసపీల్చి ఇతర ప్రయాణీకుల దగ్గరికి వెళ్లి వారికి టిక్కెట్లు ఇవ్వ నారంభించాడు.

అంధేరీస్టేషను దగ్గర బస్సు ఆగినప్పుడు నేను ఐదణాలిచ్చి చర్చి గేటువరకు టిక్కెట్లు తీసికొన్నా. ఇక్కడకూడా టిక్కెట్టిచ్చేవాడు రైలు కండక్టరై నట్లయితే అతడు తప్పకనన్ను మోసంచేసేవాడే. నాకు ఒక అణా టిక్కెట్టిచ్చి, నాలుగణాలు తనశేబులో వేసికొని, నన్ను నేరుగా చర్చి గేటుకు చేర్చేవాడు. ఈ అన్యాయపు సమాజంలో అవినీతి, అన్యాయంతో కూడిన సమాజంలో అన్యాయపుజాడ లేనిచోట మాత్రమే న్యాయంతో మనడానికి ఏ లేర్పడుతుంది. ఇలా ఆలోచించి

నేను నోటిరుచి మార్చడానికి ఆకు, వక్క వేసికొన్నా. అణా ఖరీదు చేసే రెండు గోల్డుఫేక్ సిగరెట్లు తీసికొన్నా. ఒక సిగరెట్టు జేబులో వేసికొన్నా. రెండోది నోట్లో పెట్టుకొని నిప్పంటించా. స్టేషనులోని పండ్ల దుకాణంలో భలే మంచి మామిడి పండ్లున్నాయి. నేను గట్టిగా ఒక్క చమ్ముపీల్చి, పొగను ఆ మామిడిపండ్లవైపు వదిలేశా. తర్వాత 'రాయల్ క్లాసు' లోకి వచ్చి కూర్చున్నా. దగ్గర కూర్చున్న మనిషిచేత పేపరు తెప్పించుకొని చదవసాగా. పత్రిక ప్రతి పేజీలోనూ, ప్రతి కాలంలోనూ ఎర్రసైన్యం, ఎర్రదేశం, ఎర్రప్రమాదాన్ని గూర్చిన ప్రస్తావనే ఉంది. ఈ బూర్జువావర్గ పత్రికలే అన్నిటికంటే ఎక్కువగా కమ్యూనిస్టు ప్రచారం చేస్తున్నాయని అనుకొన్నా. నేను పత్రిక చదవడం చూసి, ఒక చామనచాయ యువకుడు నన్నడిగాడు : 'ఏమండీ, పాంఘే తర్వాత ఈ ఎర్రసైన్యం యింకెక్కడికి వెడుతుంది? ఈ పత్రికలో దాన్ని గురించి ఏముంది?'

'ఎందుకు? నువ్వు ఎర్రబావుటా వాడివా?'

'నేను కార్మికుణ్ణి.'

'నువ్వుంటున్నది హిందూదేశంలో కదా, మరి నీకు చైనావాండ్ల ఎర్ర సేనతో ఏం సంబంధం?'

'నేను కార్మికుణ్ణి అయినందువల్ల దాన్ని గురించి అడుగుతున్నా.'

నేను గంభీరంగా అన్నా : 'అలా అయితే విను. ఎర్రసైన్యం పాంఘే నుండి ముందుకు తరలి ఫోచావు వరకు వచ్చేసింది.' తర్వాత వాని తొడమీద చరచి అరిచా, 'భలే! దంచక్కా! డిక్, డిక్.'

అతడు అడిగాడు : 'దీని అర్థ మేమిటి?'

'మిత్రమా, అర్థమేమీలేదు. నేను సంతోషంగా ఉన్నానని అది తెల్పుతుంది.'

'ఏం వాగుడిది? నేను సంతోషంగా ఉంటే చక్కగా 'ఎర్ర జెండాకుజై' అంటాను.'

నేను నవ్వనారంభించాను. అతడు గూడ నవ్వనారంభించాడు. మరల పెద్దగా నాతోడపై చరచి అన్నాడు. 'బీడ యిప్పించండి.'

నేను నా తొడను చేతితో నిమురుకుంటూ అతనికి గోల్డ్ ఫిక్సు సిగరెట్టు అందించా. అతడు చాల సంతోషించి అన్నాడు : "మీరు చాల మంచివారుగా కనబడుతున్నారు. మీతో బాగా పొసగుతుంది. చెప్పండి. స్వామి మీరు బొంబాయిలో ఏం చేస్తున్నారు ?"

"నేను రచయితని."

"అలాంటప్పుడు మీ పరిస్థితి చాల అద్వాన్నమే."

"అదెలాగు ?"

"రొట్టె దొరకనప్పుడు పుస్తకం ఎవరు చదువుతారండీ ? మీ రెక్కడైనా కూలిపనికి ఎందుకు కుదరరు ?"

"ఇదికూడా అవసరమే."

"కూలిపని అంటే నా వృద్దేశ్యంలో ఇటువంటి కూలిపని— ఎటువంటిదంటే, నేను చూడండి మెట్రిక్ ప్యాసయ్యాను. బొంబాయి సెంట్రల్ లో కూలిపని చేస్తున్నాను. బరువు లెత్తుతున్నాను. కష్టం చేస్తా. ఇతర కార్మికుల్లో జాగృతి తేవడానికి కృషిచేస్తున్నా. ఈ నా చేతిపై మచ్చ చూస్తున్నారా ? దవడపై గుర్తు చూడండి .." అతడు పైజామా పైకిలాగి తన కాలిపై గాయపుగుర్తు చూపించాడు. "ఈ గుర్తులన్నీ ట్రేడ్ యూనియన్ పోరాటపు బహుమానాలు" అన్నాడు.

"అలాగా ! చాల బలంగా అగుపడుతున్నావే !"

"ఇప్పుడేమిలేదులెండి. మొదట నేను చాల బలంగానే ఉండేవాణ్ణి. ఇప్పుడు దెబ్బలు తిని తిని శరీరమంతా గుల్లముపోయింది వట్టి లొత్తే. ఎప్పుడన్నా పోట్లాడినా, బిగ్గరగా అరచినా, కేకలువేసినా, కణతలు నొప్పిపుడతాయి. రోజు రోజుకు శరీరచ్ఛాయ తగ్గిపోతోంది. డాక్టరు ఆరు నెలలదాకా పాలు తాగుతూ, బాదంపప్పు తినమన్నాడు. ఇది బూర్జువాసమాజమని ఆ భద్రవ కెవరు నచ్చచెప్పగలరు ? ఈ సమాజంలో పాలు, బాదంపప్పు కూలీలకు లభించవు. ఆకలి, నిరుద్యోగమే గతి. నిరక్షరాస్యతకూడా. మరి చూడటానికైతే సొంత ప్రభుత్వం."

"మన జాతీయ ప్రభుత్వానికి విరుద్ధంగా నే నొక్కమాటకూడ వినలేను."

‘నేను జూజుక్కుమలే కొట్టానంటే, మీ మెదడు భాగాలన్నీ ఖాళీ అయిపోతాయి; విడిపోతాయి.’

‘నీకు జూజుక్కు అంటే ఏమిటో తెలుసా?’

‘తెలుసు. నేను పైన్యంలో పనిచేశా. ఇంతకుముందు సిపాయిని. మలయా, బర్మాదేశాల్లో జపాను ఫాసిస్టులకు విరుద్ధంగా పోరాడాను. ఆ తర్వాత యుద్ధం ముగిసింది. ఏ స్వతంత్రం కొఱకైతే నేను సిపాయిఅయి పోరాడానో ఆ స్వతంత్రం లభించిన తర్వాత నేను నిరుద్యోగి నయ్యాను. అందు వల్ల నా పోరాటం యికా అంతం కాలేదు. నే నిప్పటివరకూ ఫాసిస్టులతో పోరాడుతున్నా. ఇందు కొరకు జూజుక్కును గురించి తెలిసికోవడం నా కవసరం. ఇందులో ముఖ్యమైనమాట ఒకటుంది. శరీరమీద ఒక ప్రత్యేక స్థలంలో దెబ్బ పడినప్పుడు ఎంతగొప్ప శత్రువైనా చిత్తుఅవుతాడు. చూడండి, మేము యీ చేతి ఎముకతో పనిచేస్తున్నాం. అని అతడు నా బొటనవ్రేలి ఎముకను గట్టిగా నొక్కాడు.

నే నన్నా: ‘ఇది చాలా చిన్న ఎముక. ఇక్కడ మాంసం ఎంత మెత్తగా ఉంటుంది!’

‘ఇదికూడా ఒక శాస్త్రమే. ఈ చిన్న ఎముకతోనే మానవుని మెదడువరకు కదల్చి వేయగలం. మీకు చూపనా?’

‘మెధదుపై కాదు ఇక్కడ నా చేతిమీద చూపించు.’

అతడు అలాగే చేశాడు. దాంతర్వాత ఏం జరిగిందీ నాకు తెలీదు. బాంబే సెంట్రల్ రాగానే చాలజనం నా దగ్గర నిల్చొనిఉండడం. అతడు నన్ను తన చేతులతో నిమురుతూ ఉండడం గమనించాను. నాకు స్పృహ రావడం చూచి, అతడన్నాడు, ‘ఏం, ఎప్పుడెలాగుంది?’

నేను లేవడానికి ప్రయత్నం చేస్తూ అన్నా: ‘ఏంలేదు, నేను బాగానే ఉన్నా, కామ్రేడ్.’

‘ఎప్పుడైనా బొంబాయి సెంట్రల్ కు వస్తే నన్ను తప్పక కలవాలి. ఎవరైనా అడగండి వాజిద్ అనే కార్మికు డెక్కరున్నాడని. అందరూ నన్నెరుగుదురు. ఎర్రసలాం.’

‘భలే! దమ్మవక్క—’

ఆతడు ఉరిమి నావైపు చూచాడు. నేను త్వరగా ముఖం తిప్పుకొని కూర్చున్నా. అదే సమయంలో బండికూడ నడక సాగించింది. లేకపోతే రెండవ కుస్తీపట్టు నన్ను ఏ విలన మజిలీకి గొనిపోయేదో — చర్చిగేట్ చేరింతర్వాత నేను హార్బని రోడ్డులోని చక్కగా అమర్చబడిన గాజు కిటికీలను చూస్తూపోయా. నే నీ రోజున పెద్ద ధనికుణ్ణి. జేబులో నాల్గు రూపాయలు, కొన్ని పైసాలు ఉన్నాయి. కొట్టు అందమైన వస్తువులతో అమర్చబడి యున్నాయి. ఈ దినం నేను బొంబాయి పట్టణాన్నంతా ఖరీదుచేసి తీసికొని వెడతా.

నే నాలోచించా.

ఇక్కడ గడియారాలమ్మే కొత్తదుకాణ మొకటిఉంది. దాంట్లో ఒక గడియార ముంది. ఆ గడియారం లోపలి భాగమే మీ కైకి కన్పించడం లేదు. అయినా, అది నడుస్తూనే ఉంది. నే ననుకొన్నాను గదా — ఇది బూర్జువావర్గపు గడియారం. తస్సదియ్యాదీని ఏ భాగంకూడ సరిగాలేదు. అయినా కాలీద్బుకుంటూ పోతూనే వుంది. దాని ధర అడిగాను. దుకాణదారుడు రెండువందలయాభై రూపాయలని చెప్పాడు. ముందుకు పోదామనుకున్నా. ఇక్కడొక సింధీ శరణార్థి దుకాణముంది. ఇతర దేశాల్లో తయారయిన పట్టుచొక్కాలు గాజు అలమరాలలో ధగ ధగ మెరుస్తున్నాయి. ధర యిరవై రెండు రూపాయలు. పదునెనిమిది రూపాయలు, పదహారు రూపాయలు. పన్నెండు రూపాయలకంటే తక్కువలేదు.

నే నీ దినం చాల ధనవంతుణ్ణి. అయినప్పటికీ నే నీ చొక్కా కొనలేను. ముందు వైట్ వేలేడ్ లా కంపెనీ గాజు గోడలలోపలినుంచి సుకుమారస్త్రీలు పలుచని, ఎత్తైన ప్రాకులు తొడిగి తొంగి చూస్తున్నారు. ఈ రోజుల్లో సంపన్న కుటుంబాల్లోని స్త్రీలు కూడ జీవితం నుంచి మృత్యువువైపు వెడుతున్నారు. వీళ్ళ అలంకరణలో మైనపుబొమ్మల పోకడఉంది. ఈ విధంగా మేకప్ అయితే చలనముండదు. చలనం లేకపోతే జీవితమేలేదు. జీవితంలేకపోతే దుర్వాసన ఏర్పడుతుంది.

ఈ దుర్వాసనను ప్యారిస్ లో తయారయిన సెంటుకూడ దాచలేదు. ప్యారిస్ లోనే దాచనప్పుడు, యిక్కడేం దాచగలరు ?

అలంకరింపబడిన దుకాణాల్లో పట్టు వస్త్రాలున్నాయి. చొక్కాలు, వెచ్చని ప్యాంట్లు, గడియారాలు, ఫౌంటెన్ కలాలు, బూట్లు, తోలు సంచులు, తుండుగుడ్డలు, చీనాదేశపు పళ్ళెరాలు, రెయినుకోట్లు, తివాచీలు, పూలగుత్తులుంచే పాత్రలు వున్నాయి. ఇక్కడ పువ్వులుంచే పాత్రలున్నాయి. కాని, వాటిలో పూలులేవు. నాగళ్లు, గడ్డపారలు, కొడవళ్లు, ట్రాక్టర్లు, ఇనుపకడ్డీలు మొదలైనవి లేవు. హార్బినిరోడ్డులో ధాన్యం దొరకదు. పూలు దొరకవు, పిల్లల పుస్తకాలు దొరకవు, పని చేసే యంత్రాలు దొరకవు, పనిచేసే ఏ వస్తువూ దొరకదు. నేను నాలుగు పాపాలు తీసికొనివచ్చా కాని, ఇక్కడ గోడలు చాల ఎత్తుగా వున్నాయి. గోడ లెంత ఎత్తున్నాయో, ధరలుకూడ అట్లే శిఖరా లందుతున్నాయి. ఆకారం చూస్తే యింత ఉన్నతమైనది ! కాని, ఎంత నకనకలాడే బీదతనం ! బీదతనం గుర్తుకొచ్చేసరికి, ఉదయంనుంచి వృధాగా తిరుగుతున్నానే అన్న ఆలోచన కలిగింది. ఇప్పటివఱకు అన్నం తినలా. ఫోర్టులో ఫిరోజ్ పా మెహతా రోడ్డు దగ్గర ఒక యిరుకైన గల్లీలో నా కొక మద్రాసీ హోటల్ కన్పించింది. ఇక్కడ చాల మంచి అన్నం తక్కువధరకు దొరకుతుంది. తొమ్మిదణాలతో గారెలు, మసాలాదోశ. ఒక మద్రాసీ మైసూర్ పాక్ తిని, పైనుంచి అరటికాయ రుచి కల్గియుండే అకు నమలి సంతృప్తితో లేపు వదిలాడు. తర్వాత హార్బిని రోడ్డుమీద తిరిగి తిరిగి విక్టోరియా టెర్మినస్ వైపు వెళ్ళిపోయా. బొంబాయిలో విక్టోరియా టెర్మినస్ చాల మంచిచోటు ఇక్కడొకవైపున సినిమాహాలున్నాయి. రెండవ తరపున స్టేషనున్నది. మూడోవైపు మిలిటరీ కోర్టువుంది. మధ్యలో నాయకుల విగ్రహాలున్నాయి. వాటిపై దేవదూతలు రెక్కలు విప్పు కొని నిలబడియున్నారు. నాల్గవవైపు ఖాళీస్థలముంది. అక్కడే గనుక సైతాను విగ్రహంకూడా నిలువబెట్టినట్లయితే నేటి సమాజపు నాల్గవ పార్శ్వంకూడా ఉన్నట్లే. మరల గుర్తుకొచ్చింది. జాతీయ ప్రభుత్వం ఏర్పడింది తర్వాత దీని అవసరమేముందిలే అని.

సినిమాహాలు వెనుక ఒక పెద్ద ఖాళీ మైదాన మున్నది. అక్కడ బ్రీటీషు వాళ్ళుండిగా పోలీసు కవాతు జరిగేది. ఇప్పుడక్కడ ఖద్దరు ప్రదర్శనం జరుగుతోంది, ఒక పర్యాయమిక్కడ అంతర్జాతీయ ప్రదర్శనంకూడ జరిగింది. దీనిలో యితరదేశాల ప్రజలెవ్వరూ పాల్గొనలేదు, కాని ఆయాదేశాల జెండాలు మాత్రం ప్రదర్శించబడ్డాయి. దాని మూలంగా హిందూదేశ మొక్కతే ఆసియాఖండానికి రక్షకనేత కాగల్గిందన్న విషయం ప్రపంచానికంతకూ తెలిసింది. బొంబాయి లోని ఈ ప్రదర్శనం కొద్ది రోజులపాటుండి తర్వాత కాలిపోయింది. ఢిల్లీలోని ప్రదర్శనం యింకా కాలలా. దీనికొఱకు బహుశా వాజద్ ఆలీని పిలువవలసి వస్తుందేమో.

నే నెప్పుడూ భోంచేసిన తర్వాత విశ్రాంతి తీసికొంటాను. అందువల్ల నేని మైదానంలోపడి నిద్రపోయా. నా తలపై చేమంతి మొక్క కొమ్మలు వ్యాపించియున్నాయి. దాంట్లో ఎర్ర కమ్మూనిస్టు పూలు వికసిస్తున్నాయి. ఈ చెట్టు కొమ్మలపై ఎర్ర ప్రాణంగల పిచ్చు కలు గోలచేస్తున్నాయి. ఒక గుజరాతీ బాలిక ఎర్రపూల కోక ధరించి వెడుతోంది. సినిమా గోడలపై ఎర్ర అక్షరాలతో లిఖింపబడియుంది. 'ఎర్ర గృహంలో ఎర్ర అస్థిపంజరం' అని. ఇటువంటి ఎర్ర ప్రమాదం గలచోట నేను ధైర్యంచేసి కండ్లు మూసుకొన్నానంటే అది చెప్పుకో దగిందే. ఎంతసేపటివఱకు నిద్రించానో నాకే తెలియదు. అకస్మాత్తుగా గాభరాపడి మేల్కొన్నా. ఎవరో నా పక్కలో బలంగా గుద్దారు. తీరాచూస్తే, ఒక పహారావాడు నిలబడియున్నాడు.

నే నడిగా : 'ఏం సంగతి ?' అని.

'ను వ్యిక్కడ పండుకోటానికి వీలేదు.'

'ఎందువల్ల పండుకోకూడదు ?'

'నేను చెప్తున్నా, నువ్వు పండుకోరాదని.'

నే నాయన అరచేయిలో ఎనిమిదణాలుపెట్టి, యిప్పు డడిగా, 'ఇప్పుడు పండుకోవచ్చా, లేదా ?'

ఆయన ఎనిమిదణాల బిళ్ళ జేబులోవేసికొని, చిరునవ్వు నవ్వి అన్నాడు : 'పండుకోటానికి పండుకోగలవు.'

నే నడిగా, 'నీ డ్యూటీ యిక్కడ ఎప్పటివరకు ?'

'ఇంకా రెండుగంటలు.'

'అయితే నే నింకా రెండుగంటలపాటు ఇక్కడ పండుకొంటా, నువ్వీ చెట్టుకింద నిలబడి పారాయిస్తూండు. ఇంకొక పారావాడు నన్నిబ్బంది పెట్టకుండా చూడు. రెండుగంటల అనంతరం నన్ను లేపు. నేను నీ కింకొక ఎనిమిదణాల బిళ్ళ యిస్తా. తెలుసా ?'

అయిన తలఉపి అన్నాడు: 'హూ!'

అతడు చెట్టు కానుకొని నిలబడ్డాడు. నేను నిద్రపోయా. రెండుగంటల తర్వాత నన్నులేపి అన్నాడు: 'లేవండి. నా డ్యూటీ అయిపోయింది. రెండవ పారావాడు వస్తాడు.'

నే నాతనికి రెండో ఎనిమిదణాల బిళ్ళయిచ్చి అన్నాను: 'నువ్వు చాలా మంచిపని చేశావు. ఇహచెప్పు, నువ్విక్కణ్ణుంచి యింటికి వెడతావా ?'

'అవును.'

'నీ కెంతమంది పిల్లలు ?'

'ఇద్దరు. ఒకడు పిల్లవాడు. వాడు బడికి వెడతాడు. రెండవది రెండేండ్ల పిల్ల. నే నీరోజున దానికోసం విదేశ పాలడబ్బా తీసుకొని వెడతా ?'

'నీ జీతంలో నీకు జరుగుబాటు అవుతుందా ?'

'జరుగుబాటు అయితే, రెండు గంటలపాటు మీ డ్యూటీ చేయ దానికి నాకేమైనా తల తిరిగిందా ?' అని అయిష్టతతో వెళ్ళి పోయాడు.

నేను మెటో సినిమావైపు వెళ్ళా. అక్కడ కోళ్ళనుంచే గూళ్ళకుమల్లే శరణార్థులకొరకు కర్రతో చేయబడిన చిన్న చిన్న దుకాణాలున్నాయి.

ఈ దుకాణాల్లో చాల పాత (సెకండ్ హ్యాండ్) వస్తువులు దొరకు తాయి. పాతచెప్పులు, పాతయంత్రాలు, పాతగుడ్డలు, శరణార్థుల్లాగా దూరియుంటాయి. పాడుబడ్డ స్థితిలో వుంటాయి. అక్కడ రెండు, మూడు సింధీ రెస్టారెంట్లు వున్నాయి. అక్కడ టీ, ఉర్లగడ్డకూర,

అప్పడాలు దొరుకుతాయి. నేను టీ అమ్మే ఒక స్త్రీ దగ్గర ఉడికించిన గుడ్డొకటి తిన్నా. రెండణాలిచ్చి ఉర్లగడ్డ, రెండణాల బజ్జీలు, రెండణాల అప్పడాలు తిన్నా. ఒక అణా టీ త్రాగా. మైదానంలో పండు కోవటంవల్ల నా తల వెండ్రుకలు చిందరవందర అయినాయి. అందుకని రెండణాలుపెట్టి ఒకపాత దువ్వెన కొన్నా. దాన్ని వెండ్రుకల్లో తిప్పుతూ ముందుకు వెళ్ళగా ఒక శబ్దం వినిపించింది.

“రా, కొడుకా, రా, రొట్టె తిను.”

నేను శ్రద్ధతో చూచా. ఒక పంజాబీ ముసల్దీ. తెల్లని వెండ్రుకలు, వాడిపోయిన ముఖవర్చస్సు. కష్ట దుఃఖాలు, విరసపు చిహ్నాలు. ముఖం ముడుతలు పడియుంది. పైన కప్పుకొన్న దుప్పటి మైలగా ఉంది. ఆమె ముఖంలో దైన్యం, విచారచ్ఛాయలతో కూడిన చిరునవ్వు అగుపించింది. ఆమె విచారాన్ని దిగమింగుకొంటున్నట్లుగ పడింది. ఇక్కడ చిన్న దుకాణమొకటి పెట్టుకొని కూర్చుంది. ఒక ప్రక్క రొట్టెలు కాలేచేరేకు (పెనం), ఒక పెద్దపాత్ర, చింటా, పొయ్యి వున్నాయి. కుండలో కూరవుంది. పిండి కలిపిఉంది. ఆమె చపాతీలు వేసి, ఇద్దరు బాటసారులకు పెడుతూంది. నే నాగిపోయా. అది చూచి, ఆమె తన మలినమైన ముసుగును తన ఫాలంపైకి లాగుకొంది. తర్వాత నవ్వి యిలా అంది: “రా కొడుకా, రొట్టె తిను. నువ్వు పంజాబీలా కనిపిస్తున్నావు.”

నేను నివ్వెరబోయి, లోనికెళ్ళి, ఆమె నడిగా: “ఏంతల్లీ, నువ్వీ పని ఎందుకు చేస్తున్నావు?”

“ఏం చేయను కొడుకా, నా కీ పనే తెలుసు. నేను నా జీవితమంతా ఇంటిలోనివాండ్రకు అన్నం వండిపెట్టా. ఇప్పుడు నా బాటసారి కొడుకులకు పెడుతున్నా—”

“తల్లీ, నువ్వెక్కడుండే దానివి?”

“పుత్రా, నేను జలంధరులో ఉండేదాన్ని. అక్కడ నా యిల్లు వుండింది. భూమిం వుండేది. నా పిల్లలుండేవారు. నా కొక కోడలు కూడా వుండేది. నాకు ఆవులు, గేదెలుండేవి. ఇంట్లో పాలు,

చక్కెర, ప్రతిష్ఠ అంతా వుండేవి. కాని మా వీధిలో ఉండే నా పుత్రులే నా కున్నదంతా దోచుకున్నారు.'

'తల్లీ, నువ్వు పాకిస్తాను కెందుకు వెళ్ళావు?'

'నా కుటుంబీకు లందరినీ ఎక్కడైతే ప్రాణాలతో కాల్చి వేశారో అట్టి జలంధరుయొక్క నాలు దారుల కూడలి స్థలంలో నా కొడుకుల సమాధులున్నాయి. నా కోడలి మాన మర్యాదలు హిందూ దేశంలో పడి ఘోషిస్తున్నాయి. నా అవుల్ని, గేదెల్నికూడ నాక బాగా పరిచయ మున్నవాళ్ళు, తెలిసినవాళ్ళే తీసుకెళ్ళారు. నా యిల్లు యిప్పటిదాకా జలంధరులోనే వుంది. దీంట్లో పట్టణంలోని ఎవరో పెద్దమనిషి ఉంటున్నాడు. నా పోరాటమంతా నా వాండ్రతోనే నే నిక్కడే ఉంటా. ఇక్కడే చస్తా. నేనే గనక పెరాదియయొక్క కూతుర్నయితే, ఒక రోజు జలంధరుకు తిరిగి వెడతా.'

ఇంతలోకి యింకొక బాటసారి వచ్చి 'అమ్మా, రెండణాల కూర యివ్వు. రెండణాల రొట్టె లివ్వు' అని అడిగాడు.

నే నొక మూలన కూర్చొని అన్నం తినసాగా. మాంసంకూర, వేడివేడి రొట్టె - చాల రుచిగా ఉన్నాయి.

నే నన్నా : 'అమ్మా, నువ్విక్క డొక రొట్టెలబట్టి పెట్టేసెయ్యి చాలు.'

'బట్టికోసం చాల కష్టపడాలి నాయనా. ఇప్పుడు నా కాళ్ల లోను, చేతుల్లోను శక్తిలేదు' అని, ఆమె పొయ్యిపై చపాతికాల్చినారం భించింది. ఆమె ముఖంపై ఆశ్చర్యకరమైన చిరునవ్వు కనిపించింది. మరలమెల్లగా అంది : 'జలంధరులో నా యింటి ప్రాంగణంలో నే నొక బట్టి తయారుచేశా. అక్కడ నా కోడలు మధ్యాహ్న సమయాన వేడివేడి రుచికరమైన మంచి గోధుమరొట్టెలు చేసేది. వాటిని తిన్నట్ల యితే, నువ్వు పెషావరు నానురొట్టెకూడ మరచిపోయేవాడివి.' వెంటనే ఆమె కండ్లు అశ్రుపూరితమైనాయి ఆమె అన్నది : 'ఇప్పు డది ఎక్కడ తగులబడివుందో తెలియదు.' ఆమె ఏడ్వసాగింది. నేత్రాలనుంచి అశ్రుకణాలు జారి, తవ్వపైబడి ఎండిపోయాయి. ఇక్కడ, మెట్రో సినిమా ఎదుట, అశ్రుకణాలతో తప్తమైన రొట్టెలు

రెండుదళాలకే దొరకుతాయి. ఆసియా ఖండపు నేతల్లోకల్లా గొప్ప వాడైన పండిత జవహర్లాలు నెహ్రూకు, ఏదో ఒకరోజు ఇక్కడ విందు కుడపాలని చూస్తున్నా.

మెట్రో సినిమా వెలుపల అనేక నవ్వు ముఖాలు, ఆసక్తి శాలిపే చీని చీనాంబరాలు ధరించినవారు, సంతోషాతిరేకంతో పాలి కంఠాలు వేసేవారు కనిపించారు. విలియం పాలు అర్ధనగ్న స్త్రీలమధ్య దోబూచులాడుతున్నాడు. మగవారు చక్కని ఉడుపులు ధరించి, మోటార్లనుండి దిగి, ఈ స్త్రీలవైపు వారిని పండ్లతో కొరికివేద్దామన్న ట్లుగా సారెసారెకు దృక్కులు సారిస్తూ, ఉరిమురిమి చూస్తున్నారు. ఈ స్త్రీలే గనక సజీవంగా ఉన్నట్లయితే, వారిని ఈ సైగలతోనే కిందికి దింపి, యిక్కడే మెట్రో సినిమాయెదుట, అందరిసమక్షంలో వారి మానాన్ని దోచుకునేవాళ్ళమన్నట్లుగా చూస్తున్నారు. వారి కండ్లలో అంతటి కామవాంఛ, ఆకలి, వేడి వ్యక్తమౌతున్నాయి. హాలీవుడ్ ఈ భావనకు 'ఎంటర్ టైన్ మెంట్' అని పేరు పెట్టింది. ఇప్పుడీ ఎంటర్ టైన్ మెంట్ దాలరు, హిందూదేశపు అర్థశాస్త్రంలోకి దూరి వచ్చి నట్లుగా హిందూదేశపు చలనచిత్రాల్లోకికూడా అడుగుపెట్టింది. అసభ్యకరమైన అమెరికన్ నవలలు హిందూదేశపు సభ్యతలోకి దూరి వచ్చాయి.

సామ్రాజ్య జీవనపు ప్రతిస్థలంలోను వ్యభిచారం వృద్ధిలోవుంది. సుందరత, వాస్తవికత, పవిత్రత, శాంతి, ప్రతిష్ఠ, గృహం, సంతోషం, పుస్తకాలు, పూలు, సౌఖ్యం, విశ్రాంతి యిత్యాది వస్తువుల నది నగ్నం చేసి, వాటికి వ్యభిచారం నేర్పింది. తర్వాత వాటిని బజారుకు గొని తెచ్చి చౌకధరకు అమ్మివేస్తోంది. ఒకవస్తువుయొక్క ప్రతిష్ఠకాదు, ఆ వస్తువు ధర ఎల్లప్పుడూ తగ్గుతూ, పెరుగుతూవుంది. ఒకప్పుడు ఇన్ ఫ్లేషన్ అయితే, మరొకప్పుడు డిఫ్లేషన్. అంతంలో ఎప్పుడూ యుద్ధమే. అంటే శాంతితోబాటు ఒకవిధమైన వ్యభిచార మున్నదన్న మాట.

ఇంకా ఆట మొదలుకావడానికి గంటన్నర ఆలస్యం ఉంది. కాని పదదాలు టిక్కెటు కొనదలచిన ఔత్సాహికులు ఒక పెద్ద వరు

సలో నిలబడి యున్నారు. నేనుగూడ పోయి, 'క్యూ' లో నిలబడ్డా. నావెనక ఒక నల్లని, ఒక్కపలచని యువతి ఒక బిర్రెైన పూలగొను తొడిగి వచ్చింది. ఈగొను పైన బిర్రుగాను, కింద వదులుగాను వుంది. నడుముకు ఒక బెల్టులాంటి గుడ్డను గట్టిగా లాగి కట్టుకొనియుంది. దాని మూలంగా ఆమె శరీరం రెండుభాగా లయింది. ఒకటి మొండెం పైభాగం, రెండవది మొండెం కిందిభాగం. ఆమెకు మిత్రులు 'చక్కని చుక్క' అని పేరు పెట్టారు. అంతే అవిడ తనబెల్టుయొక్క బిర్రుతనంతో మెడమెలు పైకెత్తి ఒయ్యారంతో నడిచేది. అప్పు డామె శరీర పైభాగం క్రిందికి వచ్చినట్లు, కిందిభాగం పైకిపోయినట్లు కనబడేది. ఆమె రొమ్ముపై స్తనాలు వాటి సహజస్వరూపంలో కాక, ఎవరన్నా బెల్టుతో బిర్రుగా లాగి కట్టివేసినట్లు, ముందుకు తన్నుకొని వచ్చేవి. ఆమె ముఖంపై పొడరు కొట్టుకొన్న రీతి గమనిస్తే, ఎన్నిపొరలు తీస్తే బాదంపప్పు బయటపడుతుందో, ఎన్నిమార్పుల తర్వాత స్త్రీలో స్త్రీత్వం ఏర్పడుతుందో, లేదా స్త్రీ యువతిగా మారుతుందో, తెలియనే తెలియదు. ఇటువంటి బూబకానికి ఫిల్మువాండ్లు 'సుందరత' అని పేరు పెడతారు. కొంతమంది దీనిని 'కళ' అనికూడ అంటారు. ఇది కళా కారుల ఉపమానం.

నే నామెవైపు చూచా. ఆమె నావైపు చూడలా. ఆమె నా వైపు చూసినప్పుడు నే నామెవైపు చూడలేదు. మరల మేమిద్దరం ఒకరికొకరం కోరచూపులతో చూచుకొన్నాం. ఈ క్రిగంటి చూపులు మెలమెలగా ఎదురెదురైనప్పుడు మేం నవ్వవలసివచ్చింది. దీం తర్వాత నేనన్నా : "చాల పొడుగైన క్యూ. మనవంతు వస్తుందోలేదో."

ఆమె అంది : "మీ వంతు వస్తుందిగాని, నా వంతు రాదను కొంటా."

"నావంతే గనుకవస్తే నా టికెటు మీ కిచ్చివేస్తా !"

ఆమె తన భుజంనుండి వేలాడుతున్న తోలుసంచిని సరిజేసు కొంటూ అంది, "థ్యాంక్సు."

నే నన్నా : "ఇప్పుడు మీ పేరడగడంలో తప్పు లేదను కొంటా."

“నా పేరా ? డయానప్రాండిష్. మీ పేరో ?”

“నా పేరు క్రిష్టియన్ చందర్.”

అమె నవ్వి, “ఈ క్రిష్టియన్ ఏమాతాడు ?”

“ముంతాజ్ ‘శాంతి’ ఎలా అవుతుందో, సయ్యద్ ‘అమృతం’ ఎలా అవుతాడో అలాగే నా పేరుకూడా.”

“మీరు చాల తమాషావారేనే!”

“ఆ ఎదురుగా ఉన్న ఈరానీ రెస్టారెంట్లో టీ త్రాగుదామా ?”

“పదండి. అయితే ఎలా ? మరలచోటు దొరకదేమోనే.”

“ఎందుకు దొరకదు ? నేను నా ముందున్న వానితో చోటు చూస్తూ ఉండమని చెప్తా. మీరు మీ వెనక ఉన్నవానితో చెప్పండి.”

క్యూలో నిలబడియున్న మా ముందు వెనకాల ఉన్నవారు మమ్మల్ని టీ త్రాగి రావడానికి అనుమతించగా మేము వెళ్ళిపోయాం.

నేను పోతూపోతూ, వారనుకుంటుండగా విన్నా, “నాయాలు! చూడరా, వలలో వేసికొంటున్నాడు దాన్ని.”

వారిలో రెండవవాడన్నాడు : “అదికూడ ఏం బాగుందిలే ! నల్లబాతు.”

మొదటివా డన్నాడు : “అరే, నల్లదో తెల్లదో అమ్మాయేకదా !”

డయానా అంది : “వట్టి పంది లెండి.”

టీ త్రాగిం తర్వాత డయానా అంది : “నేను పొటాటోచిప్స్ యింటికి తీసుకు వెడతా.” రెండవారిచ్చి అందామె : “నేను వెండ్రు కల్లో పెట్టుకోవడానికి ఒక పచ్చరంగుక్లిప్పు కావాలి.” దానికి పావలాయించింది. మరలా ఏమైనా అనటానికి ముందే నే ననివేశా : “పదండి, బుకింగు ఆఫీసు తెరిచారు. తర్వాత టికెట్లు దొరకదు.”

టిక్కెట్లు తీసికొని మేము లోనికి వెళ్ళాం. సినిమా చూసే టప్పుడు డయానా నే నామెను ప్రేమిస్తున్నానని భావించి తానుకూడ నన్ను ప్రేమిస్తున్నట్లు ప్రవర్తించసాగింది. కాని, నిజానికి నే నామెను ప్రేమించటంలేదు నా వైపు చూసి నవ్వింది. రెండు మూడు పర్యా యాలు నన్ను చిటికెవేసింది. అప్పటికి నేను అహింసా పద్ధతిలోనే

ఉండటం చూసి, ఆమె తన రెపరెపలాడే పొడికురుల తలను నా భుజంపై పెట్టి విశ్రాంతిగా, హాయిగా తమాషా చూడసాగింది.

నే నడిగా : 'మీ యిల్లెక్కడ ?'

'కొలాబాలో.'

'పదండి. నేను మిమ్మల్ని మీ యింటి మలుపుదాకా వచ్చి వదలిపెడతా.'

ఆమె అదోరకంగా కలతజెందినట్లు నడువసాగింది. ఆమెకు నేను చెప్పేదేమీ అర్థమయినట్లులేదు. నాకుకూడ ఏమీ అర్థంకాలా. మే మిద్దరం విచార మనస్కులమై ఒకమూల విద్యుస్తంభంక్రింద బస్సు కొఱకై ఎదురుచూస్తున్నాం. ఇంతలో, వర్షపు తుంపర్లు పడసాగాయి. నీటి బిందువులు కిందికి వంగిన ఆమె కనురెప్పల పైనుంచి జారి, బుగ్గలమీదుగా ప్రవహింపసాగాయి. ఈ ప్రవహించే బిందువుల్లో ఆమె అశ్రుకణాలుకూడ మిళితమై యున్నాయి కాబోలు. నే నిప్పు డామెతో ఏమీ మాట్లాడలేకపోయా. ఎందువల్లనంటే, వర్షం ఎక్కువైంది పైన విద్యుద్బల్బు పైనుండి నీరు జారి కింద పడుతోంది. ఈ వాన ఆమె వికృత రూపాన్ని క్షాళితం చేస్తున్నట్లు నేను భావించా. ఆమె నల్లని శిరోజాలు మరికాస్త భాసించాయి. తడిసిన ఆమె బుగ్గలుకూడ వెలవెల బోయాయి. ఎడతెరపిలేని వానజల్లుల కామె నీలి అధరాలు పట్టువలె మెత్తబడిపోయాయి. తేలికైన వానజల్లుచే పువ్వులు విచ్చుకొన్నట్లుగా, ఆకసం ఉరుములు, మెరుపులకు కాంతి వంతమైనట్లుగా, సర్మయీ రోడ్డులో కరగినవెండి పోతపోసినట్లుగా, అవి పీకసించాయి. అదేవిధంగా వాన విద్యుస్తంభంక్రింద నిరాశా నిస్పృహలతో కూడిన యువతికి అనశ్వర సౌందర్యమనే స్వర్ణాంబరాలు తొడిగింది.

నేను డయానాను నా భుజాని కానించుకొన్నా. ఆమె విచార వదనం ఈ సమయంలో చాల అందంగా కన్పించింది. వ్రేలాడే ఆమె నల్లని వెండ్రుకల్లోంచి తడిసిన, తెలియని సుగంధం రాసాగింది.

నేను మెల్లగా అన్నా : 'గుడ్ బై, డయానా !'

ఆమె అక్కడే నిలబడి అంది : 'మీరు నన్ను ప్రేమించరూ ?'

నే నామెతో ఏమనాలి? కాని నామనస్సులో మాత్రం యిలా అనుకొన్నా. లేదు. నేను నిన్ను ప్రేమించను. ఇవాళ నువ్వు కొలా బాలో నీ యింటికి వెళ్లి, నీతల్లిని కలుసుకొంటావు. నీ చిన్నతమ్ముణ్ణి కలుసుకొంటావు. నువ్వు నీజీవితంలో నీ కొకప్పుడు లభించే నిజమైన ప్రేమకొర కెదురుచూస్తావు. అది నీకు తప్పక దొరుకుతుంది. కాని, ఈ విధంగా అనవసరంగా వెతకడంవల్లా, పరపురుషులపై నిఘాపెట్టడం వల్లా అది నీకు లభించదు. ఆ ప్రేమ వేరొకవిధంగా వస్తుంది. ఎక్కణ్ణుంచయితే ఆప్రేమ వస్తుందో, అక్కడినుంచి శ్రమవల్ల జనించే సుందరత వస్తుంది. నువ్వు నిజానికి అందమైనదానివిగా తయారవు తావు. 'డిమోజా' అనిగాని, 'డిసిల్వా' అనిగాని పేరుగల యెవరో యొక మగవాడు, ఏదేని పని చేసేవాడు. లేదా కష్టజీవి అయినవాడు నిన్ను పెండ్లిచేసుకొని, తీసుకొని వెడతాడు. తర్వాత నీకొక కొద్దిపాటి సంసారం, కుటుంబం ఏర్పడుతుంది. ప్రేమ కల్గినందువల్ల మమత ఏర్పడుతుందని, మమత ఏర్పడినందువల్ల పిల్లవాడు కలుగుతాడని, పిల్లవాడు కల్గినందువల్ల మానవుడు ముందుకు వెడతాడని, ప్రపంచ ములో ఒక కొత్త సుందరత, ఒక నవజీవనం పుట్టుకొస్తుందని నువ్వు పప్పుడు తెలిసికొంటావు."

"వెళ్లు డయానా వెళ్లు." అని నేనామె లలాటాన్ని ముద్దాడాను.

డయానా కండ్లలో కన్నీళ్లు తిరిగాయి. నేనన్నమాటల నామె కొంత అర్థంచేసుకొంది, కొంత అర్థంచేసుకోలా. కాని ఆమె స్త్రీ అయినందువల్ల అంతా అర్థంచేసికొన్నదనుకొంటా. చాల ఉద్రేకంతో, ఉద్వేగంతో నాతో చేయికలిపిం దామె. నేను వెదుతూ వెదుతూ అన్నా : "డయానా, నీకు కొడుకుపుట్టినప్పుడు నేటిరాత్రీ జ్ఞాపకార్థం ఆ బాలునికి క్రిష్టియన్ చందర్ అని పేరుపెట్టాలి. తెలిసిందా?"

ఆమె నడుస్తూ నడుస్తూ కిల కిల నవ్వింది. నవ్వుతూనే చెప్పింది : "అలా కాదు. నేను వాడి పేరు విలియంపాలు అనిపెడతాను. ఎంత అందగాడాయన!"

"గుడ్ నైట్ డయానా."

"గుడ్ నైట్ క్రిష్టియన్ చందర్."

డబ్బులన్నీ ఆయిపోయాయి. జేబులో రెండు పైసలు మాత్రం మిగిలాయి. ఒక గోల్డ్ ఫ్లేకు సిగరెట్టు కూడా వుంది. బండిలో టిక్కెట్టు తీసికోకుండా కూర్చున్నా. బండ్రాదగ్గర నన్నొక టిక్కెట్టు కలెక్టరు పట్టుకొని నన్ను బండినుండి దింపివేశాడు. లంచమిద్దామంటే నా దగ్గర డబ్బులేవు. 'లోపలినుంచి ఏమైనాతీ' అని చివరకు టిక్కెట్టు కలెక్టరు కోపంతో అన్నాడు : 'ఏమైనాతీ' అని ఆయన అన్నప్పుడు, నే నాయన ముఖాన్ని పరికించా. ఆ ముఖంలో అధర్మపు సమాజం యొక్క గుర్తులున్నాయి. నీతి, నిజాయితీలను కాపాడాలనే ఆయన విఫలప్రయత్నం చేసినట్లుగా ఆ గుర్తులో నాకు ద్యోతకమయింది. టిక్కెట్టు కలెక్టరు ముఖం ప్రతి పేజీలోనూ చిల్లులు పొడిచిన ఆయన రళిదు వున్నకంవలెనే వుంది.

నే నన్నా : 'నావద్ద రెండు పైసలున్నాయి.'

ఆయన చీదరించుకొని అన్నాడు : 'అయితే తాణాకు పద '

నే నాయన కోటువైపు చూచా. దాని కాలర్ చినిగిపోయి యుంది; ట్రవుజరు కింద పిగిలిపోయింది. తై మెడదగ్గర చినిగి పోయింది. పల్చని, ఎండిన అధరాలు కోరికల విడిపోగులు. చొక్కాకు గుండీలుకూడా లేవు. వెంటనే నా చొక్కా జ్ఞాపకం వచ్చింది. నా చొక్కాకు బంగారుగుండీ లున్నాయి ఎప్పుడో రెండురూపాయల పావలాకు తీసికొన్నా. నేను నా చొక్కానుండి గుండీలు తీసి, ఆయన కిచ్చేశా.

ఆయన వాటిని తీసికొని అన్నాడు : 'అయితే యిహావెళ్ళు.' తర్వాత మరల గద్దించి, నాతో అన్నాడు : 'మరల ఎప్పుడైనా నువ్వు టిక్కెట్టులేకుండా ప్రయాణిస్తూ నాకంటే బడ్డావా—'

'అయితే,' అని నే నన్నా : 'బాబూ! మీకంతా తెలుసు. నాకు తొమ్మిది రూపాయలు మాత్రం జీతం దొరుకుతుంది. దాంతో నాకు జరుగుబాటు కాదు, నా గోడువినే నాధుడెవడూ లేడు.'

బండి కేకవేసింది. నేను పరుగెత్తి పుట్ బోర్డుమీద నిలబడ్డా. టిక్కెట్ కలెక్టర్ చాలసేపటివరకు చేయి ఊపాడు. అందేరీ స్టేషనులో దిగగా టాక్సీకి డబ్బులేవు. బస్సు వెళ్ళి చాలా సేప

యింది. గుర్రపు బండవాళ్ళకూడా రెండు రూపాయలకు తక్కువ రామన్నారు. పెద్ద దూరమేమీ లేదుకాని, నిశాసమయం. దారికూడ సరిగాలేదు. పాడుబడిన స్థల మది. డబ్బులేవు. నిస్సహాయుణ్ణి. అందుకని నడవవలసివచ్చింది. భర్తావాడినుంచి 'సరువలద్' వఱకు నేను ఈలవేసుకొంటూ వచ్చా. ఇక్కడిదాకా, అక్కడదాకా కొన్ని యిండ్లున్నాయి. అందువల్ల ఈలశబ్దం కూడ కాస్త ధైర్యంతోనే వచ్చేది. కాని, 'సరువలద్' తర్వాత, స్మశానవాటిక వచ్చింది. అక్కణ్ణుంచి భీతితో బిక్కుబిక్కుమంటుండగా, కంఠంనుంచి ఈలశబ్దం రావడం ఒక్కదమ్మున ఆగిపోయింది. ఒక్క ప్రయాణీకుడు కూడా రాలేదు. ఒక్క మోటారుబండికూడా కన్పించలేదు. దారి యిరుప్రక్కలా పల్లపుభూమి. దాని అంచులవెంబడి కొద్దిపాటి చెట్లు, పొదలూ వున్నాయి.

దేవాలయంవరకు నేను నిశ్శబ్దంగా నడిచివచ్చా. తర్వాత చిన్నచిన్న వానజల్లులు రాసాగాయి. నేను రెయినుకోటు తొడిగా. రెయినుకోటు తొడగ నారంభించగానే, ఎవరో వెనకనుంచి వచ్చి నన్ను పట్టుకొని అన్నాడు : "నీ దగ్గర ఉన్నదేదో యిచ్చేసెయ్యి. లేదా చంపేస్తా."

"నా దగ్గర ఏది వుంటే అది నువ్వే తీసుకోరాదా? నేను లేదని చెప్తే నువ్వు నమ్ముతావా?"

"నీ దగ్గర ఎన్ని డబ్బులున్నాయి?"

"రెండు పైసలు, ఒక గోల్డ్లఫేక్ సిగరెట్టు. మొత్తంకలిసి ఒకటిన్నర అణా అయింది."

"అబద్ధం చెబుతున్నావ్" అని అతగాడు నా జేబులు వెతికాడు. జేబులో ఏమీ దొరకనందున విడిలించుకొని అన్నాడు : "ఈ రెయిను కోటుతీ."

నేను రెయినుకోటు తీసి అతనికిచ్చేశా. అతడు దాన్ని తొడుగు కున్నాడు. అతని చేతిలో లావైన యినుపదండ మొకటుంది. రోడ్డు మీద మేమిద్దరం మెలమెల్లగా నడుస్తూపోయాం. అతడు నాకంటే

రెట్టింపు పొడ వున్నాడు. మంచి బలంగల మనిషి. అందుకని, మంచి మనిషివలె అతనివెంట నడవడం ఉచితమని తోచింది.

నే నతణ్ణడిగా, 'సిగరెట్టు తాగుతావా ?'

'ఊః' అని అతడు, జవాబిచ్చాడు. ఈ 'ఊః' 'ఔను' కావచ్చు, లేదా 'కాదు' కావచ్చు.

నేను సిగరెట్టును రెండు ముక్కలుచేసి ఒకముక్క వాని కిచ్చా. సిగరెట్టు తాగుతూ తాగుతూ నేతన్ని అడిగా : 'ను వీపని ఎందుకు చేస్తున్నావు ?'

'చేయకపోతే ఎక్కణ్ణుంచి తెచ్చితినేది.' అని అతడు ఊర కున్నాడు. నా వెంట నడుస్తూపోయాడు. మరల చీదరించుకొని, విసుగుతో అన్నాడు : 'ఈ రాత్రి ఏమీ దొరకలేదు. ప్రయాణీకులు ఏమయారో తెలీదు. అందరూ వట్టిచేతల్లో వస్తున్నారు.'

నే నన్నా : 'నువ్వేదైనా పని ఎందుకు చేయవు ?'

'పని అయితే చేస్తున్నా. రాళ్ళక్వారీలలో పనిచేస్తా. కాని దానివల్ల వచ్చేకూలివల్ల ఏంజరగదు. ఇంట్లో ఎప్పుడూ పస్తులే. కుటుంబమా పెద్దది. జీతమా తక్కువ. అందుకని ఈ పనిచేస్తున్నా.'

'ఈ పనిలో నీ కెంత రాబడివస్తుంది ?'

'ఒకప్పుడైదు. ఒకప్పుడేదు. ఎప్పుడైనా ఎవరన్నా సేత్ సా హెబ్ చేజిక్కితే వంద, యాభైకూడా దొరుకుతాయి. ఈ వృత్తి చెడ్డది కాదు.'

'చార్ బంగళా' కొసకు వచ్చింతర్వాత, అతడన్నాడు : 'ఈ పని చేయాలని నాకేం కోర్కెలేదు. కాని ఏం చేయను ? దీనికి చికిత్స ఏమిటో నాకు బోధపడదు.'

నే నన్నా : 'రా. రెండు నిమిషాల సేపు నా బెంచిమీది కూర్చో.'

అతడు అనుమానపు చూపులతో నా వైపు చూచాడు.

నే నన్నా : 'ఈ సమయంలో ఇక్కడెవ్వరూలేరు. నే నెవ్వరినీ కేకవేసి పిలవలేను. అందువల్ల నువ్వీ యినుపదండంతో నన్ను చంపేసి యిక్కణ్ణుంచి పరారైపోగలవు. అందుకని శరకించటం అసవసరం. ఇలారా. కూర్చో.'

‘ఎందుకు?’

‘ఒక నిమిషం పాటు ఆలోచించు, నువ్వు పనిచేస్తున్న క్వారీ నీ స్వంతం అయిపోతే?’

అతని ముఖంలో సంతోషం తాండవించింది. అతడు అన్నాడు :
‘నే నొకసారి ఆ క్వారీ యజమాని యింటికి వెళ్ళా, ఎంత అందమైన
యిల్లు! ఎంత వెలుతురు! ఎన్ని పూలు! కాంచనపు—’ అతడు
కండ్లుమూసికొని ఊహ ప్రపంచంలో ఆ యింటిని చూస్తూ వుండి
పోయాడు.

‘నే చెప్పేది నీ కర్తవ్యం కావడంలేదు. నా అర్థమిది—ఏమంటే,
క్వారీ నీ కొక్కడిదే అయిపోవాలని కాదు. ఆ క్వారీలో పనిజేసే
అందరిదీ, కూలీలందరిదీ, కష్టపడి పనిజేసే వారందరిదీ, అయి
పోవాలని’

అతడు ఆలోచించి అన్నాడు : ‘అప్పుడు మాకు చాలా లాభం
కలుగుతుంది.’

మెలమెల్లగా ఇనుపదండాన్ని నిమిరసాగాడతడు.

నే నన్నా : ‘నువ్వెప్పుడైనా క్వారీలోని కార్మికులతో సంభా
షించావా?’

‘లేదు. అక్కడ ప్రతివాడూ తన దురదృష్టానికి విలపిస్తున్నాడు.’

నే నాతని భుజంపై చేయిపెట్టి అన్నా : ‘మీరు కష్టజీవులంతా
ఏకమైనప్పుడు దురదృష్టం అదృష్టంగా మారిపోతుంది. మీరే జీవితంలో
నిజమైనవారు. ఆలోచించు, నిజానికా క్వారీ మీదే. దీంతో పని
చేస్తున్నది మీరు. కొండరాయిలో మందుపెట్టేది మీరు. రాతిని
‘డైనమైట్’తో పేలుస్తున్నది మీరు. రాళ్ళను విరిగొడుతున్నది మీరు.
రాయిపోసి లారీలకు తోలుతున్నది మీరు. ఈ కష్టమంతా మీరు
చేస్తున్నప్పుడు, మీ కష్ట ఫలితాన్ని ఇతరుని కెవ్వనికో ఎందు
కిస్తున్నారు?’

నా మాటలు వింటూంటే అతని ముఖం ఎర్రబడింది. అతడు
ఇనుపదండాన్ని నిమిరుతూ దానిపై బలంగా దెబ్బవేసి, అన్నాడు :
‘ఇది చాల కొత్తసంగతి, మీరు తెలిసింది.’

‘కొత్త దేమీ కాదు. వందసంవత్సరాల నాటిది. అనుభవంలోకి వచ్చింది కూడా.’

అతడు దండమెత్తుకొని నిల్చొని, అన్నాడు : మనం కూడ దాన్ని ఆచరి చగలం. రేపు నేను నాతోటివాండ్లతో మాట్లాడి మీకు తెల్పుతా.’

‘రేపు మీరు నన్నిక్కడే యిదే వేళ కలిసికొంటారా ?’

నే నతని మాటకు తల ఊపాను.

అతడు నా వైపు శ్రద్ధగా చూశాడు. ఇనుపదండం వైపుకూడ చూశాడు తర్వాత మందహాసంచేసి, ఇనుపదండంవైపు ఉరిమిచూసి క్రింద నీటిలో దానిని పారవేశాడు. ఒక వస్తువు మునిగిపోయి, వేరొక కొత్త వస్తువు పైకుబికివచ్చినట్లుగా నీటిలో సంచలనం బయలు దేరింది. అతడు చేయిచాచి, నా చేయిని వత్తాడు...

తర్వాత బీడీ ముట్టించాడు. రెయినుకోటు దింపి, నా భుజాన వేశాడు. వర్షంలో తడుస్తూ వెళ్ళిపోయాడు.

8. నే నెవ్వరినీ ద్వేషించను

చాలాకాలమయింది. ముల్క్ సాహెబ్ గారిని కలుసుకొని. దాదాపు మూడునెలల క్రితం ఒక ఫిలిం కంపెనీ స్థాపించే ప్రయత్నంలో ఆయన నన్ను కలిశారు. ఆ తర్వాత ఆయనను నేను కలవనే లేదు. ఇవాళ ఉదయం భోజనం చేసేటప్పుడు ఆయన సంగతి నాకు జ్ఞాపకం రాగా, పోయి దాదర్ లో ఆయనను కలుసుకొందా మనుకున్నాను. ఆయన ప్రయత్నం ఏ దశలో ఉందో తెలుసుకొందామని నాలో కుతూహలం జనించింది.

దాదర్ చేరి, వారి యింటికి వెళ్ళితే వారక్కడలేరు. వదినెగారు ఆయన ఆఫీసు కెళ్లారని చెప్పారు.

‘ఆఫీసెక్కడ పెట్టారు ?’ అ నడిగాను.

‘ఒకే రాహాన్ దగ్గర. ఎడమప్రక్క గల్లీలో లాల్ జీభాయి మోల్ జీభాయి ధోకే నాలాగారి పెద్ద బిల్డింగు ఉండే, దానిలో మొదటి అంతస్తుమీద.’

చివరికాయన చాల మంచిపని చేశారని నేను మనస్సులో అనుకున్నా. ఆఖరికాయన ఫిలిం కంపెనీ స్థాపింపనే స్థాపించాడు. నే నాయన ఆఫీసుకెళ్ళి ఎందు కాశీస్సులిచ్చి రా కూడదనుకున్నా. ఈ విధంగా ఆలోచించి, కుర్చీనుంచి లేచి, గదినుంచి బయటికి వచ్చే సరికి వదినెగారు పిలవనే పిలిచింది.

‘టీ త్రాగి వెళ్ళరాదా ?’

‘ఇంట్లో చక్కెరవుందా ?’

“చక్కెరా ?” వదిన కోపంతో అంది : “చక్కెరైతే లేదు. మీకు తెలుసుగదా, రేషను షాపులో దొరుకుతుందని; అదికూడ తక్కువగానే దొరకుతుందని. మీ రొకవేళ యిక్కడే టీ త్రాగుదామనుకొనియుంటే కనీసం మీ యింటనుంచి చక్కెర తీసికొని వచ్చేవారే.”

“ఇహనుంచి అలాగే చేస్తా” అని నేను గదినుంచి బయటికి వచ్చేకా. వదినె తలుపుదగ్గర నిల్చుంది. నేను పోతుండగా క్రింది మెట్టుకు పాదం గుద్దుకోగానే ఆమె గాభరాపడి అంది : “విడ్డూరంగా ఉన్నాయండీ మీ చేష్టలు. కాస్త సావధానంగా దిగరాదూ ? ఈమెట్టు అసలే ఊపిరిపోయే ట్టుంది. అది విరిగితే ఇక ఏమైనా జరగవచ్చు యింటి యజమాని పెండవసారి కట్టించి యివ్వడు సుమా !”

నేను నిశ్శబ్దంగా నా మదమకీలు నిమరుకుంటూ క్రిందికి దిగిపోయా. ఇటువంటి విషయాల్లో జాస్తిగా మాట్లాడటం మంచిది కాదు. అయితే నేను మాట్లాడగలను. ఎంతవేతంతే, యిటువంటి విషయాల్లో నాభార్య ప్రకృతి ఎలాంటిదో వదినె ప్రకృతి అలాంటిదే. మా యింటికి అతిథులెవరైనా వస్తారనుకోండి. వారి విషయం కంటే టీకప్పులు, సాసర్ల విషయమే నాభార్య కెక్కువగా పడుతుంది. అతిథుల అశ్రద్ధవల్ల టీ పళ్ళెాలు పగిలి పోకూడదని ఆమె ఉద్దేశ్యం. ఈ ఆందోళనలో తనను ఆమె అస్తులకు టీ యివ్వడమే మరచిపోతుంది. ఒకవేళ దురదృష్టవశాత్తూ ఎవరైనా దృఢకాయుడైన అతిథి యింటికివచ్చావా, ఇక యింట్లో కుక్కిమంచం కూడ ఎక్కడికి మాయమైపోతుందో. ఇటువంటి అతిథి పొరపాటున సోఫామీద కూర్చుంటే, ఆమె నిఘా అంతా ఆ సోఫాపైనే. అతిథి ఎడమప్రక్కకువంగితే ఆమెచూపుకూడ ఎడమప్రక్కకు మరిలుతుంది. కుడిప్రక్క కాయన వంగితే, ఆమె దృష్టికూడ కుడిప్రక్కకే ఒరుగుతుంది. సోఫా కాస్త నలిగితే నా భార్య ముఖం ఆందోళనతో చిరచిరలాడుతుంది; కళపెళ క్రాగిపోతుందామె మనస్సు. ముఖం చిట్లించుకొంటుందామె. ఇటువంటి యిబ్బందులన్నిటినీ దిగమింగుకొని, ఆమె ప్రస్తుతం కాస్త తమాయించుకొని ఉంటున్నది. అది వేరేసంగతి.

మొదట, వచ్చిన అతిథి శరీరం కంపిస్తుం దామెను చూడటంతోనే. తర్వాత, నా భార్యలోకూడ ఒకవిధమైన కంపనం కలుగుతుందను కోండి. అందువల్ల, ఈ సమయంలో నేను వదినెగారితో జాస్తి మాట్లాడలా. గమ్మున మడిమ సవరించుకొంటూ అక్కణ్ణుంచి వెళ్ళిపోయా. అలాకాకుండా నే నా మెకు జవాబివ్వటానికి ప్రయత్నించే పక్షంలో, ఆమెకు హిస్టీరియా వచ్చేటంత పరిస్థితి ఏర్పడేది.

ఎలా అయితేనేమి, లాల్ జీభాయి మోల్ జీభాయి ధోకివాలా భవనంలోకి అడుగుపెట్టగానే, అక్కడ ఫిలిం కంపెనీకి సంబంధించిన ఆఫీసు ఏదీ లేదని తెలిసింది. మొదటి అంతస్తు వెలుపల పెద్ద నల్ల అక్షరాలతో ఒక బోర్డు కనిపించింది.

‘తేల్ ధారా.’

‘సుగంధ ద్రవ్యాలతో కూడిన ఒక పరిమళపు నూనె. అన్ని రోగాలకు రామబాణం వంటిది.’

‘తయారుచేసినవారు : డాక్టరు ముల్క్.’

నేను బోర్డు చూసి, త్వరగా ఆఫీసులోకి పోయా. ఆఫీసులో ఒక మేజాబల్లమీద తలవాల్చి, ముల్క్ సాహెబ్ కునుకుపాట్లు తీస్తున్నారు నేను పోతూనే, ఒక కవి గేయాన్ని ఆలాపించా. ఆయన గారు ఉలిక్కిపడి లేచి చాల ప్రేమతో, దయతో నన్ను కౌగలించు కొన్నారు. ‘నేను లక్షాధికారి కాబోతున్నాను; నన్ను ఆశీర్వదించు’ అన్నారు.

‘అదెలాగ?’ అన్నా.

ముల్క్ సాహెబ్ నావైపు చూసి చిరునవ్వు నవ్వారు. నిజానికి ముల్క్ సాహెబ్ సత్వగుణ ప్రధానుడ; చాల నెమ్మది మనిషి ఆయన చేతులు చాచి, వేళ్ళు ఊపి, దవడలు కదల్చి మాట్లాడారు. కండ్లు క్రిందికి వాల్చి, మెడ వంచి, భుజాలు ముడుచుకొని చాల నమ్రతతో ఆయన మాట్లాడుతూంటే, పాపం ఆయన భార్యయెదుట మాట్లాడుతున్నారా అనిపించింది. వాస్తవానికి, భర్తకు భార్య మీద ప్రాణం; అలాంటి ఆప్యాయత, ప్రీతి ఆయనకు లేకపోతే, యిక వారిద్దరికీ పొసగనే పొసగదు.

అందుకని, ముల్క్ సాహెబ్ నాప్రక్కన కూర్చోని—“నేను లక్షాధికారిని కాబోతున్నాను” అని నా చెవిలో మెల్లగా చెబు తూన్నప్పుడు, తాను చేసిన తప్పిదానికి తన భార్య యెదుట క్షమాపణ కోరుకుంటున్నారా అనే భావం ఆయన కంఠస్వరంలో ద్యోతకమయింది.

నేనన్నా : “భాయీ, మీరు ఫిలింకంపెనీ తెరుస్తానంటిరే, యీ ‘తేల్ ధారా’ ఏమిటి?”

“ఈ గాజు అలమారాలో ఉన్నదానిని మీరు చూస్తున్నారా? ఇదంతా నా సొత్తు. నేను ఉత్పత్తిచేసిన వస్తువు. ఈ సువాసన నూనె ఈ కాలపు ఉత్పత్తి వస్తువుల్లో చాల గొప్పది” అని ముల్క్ సాహెబ్ మరల దగ్గి, చెప్పసాగాడు : “ఈ నూనెను నొసట రుద్దుకుంటే తల నొప్పి పోతుంది. ముక్కు రంధ్రాల్లో వేసుకొంటే జలుబు మాయమై పోతుంది. చెవిలో వేసికొంటే, చీము వగైరా మాలిన్యాలు తొలగిపోతై. ఈ నూనె వెండ్రుకల్ని శుద్ధి చేస్తుంది. వెండ్రుకల్ని పెంచుతుందికూడ.”

“అదెలా?” నేను విస్తుపోయి అడిగా.

“ఈ నూనెను పగలురాస్తే వెండ్రుకల్ని శుభ్రపరుస్తుంది. రాత్రి రాస్తే వెండ్రుకల్ని పెంచుతుంది. అంతే కాకుండా ఈ నూనె తెల్ల వెండ్రుకల్ని నల్లపరుస్తుంది; నల్లటివాండ్లను ఎర్రవాండ్లుగా చేస్తుంది. దీనిని తలపైరాసుకోవచ్చు. లేచాఅవసరమయితే త్రాగనూవచ్చు. ఎందు వల్లనంటే అందులో ఆముదంకూడ కలిసియుంటుంది. అది విరోచనకారి కదా! ప్రేవుల్ని శుభ్రంచేస్తుంది; కడుపునొప్పి పోగొడుతుంది. ఇంతేల? ఈ నూనె సర్వరోగ నివారిణి. మంచి బంగారు వర్ణం. ఎంచక్కని వాసన ! విరోచనకారి.”

ఈ విధంగా అని ముల్క్ సాహెబ్ మరల నన్ను కౌగిలించు కొన్నాడు. నేను చాల ప్రేమతో అతని భుజంపై చెయ్యివేసి అన్నాను : “ఇప్పటి వరకు ఎన్నిలక్షల సీసాలు అమ్ముడు పోయాయి?”

“ఇప్పటికి మూడు సీసాలు మాత్రమే అమ్ముడు పోయాయి.

అయితే, నిజానికి ప్రచారం లేదు ... మీకు తెలుసుగదా నేటి కాలం...

ముల్క్ సాహెబ్ యింకా ఏదో అనాలనుకొన్నాడు గాని అనలేకపోయాడు. ఎందువల్లనంటే, యింతలోనే మహమూద్ వచ్చేశాడు. మహమూద్ మా యిద్దరికీ మిత్రుడే. చాల ఉద్రేక స్వభావుడు. హుశేన్ శేక్ ముర్తేవాలా దుకాణంలో గుడ్డలమ్ముతాడు. తీరిక సమయాల్లో సినిమా కథలు వ్రాస్తుంటాడు. కాని, ఆ సినిమా కథలు యిప్పటివరకు అమ్ముడుపోలేదు. అందువల్ల, ఆయన ఎందువల్ల ఉద్రేక స్వభావుడో మనం ఊహించుకోవచ్చు. ఈ రోజు మాత్రం ఆయన మామూలుకంటే చాల ఉల్లాసంగా, సంతోషంగా కనిపిస్తున్నాడు.

నే నడిగాను : 'ప్యారే మహమూద్, ఏం సంగతి? చాల సంతోషంగా ఉన్నట్లుగపడుతున్నావ్? నీ ఉద్యోగం విషయమై జవాబేమైనా వచ్చిందా?'

'లేదు బ్రదర్, ఉద్యోగ సంబంధమైన జవాబేమీ లేదు నాకొక అద్భుతమైన ఆలోచన తట్టింది. ఆ ఆలోచనే గనుగ కార్యరూపం ధరిస్తే, మనం మువ్వరం లక్షాధికారులం కావచ్చు.'

ముల్క్ సాహెబ్ అడిగాడు : 'ఎన్నిదినాల్లో? భాయీ మహమూద్ నిజానికి - ఎన్నిదినాల్లో మనిషి లక్షాధికారి కాగలడన్న ప్రశ్న చాల ముఖ్యమైంది. ఉదాహరణకు నువ్వీ 'తేల్ ధారా' తీసుకొ. గత మూడుమాసాల్లో నే నీ నూనెసీసాలు మూడింటిని మాత్రమే అమ్మగలిగాను. ఈ లెక్కన నే నింకా రెండువందల సంవత్సరాలపాటు బ్రతికియుంటే, తప్పక లక్షాధికారిని కాగలనని నా నమ్మకం.'

'నిస్సంకోచంగా, నిస్సంకోచంగా' మహమూద్ తల ఊపి అన్నాడు. 'సంవత్సరానికి యాభైవేల రోజులు అయితే —,'

'అంతే, అంతే.' ముల్క్ సాహెబ్ బానికి ఒప్పుకొంటూ, భుజా లెగరేసి, మహమూద్ వైపు ప్రశ్నార్థంగా చూచాడు. 'ఎన్ని

దినాలు ? నీ లెక్కన లక్షాధికారి కావడానికి ఎన్ని దినాలు పడతాయి ?

‘ఒక సంవత్సర కాలం.’

‘సంవత్సరం వరకూ ఏం చేద్దాం ? ఈ ‘తేల్ ధారా’యే అమ్ము దామా ?’

‘నిస్సంశయంగా, నిస్సంశయంగా.’ అని మహమూద్ వేరే ఆలోచనలో అనేశాడు. మరల జ్ఞాపకం తెచ్చుకొని అన్నాడు : ‘అలా కాదు ముల్క్ సాహెబ్, నేను సూచించే పద్ధతి నవలంబించినట్లయితే, మొదట వందల ఆదాయం వస్తుంది; తదుపరి వేల ఆదాయం చేకూరు తుంది. చివరికి లక్షల ఆదాయం ఒనగూడుతుంది.’

‘అయితే త్వరగా తెల్పురాదా ?’ ముల్క్ సాహెబ్ కాస్త విసుగ్గా అన్నాడు.

‘తెల్పుతున్నా. సంగతేమిటంటే, ముల్క్ సాహెబ్, నీకు సాహిత్యాభిలాష మెందుగా ఉంది. ప్రస్తుత కాలపరిస్థితులు నిన్ను ‘తేల్ ధారా’ అమ్మడానికి, నన్ను గుడ్డలమ్మడానికి పురికొల్పా యన్నది వేరే సంగతి. కాని, మనమిద్దరం - సాహిత్యం, కళలంటే పడి చచ్చేవాళ్ళం. మన ఈమిత్రుడు (నావంక చూపి చి) సరే సరి, అతడో కవీశ్వరుడాయె. ఏమన్నా ? నీకు నిన్నజరిగిన కవిసమ్మేళనం (ముసాయిరా) వల్ల ఎంతగిట్టింది, కిషన్ ?’

‘రానూపోనూ మూడవతరగతి ఖర్చులు, పది రూపాయల నగదు, సోడా, లెమన్ మొదలైనవి.’

‘బాగుంది,’ ముల్క్ సాహెబ్ సంతోషంతో నావైపు చూచాడు.

‘నిస్సంశయంగా, నిస్సంశయంగా’ అంటూ మహమూద్ తన చేతిని నా జేబులో పెట్టాడు.

ముల్క్ సాహెబ్ అన్నాడు : ‘సరేగాని త్వరగా ఆ పద్ధతేదో చెప్పు !’

మహమూద్ చెబుదామని ప్రయత్నించేలోగా ‘తేల్ ధారా’ అఫీసులోకి గిర్ ధారి ప్రవేశించాడు. గిర్ ధారి మా ముగ్గురికి మిత్రుడు. కాని యీ సమయంలో అతగాడు మా కొక శత్రువువలె కనిపిస్తు

న్నాడు. ఆయన చొక్కా నల్లబడి, మాసిపోయి ఉంది. మెడనరాలు ఉబికివున్నాయి. ఫాలభాగంపై ఉద్రిక్తత కనబడుతోంది. కాళ్లు దుమ్ము, ధూళితో మలినమై యున్నాయి ఆయన కోపతాపాల్ని మేం లెక్కచేయకుండా, మే మాలోచిస్తున్న కొత్తస్కీములో ఆయన్నిగూడ పాల్గొన నిచ్చాం. లక్షాధికారి కావడానికి ఉపయోగించవలసిన ప్రతి పద్ధతి సులభసాధ్యం, ఆచరణయోగ్యం అయినట్టే, మహామూడ్ పద్ధతి కూడ చాల సులభమైనది. ఆయన మనస్సులోవున్న స్కీము యిది— మనమంతా ఒక్కొక్కరం ఒక్కొక్క సినిమాకథ వ్రాద్దాం. అందరం కలిసి అమ్ముదాం. వచ్చినడబ్బును అందరం పంచుకొందాం. అదొక కథల అమ్మకస్థలం (సిండికేటు) అయి కూర్చుంటుంది. అక్కడ చిత్ర నిర్మాతలకు నచ్చిన, వారికి కావలసిన రకరకాల కథలు లభిస్తాయి. నాయకుడు నాయిక నెత్తుకొనిపోయిన కథ, నాయిక నాయకుణ్ణెత్తు కొనిపోయిన కథ లేదా విలన్ యిద్దర్నీ ఎత్తుకొనిపోయిన కథ— యిటువంటి కథలెన్నో వారికి లభిస్తాయి. వీటి ఫార్ములా అంతా సరిగ్గా 'తేల్ ధారా' తయారీ ఫార్ములా లాంటిదే.

గిర్ ధారీ గట్టిగా బల్లపై గుద్ది అన్నాడు : 'భేష్, యీ స్కీము ఆచరణ సాధ్యమే. మనం దీనితో లక్షల రూపాయలు సంపాదించ గలం. మనలో ఏం కొదవుంది? ఓద్ది ఉంది, సభ్యత వుంది. పిచ్చక్షణా జ్ఞానం, కార్యచతురత, తెలివితేటలు ఉన్నాయి. ముఖ్యంగా, కార్య దీక్ష వుంది వీటన్నిటికి తోడు 'తేల్ ధారా' వుంది.'

'నిస్సంకోచంగా, నిస్సంకోచంగా' మహామూడ్ తల ఊపి అన్నాడు.

గిర్ ధారీ రెండవపర్యాయం బల్లపై గుద్ది అన్నాడు : 'మహామూడ్, నువ్వు ప్రతిపర్యాయం 'నిస్సంకోచంగా, నిస్సంకోచంగా' అని అనవద్దు. నాకు చెడ్డకోపం వస్తుంది. అసలిప్పుడు చేయవలసిం దేమిటంటే, మనమంతా కలసికట్టుగా కార్యచరణకు పూనుకోవాలి. ప్రపంచంలో కార్యాన్ని సాధించాలి. ప్రపంచంలో మనం ఒక గ్రూపుగా తయారు కాకపోయినట్లయితే, మన ల్నెవరూ లక్ష్యపెట్టరు. అబ్బాస్ ని చూడు. ఒక గ్రూపు తయారుచేసి, పనిచేయడం మొదలెట్టాడు. నేడు లక్ష్యంతో

అటులాడుతున్నాడు. ఎందువల్ల? తా నొక గ్రూపు నేర్పరచి కార్యాచరణకు దిగినందువల్ల. నువ్వు అబ్బాస్ కంటే తక్కువవాడివా, మహమూద్? నువ్వు ముల్క్? గిర్ధారీని నేనా? నువ్వు కిషన్? సిగ్గు పడుతున్నావా? నువ్వెంత పెద్ద కవివి! ఎవరు మనల్ని తీసివేయగలరు? అరే, మిత్రమా, ప్రపంచంలో నలుగురు కలిసి గ్రూపుగా ఏర్పడి పనిచెయ్యాలి. ఈ వెధవ అబ్బాస్ ... నే నతనికి బుద్ధిచెప్తాను ... మహమూద్, నిన్ను నే నతనికి వ్యతిరేకంగా ఒక గ్రూపుకు నాయకుణ్ణి చేస్తా. ప్రపంచానికి తెలుస్తుంది. అబ్బాస్ కి గుర్తుకొస్తుంది ఒక వ్యక్తి రొమ్మువిరిచి తన యెదుట నిలబడ్డాడని. నే నతన్ని అధఃపాతాళానికి త్రొక్కుతా. వాడు నా కాళ్ళపై పడతాడు కంపిస్తాడు. గోడుగోడున ఘోషిస్తాడు కాని నే నతణ్ణి క్షమించనే క్షమించను. వెధవ, ఏమనుకుంటున్నాడో తన్ను గురించి! నే నతణ్ణి అవమానపరుస్తా. అతనికి అపఖ్యాతి తెచ్చిపెడతా. వాడి పేరుకాస్తా చెడగొడ్తా.'

మహమూద్ అడిగాడు: 'ఏం సంగతి? అబ్బాస్ నీ కేం చేశాడు?'

'నీకు తెలీదు:' గిర్ధారీ మరికాస్త మండిపడి అన్నాడు: 'అబ్బాస్ పేరు నాయెదుట తేకు.'

నే నన్నా: 'అతని పేరు మేము ప్రస్తావించటంలేదే. నువ్వే స్వయంగా ఆయన ప్రస్తావన తెచ్చావు. నేను అంటున్న దెందుకంటే ఆయన నా మిత్రుడు.'

ముల్క్ సాహెబ్ ఆ విషయాన్ని ప్రక్కకునెట్టి, అసలు చర్చ నీయాంశాన్ని అంటే, మహమూద్ పథకాన్ని గురించి ఆలోచించసాగాడు. దాంతోనుంచి అనేక సంగతులు తీసుకొచ్చాడు ముల్క్ సాహెబ్. చివరికి కథలతోబాటు 'తేల్ ధారా' కూడ అమ్మవలెననే నిర్ణయానికి వచ్చాం. దీంతోపాటు మహమూద్ మహమ్మద్ వహాబీ హుశేన్ శేక్ ముర్రేవాలా దుకాణంలో గుడ్డలమ్మతూండాలి. ఆరు నెలలనుంచి నిరుద్యోగిగా ఉన్న గిర్ధారీ యథాప్రకారం ఉద్యోగాన్వేషణలో వుండాలి. ప్రతి ఆఫీసువెంటా తిరుగుతూ ఉండాలి. ఈ మధ్యలో

ఏదైనా కవి సమ్మేళనం జరిగితే, నాకు దాంట్లో పాల్గొనటానికి ఆహ్వానం వస్తే, నేను నా మిగిలిన ముళ్ళూరు స్నేహితుల్ని కూడ అందులో ఆహ్వానితులుగా రప్పించటానికి ప్రయత్నిస్తా. మా నల్లరి తరఫున నేనే గేయాలు రాస్తా. కాని, గేయాల చివరిపాదాల్లో ఒక్కొక్కరి పేరు చొప్పున ఉటంకిస్తా. దానివల్ల గీతాలు నే నొక్కణ్ణే రాశాననే అనుమానం సదస్యులలో కలగడానికి ఆస్కారముండదు. ఇది చాల మంచిపథకం.

ఇలా సంభాషించుకోవడంతో రెండున్నర గంటలు అయింది; మూడు కావచ్చింది. మహమూద్ అక్కణ్ణుంచి లొలగిపోయి, గిరిధారి కూడ అక్కడినుండి వెళ్ళిపోతే, ముల్క్ సాహెబ్ ను ఏదైనా దగ్గరి హోటాల్లోకి తీసుకెళ్ళి ఫలహారం పెట్టిద్దామని అనుకున్నా. ఎందువల్లనంటే, నా జేబు అంత బరువుగా లేదు. కాని, అలా జరగలేదు. సంభాషణ కొనసాగుతూనేవుంది. గిరిధారి పెదవిచర్మం ఎందుతూవుంది. మహమూద్ ఒక అసహాయ ఆటవస్తువు మాదిరిగా మెడ ఉపి, 'నిస్సంకోచంగా, నిస్సంకోచంగా' అంటున్నాడు. ముల్క్ సాహెబ్ మెడభాగాలు నొప్పిపెట్టాయి. దాని లోపలి కండరాలు మురుగునీటిపై తేలియాడే షికాయ భంగి సర్దుకొన నారంభించాయి. మూడున్నర గంటలు కావచ్చేసరికి, నేను ముల్క్ సాహెబ్ తో అన్నా, 'ఉష్. మాటల్లో మనం అన్నంసంగతి పూర్తిగా మరచిపోయాం. పదండి హోటాలుకెళ్ళి తిందాం.'

మహమూద్, గిరిధారి వెంటనే లేచినిలబడ్డారు ముల్క్ సాహెబ్ అన్నాడు : 'భాయీ, నాకు బిడియంగా వుంది, ఆకలి కావటంలేదు.'

'పదండి ముల్క్ సాహెబ్,' మహమూద్ అన్నాడు : 'మీకు బిడియంగా ఉన్నంత మాత్రంచేత తిరస్కరించవచ్చా? అలా అయితే నాకుకూడ ఆకలి వేయటంలా.'

గిరిధారి అన్నాడు : 'నేను తినివచ్చా.'

'కొద్దిగా తినవయ్యా!'

'వద్దువద్దు' గిరిధారి చాలకోపంగా అన్నాడు : 'నేను తినివచ్చా'

నేను నా చేతితో ఆయన జబ్బపట్టుకొని లాక్కొని వచ్చాను. మొదట నా ఉద్దేశం ఒక మధ్యతరగతి హోటలుకు పోవాలని, కేవలం ముల్కీ సాహెబ్ ని మాత్రం వెంటబెట్టుకొని పోవాలని. మొదట మేమిద్దరమే ఉండేవాళ్ళం. ఇప్పుడు నల్లరమయ్యాం. అందుకని నేను నా ఉద్దేశాన్ని మార్చుకొని ఒక చౌకబారు హోటల్లో దూరాం. ఇది భయ్యాజీ హోటలు. ఇక్కడ తినటానికి పూరీలు, కూరమాత్రమే దొరుకుతాయి. నూనెపూరీలు, ఉర్లగడ్డకూర, పంపులోని నీరు, అన్నీ కలసి అరణాలతో ఒకమనిషికి ఆహారం లభిస్తుంది అయితే ఇవాళ ముల్కీ సాహెబ్ గారికి ఆకలి కానందున ఆయన పది పూరీలు మాత్రమే తిన్నారు. మహమూద్ పన్నెండు, నేను పదిహేను, గిర్ధారీ యింట్లోనే తిని వచ్చాడుగా, అందుకని అతనికోసం పాతిక పూరీలు తెప్పించా. ఇవిగాక అతనికోసం పెరుగువడలకొరకు అర్దరిచ్చాం. మేమంతా అన్నం తినటం పూర్తయ్యేసరికి, నాకు కవి సమ్మేళనంలో లభ్యమయి విగిలియున్న డబ్బులు ఖర్చయిపోయాయి. నా జేబులో ఐదణాల డబ్బులు మాత్రం మిగిలాయి. మేము హోటలునుంచి బయలుదేరి నప్పుడు, మహమూద్ కు ఒక అత్యవసరమైన పని జ్ఞాపకం వచ్చింది. ముల్కీ సాహెబ్ గారు ఒక 'తేల్ ధారా' సీసాను అమ్మడానికి ఎక్కడికో వెళ్ళవలసియుంది. సరే, వారిద్దరూ వెళ్ళిపోయారు. కాని లక్షాధి కారులమైన మా యిద్దర్నీ వదిలిపోయారు.

గిర్ధారీ నాతో అన్నాడు : 'తెలుసా ? నే నీ రోజున మూడు రోజుల తర్వాత అన్నం తినా'.

దానికి నే నేమీ జవాబివ్వలేదు. నెమ్మదిగా అన్నా : 'కాఫీ త్రాగుతావా ?'

'ఎందుకు తాగను ?'

'అయితే పద, ఎదురు దుకాణంలోకి. ఆ దుకాణదారుడు ఈరానీ నాకు తెలిసినవాడు.'

ఈరానీ దుకాణంలోకి వెళ్ళిం తర్వాత, గిర్ధారీ మలినమైన తన కాళ్ళను కడుగుకొన్నాడు; పాదరక్షల్ని కడుగుకొన్నాడు. వానిలో ఒకదానిలో అడుగువజ్రకూ ఒకపెద్ద కన్నం ఉంది. తర్వాత అతగాడు

తన ముఖాన్ని ఊళనంచేసికొన్నాడు. తర్వాత దువ్వెనతో తల దువ్వుకొన్నాడు. పిదప నా వెంట ఒక కేబిన్ లోకి వచ్చి కూర్చున్నాడు. హోటల్ బాయ్ రెండు కప్పుల్లో వేడి వేడి కాఫీ తెచ్చి మా ముందరపెట్టాడు.

గిర్ధారీ కప్పు ఎత్తాడు. రుచికరమైన కాఫీ పరిమళం, కప్పు నుంచి వస్తున్న ఆవిరి క్రిందికి మీదికి ఎగురుతూ, నలువైపులా వ్యాపిస్తూంది. శూన్యంలో మిళితమైపోతూంది. గిర్ధారీ ముఖం వికసించ సాగింది. అలసట, ఊరట దూరమయ్యాయి. బిగిసిపోయిన మెడ నరాలు సళ్ళిచ్చాయి. ఎండిపోయిన పెదవులు చెమ్మగిల్లాయి. కను పాపలు ఒక అనిర్వచనీయమైన స్వప్నపు నీడలలో అంతర్ధాన మయ్యాయి.

నే నడిగాను : 'మంచిది, యిక చెప్పు, నీకు అబ్బాస్ పట్ల ద్వేషమెందుకు ?'

'ద్వేషమా ?' గిర్ధారీ మెల్లగా, చాల మృదువైన, సున్నితమైన మాటల్లో అన్నాడు : 'నాకు అబ్బాస్ పట్ల ద్వేషంలేదు. నే నెవ్వరినీ ద్వేషించను. నే నీవాళ ఆకలితో లేను.'

గిర్ధారీ మొగంవైపు చూచినప్పుడు, పవనం తూర్పు దిక్కు నుండి వీస్తున్నట్లు, సువాసన నలుగడల వ్యాపిస్తున్నట్లు, బీడు భూములలో గోధుమ మొక్కలు లక్షలసంఖ్యలో పెరుగుతున్నట్లు అనిపించింది నాకు.

ఆంధ్ర ప్రదేశ్ లోని
తెలంగాణ ప్రాంతం
లోని ఒక గ్రామం.

మనసు ఫౌండేషన్
పుస్తకాల పరిశీలనాపట్టిక

పుస్తకం సంఖ్య	TPLA 106 B 157
పుస్తకం పేరు	క్లిష్ట చూడక కథలు
తారీఖు	25-10-24
మొదట లభ్య	NO
వెనుక లభ్య	NO
మొత్తం పేజీలు	171
విద్య సైజు పేజీలు	NO
భాష పేజీలు	IV
లేఖ పేజీలు	NO
తయారు చేసినది	Sumitha
పేజీలు విడదీసినది	Triveni
స్కాన్ చేసినది	Mounika
పరీక్ష చేసినది	SANDHYA
పేజీలు పరిశీలించినది	
టైటిల్ చేసినది	
ప్యాకింగు చేసినది	
స్కాన్ చేయబడింది	
తప్పులు	NO
పరిస్థితి	NO